

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Štev. 47, leto XVII
Sobota, 28. novem. 1959

LIST IZDAJA REPUBLIKSKI SVET
ZVEZE SINDIKATOV JUGOSLAVIJE
GLAVNI IN ODGOVORNI UREDNIK
IVO TAVČAR

LIST IZHAJA V UREDNIŠKI POVE-
ZAVI Z »RADOM« — NASLOV URED-
NISTVA IN UPRAVE: LJUBLJANA
KOPITARJEVA 2, POST. PRED. 284 —
TELEFON UREDNISTVA 39-181 DO 185,
31-555 IN 31-453 — RACUN PRI KOMU-
NALNI BANKI V LJUBLJANI STEV.
300-705/1-83 — POSAMEZNA STEVILKA
STANE 20 DIN — NAROCNINA JE:
ČETRTLETNA 250, POLLETNA 500 IN
LETNA 1000 DIN — LIST TISKA CZP
»LJUDSKA PRAVICA« — POSTNINA
PLAČANA V GOTOVINI

List ustanovljen
20. novembra 1942

JEKLENA LOGIKA NAPREDKA

Verjetno že nekaj časa ni nobena naša družbena akcija posegla tako globoko v gospodarsko in družbeno življenje delavcev, delovnih kolektivov, celotne naše družbene skupnosti kot akcija za uvedbo kompleksnih sistemov nagrajevanja po delovnem in ekonomskem učinku, ki smo jo v sindikatih začeli v prvih mesecih letošnjega leta.

Celotna akcija se je sprva zdela zelo enostavna: sindikati so priporočili delovnim kolektivom, naj bi uvedli čimveč praktičnih oblik in načinov nagrajevanja po učinku, delovnim kolektivom se je zdelo priporočilo smotno in so se tega dela tudi lotili.

Brž ko so začeli v kolektivih proučevati obstoječe oblike nagrajevanja in osnove za nagrajevanje po učinku, pa se je pred njimi razgrnil celoten problem. In šele takrat so dodobra doumeli, čemu so sindikati ob začetku akcije opozarjali, naj je ne štejejo za kampanjo, ki jo je mogoče uresničiti čez noč in da v tej akciji ne gre le za to, da izpopolnimo obstoječi sistem nagrajevanja, ampak da moramo zasnovati in razviti povsem nove oblike in načine nagrajevanja in jih funkcionalno in ekonomsko povezati v smiselno celoto. Kajti — brž ko smo samo malo dregnili v obstoječi sistem nagrajevanja, se je v temeljih zamajal. Pravzaprav pa temeljev, pravih družbenih temeljev, niti ni imel več, ker jih v naših družbenih razmerah ni mogel več imeti.

Tako nas je jeklena logika družbenega razvoja postavila pred zelo pomembno konkretno nalogo: zamenjati preživelo mezno-administrativno nagrajevanje delavcev, ki je postalo že težka cokla v naših proizvodnih odnosih, s sodobnimi stimulativnimi oblikami nagrajevanja po učinku. To se pravi, nagrajevanje po učinku je postalo ne samo možno, temveč neizbežna ekonomska in družbena nujnost. Na področju delitve osebnih dohodkov smo namreč zaostali za napredkom, ki smo ga dosegli z novim sistemom delitve dohodka (sredstva kolektivov so se količinsko povečala in s tem se je razširilo tudi njihovo

ekonomsko obzorje, sistem pa vnaša v delitev načelo, da je delež kolektiva tem večji, čim večji dohodek ustvari, se pravi, da sistem deluje na podjetja stimulatивно), ne glede na slabosti, ki jih še ima sistem in, drugič, zaostali smo za političnim razvojem, ki so ga napravili v zadnjih letih organi samoupravljanja in mestoma celotni kolektivi.

Tako je kmalu postalo jasno, da je sistem »plač« in »plačevanja« delavcev po svoji obliki, predvsem pa po funkciji, ki naj jo imajo osebni zaslužki, nezdravljiv z dejanskim političnim in gospodarskim položajem delavcev v našem gospodarstvu. Nezdravljiv predvsem zato, ker ohranja posamezne mezo-administrativne ostanke v proizvodnih odnosih in ne razvija v proizvajalcih neposrednega ekonomskega interesa za razvoj proizvodnih sil, za porast proizvodnosti, za čimbolj ekonomično in rentabilno proizvodnjo in podobno ter po tej poti tudi za povečevanje realnega življenjskega in družbenega standarda.

Ob tem pa je postalo jasno tudi to, da moramo ob presoji, kakšen sistem delitve osebnih dohodkov, kakšne osnove in oblike nagrajevanja ustrezajo dejanskemu položaju delavcev v gospodarstvu, predvsem upoštevati družbenoekonomsko funkcijo, ki jo morajo odigrati v naših pogojih osebni zaslužki.

Funkcija osebnih zaslužkov pa je v tem, da vskladijo porast osebnih zaslužkov posameznikov z ekonomskim napredkom podjetij in gospodarstva. Se pravi, ekonomska funkcija osebnih zaslužkov je v tem, da zagotove, da delavci v želji, da bi prišli do boljših osebnih zaslužkov, produktivneje delajo in rentabilneje proizvajajo ter skrbje za napredek celotnega podjetja ter tako istočasno zadovolje svoje osebne želje in zagotove razvoj gospodarskih podjetij.

Z drugimi besedami, za naše družbene razmere je bistvenega pomena, kakšen ekonomski in družbeni interes bude različne oblike nagrajevanja v delavcih. Mezdni značaj »plač«, ki so določene po

kvalifikacijskih kategorijah delavcev in se obračunavajo po času, ki ga delavci prebijajo pri delu, se kaže, recimo, predvsem v tem, da tako nagrajevanje usmerja pozornost delavcev na to, da se potegujejo za čimvišjo formalno kvalifikacijo (ne glede na to, kaj dejansko znajo in česa so večji ter kakšne spretnosti so jim potrebne pri delu, ki ga dejansko opravljajo), za čimvišjo tarifno postavko in eventualno še za podaljševanje delovnega časa, ker si z vsem tem pomagajo do višjih zaslužkov. Ni jim pa mar, kaj delajo v delovnem času, kako in koliko napravijo, s kakšnimi stroški izdelajo določene proizvode in podobno. Za te zadeve se delavci začno zanimati le, če so nagrajeni po delu, po delovnem in ekonomskem učinku. Se pravi, po kategoriji dela, ki ga opravljajo, po količini izdelkov ter po doseženi ekonomski rentabilnosti.

Čemu ta razmišljanja prav ob prazniku naše socialistične domovine? Da, čemu? Ali ne govori teh nekaj bežnih misli s področja nagrajevanja delavcev, s kakšno nezadržno in jekleno logiko teče v naši domovini proces socialistične preobrazbe gospodarstva, materialnih sil in ljudi? Delavci, ki upravljajo podjetja in gospodarijo z določenim delom dohodka podjetij, postajajo pod vplivom novih oblik nagrajevanja bolj in bolj osnovna družbena gibalna sila v gospodarstvu, nosilci progresivnih impulzov in podobno. Kljub temu, da so v podjetjih pravzaprav šele zametki sistemov kompleksnega nagrajevanja po učinku in kljub temu, da prejemajo delavci šele nekaj mesecev osebnih zaslužkov po novih osnovah, pa je vendar opaziti občuten porast delovne proizvodnosti, porast proizvodnje, ugodna gibanja v gospodarstvu in živahno politično vzdušje v delovnih kolektivih.

S tem pa začena naša praksa še z novimi dejstvi dokazovati, da je vsako nezaupanje v ustvarjalno gospodarsko sposobnost delavcev zgrajeno na trhljih nogah. Naš čas in našo bodočnost bodo oblikovali delavci.

Roman Albreht

Omanov France iz Kokrice, dolgoletni predsednik delavskega sveta v tovarni »Sava« v Kranju, pripoveduje o sebi in svojem življenju.

»Če bi mi danes kdo ukazal, naj delam tako, kot on hoče, in ne tako, kot sodim, da je prav in smo se delavci dogovorili, pa bi mi v zameno lahko ponujal vse bogastvo tega sveta, bi se mu zasmejal in dejal: Tisti časi so minili in ne vrnejo se nikdar več. Zdaj smo že odprli, na široko smo odprli vrata in okna življenju, in v tem življenju si ti, ukazovalec odveč.«

Nekoč... morda hrepenenje, danes pa je resnica, pravica in dolžnost.

»Moj oče je bil delavec. Ko sem privekal na svet in me je prvič pobožal s svojo okorno roko, so tudi mene namenili za delavca...«

Bili sta dve Jugoslaviji: prva, ki je tkala, kopala premog in rudo, orala in tesala in je bila lačna kruha, druga, ki je živela na račun prve in je bila lačna zlata.

»Učil sem se za čevljarja, pa sem bil hlapec in dekla. Pameten bodi, dela, garaj, so mi govorili, ti si garač, jaz tvoj gospod! In govoriti sem moral: Da, gospod, seveda, gospa...«

Svet je bil mračen. Fabriške saje so delavcu popisale pljuča. Mrznja je bila v ljudeh, obup in žalost.

»Iz naše hiše nas je sedem odšlo v partizane — pet bratov in sester in oče in mati.«

Takrat je France v juriših in hajkah spoznal svojo domovino. Ne tisto iz knjig, spoznal je domovino, ki je v srcih ljudi in v njihovem delu.

Potlej je delal na okraju in po štirih letih poiskal delo v »Savi«.

»Spočetka je bilo tako težko, da so nekateri vrgli puško v koruzo. Omahljivcev je bilo veliko, ljudje niso verjeli, da bomo zmagali in govorili so, da nismo zrel, ker nam manjka šol in tečajev. Nihče se ni naučil plavati na suhem. Mi smo šli v vodo...«

Govori, kako so se med seboj bodrili: »Daj, ti povej, France, ti si upaš.« »Zakaj ne bi ti povedal, saj se ti ne bo nič zgodilo.« »Ja, kaj pa veš?« Niso se bali jasne, odkrite besede, pač pa mojstrov in svoje nevednosti in hudih posledic. »Kaj pa, če me ne bodo razumeli?« Dogažalo se je, da jih včasih nekateri res niso razumeli. Ni bilo lahko prebiti oklep starega v ljudeh in tovarni, precej truda je to veljalo in precej časa je minilo, da so začeli pogumno govoriti, predlagati, grajati in se zavzemati za svoje predloge, da so se zavedeli svojih pravic in, kakopak, tudi dolžnosti. Uspehi so jih opogumili, neuspehi izučili. V začetku so težko našli dovolj odločnih ljudi, ki niso kimali na sejah, danes pa ni težav. Starejši člani so že lahko odstopili svoja mesta mlajšim, jih učijo in jim pomagajo.

»Dogodi se še, da nekateri molče in prikimajo, čeprav mislijo drugače, ker so plahi in se boje grmenja. V zadnjih treh letih nihče ni mogel vsiliti delavskemu svetu nekaj, za kar se večina ni zavzela. In v teh treh letih smo zvišali vrednost naše proizvodnje za dobro milijardo dinarjev.«

Tako so rasli z delavskim svetom in v njem, postajali pogumni in samozavestni, in tako je zaživelo njihovo upravljanje. Pa še boljše bo, vedno bolj trdno, zlasti sedaj, ko so staremu načinu nagrajevanja, ki je človeka priklenil na stroj in mu zameglil pogled na vso tovarno, obrnili hrbet.

»To, vidiš, je moje. Tovarna in delavski sveti, pa še občina in dom. Ni ne vem kako veliko, pa je zame kar pravšno.«



MLADINA, ROJENA V NOVEMBRU 1943, SE ŽEVKLJUČUJE V ŽIVLJENJE, KI SE JE ZAČELO OB NJENEM ROJSTVU

Specializacija in kooperacija

činitelja gospodarskega razvoja in dviga življenjske ravni

Sindikati se čedalje bolj posvečajo problemom, ki so odločilnega pomena za nenehno naraščanje življenjske ravni delovnih ljudi. Težimo predvsem za tem, da bi spoznali ovire na poti hitrejši rasti življenjskega standarda ter tako usmerili dejavnost zavestnih činiteljev, da bi se kar najhitreje izboljševale življenjske razmere delavcev.

Sindikati se čedalje bolj posvečajo problemom, ki so odločilnega pomena za nenehno naraščanje življenjske ravni delovnih ljudi. Težimo predvsem za tem, da bi spoznali ovire na poti hitrejši rasti življenjskega standarda ter tako usmerili dejavnost zavestnih činiteljev, da bi se kar najhitreje izboljševale življenjske razmere delavcev.

Te ovire so lahko in tudi so različne. Nekatere izmed njih so v nedoglednosti posameznih področij našega gospodarskega sistema, druge so posledica posameznih ukrepov v gospodarski politiki, ki smo jih morali izdati iz objektivnih (pogosto neekonomskih) razlogov, nekatere so v zavesti in navadah ljudi ter v njihovem počasnem prilagajanju zahtevam časa. Te ovire ugotavljamo in jih postopno odстранjujemo, s tem pa ustvarjamo ugodnejše okvire — predvsem ugodnejše gnotne pogoje — za akcijo subjektivnih zavestnih družbenih činiteljev in sil, ki naj te pogoje izkoristijo za nenehno zviševanje življenjske ravni.

Kakor je znano, je standard najbolj neposredno odvisen od zaslužkov. Pri pregledu zaslužkov kot pogojev za standard, ugotavljamo dve skupini problemov: problem njihovega formiranja, se pravi, nominalne višine, in pro-

blem njihove dejanske vrednosti, se pravi njihove realnosti. Ta drugi problem je prav tako mogoče razčleniti na dva sestavna dela: po eni strani je realnost zaslužkov odvisna od trga, blaga za široko potrošnjo, od cen in splošnih razmer v komunah (razne usluge, organizacija prehrane in pod.), v kateri delovni človek živi in realizira svoj zaslužek, po drugi pa je realni zaslužek odvisen tudi od načina, kako se formira njegova nominalna višina, se pravi od tega, ali se ta višina giblje odvisno od ustvarjene proizvodnje in produktivnosti.

To pot bi pustil ob strani pogoje za ustvarjanje večjih realnih zaslužkov, ki so odvisni od politike komun. Pomudil bi se pri drugem kompleksu vprašanj, pri tem, koliko je že v proizvodnji, že v formiranju zaslužkov, zagotovljena njihova realnost in njihovo prispevek k višjemu standardu.

Prizadevamo si, da bi zaslužki delavcev nenehno naraščali. Stara resnica pa je, da večji zaslužek ne pomeni vedno tudi višjega standarda. Če zaslužki naraščajo brez ustreznega kritja v večji proizvodnji ali višji produktivnosti, se moramo spoprijeti z inflacijskimi težnjami, ki lahko le prizadenejo življenjsko raven delavcev. Teh dveh reči ni mogoče

ločiti drugo od druge, nikakor ne smemo pozabljati na njuno medsebojno povezanost in odvisnost.

Ce želimo, da bi zaslužki nenehno naraščali in da bi njihovo naraščanje služilo zviševanju življenjske ravni, moramo zagotoviti, da bodo naraščali na osnovi večje proizvodnje in produktivnosti. Ze z načinom formiranja zaslužkov moramo zagotoviti tesno zvezo s proizvodnjo in produktivnostjo.



V tem je razlog, zakaj posvečamo toliko pozornosti nagrajevanju po enoti proizvoda in obračunu po ekonomskih enotah.

osnovnih kmetijskih pridelkov. To potem bistveno spremeni naš položaj v izmenjavi s tujino. Prihajamo v položaj, ko spreminjamo strukturo uvoza in uvažamo med drugim tudi več južnega sadja.

V kakšni luči so potem naše investicije v nasade limon in pomaranč? Ali bodo ti proizvodi dali pričakovano akumulacijo, oziroma ali bi morda kakšno drugo južno sadje dalo večjo akumulacijo?

Ni moj namen grajati te investicije, ker ne poznam podrobnosti. Morda so takrat, ko so se od-

ločili zanje, upoštevali vse te momente. Primer sem uporabil samo zato, da bi poudaril važnost analize, tako domačega kakor tujega trga pri odločanju za to ali ono smer v proizvodnji, za to ali smer v investiranju.

Zdaj se za trenutek vrnimo na začetek.

Začeli smo pri uvajanju bolj stimulativnih oblik nagrajevanja. Glejte, do kako zapletenih gospodarskih problemov smo prišli! Nagrajevanje po enoti proizvoda — ko je uvedeno in začne delovati — načena drugača za drugim vrsto zelo važnih problemov.

Prvi, ki smo ga to pot obravnavali, je bil problem orientacije na proizvode, ki zagotavljajo največjo rentabilnost in najvišje zaslužke. Z drugimi besedami, bil je problem specializacije proizvodnje.

Specializacija v okviru vsega gospodarstva ni preprosta. Če začnemo sorodna podjetja zoževati sortiment in se usmerjati na najbolj rentabilne proizvode, se jih bo zelo verjetno večina odločila za iste proizvode, oziroma nastal bo nov problem — spopad med interesi podjetij, se pravi, konkurenca med podjetji.

Konkurenca med podjetji je v planskem gospodarstvu lahko koristna

V planskem gospodarstvu, kakršno je naše, v katerem se osnovni propori gospodarskega razvoja plansko usmerjajo, po mojem mnenju določena konkurenca med podjetji ne moti, temveč lahko koristi. Napačno bi bilo administrativno omejevati podjetja in vplivati nanje, katere proizvode naj izdelujejo. Posledica takšnega administrativnega razdeljevanja bi lahko bila, da bi prišla posamezna podjetja v monopolen položaj, v tem primeru pa bi se izgubil interes za zniževanje proizvodnih stroškov, za naraščanje zaslužkov ob večji produktivnosti. Seveda ni rečeno, da je treba obsoditi sleherno akcijo družbenih organov v tej smeri, zlasti dejavnost zbornic in strokovnih združenj. Zelo verjetno je takšna dejavnost v posameznih primerih celo potrebna in koristna za gospodarstvo. Pri tem pa je treba vedno previdno oceniti, kako daleč je mogoče in treba iti, da ne bi pokvarili primarnega materialnega interesa kolektiva in po njem tudi realnih interesov skupnosti.

Mislim, da je mnogo boljše, če podjetji sama iščejo izhod prav na osnovi objektivne ocene svojih možnosti in potreb in ob upoštevanju sedanjega in bodočega položaja na trgu.

Rekl smo: če način formiranja zaslužkov spodbuja kolektiv k večji produktivnosti in višji rentabilnosti, si bo prizadeval, da bi se iznebil nerentabilnih proizvodov. Kljub temu pa ostane njegova potreba po mnogih izmed teh proizvodov, ki so nujni za dokončno oblikovanje njegovih osnovnih proizvodov. Kolektiv je torej avtomatično usmerjen v kooperacijo z drugimi kolektivi. Primer: če tovarna proizvaža svede za avtomobilsko motorje, lahko te izdeluje za neprimerno nižjimi stroški, kot bi jih imela avtomobilska tovarna, ki bi jih izdelovala v svoji stranski proizvodnji. Normalno je torej, da se avtomobilske tovarne usmerijo v kooperacijo s tako specializirano tovarno, ker je to zanje ugodnejše, da niti ne govorimo o tem, kako se s tem poveča družbena produktivnost v celoti.

Vse to so znane resnice. V industrijsko razvitih deželah sta specializacija in kooperacija med važnimi pogoji za visoko produktivnost. Pri nas pa se ta proces šele začel, zato moramo premagovati ovire in iskati spodbude, ki ga bodo pospešile. Tu in tam še naletimo na nejasne pojme o kooperaciji. Neka naša tovarna na primer proizvaža motorje za drugo, za avtomobilsko tovarno. To pravzaprav ni prava kooperacija. Prava tovarna je dejansko le neke vrste obrat druge, takšno sodelovanje pa na splošno rečeno, zvišuje transportne stroške, namesto da bi pocenjevalo proizvodnjo.

Prava kooperacija je tisto, če specializirano podjetje proizvaža dele za več drugih, prav tako specializiranih podjetij in če njihovo medsebojno poslovno sodelovanje omogoča vsem višjo produktivnost, rentabilnost in zaslužke.

Mnogi činitelji vplivajo na počasno razjasnjevanje teh pojmov in na napačno razlago pomena poslovnega združevanja v praksi. Včasih se združujejo na pritisk, najpogosteje na pritisk komun, ki skušajo na ta način reševati svoje probleme — predvsem, da bi si z združenimi sredstvi zagotovile določene investicije. Takšna "poslovna" združevanja brez upoštevanja dejanskih ekonomskih interesov in volje vseh združenih kolektivov, so lahko le španska stena, za katero se skrivajo poslovni neuspehi enega izmed združenih podjetij, komun pa se na ta način rešuje nalog v zvezi s sa-

niranjem njegovih razmer.

Deformacije v razvijanju kooperacije in poslovnega združevanja nasploh ne povzročajo samo ti činitelji. Ko že govorimo o komunah in njihovem vplivu ne moremo mimo njihovega vpliva na politiko zaposlovanja. Dohodki komun so bolj odvisni od števila zaposlenih delavcev in nameščenecv kakor pa od dosežene produktivnosti, ker izvirajo večinoma od prispevka na osebnih dohodke. Komun je torej bolj zainteresirana za čimvečjo zaposlenost, da bi si prihranila izdatke in vzdrževanje nezaposlenih in si zvišala dohodke iz prispevka od osebnih dohodkov. Zato v določenem smislu pritiska na podjetja, da zaposlujejo tudi tisto delovno silo, ki jim ni nujno potrebna. S tem objektivno zavira proces specializacije in kooperacije, proces, katerega posledica je višja produktivnost, to pa pomeni tudi omejitev delovne sile na pravo mero. Za komun je zdaj ugodnejše, da podjetje ohranja obrate z obrtniškim načinom proizvodnje, z nizko produktivnostjo in z majhno rentabilnostjo, kot pa da bi se usmerilo v specializirano, množično proizvodnjo, ob nakupu potrebnih polizdelkov pri podjetjih, ki jih proizvajajo ceneje.

Ta resni pojav povzroča dva

nerešena problema. Predvsem gre za sistem formiranja proračunskih dohodkov komun. Ta sistem je neprimerno boljši kot nekdanje razdeljevanje sredstev za proračune. Zasnovan je na zdravem načelu povezovanja dohodkov s številom gospodarsko aktivnega prebivalstva, kar spodbuja komun k skrbi za široko gospodarsko dejavnost na njihovem območju. Napačno pa je, da so dohodki odvisni predvsem od števila zaposlenih in ne od stopnje produktivnosti, ki jo ti zaposleni dosega. Lahko bi rekli, da se uporablja to pozitivno načelo ekstenzivno namesto intenzivno. Zato bomo morali izpopolniti načelo finansiranja proračunskih potreb komun v smeri tesnejšega povezovanja s produktivnostjo, ustvarjeno v komunah. S tem bomo odstranili objektivne vzroke negativnega vpliva nekaterih komun na proces specializacije proizvodnje in kooperacije med podjetji.

Drugi problem je formiranje zaslužkov. Če bi se dohodek v podjetjih delil tako, da bi sleherno naraščanje števila zaposlenih brez ustreznega večje produktivnosti zmanjšalo zaslužke članov kolektiva, komun ne bi mogle siliti podjetij, naj sprejemajo odvečno delovno silo, oziroma jim to ne bi uspevalo.

Finansiranje proračuna potreb komun povezati s produktivnostjo

V našem gospodarskem sistemu in v ekonomski politiki so še nereseni problemi, ki otežujejo proces specializacije in kooperacije, torej v bistvu proces zviševanja zaslužkov in življenjske ravni z večjo družbeno produktivnostjo.

Vzroki enega izmed njih so v nekaterih elementih naše politike cen. Dejstvo, da končni izdelki v mnogih primerih zavračajo akumulacijo, preprečuje mnogim podjetjem, da bi se usmerila na množično proizvodnjo polizdelkov za kooperantska podjetja. Treba je torej zagotoviti, da bodo vsi kooperanti enako materialno zainteresirani za poslovno sodelovanje.

Dalje je treba proučiti, v kateri smeri vpliva način plačevanja družbenih prispevkov na končno formiranje cen proizvodov, izdelanih v kooperaciji. Ali je prav, če se družbeni prispevek obračunava tako za polizdelke kakor za končne izdelke, in ali podjetja s tega stališča nimajo zdaj več interesa, da bi sama razvijala stransko proizvodnjo, potrebno za dokončno izdelavo proizvoda?

Položaj v zvezi z zahtevanjem in dobivanjem investicijskih kreditov prav tako včasih deluje neugodno. Podjetja se namreč usmerjajo v popolne, zaokrožene proizvode, planirajo zaokroženo proizvodnjo v tako imenovanih kombinatih, tam pa ni prostora za specializacijo.

Politika uvoza in carin sodi prav tako k činiteljem, ki močno vplivajo na razvojni tempo specializacije in kooperacije. Nekatera naša podjetja imajo na svojih področjih malone monopolističen položaj. Ker se ne bojijo domače konkurence, pred tujo konkurenco pa jih varujejo okviri naših trenutnih uvoznih možnosti in visoke carine, ustvarjajo ta podjetja veliko akumulacijo tudi brez resnejših naporov v zvezi z zniževanjem proizvodnih stroškov. V teh podjetjih je položaj najizrazitejši, naša sedanja struktura uvoza, pogoje-

na z objektivnimi razlogi, pa je delno vplivala na hitrost pospeševanja proizvodnje tudi v nekaterih drugih podjetjih. Vplivala je, če že ne drugače, vsaj tako, da je uspevala njihovo skrb za proučevanje perspektivnih pogojev in potreb lastnega razvoja.

Naloga vseh nas je, ugotovljati te in druge ovire, ki jih imajo podjetja kot objektivne težave pri razvoju specializacije in kooperacije. Ugotavljati jih moramo in jih odstranjevati, vzporedno s tem pa usmeriti vse subjektivne činitelje, ki delujejo v gospodarstvu, da bodo koristili izpopolnjevanju sistema tako ekonomske politike za hitrejši dvig produktivnosti kakor tudi standarda.

Osnovno in najvažnejše je trenutno to, da sprožimo proces pozitivnih sprememb v življenju vsakega posameznega kolektiva in gospodarstva kot celote ter posvetiti vsu potrebno skrb in pozornost poglavitni gibalni sili tega napredka. Ta sila pa je, kakor smo rekli, v tesni povezavi zaslužkov proizvajalcev z doseženo proizvodnjo in produktivnostjo.

Nagrajevanje po enoti proizvoda nujno sili k specializaciji proizvodnje, pri tem pa je treba upoštevati razmere na trgu in perspektivni razvoj podjetja. Specializacija se nujno povezuje s kooperacijo, obe skupaj pa zagotavljata višjo družbeno produktivnost in višje zaslužke, od katerih je odvisen stabilnejši in višji standard. To pa spet vzbuja in krepi zanimanje za izpopolnjevanje delitve dohodka in nagrajevanja. Ta proces torej sam sebe obnavlja in pospešuje, hkrati pa odkriva nove vire in možnosti za izboljšanje življenjskih razmer delovnih ljudi.

Zato je težišče sindikalnih sil in naporov v pospeševanju, omogočanju in olajševanju tega procesa. Začetni uspehi nas spodbujajo k še smelejšemu koraku naprej.

Stimulacija — pot k napredku in večji produktivnosti

Stimulativen način formiranja zaslužkov odpira vrata številnim procesom, ki vodijo k napredku v proizvodnji, k večji produktivnosti in k stabilnejšemu razvoju gospodarstva, s tem pa tudi k večjim realnim zaslužkom, k višjemu standardu. To je zaokrožen, medsebojno povezan cikel, ki se nenehno ponavlja na čedalje višji ravni — če najdemo gibalno silo njegovega gibanja, ključ za njegovo gibanje.

Oglejmo si primer.

Neka naša velika tovarna proizvaža nad tisoč različnih predmetov. To je velika izbira, velika zato, ker podjetje ne proizvaža le končnih izdelkov, temveč tudi celo vrsto polizdelkov. Pretežno večino teh polizdelkov proizvaža v majhnih količinah, ker gre le za potrebe "enega finalista". Razumljivo je, da proizvodnja v majhnih količinah nujno ohranja obrtni značaj in je le malo rentabilna. Podjetje si ne prizadeva, da bi spremenilo tak položaj, ker ga sistem delitve dohodka in formiranja zaslužkov ne spodbuja k temu. Kolektivni obratov in oddelkov, ki izdelujejo končne proizvode, so ravnodušni do tega, da dosega kolektiv, v katerih izdelujejo polizdelke na obrtni ali polobrotni način, nizko produktivnost in nizko akumulacijo na proizvod.

Predstavljaljmo pa si, da sta notranja organizacija delitve dohodka in formiranje zaslužkov v tem podjetju drugačna, da obračunavamo po ekonomskih enotah in nagrajujemo po enoti proizvoda. Zamislimo si, da imamo za vsak proizvod natančno kalkulacijo: normativ materiala, za izdelavo potrebni čas, delež plače pri lastni ceni, stopnja akumulacije, ki se ustvari pri tem proizvodu itd.

Kaj bi se zgodilo? Prav gotovo bi kolektiv kot celota postavil na dnevni red sortiment svoje proizvodnje. Načel bi problem proizvodnje tistih proizvodov, ki se izdelujejo obrtnišk, ob nizki produktivnosti in rentabilnosti in ki torej zagotavljajo le malo sredstev za zaslužke. Prav tako bi tudi kolektivni posameznih ekonomskih enot s svojega vidika načeli ta problem. Kolektivni tistih ekonomskih enot, ki proizvajajo visoko akumulativne artikale, ne bi dovolili, da bi jim druge ekonomske enote zniževale zaslužke. Ostali ožji kolektivi pa bi zahtevali odstranitev take delitve proizvodnje, ki jih v primerjavi z drugimi ekonomskimi enotami spravlja v manj ugoden položaj.

Nastala bi torej potreba po zoževanju sortimenta, kar zagotavlja možnosti za prehod na množično proizvodnjo ob večji

produktivnosti. Hkrati pa bi nastalo vprašanje, katere predmete je treba črtati v proizvodnem načrtu, katerim posvetiti vso skrb in zmogljivost. Zakaj vsak proizvod ne prinaša iste akumulacije, vsako zoževanje sortimenta ni enako ugodno za podjetje.

Pri teh računih se podjetja ne morejo omejevati le na analizo lastnih pogojev in možnosti, zakaj sicer bi se pokazalo, da so taki obračuni dobri le na papirju. Vsestransko bi bilo treba upoštevati trg, ugotoviti, ali bo trg sprejel spremenjeni sortiment ali bo vse proizvode mogoče realizirati, ali bodo zares prinašali tisto akumulacijo, kot je kolektiv pričakoval.

V nekem podjetju smo se pogovarjali o tem problemu. Skoraj štiri petine vrednosti njihove proizvodnje daje en sam proizvod, ki je v njihovem sortimentu poglaviten, okoli 20 odstotkov pa gre za približno 200 stranskih proizvodov. Razmišljajo o tem, da

bi opustili stransko proizvodnjo in se usmerili samo v tisti proizvod, ker pričakujejo, da bodo tako povečali proizvodnjo in zvišali produktivnost.

Ta račun je na pogled točen. Morda je tudi v resnici realen, vsekakor pa je treba resno analizirati trg pred tako veliko spremembo v proizvodnem načrtu, ki prinaša spremembe v organizaciji dela, v sestavi delovne sile, v smeri lastnih investicij i. pod. Morda bi se zgodilo, da trg ne bi sprejel večje proizvodnje njihovega poglavitnega proizvoda. Morda bi se pokazalo, da je trenutno bolj rentabilno ohraniti tudi stransko proizvodnjo.

Te pripombe naj ne bi vzele poguma tistim, ki razmišljajo o prednostih zoževanja sortimenta, opozorile naj bi jih le, da morajo upoštevati okoliščine, ki so velikega pomena pri uspešnosti take odločitve, predvsem bi morali misliti na trg.

Pri analizi trga upoštevajmo perspektive

Naš trg je trenutno takšen, da prevzame skoraj vse, kar izdelamo, pogosto ne glede na proizvodne stroške. To nas lahko pripelje do napačnih zaslužkov, če se v analizi trga naslanjamo le na trenutne razmere in ne upoštevamo perspektive. Mnoga naša podjetja na primer itačasno začnajo izdelovati predmete, ki so v določenem trenutku zelo iskani in ki zagotavljajo rentabilnost. Takih primerov je mnogo, zlasti v elektroindustriji. Nekatera podjetja bodo zares uvedla množično proizvodnjo teh predmetov in bodo konkurenčno sposobna, ko bo trg v glavnem poln. Druga, ki bodo ostala v okvirih drage obrtno proizvodnje, ne bodo mogla konkurirati onim prvim, verjetno pa ne bodo niti na tujem trgu našli kupcev. To pomeni, da bodo morala preusmeriti proizvodnjo. To pa je vedno drago, tako zanje kakor za skupnost, ker potem v znatnem obsegu ne koristijo več investicije, vložene v opuščeno proizvodnjo. Velikega pomena je torej, da v proizvodni orientaciji dolgočrtega značaja najresneje upoštevamo perspektivo, razmere na trgu, in sicer ne le na domačem.

Slika rentabilnosti proizvodnje posameznih predmetov je lahko napačna, če jo gledamo le s stališča trenutni na našem trgu in njegovi trenutni povezanosti s tujimi. Sorazmerno omejen uvoz

nekaterih predmetov široke potrošnje in zaščitne carine trenutno omogočajo nekaterim našim podjetjem, da prodajo svoje proizvode na domačem trgu brez posebne skrbi za proizvodne stroške. To jih ne spodbuja k razmišljanju o tem, kako so sorodna podjetja po svetu napredovala v produktivnosti in zniževanju proizvodnih stroškov. Toda, koliko časa bo to trajalo in kakšne bodo posledice, ko se bo spremenil položaj v naših zunanjetrgovinskih odnosih?

Za ilustracijo naj opišem primer.

V naših južnih krajih nekaj vlagajo v nasade limon in pomaranč. Ti kmetijski pridelki so zelo iskani, uvozimo pa jih sorazmerno malo. Proizvodnja torej obeta dobro kupčijo, lepe dohodke, visoko rentabilnost. Tako je, če ocenjujemo razmere na domačem trgu in naše sedanje možnosti za uvoz južnega sadja.

Letošnja dobra letina pa nam je omogočila, da smo opustili uvoz pšenice, sladkorja in maseb, proizvodov, ki so najbolj obremenjevali našo tekočo zunanjetrgovinsko bilanco. Ti visoki donosi niso le posledica rodovitnega leta, temveč predvsem večjih vlog v kmetijstvu in spreminjenih družbenih odnosov, kar pomeni, da imamo realne pogoje, da se za stalno rešimo uvoza

Uresničene zahteve, želje in potrebe

Nekoč smo menili, da so problemi osebne potrošnje rešeni, če je bilo dovolj hrane, in to kruha, mesa, masti, sladkorja kakor tudi tekstila in obutne, seveda v najbolj skromni izbiri. Danes imamo pri vsem tem neprijetno bogatejšo izbiro, obenem pa gre za tako občutljivost, da karkoli v tej izbiri primanjkuje: tekstila ali južnega sadja, električna peč ali hladilnik, televizor ali avtomobil, vse ima politične in gospodarske posledice.

(Mijalko Todorović, referat na II. plenumu CK ZKJ)

Kadarkoli ocenjujemo gospodarstvo v minulnem letu ali se pogovarjamo o življenjski ravni, pridemo prej ali slej do kuverte s plačo.

»Vse je lepo, kar pišejo (če je res, že dvomimo, češ papir prenese vse!), ampak moja kuverta...«

In tako smo vedno znova pri osebnih dohodkih ter razpravi, ali smo dobili več ali imamo manj. Pa ne, da bi komu kaj očitali. Narobe! Za vse bo bolje, če bomo neučakani in bomo hoteli imeti več. Samo, da je ta »več« zasluzek, da je tudi več narejenega, pa bo prav. In seveda, neučakanost mora upoštevati vse, ne le kuvertu.

Kadar ocenjujemo življenjsko raven, moramo biti kar se da pravični. Da, da, prav imate, to je težko, kajti vsi se spominjamo, da je letos krompir dražji kot lani, nihče ne pozabi omeniti precej dražjega mesa. No, in razen teh dveh podražitev? Se elektrika, seveda. Novih stanovanjskih najemnin ne štejemo, ker bo nam domestilo pri osebnih dohodkih pokrilo podražitev. Se več. Vedno bo za nekaj stotakov na boljšem in le manjšina bo na slabšem. Tako pa bo vedno, kadar

do 7 odstotkov, to je za 3 odstotke na leto.

Bomo načrt uresnili? Sicer je nekaj »čejev«. Toda vsak bo priznal, da so uresničljivi.

Letos, na primer, se bo osebna potrošnja povečala za 15 odstotkov. Zakaj se ne bi torej v drugem letu povečala vsaj za 6 odstotkov. Zdi se, da bo toliko predvideval tudi gospodarski načrt za prihodnje leto. To bo prav lahko uresničiti, če se bo narodni dohodek še naprej tako naglo povečeval kot letos. Narodni dohodek pa bo večji, če se bo povečala proizvodnja in industrija, v kmetijstvu, gradbeništvu in v vseh drugih gospodarskih panogah. To pa bomo dosegli, če bomo boljše izkoristili stroje, na kar prav gotovo vpliva tudi nagrajevanje. Vse to je uresničljivo in smo trdno prepričani, da se gospodarski polet ne bo zmanjšal in bomo zato perspektivni načrt prihodnje leto uresnili.

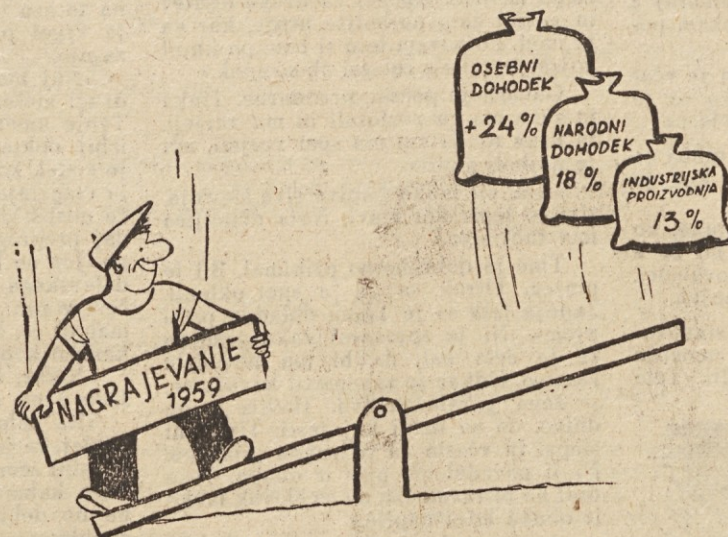
Toda odstotki o povečanju osebne potrošnje včasih ne povedo veliko. Kako navsezadnje pa naj bi vsak zase računal, za koliko je na boljšem in pri tem upošteval vse, kar moramo šteti pod osebno potrošnjo. Sem namreč ne spadajo le osebni dohod-

15.450 dinarjev na 20.000 dinarjev.

Tako povečanim osebnim dohodkom prav nič ne ugovarjamo, saj večji dohodek prinese tudi večjo proizvodnjo. Narobe je le

nim. Toda prav ta realni porast osebnih dohodkov je v skladu s perspektivnim načrtom. V prvih treh letih se je povečala realna vrednost osebnih dohodkov za 35 odstotkov, kot smo že navedli,

NOVA ODSKOČNA DESKA



Uvajanje nagrajevanja po učinku je mnogo prispevalo k letošnjim gospodarskim uspehom

tam, kjer so tudi letos počez povečali osebne dohodke, s spremembami tarifnih postavk in z delitvijo dobička, kar mora čimprej v zgodovino našega nagrajevalnega sistema. Toda nekateri se za tako »zgodovino« strahotno zanimajo in na vse kriplje potiskajo »kolo zgodovine« nazaj. Se vselej so tisti, ki so hoteli zavirati razvoj, ki ga opravičujejo politične in ekonomske zahteve, škodili skupnosti. In tako utegnejo škoditi gospodarskemu poletu, ki smo ga dosegli v letošnjem letu, tudi tisti, ki vse prepočasno uvajajo nove sisteme nagrajevanja.

Se nekaj: kot je iz vsega razvidno, so se osebni dohodki v letošnjem letu zares močno povečali. Toda številke, ki smo jih zapisali, pomenijo tako imenovani nominalni porast osebnih dohodkov. Važno pa je, kaj lahko z denarjem, ki ga dobimo, kupimo. No, realni porast osebnih dohodkov seveda zaostaja za nominal-

torej vsako leto za nekaj manj kot 10,5 odstotka.

Želje, zahteve, potrebe po čedalje višjem standardu so prav tako pogoj za bolj pošteno vrednotenje in disciplinirano delo. Od tod tudi drugačen odnos do dela in zato bomo vselej pripravljeni porabiti dobiček delovnih sredstev za dvig življenjske ravni. Letošnje izkušnje kažejo, da je lahko tudi tako denar dobro naložen. Želje, da bi imel več, pa postajajo ob tem vedno bolj resnične možnosti. Če smo bili še pred leti zadovoljni s količino urejeno prebrano, si danes želimo že veliko več.

Najmanj dvakrat hitreje (glej grafikon!) se dviga življenjska raven naših delavcev in nameščencev v primerjavi s proizvajalci v drugih, pa čeprav gospodarsko veliko bolj razvitih deželah. To pa seveda ni slučajno, ni odvisno samo od naših želja, temveč predvsem od drugih gospodarskih uspehov.

Vzemimo investicije. Nekoč je vsa država čutila potrebo in osredotočila napore pri graditvi, denimo Jablanice, avtomobilske ceste in še nekaterih objektov. Po telefonu je bilo mogoče koncentrirati ves cement in ga poslati na tako gradbišče. Danes pa mnogi niti ne vedo, da hkrati gradimo osem hidrocentral in šest termocentral, pet velikih tovarn, osem sladkornih tovarn in še na stotine drugih tovarn ob množičnem obnavljanju starih. Tako investicijska dejavnost je tudi na drugih področjih. Samo modernih asfaltiranih cest gradimo letno okoli 600 kilometrov.

(Mijalko Todorović, referat na II. plenumu CK ZKJ)

Ne vem, ali smo tako površni, ali pa se nam morda zdi, da je nekaj samoumevnega, da danes

● Leto 1954 smo porabili za nove investicije 398 milijard dinarjev, 1955 leta 422 milijard

HITREJŠA RAST OSEBNE POTROŠNJE



Osebna potrošnja v FLRJ narašča zlasti v prvih treh letih perspektivnega načrta hitreje kot druge

gradimo nekajkrat več kot pred leti. Pač gradimo. Če smo leta 1950 zgradili dve ali tri hidroelektrarne, kakaj jih ne bi letos osem? Toda nikdar ne bomo domeli boja za perspektivni načrt, za boljše življenje, če ne bomo upoštevali, kakšen ogromen na predek je prav v tem, da smo sposobni vedno več graditi in obenem dvigati še življenjsko raven. Ta napredek je tako nagel, da bi zares lahko rekli: gradimo tako rekoč neopazno. Neopazno čeprav uporabljamo milijarde in milijarde prav v te namene.

letu zatem 434 milijard, v letu 1957, torej v prvem letu boja za perspektivni načrt, pa je vsota poskočila kar na 516 milijard in lani na 543 milijard dinarjev.

Ali si sploh predstavljate, kolikšne vsote so to? In letos? Investicije so bile že v prvih devetih mesecih za 20% večje kot lani.

● Do konca leta bomo uporabili za vse novo, kar »neopazno« raste okoli nas, 100 milijard dinarjev več kot lani, torej skupno več kot 640 milijard dinarjev.

6. v tretjem pa že za več kot 7 odstotkov. Vedno bolj se pozna učinek boljšega nagrajevanja za delo, seveda pa tudi prispevek

Za naše mednarodne ekonomske odnose in položaj je značilno, da smo poravnali že 99 odstotkov vrednosti vseh starih predvojnih dolgov, celo tiste iz prejšnjega stoletja... zadnji odstotek bomo poravnali do konca letošnjega leta. Tako Jugoslavija redno in točno izpolnjuje vse obveznosti do tujine in celo obveznosti iz preteklosti.

novih tovarn, ki so začele s proizvodnjo v drugem polletju.

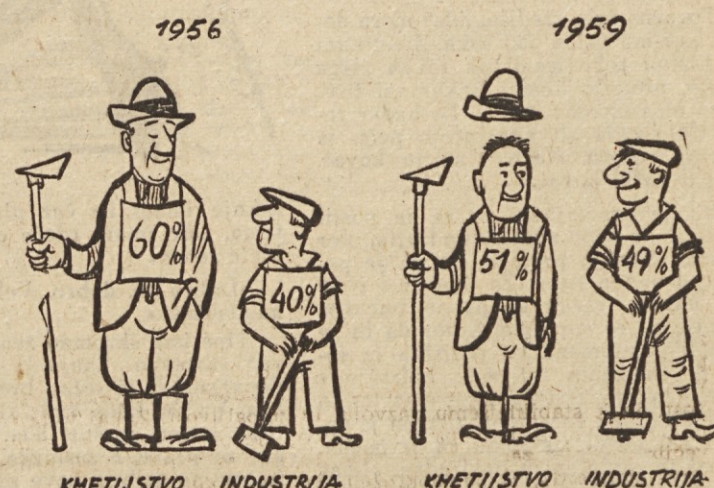
In sedaj še h ključu teh uspehov. Rekli bi, k začetku uspešnega gospodarjenja: Gre za narodni dohodek, za tisto vsoto, ki jo vsak naš delovni državljani nameni za nove gradnje v industriji, za pospeševanje kmetijstva, za življenjsko raven in še za sto drugih stvari. Od te vsote je najprej odvisen napredek. Čim hitreje se večja, tem večji je gospodarski polet. To je tesno povezan krog in na vrhu je narodni dohodek, ki omogoča vse.

● V sedmih letih se je naš narodni dohodek podvojil. Predvidevali smo, da se bo povečeval na leto za 9 odstotkov. Povečuje se za 13 odstotkov, skoraj za 14, in nekateri gospodarski priče kažejo, da bomo letos dosegli izreden skok narodnega dohodka, in sicer 18, morda pa celo 20 odstotkov. Kaj takega ni dosegla v zadnjih letih nobena evropska država niti na Vzhodu niti na Zahodu.

Narodni dohodek na Švedskem se je povečal od leta 1951 do 1957 letno za 2,5 odstotka na prebivalca, v Veliki Britaniji za 2,2 v Franciji za 3,9, v Zahodni Nemčiji za 6,9, v Vzhodni Nemčiji za 10,7, v SZ za 8,6, v Češkoslovaški za 2,8 in za prav toliko na Poljskem.

Pri nas pa se je narodni dohodek na prebivalca povečal v letih 1952 do 1959 za 9 odstotkov na leto. V prvih treh letih pet-

VEDNO MOČNEJŠA ARMADA



Vsako leto se uvrsti med delavce 183.000 novih državljanov

Za take uspehe je več vzrokov, prav gotovo pa k temu pripeva tudi večja storilnost, boljše izkoriščanje zmogljivosti in še kaj. Sicer s proizvodnjo še vedno nismo zadovoljni, toda napredovali smo. Lani se je povečala skupna produktivnost dela (brez kmetijstva) za 2 odstotka, letos pa že za 5 odstotkov. V industriji je razlika še nekoliko večja. Lani smo uspeli doseči skromen odstotek, letos pa že nekaj več kot 5-odstotno povečanje proizvodnje. Zlasti velik uspeh je v tem, da se proizvodnja povečuje iz meseca v mesec. V prvem tromesečju se je povečala za 2, v drugem za

letnega perspektivnega načrta za razvoj gospodarstva pa za 11,9 odstotka (razumljivo, da je odstotek narodnega dohodka na prebivalca manjši od absolutnega povečanja, ker je treba upoštevati letni prirast).

Če upoštevamo, da je industrijska proizvodnja dva in polkrat večja, da se je kmetijska proizvodnja povečala v teh treh letih za 51 odstotkov in če upoštevamo še narodni dohodek, ugotovimo, da je naš razvoj tri do štirikrat hitrejši kot gospodarski razvoj v najbolj razvitih zahodnoevropskih deželah in dvakrat hitrejši od razvoja v najmanj razvitih. Končno je hitrejši tudi od razvoja v vzhodnoevropskih državah.

● In kakšni so oprijemljivejši podatki o tem napredku: število zdravnikov, na primer, se je povečalo od leta 1953 naprej za 8 odstotkov na leto, število srednjega medicinskega osebja za 10,6 odstotkov.

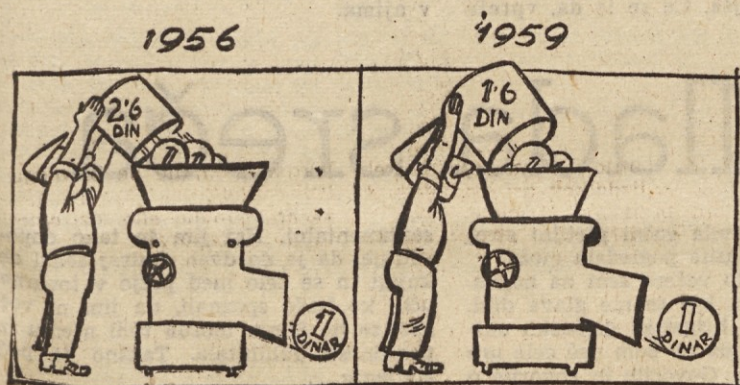
● Število učencev v osnovnih šolah se je povečalo za 22 odstotkov, v strokovnih šolah za 34 odstotkov, na univerzah in akademijah za 18 odstotkov.

● Proizvodnja čevljev se je povečala od predvojnih 4.200.000 na 10,5 milijona v lanskem letu, letos pa bo še za kakšen milijon večja. Namesto predvojnih 150 tisoč kvadratnih metrov tkanin smo jih lani naredili 300.000 kvadratnih metrov, itd. itd....

Izvoz se nenehno povečuje. Letni primanjkljaj plačilne bilance se je zmanjšal od povprečnih 54 milijard v letih 1953 do 1956 na 31,7 milijarde v letošnjem letu. Ugled Jugoslavije v zunanjem svetu in v mednarodni trgovini se povečuje.

Tovariš Mijalko Todorović je na plenumu med drugim dejal:

BOLJSI GOSPODARJI



Prej smo investirali 2,6 dinarja za to, da smo dobili za en dinar novih proizvodov, sedaj je dovolj že 1,6 dinarja

bomo spremljali odnose v cenah. Cene bomo morali namreč še spreminjati.

Potem so poskočile še nekatere cene za usluge in le tu in tam se je podražilo industrijsko blago. Statistika pa ugotavlja, da je to blago celo za odstotek cenejše, kot je bilo v lanskem letu. Tako najprej primerjamo osebne dohodke s cenami in vse mogoče trdimo o življenjski ravni. Največkrat pravimo:

»Nič posebnega. Priznam, nekaj malega sem na boljšem.«

Da bi k tej življenjski ravni šli še zdravstvene usluge (letos smo porabili samo za socialno zavarovanje 360 milijard dinarjev, kar bržkone ni uspeh, prej nesmotna uporaba teh velikanskih vsot). Ceneno vzgojo zase in svoje otroke, ceneno letovanje na morju, saj dobiš del prispeva podjetje, in še vse druge podobne pravice in možnosti — da, tega je že preveč, in kdo bi vse to našteval. Toda šele vse to skupaj je življenjska raven in vse to je treba upoštevati tudi v zasebnem pogovoru o življenjskih težavah. Vsaj malo upoštevati!

Skoraj odveč bi bilo, če bi letos drug drugega prepričevali, da se je življenje precej izboljšalo. Letos bomo malone dosegli življenjsko raven, kakršno smo pričakovali šele v letu 1961. Torej ob koncu petletnega perspektivnega načrta za razvoj gospodarstva.

● V letih od 1957 do 1961 — tako smo računali, naj bi se osebna potrošnja povečala za 41,9 odstotka. To je za 7 do 8% na leto. Pri takem računu smo vzeli za osnovo leto 1956. V prvih treh letih pa se bo povečala osebna potrošnja za 35 odstotkov, v letih 1960 in 1961 moramo potemtakem osebno potrošnjo povečati še za preostalih 5

ki. Zato še nekaj podatkov o zasluzku, o tistem, kar okoli prvega najdemo v kuverti.

Leta 1956 je zaslužil visokokvalificiran industrijski delavec 16.500 din, leta 1958 pa 20.600 din. Kvalificirani delavec je zaslužil najprej 11.000 in zatem 17.200 dinarjev, polkvalificirani 9200 in 11.200 dinarjev, nekvalificirani pa 7800 v letu 1956, lani pa 9300 dinarjev.

● V letu 1958 so bili na primer v Sloveniji povprečni zasluzki v elektrarnah 16.430 dinarjev, v železarnah, to je v črni metalurgiji, 19.390 dinarjev, v kovinski industriji 15.560 dinarjev in v kemični industriji 15.780 dinarjev.

Letos pa so se osebni dohodki povečali bolj kot kdajkoli. Računamo, da bodo porasli za okoli 24 odstotkov. V posameznih tovarnah, kjer so uvedli nagrajevanje po učinku, morda še kak odstotek več, saj se da videti, da bomo primerjavo, pri čemer morate upoštevati, da še ni dokončnih podatkov in v povprečne dohodke, ki jih navajamo, niso všteta izplačila iz lanskega leta, se pravi tista izplačila, ki so jih dobili delavci in nameščenci po zaključnih računih, saj smo v februarju še dokaj dosledno delili »dobiček«. V te številke niso vštete tudi otroške doklade.

● V elektrarnah in sploh v elektrogospodarstvu so se zasluzki povečali brez omenjenih izplačil v prvih devetih mesecih na 18.560 dinarjev, v črni metalurgiji na 21.250 dinarjev, v kovinski industriji na 16.400 dinarjev, v kemični industriji na 19.200 dinarjev itd.

● In še en podatek: povprečni osebni dohodki v Sloveniji so se povečali v devetih mesecih od lanskih 16.250 na 19.900 dinarjev, to je za 22,5 odstotka. V industriji pa je to povečanje še večje. Osebni dohodki so se povprečno namreč povečali od

Mitja Švab

Bela kuverta

Prišel je ob enih, kakor je bil rekel. Vsakdanjo kapo, ki jo je imel že kdo ve koliko let, je obesil na žebelj za vrati in iz suknjica potegnil veliko belo kuverta.

Žena je ob štedilniku nalivala juho na krožnike in tega ni videla. Tinka, ki je za mizo čakala na kosilo, pa je ob pogledu na kuverta planila s stola in tlesnila z rokama.

»Mama, denar!«

Ze mesec dni so govorili o denarju in o tej beli kuverti. »Tinka dobi zim-ske čevlje,« je ponavljal oče, »ti žena, si pa kupi toplo ruto, da te ne bo več glava bolela. Drugo bo za živež.«

Ta kuverta jih je tesneje povezala, še preden jim je prišla v roke.

Žena se je na hitro obrnila. Juha v zajemalki, ki jo je držala v rokah, je pljusnila na zanemarijena tla.

»Tako, so vam dali?« je rekla in str-mela v belo ovojnico, kakor da še zmeraj ne more prav verjeti.

»Na, vzemi, da se ne premislím. Celo sem ti prinesel.«

Njegova velika koščena roka je tre-petala, ko ji je izročil denar.

»Preštej, petnajst tisoč je notri. Za popoldanske ure sem dobil pol več.«

Ženo je denar zmedel. V desnici je še zmeraj držala zajemalko, v levi pa kuverta in se ni mogla odločiti, ali naj prej nalije juho ali prešteje denar.

»Danes pa ne bomo jedli, če ne boš pomagala,« je rekel Tine hčeri in ji po-mežiknil. »Ti pa denar tako spravi, da ga boš potem našla.«

Že od nekdaj ga žena tako skriva, da ga zlepa ne najde.

»Če bo šlo vse po sreči, bodo že pri-hodnji mesec pripeljali stroje. Potem se bomo šli zares. Pravijo, da bom precej več zaslužil.«

Tovarno šele gradijo. Zdaj mora de-lati, kar mu pride pod roke. Z velikimi usnjenimi rokavicami na rokah zлага opeko, prenaša hlode. Kakor vsi tisti, ki se niso ničesar izučili. Le kadar se-stavljajo cevi ali vgrajujejo peči, je zmeraj zraven. Kajti Tine je kovač. Propal vaški kovač.

Bil je premajhen, pa se je pustil streti. Žena se je znašala nad njim, ker ni bilo denarja pri hiši, on pa je po-navljal vedno isto: »Za dva deci ti še kdo da, za račun se pa ne zmenijo. Kmetje so se spremenili, kot da bi se zakleli proti meni. Pa poljskih in so-českih furmanov ni več. Feleskinov Mirč pripelje z Roga naenkrat toliko, hloodov kot pet furmanov. Bencin je ce-nejši kot oves.« Revščina ga je bolela. Postal je zadirčen in nevljuden. »Imaš denar s seboj,« je vprašal vsakogar, ki je prišel k njemu v kovačnico. »Če ga nimas, pojdi k topliškem kovačali k vragu. Samo še za denar delam. Ti imaš kaščo doma, jaz pa v štacuni.« Marsikomu se je zameril s tem in dela je bilo še manj. Začel je piti. Kdo ve, kako bi se končalo, če ne bi začeli v

Straži graditi novo tovarno. Prepono-sen je bil, da bi jih prosil za delo. Toda ko je prišel k njemu delovodja in mu rekel: »Nikamor ne gre, pojdi z menoj. Devetindvajsetga bo otvoritev, pa še na pol ni zgrajeno,« so mu zatre-petale ustnice od veselja.

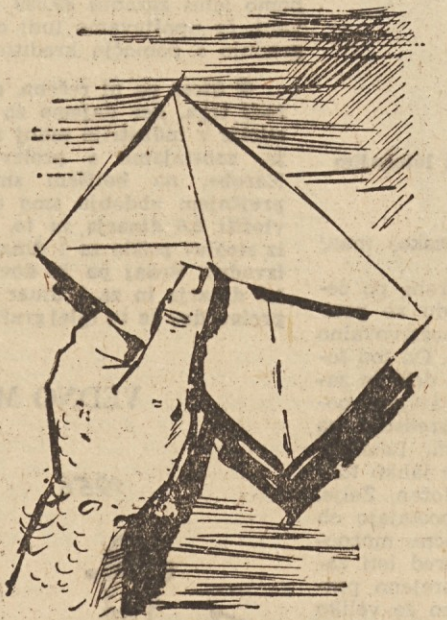
Prve dni ni bilo lahko. Mraz mu je silil skozi tanek obnošen suknjič, če-prav si je oblekel po dve srajci. V ko-vačnici je toplo, ker imaš zmeraj z ognjem opravka. Človek se nekam po-mehkuži.

»Ves moder si v obraz,« mu je vča-sih rekla žena zaskrbljeno, ko se je vrnil iz tovarne, »stopleje se obleci.«

»Vsi smo tako oblečeni, pa nihče ne zmrzne. Ni toplejše suknje, kot je delo.«

Z užitkom je srebral toplo juho, ko je takole razmišljal. Mogoče bo že v januarju spet koval. V novi kovačnici. In meha ne bo več z nogo poganjal.

»Slišal sem, da bodo gradili stanova-nja,« je potem rekel naglas, »mogoče bodo kdaj tudi name pomislili. Tele



lunknje imam že čez glavo. Ves dan tema. Obe imata rdeče oči od te pre-klete teme.«

»Dobro je, dobro. Veliko jih je še na slabšem.«

Tine ima skromno ženo, včasih pre-več skromno. Zanj je zmeraj škoda denarja. »Ti si težko brez cigaret, jaz bom pa še letos vzdžala v teh čev-ljih,« govori že štiri leta. Vsa leta, od-kar ni pravega zaslužka. Vsako jesen ji čevljar pribije nove zaplate na čev-lje. Zato je Tine ne gleda več rad pod noge.

Ko je nesla skledo zabeljenega fi-žola na mizo, si jo je boljše ogledal.

»Ta mesec dobi Tinka škornje, takš-ne do gležnjev ji kupi in podložene z ovčino. Drugi mesec prideš ti na vrsto.«

»Za doma je vse dobro, ti pa po sne-gu ne moreš hoditi v sandalah,« se je upirala žena.

»Ne zebe me in to je glavno. Cesto v tovarno že gradijo. Če ne bom gazil po celem, mi sneg ne bo silil v sandale. In volnene nogavice, tiste, ki mi jih je spletla Tinka, si bom obul, da me ne bo zeblo. Podplati so kakor iz železa. Ne-mara je pokojni Camernik vedel, da zlepa ne bom zmogel za drugo obutev in je dal zato najboljše usnje, kar ga je imel. Po novem letu si bom pa kupil gojzjerje, take z železci ob straneh.«

Govoril je počasi, preudarno. Tinka in žena sta ga poslušali in mu verjeli. In prav to, da sta mu spet verjeli, mu je najbolj godilo.

»Ata, ali lahko kupiva sive škornje, sivi so lepši kot rjavi. Naša učiteljica ima tudi sive.«

Tine je dobrohotno prikimal. Bil je ginjen. Otrok se ga je spet oklenil. Zadnja leta se je Tinka ohladila proti njemu. Ni je spraševal zakaj, morda se je celo bal, da bi mu povedala resnico. Odkar je zanemarljivo kovačico, je žena garala za dva. Hodila je na dnino, da so imeli kaj jesti. Tinka ni slepa. In včasih ga je videla pijanega. Ni ji povedal, da pije iz obupa. Tega tudi ne bi razumela, da se človek lahko iz obupa kdaj napije.

»Le kupi sive, samo da bodo topli,« je rekel, »mogoče bo še za nove noga-vice ostalo. Če boš pridna, pojdeš z menoj na otvoritev tovarne. Pa glej, da se boš takrat lepo počesala, da se bom postavil s teboj.«

Zdelo se mu je, da ga spet tako gle-da kot takrat, ko je bila še čisto majhna in jo je vprašal, koga ima raje, ali nje-ga ali mamo. Postavila se je z rokama na hrbtu med njiju in z živimi črnimi očkami gledala zdaj njega zdaj njo. Potem je naglo stegnila ročico in poka-zala nanj. Ničlikokrat jo je vprašal, čeprav je vedel, kaj bo odgovorila. Kako ponosen je bil, da ga ima raje kot mater.

Po kosilu je počasi vstal in stopil po kapo.

»Še malo grem delat. Kaj sem že hotel reči? Aha, devetindvajsetga bo mogoče kdo prišel k nam. Veliko ljudi me pozna. Dobro bi bilo, če bi malo po-spravili po hiši, pa tiste cunje pod šte-dilnikom zažgita ali pa jih operita, da nam ne bo nerodno pred drugimi.«

Žena in Tinka sta gledali naokrog, kakor bi ugibali, kje naj začneta.

»Če delaš zunaj, je doma vse na-robe,« se je branila žena.

»Saj ti ne očitam, ampak zdaj, ko bo denar pri hiši, boš menda več doma. Pa Tinka bo tudi pomagala, kajne?«

Tinka je vneto prikimala. Doslej je bila raje pri stari mami. Stara mati in teta sta imele več časa zanj. In zme-ranj sta kaj dobrega skuhal. Zadnji me-sec, ko oče ne pije več, je bila že raje doma.

Ko je šel Tine po lesenih stopnicah navzdol, sta žena in hčerkica gledali za njim, kakor da sta ga šele zdaj do-bro spoznali.

NAJ NAM TINE IZ STRAŽE, KOŠELIN IZ TRBOVELJ IN GAŠPERLIN Z JESENIC NE ZAMERIJO, DA SMO IZTRGALI LIST IZ NJIHOVE DRUŽINSKE KRONIKE, POPISAN Z DROBNIMI RADOSTMI IN TEOBAMI, O KATERIH NE GOVORE VSAKOMUR. IN NAJ JIM NE BO NERODNO, SAJ NJIHOV TRUD, DA BI OLEPŠALI LASTNI DOM, LEPSA TUDI NAŠ SKUPNI DOM.

v petih letih skupaj,« pojasni tako mi-mogrede.

Ko se je žena prikazala ob vhodu na terasu in mu pomignila z glavo, si je vrgel preprogo na ramo in stopil za njo.

»Naj me vrag vzame, če ne bo že drugi mesec sesalnik za prah pri hiši. Tvoje umetniške slike si kar iz glave izbij, dokler ne bomo imeli sesalnika,« je godel, ko se je razgledoval po terasi in razgrinjal preprogo po obzidku. »Če že misliš, da ne gre brez slik, pa pro-daj preprogo in pogrni tla z žakljevi-no. Jaz ne bom več zunaj steval. Član delavskega sveta, doma pa z iztepa-čem v roki. Lahko se mi smeji,« Za-mahnil je, kot da ima pred seboj veli-kansko kepo premoga.

»Nikar, še strgal jo boš,« je zavre-ščala žena. »Preproga ni premog.«

»Na žalost res ne. No, zgini že in poglej, če je Irenca že sestavila robota. Pozabil sem ji povedati, naj mu ne po-kaže, kako se kuhajo makaroni, da jih ne bo dobil po glavi, kot jaz danes opoldne.«

»Upam, da njegova ne bo tako trda kot tvoja,« ga je zavrnila žena. »Če bi robotu naročili, naj skuha samo enkrat

Mariola Kobal

na teden makarone, bi jih skuhal samo enkrat. Ti si pa ne daš nič dopovedati.«

»O, bi si že dal, če bi bil golaž v pol ure kuhan. Kaj drugega pa naj skuham v eni uri kot Argo juho in maka-rone s solato. Se s tem je čez glavo dela.«

Na to seveda žena ni mislila. Ko je šla po stopnicah navzdol, je sklenila, da mu bo odslej vsako jutro navila budil ko. Če vstane ob dvanajstih, bo imel do-volj časa, da bo kaj poštenega skuhal, kolikor lahko kuharski začetnik sploh pošteno skuha. Sčasoma se bo že nava-dil. Vsega se človek navadi. Se dveh služb, kakor se je ona. Ampak zdaj je postala modrejša. Če se le da, vpreže

tudi moža. In niti ni tako nespreten, kot je mislila. Mogoče so sedanji ru-darji drugačni kakor njihovi očetje, ali pa so vsaj njihove žene tako mislile. Vsekakor pa so bolj pametni. Po poro-ki pustijo žene v službi, zato da laže in lepše živijo...

Po večerji, ko je Irenca že spala, sta z možem obsedela za mizo.

»Mi še zameriš?« ga je vprašala in se mu poredno smejala.

»Se in ti še bom, dokler me boš brez potrebe nadirala.«

»In če te lepo prosim, da mi odme-riš? V osmih urah se tudi v pisarni na-garaš. Če bi imela vrvi namesto živcev, bi resnico zavila v staniol, toda zato se ne bi spremenila... Boš malo kave, preden greš? Na, sestavila sem jedilnik za ves teden, ta čas ga poglej. Mogoče česa ne znaš skubati. Misliš sam tudi na to, koliko časa se kaj kuha.«

Iz kuhinje je videla, da mož resno prebira jedilnik in vsake toliko časa pogleda v steno, ko da bi razmišljal, kako se kuha ta ali ona jed.

V sobi je zadišalo po pravi kavi.

»Mislim, da bo šlo,« je počasi rekel Košelin. »Če bo kdaj kaj narobe, upo-števaj, da sem nazadnje le možki in da sem v naši družini prvi prijel za ku-halnico.«

Vtem so se odprla vrata iz spalnice. Irenca je v spalni srajčki pritekla k nji-ma in resnobno vprašala:

»Očka, misliš, da stara mamica zna napraviti robota?«

Košelinu je šlo na smeh. Pogledal je ženo in rekel:

»Mogoče zna. Če ne, pa počakaj, da zraste. Takrat se ti bodo prišli sami ponujati. Tako veliki kot sem jaz ali pa še večji...«

»Če boš izbrala takega kot je očka,

boš kar dobro živela,« ga je prekinila žena. »Zdaj pojdi pa spat, saj komaj gledaš od zaspanosti.«

Ko se je sama vrnila iz spalnice, sta si z možem stala nasproti in se dolgo gledala brez besed. Morda bi beseda ubila tisto lepo, kar je bilo ta trenutek v njima.

Mlada sreča

Irca je ustavila ročni pletilni stroj in nič kaj prijazno pogledala moža.

»Od jutra do večera sem na nogah. Včasih ne vem, kje se me glava drži. Namesto, da se brišga za delavsko uni-verzo, poskrbi, da ne bom več cele ure čakala na kruh. Govorite in govorite o nekakšnih servisih, otroških jaslin in novih menzah, jaz moram pa za tri dru-žine kuhati, da lahko hodite v službo. In še pestunjo igram zraven.«

»Kaj, če bi ti vse to povedala na zboru volivcev. Nemara bi več zalego kot doma. Tam pa molčiš. Kakor drugi.«

»Saj je res, servisi sem, servisi tja, jaz sem pa tisti vaš servis.«

Moral se ji je zasmejati. Včasih je Irca malo strupena, ampak, če je treba komu pomagati, zlepa ne odreče.

»Počakaj, da se malo odpočijem, po-tem ti pokažem urbanistični načrt Play-ža. Čez nekaj let bo vsega dovolj. Še veliko samopostrežno trgovino bomo imeli. Vsaj zaradi prodajalcev se ti ne bodo delali več žolčni kamni.«

Trinajstletna Sonja je skoraj prijoka-la v kuhinjo.

»Fena ne morem dobiti, ker si Vesna umiva glavo. Pa ravno danes si jo mora.«

»Ves svet se mora vrteti okrog tebe, kajne? Si pa pri peči posuši lase ali pa počakaj do jutri, razvajenka razvajena,« se je znesla Irca na njo. Odkar se ji je zasmejala, ker ne zna računati ulom-kov, ji ni kdo ve kaj pri srcu. Potem se je obrnila k možu:

»Vidiš, to imaš za plačilo, ker si kupil fen iz hišnega denarja. Ze otroci se kregajo, kdo bo kaj uporabljal. Kaj bo, ko odrastejo? Na srečo bosta ta naš hiš-ni sesalniki za prah in fen takrat že pre-topljena.«

»Nikar se ne stresaj še nad otro-kom. Si ti kaj boljša? Ti hočeš celo svoj pralni stroj, čeprav imaš hišnega vsak teden na razpolago.«

Vtem so se vrata naglo odprla. Božo je kar že s praga zakričal:

»Očka, no povej, kaj fotografirajo tisti aparati na Luniku, Zemljo ali Lu-no? Frane pravi, da Zemljo?«

Gasperlin se je začudil. Takšni so torej ti njegovi otroci.

»Kolikor vem, Luno,« je odgovoril. »In slike pošiljajo vsemirskim posta-jam.«

Pred nedavnim ga je ta njegov Bo-žo, ki hodi v tretji razred, vprašal, v čem se razlikujeta križarka in nosilka min...

Morda mi bo kmalu žal, da sem se naročil na Enciklopedijo, mu je šlo sko-zi možgane. Zdaj, ko si Sonja in Božo ogledujeta samo slike v teh debelih knjigah, še gre, toda kasneje, kako bo kasneje? Sam je resda končal metalur-ški tehnikum. Kot navaden delavec se je dokopal do rnanja. Toda otroci niso

sentimentalni. Naj jim še tako dolo-veduje, da je do dveh zjutraj sedel ob knjigi in se celo med potjo v tovarno učil, ko bodo spoznali, da jim ni več kos, se bo Sonja morda tudi njemu iz-porednosti zahihitala. Takšno je pač življenje...

»Očka, na šoli bodo odprli modelar-ski krožek,« je začel Božo previdno.

»In risarskega tudi,« je dodala Sonja.

Oba sta ga proseče gledala.

»Če hočeta, se vpišita. Zate, Sonja, res ni kdo ve kako važno, če znaš risati. Stenografinje ne rišejo. No, pa škodilo ti ne bo. Ti se pa le uči modelarstva. Če boš kdaj res inženir brodarstva, ti bo prav prišlo. In s seboj vzemi tistih sto ladij, ali koliko si jih že narisal in izrezal iz lubja.«

Irca je dotlejš molčala, potem se ni mogla več premagati.

»Najbolje, če se kar preselite. Ti, oče, v tovarno, otroci pa v šolo. Saj vas tako ni nikoli doma, kadar pridete, me pa samo jezite.«

Ni se mogla vživeti v to, da ji vsi drsijo izpod rok. Na kmetih ji zrasla in podoba domače družine ji ni mogla iz spomina. Pravi praznik je zanj, ka-dar skupaj poslušajo radijsko igro ali pa kako glasbeno oddajo, pa čeprav ji potem Sonja reče: »Ti pa še nisi videla 'Prodane neveste', jaz sem jo pa. In raz-redničarka je rekla, da bomo šli več-krat v ljubljansko gledališče.«

Na Janezku, najmlajšem, najbolj visli. Ta se je še edini držl. Ko se je pri-kazal s polnim naročjem drv, čeprav mu nihče ni naročil, naj jih prinese, se ji je inako storilo.

»Tale moj fant je zlata vreden,« ga je pohvalila. »Da bi le dolgo ostal tak-šen.«

»Saj bo, dokler ne bo zrastle, potem ti bo tudi Janez ušel iz gnezda. Ampak zato te ne bo imel nič manj rad.«

Gasperlin se je odpočil. Še pol ure je manjkalo do seje upravnega odbora v Železarni. Razgrnil je velik zvitek pa-pirja na mizo.

»Glejte, takšen bo Plavž čez nekaj let. Tle pravokotniki so novi stanovanj-ski bloki, še veliko jih bomo zgradili. Tule bo otroško igrišče, tu pa samo-postrežna trgovina... Ko odrastete, bo najbrž že vse to zgrajeno.«

Sestero otroških oči se je zastrmelo v papir. Irca pa je samo vzdihnila:

»Saj je vse lepo in prav, ampak delo si porazdelite. Pa menda ne boš imel tudi tukaj glavno besedo? Veš, včasih si želim, da bi ostal pomožni delavec. Več bi imeli od tebe, če se ne bi šolal.«

Gasperlin je skrbno zvil urbanistič-ni načrt in rekel:

»Doma bi že bil več, ampak pomisli, kako živimo zdaj in kako sva živela takrat.«

Irca mu je dala to popoldne prvič prav.

Živ robot?

Irenca, Košelinova petletna punčka, ki je doma samo na obroke, se pravi, kadar očka in mamica ne delata, je se-dela na tleh in iz živobarvnih kock gradila hišo.

Oče se ni zmenil zanj. Z ženo sta se bila sprla in po takih družinskih prepirih mu še Irenca ni mar, čeprav jo ima zelo rad in se večkrat skupaj igrata. Zdolgočaseno je gledal skozi okno v mračni jesenski dan in poslušal po radiu že sto in stokrat preigrane plošče po željah.

»Očka, poglej, ali ni lepa? Za staro mamo sem jo napravila. Tako grdo hišo imajo.«

Morala ga je potegniti za rokav, da se je obrnil.

»Že prav, že prav,« je zamrmral, »zdaj sestavi pa še robota, takšnega, da bo kuhal za mamico.«

Irenca ga ni razumela.

»Robota? Kaj pa je to robot?«

Naslonila se mu je na kolena, steg-nila vrat in nalahno odprla usta kot zmeraj, kadar ga kaj važnega sprašuje.

»Robot je človek iz železa. Samo na gumb pritisneš, pa napravi, kar želiš. Naša mamica bi hudo rada takšnega človeka. Vprašaj jo, če ni res.«

Irena je pametna punčka in ne ver-jame vsega, kar ji kdo reče. Očku je šlo preveč na smeh, da bi mu prav verjela.

»K mamici grem,« je na kratko rekla in stekla proti kuhinji.

Košelin se je spet potopil v svoje misli. Z menoj ne bo pometala. Če hoče robota, naj si ga poišče. Namesto da bi bila vesela, da kuham namesto nje, ti zavija nos in ga zmerja z makaronar-jem.

Nikjer v Trbovljah ne pojedjo toli-ko makaronov kakor mi, kot da smo Lah! mu je rekla. Še preden je prijel za žlico, je bil vsega sit. Pa naj spet hodi v ljudsko kuhinjo po kosilo, če hoče. Čez dva dni jo bo minilo vse veselje, kakor lani... Res bi lahko vsaj včasih kaj boljše skuhal. Toda kaj, ko se vsaka boljša jed tako pre-kleto hitro prismodi. In časa gre pre-

več. Včasih bi pri priči vzel kramp v roke, če bi ga hotel kdo zamenjati pri kuli. Ali pa bi šel v gostilno in naročil kranjsko z jelcem. Pa se mu žena pre-več smili. Nekaj časa jo je gledal, ko si je takoj po službi zavezala predpas-nik in tekala kot nora sem in tja, da bi bilo prej kuhano. Ob štirih ali petih, ko so sedli za mizo, pa od utrujenosti ni mogla jesti. Začel ji je pomagati, do-klér ni nazadnje sam predlagal, da bo tisti teden, ko ima nočni siht, kuhal za vse tri... Če ni zadovoljna, pa nič. Ko-ne koncev pa tudi manj porabijo za makarone kakor za meso. Če bi razme-tavala denar, bi si v petih letih ne mogla kupiti radio za 72.000 dinarjev, šivalni stroj in še preprogo.

»Očka, mamica je rekla, da naj zate napravljam takega robota, da bo namesto tebe steval preprogo.«

Košelin je malo globlje zajel sapo. V nedeljo je bil res obljubil, da jo bo ta teden steval, pa je iz dneva v dan odlašal, ker mu to delo ni dišalo.

»Mamica je res pametna. Reci ji, naj pride sem, da jo bova zvila. Ti pa čas napravi robota. Mogoče bo kaj iz tega.«

Dekletce se je razveselilo. Mamico je poklicala kar iz sobe in hitro sedla h kockam. Nekaj časa jih je zlagala in podirala, potem je resno vprašala:

»Očka, kako se pa napravi takšen robot?«

»Mamico vprašaj. Ona vse najbolje ve.«

»Tega nisem nikoli trdila, vem pa, da si vesel, če je doma lepo. Vsega pa tudi ne morem sama napraviti. Ravno tako delam kot ti. Poglej Vratnika, pri vsakem delu pomaga ženi, pa je prav tako kopač kot ti. In Smolejev Tine in Košenina. Zato še nikomur ni padla kronska glava.«

Košelin ji je dal na pol prav, ampak vsi ti, ki jih je naštel, so drugačne narave, rekel bi, bolj babje narave. Nikoli ne je norca bril iz njih, ko je bil še samski in jih obmetaval s copatarji. »Baba je baba, najboljša je



Žena je vedela, da ne misli resno. Nova obleka in obnošen klobuk ne gre-sta skupaj, je že večkrat rekla. Žaklje-vine ne moreš pogrniti po parketu. Od-kar sta si uredila dom, rad koga po-vabi k sebi, da se postavi. Sam se ne hvali rad, toda če mu kdo reče: »Kdč bi si mislil, da se boš tako znašel, se mu dobro vidi. Oba zasluživa, pa laže diha. In žena je tako varčna, da se je še mene prijel. Tole sva spravila

ŽEBLJE BI KOVAL IZ TEH LJUDI

»...IN V OGNJU DELA V SILEN LIK SKOVAN
NA SVOJIH PLEČIH SVET NOSEČ TITAN
PREPEVAM PESEM NOVIH DNI POVSODI
KJER ČLOVEK MISLI, DELA, LJUBI, HODI...«

(Tone Seliskar: »Partijska pesem«)

Stroji brnijo.
Hodiva med njimi in Vinko
govori o jutri in o tem, kako in v
kaj jo predelujejo, kaže in poja-
njuje, za kaj potrebujemo to ali
ono blago.
Kosmi jute se vrtinčijo v zraku
in padajo in se prijemljejo
strojev, las in obrvi



boja spoznal tovarštvo in ljube-
zen.

V vojaški obleki je hodil na
siht in v sebi je nosil nedopoved-
ljivo željo po znanju, in stari de-
lavci in komunisti so mu govo-
rili:

»Le uči se, fant. Več boš znal,
več boš veljal. Ni vse v denarju.
Je še nekaj večjega — je znanje.
Iz znanja se rodi spoznanje in
človek ve, kaj je resnica in kaj
laž.«

In se je učil.
Učil se je v tečajih in med
ljudmi, bral je, spraševal starej-
še in bolj izkušene.

Postal je mojster in komunist,
član delavskega sveta in občin-
skega zbora proizvajalcev.

Vinko Podbrežnik iz tekstilne
tovarne Juteks v Žalcu.

Stroji brnijo.

»Nekateri uživajo v športu,
drugi se razvesele le v krčmi, ne-
kateri pojejo in igrajo, drugi so
srečni na motorju, v avtomobilu.
Jaz pa sem vesel, ko sem med
stroji, ko greva s sinom na spre-
hod in kramljam z ženo, ko vzam-
em v roke knjigo... In sem za-
dovoljen.«

»Ljudje garajo, pa mislijo, da
je v tem vse. Delati moraš s pa-
metjo. Delo zahteva človeka, vso
njegovo misel in ne samo roke in
mišice.«

»Razmišljal sem, kako bi na-
pravili več, pa sem stroje presta-
vil in uvedli smo dve izmeni in
danes nam ni težko, čeprav tkal-
nica zahteva od nas veliko več
kot nekoč... Misel, samostojna
misel — to je, kako bi dejal...«

Gleda v statev, pri kateri sto-
jiva, išče besede in potlej reče:

»To je tisto, kar mi je omogo-
čila tale tovarna in kar mi daje
pogum, da vstanem in rečem: Ne,
tovariši, tole ni dobro; takole, mi-
slim, bo bolj prav!«

Mlad je, v njegovi mladosti pa
je moška zrelost.

»Bili so časi, ko mi je bilo de-
lo breme, danes pa mi je v ve-
selje.«

Kosmi jute se vrtinčijo v zraku
in padajo in se prijemljejo
strojev in las in obrvi.

In stroji brnijo.

»DA NISMO ZRELI?«

TO JE RESNICA, KI SO JO STARCI OKORELI
STOLETJA NAM SIROTAM PELI...

PA SMO LE ZRELI,

ZA ŽIVLJENJSKO RADOST DOZORELI

IN DA BI BOLJŠI, VSI SREČNEJŠI ZAŽIVELI.«

(Iz Ši-kinga)

Po snegu diši.
Planina je že vsa bela, Vinski
vrh pa je pokrit s snežno kapo in
drevje kot kuštrava griva sili
skoznjo.

Stojiva na Podvinah in zreva
v dolino.
Večer se bliža in v stari ko-
loniji Okrogarjevega Nestla pri-
žigajo luči.

»Ni bilo lahko, ko smo začeli
li...«

Jože Bračun, kopač, pokaže v
dolino:

»Vidiš staro kolonijo? In tam-
le, na levi, glej novo. Staro in no-
vo v Zagorju, staro in novo v lju-
deh...«

»In staro se je oglašalo: Ne
boste zmogli; za delo ste ustvar-
jeni, za kompresorje in krampe in
sekire in lopate in vagončke, za
jamo in za garanje v njej. Novo
je ugovarjalo: Boste zmogli, po-
primite, začnite, nihče ni prišel
učen na svet, ljudje se uče v živ-
ljenju in delu in če že delate, za-
kaj ne bi še...«

»Lahko bi ti povedal veliko te-
ga. Kako smo neobgledno strmeli,
ko so nam govorili o nekakšnih
bilancah, pozicijah, partijah,
akumulaciji in skladih, obratnih
in osnovnih sredstvih, in bilo je
tako hudičevsko težko, da bi mnogi
med nami raje vzeli sekire in se
vdrugič tisti dan spustili v jamo.
In kako smo se prebili skozi to
reč? Bilo je trdo, šlo pa je le. Lah-
ko te vse življenje učijo, da je po-
tica boljše kot polenta in lahko
ti znanstveno dokazujejo, da je
temu tako, pa tega ne boš vedel,
dokler ne boš pojedel celega ko-
lača potice in polne ponve polente.

Smeje se in pravi:

»In mi smo jedli, hlastali smo
po vsem, kar je bilo dobrega in
slabega, sladkega in kislega, zato
danes vemo, kaj je dobro in kaj
slabo, kaj je sladko in kaj ki-
slo.«

V dolini se zbirajo megle...

pretesno, preozko in prekratko...
Tako — živim!«

Pride Elica, najmlajša, se vse-
de k štedilniku in si šiva obleko.
»Pa se zgodi, da so nam žlice
premajhne in da bi radi zajemali
s korci. Tudi to se zgodi. Nestrpni
smo včasih, preveč bi radi na
mah. Toda jama je neizprosna.
Daje le toliko, kolikor iztrgaš iz
nje. Več narediš, pametneje go-
spodariš, več dobiš. Takšen je za-
kon jame.«

Pozno je že.
Poslavljam se in zdi se mi, da
odhajam z doma.

Jože me spremlja. Ustaviva se
pri starem šahu, ki so ga knapi
zapustili in pred nedavnim po-
drl.

»SMISEL ŽIVLJENJA VIDIM V USTVARJANJU,
USTVARJANJE PA JE NESKONČNO.«

(Maksim Gorki: »Človek«)

»Je že tako narejeno, da tehe
brez danes ne bom sežagal.«
Ne jezi se, le nekam nerodno
mu je.

»Pravite, pisali bi...«
»Pisal,« pravim, »o Lojzetu
Kobalu in o njegovem življenju.«
Jelka me gleda, mršči obrvi,
gubanči čelo. Razmišlja. Tega str-
ca ne pozna, ne ve, kam bi ga
dala.

»Ta je najmlajša,« pravi Lojze,

»sin pa je v šoli.«
Breze in žaga in Lojze in Jel-
ka. »Ženo imam dobro, kam je le
šla?« Popoldan je. Zadnji topli
žarki.

»Pa pojdim v hišo.«

Jelka zleze očetu na kolena in
se stisne k njemu.

»Veliko je tega v našem življe-
nju. Je grenko ko pelin in je lepo
in toplo kot pomlad in sonce.«

»Tu je bil šah in bila je jama
in v njej je delal moj oče. In ko-
maj sem dobro zavekal in pogle-
dal svet, v očetove oči, ki jih je
zgodil premogov prah, in v nje-
gov obraz, ki ga je razjedala skrb,
pa mi je ata ubilo. Včasih mislim,
kako bi bilo lepo, ko bi še živel
in bi videl in doživel to, o čemer
je sanjal, in bi mu dejal: Poglej,
ata, vame poglej in mi povej, ali
si že kje na svetu videl knapa,
kopača, ki je vesel svojih žuljavih
rok in ki gre z nasmehom v jamo
in v upravo in v parlament — v
njegovo jamo in v njegovo upra-
vo in njegov parlament.«

Po snegu diši in prav hladno

pa, da je oče klel, ko je odhajal
v tovarno in se vračal domov. De-
la je bilo malo in zaslužek pičel;
gospod je mislil nase, na nas nih-
če.«

»Sedaj pa mislimo drug na
druga. Rane je čas zaceliti, go-
spod je razžrla rja življenja.
Gledamo naprej, ne mislimo samo
nase, ampak tudi na otroke.«

Jelka ga objema. »Ati,« pravi,

»moj ati...«

Žena prinese polič mošta.

»Lani smo se odpovedali do-
bičku in ves denar dal za rekon-
strukcijo tovarne. Niso bili vsi za
to; nekateri bi ga raje dali v žep,
je že tako, da nismo vsi enaki
misli, pa niso uspeli; večina je
bila na naši strani. Ne vem točne
številk, vendar vsota ni bila

JANEZ VOLJČ

»Živel je gospod, ime mu je
bilo Mautner; tam nekje na Du-
naju je imel svojo palačo, v šte-
vilnih deželah pa tovarne. Pri nas,
v Prebodu, in v Litiji, so delali
zanj. Takrat sem bil majhen, prav
dobro ne vem, kako je bilo, vem

majhna. Potrebujemo kakih pet
sto milijonov — za predilnico,
oplenilnico, kotlarno. Zdaj de-
la v tovarni 730 ljudi, potlej pa
nas bo tisoč.«

In pripoveduje, kako je hodil
v tečaje in postal mojster in se
v delavskem svetu že od leta 1950
učil skrivnosti upravljanja in spo-
znal, da je v ustvarjanju smisel
življenja.

»Imamo avtomatične statve.
Čudoviti stroji so to. Ena tkalka
dela na enainvajsetih statvah in
na vsaki naredi kakih trideset
metrov na dan. Osem votkov na
uro — toliko mora biti, pa je več.«

»Ljudje si moramo zaupati in
razumeti se moramo, pa dobro de-
lamo. Brez tega ni pravega dela.
Včasih so nas mojstri strahovali,
pa se iz strahu ni rodilo nič do-
brega. Mi se raje poveselimo.
Sploh je danes vse drugače. Ra-
zumeti moraš delo in ga vzljubiš,
pa te prime, nekaj te zgrabi in te
ne popusti, in še potlej, ko si v
pokoju, se vračaš nazaj, gledaš,
kako skrbe za tvoj stroj, ga pod-
mažeš in obrišeš in... Ljudje smo
pač ljudje zato, ker ustvarjamo.«

Spet žaga breze in Jelka se
mu mota med nogami in bi mu ra-
da pomagala in sonce se lesketa
v njegovih očeh.

Popoldan je. Jesen.

Zemlja že spi.



»POGLEJTE, DRUGOVI: IZ NAŠE MOČI
SE NOVO, BODOČE ŽIVLJENJE BUDI.«

(Srečko Kosovel: »Rdeči atom«)

Skladovnice lesa in tovarna —
velika in nova in mladostna.

Smeš deklet.

Odmor.

Delavke malicajo, nekje tiho
pojejo.

Fani se čudi:

»O meni, in zakaj prav o meni?

Z novinarji še nisem imela oprav-

ka in ne vem, kako bi... kaj bi
povedala.«

»No, Fani,« jo bodri Ferdo,
predsednik sindikata Kombinata
lesne industrije v Logatcu. »Veš,«
se obrne k meni, »Fani ima pravi-
cat arzenal funkcij: dela v tovar-
ni in v občinskem zboru proizva-
jalcev, v občinski gospodarski ko-
misiji in v odboru posredovalnice
za delo...«

»Veliko jih je, ja, pa nič ne re-
čem, ni mi žal. Le oči mi pešajo,
veste, bolne imam, pa tako rada
berem in hodim v kino...«

Ne toži, glasno premišluje:

»Veliko je dela in bilo bi ga
za vse nas dovolj, pa je škoda,
ker niso vsi tako zagreti za to reč,
in zato moramo nekateri nositi
težje breme. Sicer pa, kaj naj bi
drugače počela. Rada imam to de-
lo in naša dekleta in človek rad
stori nekaj zanje, mislim človek,
ki želi, da nikoli več ne bi bilo
tako, kot je bilo.«

»Bila sem revna in zdaj sem
bogata. Imam hčerko in še sto
hčera. Moža pa so mi v Jasenov-
cu ubili.«

Zamislil se in vsi molčimo, ne
najdem besede, vprašanja, Fani
pa tiho reče:

»Veste, človek umre... delo pa
živi večno.«

Fani Zavodnik je predelavka
klejarne. Bila je prva delavka v
stari logaški žagi in potlej v to-
varni, ki je pogorela. Ni izučena
in sploh se ni spoznala na to de-
lo, ko je po vojni prišla v Loga-
tec, pa tudi v tečaje ni hodila, ker
jih ni bilo; delala je in se v delu
učila. In se je marsikaj naučila.
Tudi v tečajih ne bi pridobila te-
ga, kar danes ve in zna, zlasti ne
občutka, da ni sama, da nas je
mnogo in da ustvarjamo nekaj
velikega in da lahko le s tem ob-
čutkom v sebi odvržemo tisto sta-
ro breme negotovosti, ki so ga
nam, delavskim otrokom, položili
v zibel.

In s tem občutkom v sebi je
začela delati v delavskem svetu
in potem na občini.

Delavke spet delajo.

»Včasih je bila oblast nekaj
grozečega, od boga danega, s šibo
v roki, arestom in žandarji. Sedaj
pa je oblast moja in tvoja in ni-
česar drugega si ne želimo, kot da
bi v njej sodelovali vsi ljudje.«

Fani pripoveduje:

»Še ni vse tako, kot bi moralo
biti in kot bi lahko bilo. Obrtni-
kov je premalo, ljudje imajo roke
k sebi obrnjene, pa to velja vča-
sih tudi za tovarne, in stanovanj

je premalo. Sploh imamo s sta-
novanji velike težave. O tem bo-
mo morali v zboru proizvajalcev
in v tovarni resneje govoriti. V
eno samo novo stanovanje nas ti-
šči petdeset. Ljudje bi se radi na-
selili v Logatcu, pa se ne morejo,
in tako se vozijo s kmetov, zgara-
ni, in spe v tovarni; pa tudi, če
bi živeli skupaj, bi si življenje
bolje in bolj pa še uredili.«

»Se to povej,« pravi Ferdo, »da
tudi ti nimaš stanovanja.«

»Je že tako, kaj hočem, saj nas
je veliko. Pravijo mi: Fani, ti boš
razumela, kdo drug kot ti; saj veš,
strokovnjake potrebujemo. In jaz
razumem. Imam sobo in v njej
živim s hčerko, ki dela v tapetni-
škem oddelku, in s prijateljico,
Gantarjevo Štefko, ki dela v kle-
jarni. Pa dobro živimo, nič ne re-
čem, le tesno je. In imam vrt —
v vsem Logatcu ni boljših para-
dižnikov...«

Delavke jo kličejo, nekaj ne
vedo, prosijo za svet.

»Takole je: vsakega je življe-
nje z nečim obdarilo. Meni je da-
lo kopico hčera.«

Nekje poje žaga.

Ponoči je zapadel sneg, sedaj
dežuje. Gledam tovarno, veliko in
novo, in skladovnice desk, ki so
podobne kočam v gorah...

»ŽEBLJE BI KOVAL IZ TEH LJUDI,
MOČNEJŠIH ŽEBLJEV NA SVETU NI.«

(Nikolaj Tihonov: »Balada o žebljih«)

Sredi polja je tovarna. Okrog
nje so delavske hiše.

»Induplati« v Jaršah.

Sirena tuli. Ura je dve. Ljudje
hite domov.

Janko Ukmar, predsednik de-
lavskega sveta, pa pravi:

»Takole je z menoj vedno. Ura
je dve, otroci me čakajo, jaz pa...
Seja, sestanek. In ko se iz vseh
teh sanj in sestankov nekaj do-
brega rodi, sem pa zadovoljen.«

Mlad je, komaj trideset let
ima, in živahen je in samozave-
sten. Ve, kaj hoče.

»Radi bi popravili, izboljšali
tole naše nagrajevanje. O tem raz-
mišljamo že precej časa in na-
brali smo tudi že nekaj dobrih iz-
kušenj. Star način ni bil dober:

čas, staž, strokovnost, norma.
Človeka je silil k temu, da ni vi-
del dalj od svojega stroja. Prive-
zal ga je k stroju in ga zaplankal
in mu vcepil sebičnost in oz-
kost.«

»To seveda ni bilo dobro. Kaj
bi s takšnim človekom. Saj hodi
na sestanke in se trudi, da bi mi-
slil o vsej tovarni, pa končno le
ostane privezan na svoje delovno
mesto.«

»Sedaj je že bolje. Nekaj
plank smo že odtrgali. Ljudje ra-
je govore, predlagajo, zanimajo se,
kako je pri drugih strojih in v
drugih obratih, ker je od tega, od
uspeha vsega kolektiva, že nekoli-
ko odvisen zaslužek posameznika.
Nekoliko pravim, ker je tudi v
novem pravilniku še veliko sta-
rega.«

In govori, kaj morajo še sto-
riti, pripraviti, preštudirati, da
bodo lahko začeli nagrajevati po
enoti izdelka in da bodo ustano-
vili ekonomske enote in delavske
svete v njih in da ljudje ne bodo
samo videli in vedeli, ampak za-
čutili, da je v delu in preudarnem
gospodarjenju posameznika in
vsega kolektiva tudi njihova oseb-
na korist.

»Vpeljali bomo takšen način
nagrajevanja, da v njem ne bo
prostora za sebičnost, da bo spo-
bujal ljudi k boljšemu skupnemu
delu in skupni skrbi za uspeh pod-
jetja. Pa reci, mar ni v tem tudi
najboljša skrb za človeka?«

Cas beži, Janku se mudi na se-
stanku.

»Razgovoril sem se o nagraje-
vanju, ti bi pa rad slišal še o dru-
nem.«

gih rečeh. O delavskem svetu? Saj
sem že povedal. Več je zanimanja,
bolje dela. Tudi dekleta, ki so
dolgo molčala, se že oglašajo. Pa
še o meni? Kat bi ti povedal o

sebi? Mislim o nagrajevanju in o
tem, kako bi čimprej tovarno raz-
širili in prenovili; vidiš, stara je
že, pa nam še veliko manjka. Kar
o tem piši, pa boš pisal o meni.
Je devet let sem v tej tovarni.
Najprej sem bil pomočnik moj-
stra v tkalnici, potlej mojster v
pripravljalnici, sedaj sem planer.
Rad pojem, streljam tudi in ho-
dim na lov, na zajce, jerebice, fa-
zane — če imam čas. S časom je
huda. Najraje pa sem doma. Le-
po je doma. Mi punčka zleze na
kolena in pravi: Ata, povej mi po-
vestico... Jaz razmišljam o ekono-
mskih enotah in o nagrajevan-
ju po enoti izdelka, pa se ne
spomnim nobene povestice...«

Zasmeje se in teče na sesta-
nek.

sebi? Mislim o nagrajevanju in o
tem, kako bi čimprej tovarno raz-
širili in prenovili; vidiš, stara je
že, pa nam še veliko manjka. Kar
o tem piši, pa boš pisal o meni.
Je devet let sem v tej tovarni.
Najprej sem bil pomočnik moj-
stra v tkalnici, potlej mojster v
pripravljalnici, sedaj sem planer.
Rad pojem, streljam tudi in ho-
dim na lov, na zajce, jerebice, fa-
zane — če imam čas. S časom je
huda. Najraje pa sem doma. Le-
po je doma. Mi punčka zleze na
kolena in pravi: Ata, povej mi po-
vestico... Jaz razmišljam o ekono-
mskih enotah in o nagrajevan-
ju po enoti izdelka, pa se ne
spomnim nobene povestice...«

Zasmeje se in teče na sesta-
nek.

sebi? Mislim o nagrajevanju in o
tem, kako bi čimprej tovarno raz-
širili in prenovili; vidiš, stara je
že, pa nam še veliko manjka. Kar
o tem piši, pa boš pisal o meni.
Je devet let sem v tej tovarni.
Najprej sem bil pomočnik moj-
stra v tkalnici, potlej mojster v
pripravljalnici, sedaj sem planer.
Rad pojem, streljam tudi in ho-
dim na lov, na zajce, jerebice, fa-
zane — če imam čas. S časom je
huda. Najraje pa sem doma. Le-
po je doma. Mi punčka zleze na
kolena in pravi: Ata, povej mi po-
vestico... Jaz razmišljam o ekono-
mskih enotah in o nagrajevan-
ju po enoti izdelka, pa se ne
spomnim nobene povestice...«

Zasmeje se in teče na sesta-
nek.

sebi? Mislim o nagrajevanju in o
tem, kako bi čimprej tovarno raz-
širili in prenovili; vidiš, stara je
že, pa nam še veliko manjka. Kar
o tem piši, pa boš pisal o meni.
Je devet let sem v tej tovarni.
Najprej sem bil pomočnik moj-
stra v tkalnici, potlej mojster v
pripravljalnici, sedaj sem planer.
Rad pojem, streljam tudi in ho-
dim na lov, na zajce, jerebice, fa-
zane — če imam čas. S časom je
huda. Najraje pa sem doma. Le-
po je doma. Mi punčka zleze na
kolena in pravi: Ata, povej mi po-
vestico... Jaz razmišljam o ekono-
mskih enotah in o nagrajevan-
ju po enoti izdelka, pa se ne
spomnim nobene povestice...«

Zasmeje se in teče na sesta-
nek.

sebi? Mislim o nagrajevanju in o
tem, kako bi čimprej tovarno raz-
širili in prenovili; vidiš, stara je
že, pa nam še veliko manjka. Kar
o tem piši, pa boš pisal o meni.
Je devet let sem v tej tovarni.
Najprej sem bil pomočnik moj-
stra v tkalnici, potlej mojster v
pripravljalnici, sedaj sem planer.
Rad pojem, streljam tudi in ho-
dim na lov, na zajce, jerebice, fa-
zane — če imam čas. S časom je
huda. Najraje pa sem doma. Le-
po je doma. Mi punčka zleze na
kolena in pravi: Ata, povej mi po-
vestico... Jaz razmišljam o ekono-
mskih enotah in o nagrajevan-
ju po enoti izdelka, pa se ne
spomnim nobene povestice...«

Zasmeje se in teče na sesta-
nek.

sebi? Mislim o nagrajevanju in o
tem, kako bi čimprej tovarno raz-
širili in prenovili; vidiš, stara je
že, pa nam še veliko manjka. Kar
o tem piši, pa boš pisal o meni.
Je devet let sem v tej tovarni.
Najprej sem bil pomočnik moj-
stra v tkalnici, potlej mojster v
pripravljalnici, sedaj sem planer.
Rad pojem, streljam tudi in ho-
dim na lov, na zajce, jerebice, fa-
zane — če imam čas. S časom je
huda. Najraje pa sem doma. Le-
po je doma. Mi punčka zleze na
kolena in pravi: Ata, povej mi po-
vestico... Jaz razmišljam o ekono-
mskih enotah in o nagrajevan-
ju po enoti izdelka, pa se ne
spomnim nobene povestice...«

Zasmeje se in teče na sesta-
nek.

sebi? Mislim o nagrajevanju in o
tem, kako bi čimprej tovarno raz-
širili in prenovili; vidiš, stara je
že, pa nam še veliko manjka. Kar
o tem piši, pa boš pisal o meni.
Je devet let sem v tej tovarni.
Najprej sem bil pomočnik moj-
stra v tkalnici, potlej mojster v
pripravljalnici, sedaj sem planer.
Rad pojem, streljam tudi in ho-
dim na lov, na zajce, jerebice, fa-
zane — če imam čas. S časom je
huda. Najraje pa sem doma. Le-
po je doma. Mi punčka zleze na
kolena in pravi: Ata, povej mi po-
vestico... Jaz razmišljam o ekono-
mskih enotah in o nagrajevan-
ju po enoti izdelka, pa se ne
spomnim nobene povestice...«

Zasmeje se in teče na sesta-
nek.

sebi? Mislim o nagrajevanju in o
tem, kako bi čimprej tovarno raz-
širili in prenovili; vidiš, stara je
že, pa nam še veliko manjka. Kar
o tem piši, pa boš pisal o meni.
Je devet let sem v tej tovarni.
Najprej sem bil pomočnik moj-
stra v tkalnici, potlej mojster v
pripravljalnici, sedaj sem planer.
Rad pojem, streljam tudi in ho-
dim na lov, na zajce, jerebice, fa-
zane — če imam čas. S časom je
huda. Najraje pa sem doma. Le-
po je doma. Mi punčka zleze na
kolena in pravi: Ata, povej mi po-
vestico... Jaz razmišljam o ekono-
mskih enotah in o nagrajevan-
ju po enoti izdelka, pa se ne
spomnim nobene povestice...«

Zasmeje se in teče na sesta-
nek.

sebi? Mislim o nagrajevanju in o
tem, kako bi čimprej tovarno raz-
širili in prenovili; vidiš, stara je
že, pa nam še veliko manjka. Kar
o tem piši, pa boš pisal o meni.
Je devet let sem v tej tovarni.
Najprej sem bil pomočnik moj-
stra v tkalnici, potlej mojster v
pripravljalnici, sedaj sem planer.
Rad pojem, streljam tudi in ho-
dim na lov, na zajce, jere

BREZSKRBNNA POT po sledovih trpljenja

Čemu naj bi bile le tako imenovane zaokrožene številke priprave za jubileje, ko pa se to lahko opravi pri vsaki letnici! Pogledimo, šestnajst let je minilo od zgodovinskega zasedanja v Jajcu, Tone Maček, ki je spremljal slovenske delegate, pa si je zaželel prav letos spet po tistih sledovih.

»Ali greš z menoj?«

»Rad.«

Sredi Bele krajine, ti kob Kolpi... Ko sva nad Vinico zagledala vasico, je Tone pokazal s prstom:

»Tam!«

To je rekel tako samozvestno, da ne je bilo kar sram, ker sem se spomnil, da imam za vsak primer s seboj zemljevid, skrbno skrit v torbi.

Ko pa sva prispela »tja«, kjer so vse hiše podobne druga drugi, je moj sopotnik začel šepetati: Je... ni... je... ni... Potem se je obrnil k meni.

»Veš, ni bilo podnevi. Bila je noč, kakršno si lahko le želiš. Temna in gosta, da bi jo rezal, če pa je škrebil glasneje kot partizani.«

Na sosednjem dvorišču so trije moški zbijali čoln. Vprašala sva jih:

»Kje je tista hiša, v kateri so se zbirali slovenski delegati, ki so šli na II. zasedanje AVNOJ?«

»Tamle je, v Damlju.«

»Mar to ni Damlj?«

Glej no, Tone Maček si je mislil, da bo zlahka našel hišo, pa — ni zadel niti vasi. Da, šestnajst let je od takrat. Pa noč je bila, kakršno si lahko le želiš — v vojnih dneh.

»Tam, tam!« je rekel najmlajši kmet. »To bom pa že vedel, saj sem bil več let kurir Glavnega štaba za Slovenijo. Ko prideta v Damlj, vprašajta po Francu Žagarju. Ta je bil takrat sekretar rajonskega komiteja.«

V Damlju sva najprej našli na Jureta Speharja, tršatega starca, ki je nekaj brskal pred hišo.

»Dober dan! Kaj pa delate?«



Bunker v Jajcu, v katerem je včasih delal tovariš Tito

»Eh, kopljem na vrtu.«

Popustil je motiko in stopil k nama. Že začetek pogovora z njim nama ga je predstavil. Jure je takrat, ko so ga mobilizirali Avstrijci, pobegnil v Rusijo, ker je bil prepričan, da lahko Avstrija propade tudi brez njegovega sodelovanja v njenih vrstah. Tam v Rusiji se je tepel proti Kolčaku in postal član boljševikov. V naši osvobodilni vojni je bil predsednik partizanskega sodišča...

Toneta je mučila radovednost, ali je Jure Spehar še član Partije. Naravnost ga ni hotel vprašati, zato se je zatekel k že znani metodi:

»Kdo je zdaj vaš partijski sekretar?«

»Sem, sem,« se je prebrisano nasmešnil Jure.

Tudi gost je zdaj razumel, da stavec ve, kaj ga je hotel vprašati, zato ga vdrugo ni bilo več treba vpraševati po partijskem sekretarju.

Potem naju je stari Jure, ki je tudi pred šestnajstimi leti vozil delegate čez Kolpo, prijel pod roko in naju peljal dol k mlinu, odvezal čoln od vrbe in pokazal, kako je takrat to delal: počasi je z veslom zajel vodo, previdno, kot bi vlival zdravilo v oko, da ga niso slišali Nemci in ustaši. Delal je z enakim poletom kot pred šestnajstimi leti, to svojo spretnost pa je nekako tudi fizično poudarjal z oficirskimi hlačami in s škoro-

nji svojega sina, ki je kapetan v Banji Luki.

Na stezici ob reki sva srečala Franca Žagarja: stopal je za vozom s konjsko vprego.

»Ali ste tudi vi ostali na vasi?«



Tu so se pred odhodom v Jajce zbrali slovenski delegati

Žagar je potrepljal vojnega tovariša po plečih:

»To je Bela krajina, ne moreš kar tako oditi. Saj nas poznate še iz vojnih let! Že na Dolenjskem nismo bili več taki borci kot tu, na svojih tleh.«

Roko na srce, če bi bilo mogoče, bi se tudi delegati peljali po avtomobilski cesti do Jajca. Zato naj nihče ne zameri nama potnikoma, ker sva odbrzela k izviru revolucije s »Škodo«, ki zmore petinštirideset konj.

Po najožjem delu Gorskega Kotara sva se kmalu znašla na Mrežnici, kjer se začena Kordun, posejan s hrvatskimi in srbskimi vasm. V tem kraju, kjer se je rodila pesem »U Kordunu grob do groba, traži majka sina svoga«, so zdaj skoraj vsi, ki so umrli, pokopani v skupnih grobnicah, nad katerimi se dvigajo visoki spomeniki z napisi in številom pokopanih. Nobena redkost ni napis na spomeniku: »Tu počiva pet sto padlih za svobodo.« Umirale so srbske in hrvatske vasi, vendar pa jih zlahka ločiš. Tam, kjer je cerkev porušena in je niso obnovili, živijo Srbi.

V Perjasici se cerkveni stolp nagiba kot pokrivalo vinskega bratca. Nagnil se je že enainštiridesetega leta, pa se nihče ne zme ni zanj: celo pop je spremenil polik.

Milu Bakiću, tistemu svojemu rojaku, ki že desetletja živi v Ameriki, so prebivalci Perjasice odpisali enkrat za vselej:

»Ti stari, ki nam pišeš, da nam boš poslal deset milijonov dinarjev za šolo pod pogojem, da popravimo tudi cerkev, oprosti, ker smo osemletko že zgradili. Smrt fašizmu — svoboda ljudstvu!«

Pred vojno je štela Perjasica štiri tisoč prebivalcev, zdaj jih ima polovico manj. Mnogo se jih je odselilo v Bačko, tja v okolico Sombora.

Mlajši kolonisti pridejo včasih še v Perjasico. Občudujejo planine, potem pa rečejo: »Mudi se nam domov.« Starejši prihajajo na grobove svojcev, vmes pa živim povedo, kaj se pravi kmetovati:

»Pa praviš, da si napreden kmet! Kdo neki te je naučil tako okopavati koruzo... Kaj bi, ne onegavi! Takole gre ta reči!«

Res je, v Perjasici je kmetijstvo napredovalo, čeprav živijo agronomi ob tlakovanih cestah, od koder pošiljajo občinam navodila, kako bodo kmetje najlažje ločili vrbo od hrasta.

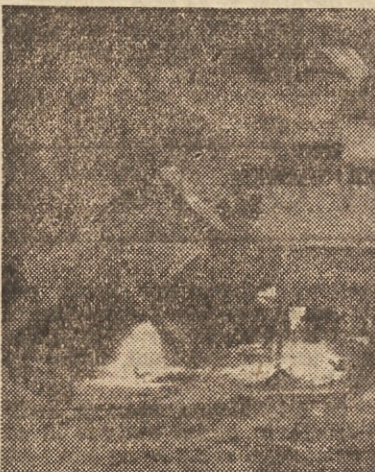


Tu so se pred odhodom v Jajce zbrali slovenski delegati

Okoli najine »Škode« se je zbralo nekaj radovednežev.

Vprašal sem Milutina Karasa, ki je matičar v Perjasici:

»Kako izhajajo v Kordunu srbske in hrvatske vasi?«



Mlini na Plivi

Karasa pa sta prehitela navihana fanti, ki sta se objela:

»Takole!« sta rekla.

Eden je bil Srb iz Perjasice, drugi pa Hrvat iz Mateškega sela. Karas je dodal:

»Zares, te vasi si niso bile nikoli v laseh.«

Perjasica je ostala za nama.

V Slunju prideš na avtomobilsko cesto, ki pelje od Karlovca na Plitvice. Pred nekaj tedni so jo izročili prometu. Na Slunj je zdaj veličasten pogled.

Kje je še kaj tako lepega, kot so Plitvice?! Pred letom ali dve ma so zgradili hotel. Hotel, vam rečem! Znotraj so babilonski hodniki in toliko sob, da se ne znaješ. Vprašam natakarkarja:

»Prosimo vas, kod se gre na teraso?«

»Na teraso!« se je čudil natakarkar. »Zares ne vem, šele tri mesece sem tu.«

Pa sobe, kakšne sobe! Vprašam natakarkarja:

»Koliko stane apartma za noč?«

Ta kraj je bil nekoč bogu za hrbtom, zato boleha za predsodkom revščine. Vrtar se obotavlja, besede moram vleči iz njega, nazadnje pa le pove:

»Dva in pol tisoč, imate pa zvezo z vsem svetom. V sobi je telefon.«

Gledam skupino tujcev, ki so prišli na Plitvice. Bahavo se vedejo. Jezim se na vratarja, ki ne zna odrezavo povedati:

»Apartma stane deset tisočakov!«

»Za eno samo noč?«

»Za pol noči!«

V tem primeru pa bi bilo treba urediti dvojce. Natakarkarji bi morali dobro vedeti, kod se gre na teraso, pa čeprav bi se tega naučili tako, da bi odvijali klobčič in vlekli nit.

Plitvice, na svidenje! Grevu v Otočac, tja, kjer se je Tone Maček, ki je spremljal delegate, nadomna zaljubil v vitko Ličanko, Ružo po imenu.

»Kako da je ne poznate!« se je to pot moj sopotnik jezil na Otočane. »Črnolasa je bila, velika, kot bi jo odkrušil od Velebita. Bila je bolničarka v brigadi!«

»Aha,« so se spomnili Otočani, »bodi živ in zdrav, Ruža je zdravica.«

»Saj ni imela niti osnovne šole!«

»Ni, pa se je naučila... Da, da, doktor je postala, prijatelj, v Beogradu je...«



Mlini na Plivi

»In se je poročila?«

»Poročila se je, kako ne!«

»Lepa je bila...«

S težkim srcem se je Tone poslovlil, napotila sva se proti Plješivici.

Večno vlažna Plješivica se je odela v letošnji prvi sneg. Oblaki se kot turbanj ovijajo okoli njenih vrhov, gosta megla se vali v dolino. Čez Plješivico je bilo pred šestnajstimi leti težko priti. Zdal pa srečuješ na vijugasti cesti, ki pelje skozi klanec — pravijo mu Mahnita Draga — tovrnjake s hodi. S skalnatih sten nad glavami kar naprej kaplja. V tej kraški gori čutiš navzočnost človeka, vendar nama niti zajec ni prečkal poti.

Spodaj v ravnini, onstran Plješivice sva se peljala mimo Donjega Lapca, nato pa sva zavila na levo in kmalu prišla na bosensko ozemlje. Po obronkih Grmeča sva prispela v Drvar prav takrat, ko je kavarniška godba začela svojo izmeno s pesmijo »Aj, svadili se orli i sokoli.«

Ker morajo tudi godbeniki počivati, zlasti še po zavozlanem klobčiču narodnih pesmi, sva nazadnje le izvedela, da si ljudje v tem kraju še vedno pripovedujejo



Ob nedeljah v Jajcu

zgodbe iz vojnih dni. Celo sporečejo se lahko zaradi malenkosti:

»Prav v tej dvorani je bil ples tudi takrat, ko mu je padla bomba.«

»Čigava bomba?«

»Kragujevska, glej ga!«

»Kje pa je bila?«

»Za pasom, glej ga!«

Kdo ve, kako daleč bi jo gnala tista dva za sosednjo mizo, če bi harmonikar prav takrat ne začel novega vzla narodnih pesmi.

Priznam, ne bilo bi prav, če bi samo s trškim pričkanjem predstavil ta kraj. Zato sem se jutraj sprehodil po njem in si ogledal, kaj vse so zgradili. Kljub najboljši volji pa krajevne oblasti pri na-

znajo več sledovi krogel. Tudi v Livnu in Donjem Vakufu, kjer rastejo nova poslopja, se ne menijo mnogo za oguljene džamije, prav kot Kordunci ne za svoje cerkve...

Nazadnje Jajce, po hribeih raztreseno.

Na vsaki tretji hiši spominska plošča.

Kar dobre ceste, ki vodijo v to mesto z deset tisoč prebivalci, so napovedale, da je pred nami kraj, ki zelo skrbi ne le za svoj zemljepisni, temveč tudi gospodarski dvig.

Ko je Tone Maček prišel pred šestnajstimi leti s slovenskimi delegati v Jajce, je ostal pri Kardelju kot njegov kurir.

Zato je zdaj, po šestnajstih letih, takoj poiskal tisto hišo, ki je v njej stanoval. Ni je bilo težko najti, saj je tam že spominska plošča z napisom:

»V tej hiši je živel in delal tovariš Kardelj od 17. avgusta 1943 do 6. januarja 1944.«

Zelo pristržno je bilo srečanje z gospodinjo Stano Grubačevom, ki je z možem in z devetimi otroki aktivno delala za partizane.

»Kako je, Stana? Kako živite?«

»Dobro, Tone, najbolj pa mi je všeč to, da naše Jajce tako napreduje.«

»Ali vas je Kardelj kaj obiskal?«

»Bil je pred leti, skupaj s Titom. Oh, sem se takrat nasmejal! Tito mi je rekel: »No, zdaj boš pa Stani plačal najemnino!«

Dragutin Rakanović



Pri Stani Grubač je stanoval tovariš Kardelj

Družbena prehrana v Zagorju

Po zadnjih podatkih se hrani v treh obratih družbene prehrane oziroma menzah pri rudniku in obratu gradbenega podjetja »Ingrad« v Zagorju okrog 700 ljudi. V glavnem so to samski delavci. Razen tega je nedavno organiziralo podjetje »Elektroporcelan in keramika« na Izlah lasten obrat družbene prehrane, ki nudi delavcem in delavkam tople in mrzle malice. Okrog štiri sto samskih delavcev pa si še vedno sami pripravljajo opoldanske in večerne obroke. Svojim menzam v Toplicah in Klisovcu nudi rudnik znatna sredstva kot prispevek za zmanjšanje stroškov prehrane oziroma zmanjšanje režijskih stroškov. Tudi podjetje »Elektroporcelan« na Izlah daje določena sredstva novoustanovljenemu obratu, kar precej pocenjuje malice.

Kakšne so možnosti za izboljšanje družbene prehrane v Zagorju? Gospodinjstva šola v Zagorju, ki deluje zdaj drugo leto in ki jo obiskuje nad 60 deklet, je bila pripravljena odpreti večji obrat družbene prehrane. Ker pa ne morejo dobiti potrebnih prostorov, je ostala zamisel samo na papirju. Na drugi strani pa ima podjetje »Ingrad«, obrat Zagorje,

naravnost velike prostore, v katerih pa nudi zdaj redne obroke samo desetini delavcev.

Tudi Gradbeno podjetje v Zagorju bi takoj odprlo svoj obrat družbene prehrane oziroma obratno kuhinjo, če bi dobilo primerne prostore, prav tako tudi tovarna »Sava«. Zategadelj bi kazalo čimprej v prostorih menze podjetja »Ingrad« odpreti obrat družbene prehrane za vse zagorske proizvajalce, ker so prostori zdaj neizkoriščeni.

Sicer prav zdaj teče pravda za te prostore, vendar bi bilo neumestno in napačno čakati, kako se bo pravda končala, ko pa si vsak dan 400 delavcev pripravlja hrano na docela neustrezen način.

In kakšni so obeti v prihodnje? Rudnik bo verjetno prihodnje leto uvedel tople obroke kave za svoje delavce. Prav tako nekatera ostala podjetja. Prva naloga pa ostane vsekakor, urediti večji obrat družbene prehrane, v katerem bi lahko pripravljali dnevno več sto obrokov hrane ne le za samske delavce, marveč tudi za zaposlene družine, ki jih je v Zagorju vedno več.

Slapovi Plive v Jajcu

VSAKDANJI HEROJI

»Dovolite?« je vprašal sopotnik in pokazal z roko na list. »Glej no,« je rekel, »list graditeljev. Tudi mi smo na progah imeli list. Mislim, da se je imenoval »Omladinska pruga«. Ali ste s trase? A, novinar! Kako se vam zdi? Da, da, bral sem: elektrika in tekoča voda, jedilnica in namizni tenis, mopedi, traktorski tečaji, žimnice, zvočniki, rock and roll, lepo, lepo. Samo — veste, to ni tisto, prijatelj, mi smo ležali na vlažni praproti, jedli smo pust ričet iz vojaških menažjk, sedeli smo na travi. Cela desetina si je razdelila cigareto, vsak je dobil dva dima... No seveda, so bile reči, s katerimi se človek zdaj ne more strinjati. Vendar je v nas

Pavka je prišel v liste

Bil je suhljat fant. Roke je imel kot paličice, noge prav take. Stara rumena uniforma z množico žepov in žepkov je mahedra-



»In kaj si boš z avtomobilске ceste za vedno zapomnil?« sem vprašal devetnajstletnega brigadirja, traktorista kmetijske zadruge pri Slovenski Bistrici. »Dvaindvajsetega novembra bom prvič videl Tita!« je dejal. In res ga je videl. Poslušal je njegove besede zahvale in priznanja naši mladini, ko je tudi tokrat, kot vedno doslej, izpolnila svojo obljubo

la okoli suhega života. Ušesa je imel skoraj prozorna. Prsi — vsakele se je lahko prepričal, da ima fant točno dvakrat po dvanajst reber. Takrat so dobivali najboljši med najboljšimi vzdevek Korčagin. Tudi njemu so dali to ime. In v resnici mu je bilo ime Pavle. V izmeni je prepeljal po tri sto samokolnic, vse v diru, navkreber, polne, navzdol prazne. Bil je dolgonogi stroj človeške podobe. Neko popoldne je prišel v brigado novinar centralnega dnevnika. Novinar — strah zbujajoča, slavna beseda! V spremstvu štaba brigade in komandirjev čet, evidentičarjev, nosilcev vođe in sanitetnega osebja je prišel na gradbišče, sedel v senco, privlekel na dan beležnico in važno začel pisati vtise o delovnem poletu. Celo tisti, ki poprej niso dirjali niti s praznimi, kaj šele s polnimi samo-

črnih, mokrih pleč, škripale so ne-namazane samokolnice, ki so hitele sem in tja. V vsehposlojnih dirkah se je Pavle, edini iskreni dirkač tudi takrat, ko ni bilo zraven novinarskega očesa, po krivici izgubil. To ga je peklo. Skušal je teči hitreje kot drugi, pa ni šlo. Vsi so divjali kot hudički. Skušal je naložiti na samokolnico več, vsi so vozili do roba polne, kot menažke polne fiziola. Tedaj je na ozki stezi med usekom in nasipom bilo slišati nekaj pesmi podobnega. »Banoviči, hu, hu, Brčko, to je naša, hu, hu, meta, izgraditi prugu hu, hu, još ovoga leta.« Pavka je drvel navkreber s polno samokolnico, s težavo je stiskal iz prsnega koša pesem proge in vriskal kot lokomotiva. Tekel je kot neumen s polno samokolnico in pel. Tega ni zmogel nihče razen njega. Zato je Pavka prišel v liste.

Staruhi v ozadju

Čas si izbira junake po določilih zakonitosti. Junak mora posebljati potrebe svojega časa. Junak v vojni — predvsem osebna hrabrost. Dvigniti se nad lastno življenje, imeti toliko moči, da se posmehuješ smrti — to je potrebno za zmago. V letih obnove, ko je bilo pomanjkanje vsakdanjosti, blaginja pa šele vizija na obzorju, je bil naš junak heroj v odrekanju. Dajal je vse, ne da bi vprašal, ali bo tudi kaj dobil. Pohvala mu je pomenila več kot kakršna koli materialna nagrada. Pavka z vzdevkom Korčagin iz moje brigade v Bistarcu bi se prelomil za udarniško značko, preko sil samega sebe, samo da bi bilo njegovo ime v listih, ob materiz-

nih vrednotah pa bi prezirljivo pogledal v stran. Staruhi, ki je kot posameznik največ pripomogel, da je naša brigada nekoč dobila na progah prehodno zastavico, ni veljal za heroja. Če se prav spominjam, niti udarnik ni postal. Po gradbišču je hodil počasi kakor vsi tisti, ki so nekoč doživeli delo kot poniževalno nujno. Vedno isti ritem: niti hitreje v začetku niti počasneje pri koncu. Vendar je znal spretno in brez napora uporabljati sleherni orodje. Tisto, kar je storil — pa če je v gozdu posekal drevo za jambor, če je razpel naš velikan —ski šotor, enega za vso brigado — je bilo v redu. Vse, česar ni znal v brigadi napraviti nihče, je sto-

ril Staruhi kot za šalo, ne da bi zahteval ali dobival kako priznanje za svoje delo. Bil je skoraj starčevsko moder, vzdevek, ki ga je dobil, je zadel v črno, čeprav je bil le nekaj let starejši od povprečnega brigadirja. Prinesel je tudi podzavestni odpor proti vsemu, kar bi spadalo v delovni polet. Po tistem petju pred novinarjem je ustavil Pavka.

»Pavka, ti si nor. Ves prozoren si že, pa se poganjaš kot žrebiček.«

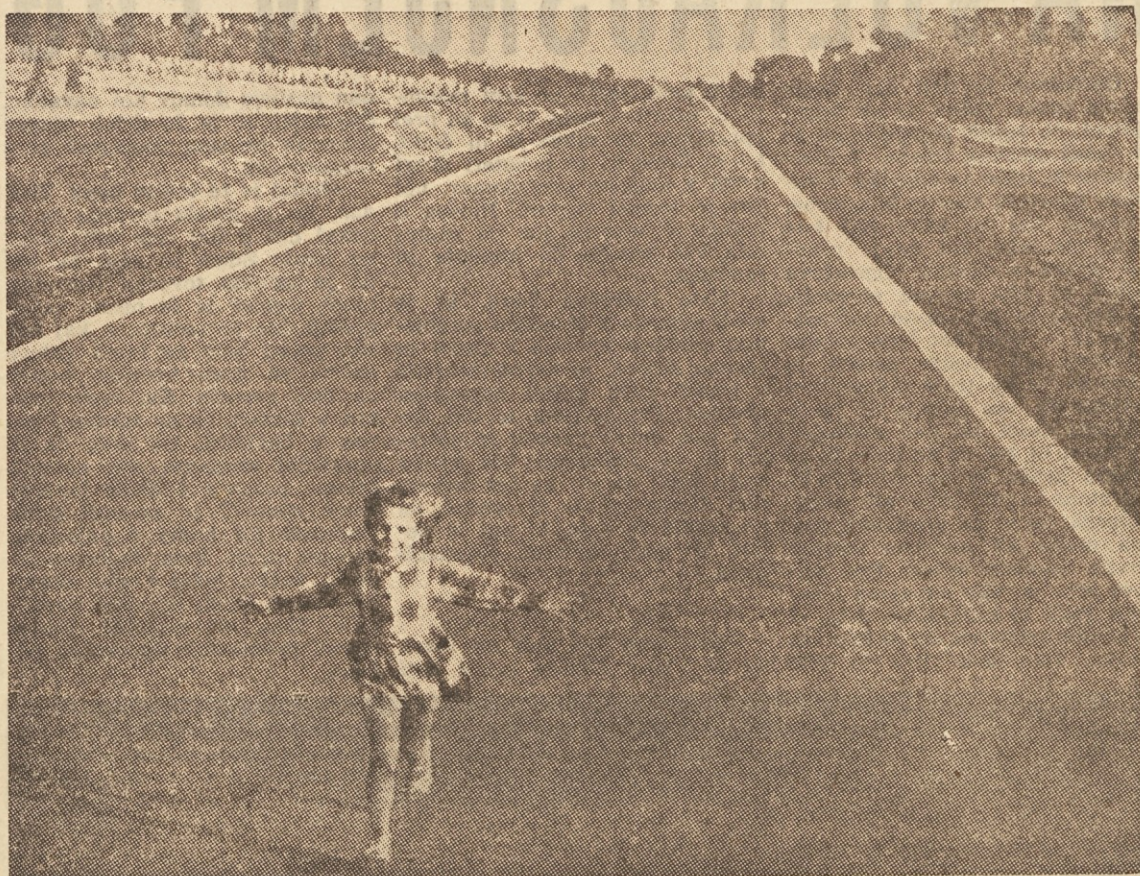
»Progo gradimo,« je bil Pavka užaljen. »Nismo prišli na počitnice, kakor si domišljajo nekateri.«

»Brez skrbi! Progo bomo zgradili. Če boš moral v bolnico, bo imela praga od tebe kaj malo haska.«

Pavka se je pritožil komandantu:

»Zaradi takih še udarni ne bomo postali.«

Staruha so ozmerjali. Odgovoril je, da je treba delati tudi z



Tu je cesta, dograjena vsa bela in govori bolje kot vsaka zgodba...

brez težav rinili nazaj. Petnajst dni potem smo dobili prehodno zastavico glavnega štaba. Na gradbišče in domov je nosil zastavo Pavka z vzdevkom Korčagin, najboljši brigadir. Staruhi je kot vedno hodil zadaj in nikakor ni mogel ali pa ni hotel ujeti koraka z brigado.

Heroji v senci

Ko zdaj razmišljam o njem, mu pravim heroj v senci. Taki heroji so včasih bolj obnesejo kot tisti, ki se jim vsi čudijo, dokler so na prizorišču dogodkov, vsi v odrskih lučeh.

Te novembrske dni sem prišel v bistriško brigado. Fantje so se odpravljali na traso. Po zemljišču pred bivališčem so čofotali po blatu in ropotali z lopatami. Dolgin si je kakih pet minut česal plave, kodraste lase in se gledal v okensko šipo. Spomnil sem se, da kaj takega v naši brigadi pri Bistarcu ni bilo mogoče, vsaj iz dveh razlogov ne. Prvič zato ne, ker ni bilo nikjer okenske šipe, drugič pa zato, ker tudi las ni bilo. Pred odhodom v brigado smo se disciplinirano postregli.

Ali je to morda tip heroja delovne akcije? Heroj, ki se češe pet minut? Vendar — brez predsodkov. Devetnajstletni traktorist kmetijske zadruge pri Slovenski Bistrici je v brigadi največkrat dvignil zastavo na jambor kot najboljši brigadir. Vprašal sem ga, kaj mu je na akciji najbolj všeč.

»Vse mi je všeč.«
»Kaj pa ti ni všeč?«
»Ne maram blata.«

»Ali si boš kaj z avtomobilске ceste za vedno zapomnil?«
»Dvaindvajsetega novembra bom prvič videl Tita.«

»In še kaj?«
»Dekle iz subotiške brigade.«
»Ali je v vaši brigadi kdo, ki ga kličejo za Korčagina?«
»Kdo je to?«

Heroji Korčaginovega tipa na avtomobilski cesti 1959 niso mogli. Pa tudi potrebni niso. Minili so časi velikih odpovedi. Človeku ni dano, da bi vedno žarel. Če predolgo žari, postane le človeški pepel. To sposobnost je treba prihraniti za tiste dni, ko se zgodovina lomi na kolenu. Takrat to vzcvete v ljudeh in obrodi sadove. V miru se prikrije. Človek se odreka zato, da bi se mu nekoč ne bilo treba več odrekat.

Idriz ni hotel domov

Prišli so na avtomobilsko cesto, da bi dajali, vendar tudi, da bi dobili. Ne merijo na grame, delajo z voljo, z zadovoljstvom, s poletom, ki ne potrebuje reklame. Tu je cesta, dograjena in bela, govorila bo bolje kot vsaka zgodba. Fantje pa pričakujejo, da bi se po delu nekaj naučili in se po učniju razvedrili. Mnogi pričakujejo, da se jim bo na cesti začrtala nova življenjska pot. Eden najpogostejših odgovorov na vprašanje,

zakaj si šel v brigado: »Rad bi napravil traktorski, šoferski, gradbinski tečaj.« Ta to, oni ono. Mnogim je na vasi pretesno. Vizija mestnega življenja vleče kot magnet. Mnoge pelje pot skozi brigado v mesto. Zakaj pa ne? Gradbena podjetja bodo za stalno sprejela 1200 graditeljev, ki so na avtomobilski cesti obiskovali ustrezni tečaj. Ali so to junaki avtomobilске ceste, junaki današnjih akcij? Brez pomisleka bi rekel, da so. Navzgor silijo. Hočejo živeti bolje, hočejo, da bi vsi bolje živeli. To je zahteva tega časa, kakor je bila odpoved zahteva časa graditve, kakor sta bili hrabrost in požrtvovalnost zahtevi časa vojne in revolucije.

V brigado je prišel kmet iz okolice Kosovske Mitrovice.

»Idriza mi vrnite!«

Komandant brigade in komandant naselja sta se spogledala.

»Nočem domov,« je rekel Idriz.

»Hočem dokončati tečaj za gradbinca, hočem iz vasi.«

»Invalid sem,« je rekel Idrizov oče. »Idriz ima doma pet bratov in sestra. Najstarejši je. Kdo bo oral, kdo bo žel, kdo jih bo prehranil? Ko bomo opravili na polju, takrat, na jesen naj gre, naj pomaga graditi, naj se uči, ne branim mu.«

Idriz je sklonil glavo. Še isti večer je odpotoval z očetom. Bilo je poleti. Nisem mogel ugotoviti če se je septembra vrnil na cesto. Morda bo čez leto spet poskusil, morda bo šel z brigado dalje na jug.

Včasih je bilo delo težko, danes je lažje. Ob vsej trasi ropočejo stroji. Vibratorji poskakujejo po nasipu. Mešalci mešajo beton, s kamioni ga vozijo na traso, finišerji ga ravnaajo. V usekih brnijo

kompresorji. Stroji pomagajo človeku. In vendar tudi danes zahteva delo vsega človeka. In tudi danes je treba včasih stisniti zobe...

Roke je imel razpokane, ogledal mu jih je cementni prah, pa je še delal. In se je smejal, ko mu je komandant dejal, naj se vrne v naselje.

»Eh, kaj, to ni nič. Zakaj bi se vrnil. Saj ne boli. Rad imam to delo.«

In so nosili vreče cementa. Droben fant se je ves zvil pod težkim bremenom in tekkel.

»Zakaj tako hitiš?«

»Zakaj ne bi? Če hodim počasi, me zebe.«

Pa ni bilo res. Hitel je, ker je želel, da bi storil več, da bi bila njegova skupina boljša, da bi bil delovni učinek brigade večji.

Ramo je imel ožuljeno, pa ni odnehal.

»Saj imam vendar še eno ramo.«

Fantje niso ne boljše ne slabše. Tako je, kot mora biti. Nekoč, v Bistarcu, je bil vsak človek kot klin. Vsa brigada en sam klin. Vsa dežela jekleni klin, ki je silil v prihodnost. Človek se je sramoval zahtevati kaj zase. Ni bilo spodobno misliti na udobje, zahtevati razvedrilo. Samo goreti in s tem notranjim ognjem čim prej ogreti ohlajene ude domovine.

Brigadirji avtomobilске ceste vidijo pred seboj mirno, jasno perspektivo. Njihov čas, naš čas izpolnjuje obljube revolucije. Velike besede so dobile vsakdanjo vsebino. Tudi heroji so vsakdanji. Potrebni so mnogo, zelo mnogo te posebne vrste herojev v senci.

Zvonko Simić



Včasih je bilo delo težko, danes je lažje, vendar tudi danes zahteva vsega človeka. Tudi letos je bilo treba včasih stisniti zobe, zlasti v Bujujmiru, največjem odseku na letošnji trasi, kjer so brigadirji ukrotili neugnano Moravo

NA VČERAJŠNJEM POGORIŠČU

Ogrinčeva je tisti dan dolgo čakala moža. Odšel je ob štirih zjutraj, ob šestih popoldne pa še ni slegel delovne obleke. V Martinjaku je tekal iz oddelka v oddelke, poprijel, kjer je bilo treba, svetoval, kaj in kako naj kdo dela, vse tako, kot da je pravkar prišel v službo. Ogrinčeva najbrž ni bila preveč nejevoljna, saj to ni bilo prvič. Navadila se je — tako kot žene ostalih delavcev, ali možje delavci iz »Bresta« — da traja delovnik v podjetju že vse poletje in jesen najmanj deset, pa tudi dvanajst, »tirinajst in več ur na dan. To je ljudem prišlo že kar v navado. Dekletom se ni zdelo nič nenavadnega, če so na gradbišču mešala malto ali namesto moških krivile betonsko železo. Res, njihove roke so bile navajene mehkega, rekli bi božajočega dela, ki so gladile pohištvo, da je bilo kot zrcalo. Tole delo jim je bilo

kljub temu samo po sebi razumljivo, tako kot tisto, ki so ga prej opravljale. In nihče se ni čudil, ko so Seme in še nekateri drugi rrišli v avgustu prej domov, kot jim je iztekel dopust. Novica o požaru v tovarni jim je zagretila vse veselje do kopanja in sončenja.

Tista nesrečna iskra, ki je sredi avgusta v trenutku spremeni- la četrtno tovarno v pepel in ožgane zidove, je hkrati zanesla v ljudeh neki dotlej nepoznani občutek. Pripravljeni so bili delati več, delati karkoli in zaslužiti le za vsakdanji kos kruha samo zato, da jih bo čez mesece spet sirena budila iz spanja, da bo budila še tiste, ki naj bi delali v novi tovarni ivernatih plošč.

Malo smo bili tudi mi krivi, da je Viktor Ogrinc prišel tisti

dan pozneje domov kot navadno. Stirinajst ur je že delal, njegov delovnik pa sino podaljšali še z razgovorom.

»Sedaj je že vse za nami. Tisti dan, ko je gorela tovarna in še nekaj dni pntej smo bili kakor na trnih. Zdelo se nam je, kot da je zgorela tovarna ivernatih plošč, čeprav je še nismo začeli graditi. Me ne razumete, kaj ne? No, poleti smo že imeli gotove načrte za novo tovarno, potem pa tista nesreča. Kar resno smo bili v skrbeh, če bo zgrajena pri nas v Cerknici. In zato, da bi opravičili zaupanje, smo sklenili takole: požgane oddelke tovarne bomo obnovili in zgradili sami. Opremili jih bomo z najsoodobnejšimi stroji. Zato da bomo izvozili toliko, kolikor smo obljubili, bomo delali dlje kot navadno.« Tako je razlagal Viktor Ogrin, predsednik upravnega odbora.

Nobeden ni ugovarjal takšne- mu sklepu delavskega sveta. Vsi so ga podpirali, vsi so bili pripravljeni delati dlje in več. Tisti, ki niso izkoristili dopusta, se niso več potegovali zanj. In nobeden ni bil nejevoljen, če mu je bilo rečeno, da bo njegovo delovno mesto namesto pri strožnici, na gradbišču. Med tistimi, ki so bili dodeljeni na gradbišče in onimi, ki so ostali pri strožnicah in rezkalnih strojih, in strokovnjaki, ki so se sklanjali nad načrti tako rekoč dan in noč, se je vnelo tiho, nenapovedano tekmovanje.

Iz Martinjaka so prejšnji mesec odpeljali za štiri milijone dinarjev več izdelkov, kot so računali. Delavci niso ob tem samozadovoljno zastali. »Decembra bodo lahko odpeljali kamioni iz naših oddelkov za 40 milijonov dinarjev stolov in drugih izdelkov,« so sklenili. To pomeni za 12 milijonov dinarjev večji dohodek samo iz enega oddelka, kot je bil planiran. In v oddelkih v Cerknici so bili prav tako pridni. Povišan plan so presegli, da bi lahko več izvozili.

Delavci na gradbišču so delali od zore do mraka. Kopali so temelje, opazili, betonirali. Vsak dan je bila bolj vidna bodoča podoba novega oddelka. Betonsko ostražje je zamenjalo leseno tudi v tistem delu dvorane, ki so jo delavci z vso pozitivnostjo rešili pred pohlepniimi plameni požara.

Te dni pred praznikom zaključujemo zadnja gradbena dela. Frizadevnost delavcev je poplačana. Zgrajena je delovna dvorana, večja, svetlejša in varnejša od prejšnje. In po opremitvi bo imela tekmeča daleč naokoli.

Brglez se je sklanjal nad načrti. To ni bilo prvič. Nešteto- krat doslej se je že sklonil nad njimi, z roko opisal pot posameznih proizvodov po načrtu in kar pred seboj je videl, kje bo stal ta, kje drugi stroj, kako bo stroje povezoval tekoči trak. Za nas laike je bilo vse to nerazumljivo. Ob njegovem pripovedovanju pa smo videli tovarno pohištva »Brest« v Cerknici takšno, kakršna bo — jutri. Ta jutri pa ne bo čez leta. Računajo, da bo že tam nekje februarja, marca obratov- val zadnji stroj od sedemindvajsetih naročenih Stiriindvajset- nih in tujih tovarn jih izdeluje.

»Tu na sredi dvorane,« je pripovedoval tovariš Brglez, »bo stala hidravlična stiskalnica za furnir. In tu bodo stroji za širinsko in dolžinsko obrezovanje furnirja, za struženje in brušenje. Tu bodo »potovali« standardni elementi pohištva in tu bo izvenstandardna obdelava, tu bodo masivni deli, tu stranske delavnosti, kakor priprave kemikalij, v teh orstori bodo sanitarne naprave, v drugih garderoba...«

Podatek, ki nam ga je povedal, je skoraj neverjeten. »Doselej je trajal ciklus proizvodnje pri nas deset dni. Deset dni je trajalo, da je nastala iz navadne deske omarica, ki jih izvažamo v Sovjetski zvezi ali Ameriko. Ko bodo tle stroji nepretrogoma obratovali, bo trajal ciklus proizvodnje samo štiri ure. Med stroji bo speljal tekoči trak in izdelek bo potoval od stroja do stroja, polovico manj časa bomo izgubili z notranjimi prevozi.«

Takšna bo jutrišnja tovarna v Cerknici, ki bo imela za 60% večjo proizvodnjo. To bo kombinat s polproizvodnjo v novi tovarni ivernatih plošč, s končno proizvodnjo v oddelku, ki je bil pred meseci v pogorišču, pa so ga marljive roke znova obnovile.

P. D.



Danes konjska vprega in samokolnice, malta in lopate, jutri moderni stroji in tekoči trakovi. To je podoba današnje in jutrišnje tovarne »Brest« v Cerknici

Začaran krog bo razbit

Srečal sem znanca-gradbinca, zaskrbljenega obraza.

»Ti, vreme nagaja?«

»Kaj vreme, tole življenje na »akontaciji«. Stavba bi bila lahko že dograjena, če ne bi čakali na okna in vrata. Oh, tile mizarji, da bi jih vrag, počasnete.«

»Gradbinci se pritožujejo, počasni, pravijo, da stel!«

»Tako, tako! Krivdo valijo na naša ramena, zajec pa tiči v drugem grmu. Projektanti, projektanti! Saj mi nismo čarodeji. Poglejte naročila za sedemnadstropni blok. Kaj mislite, koliko oken moramo izdelati. Samo dve sto vrst. Dve sto različnih vrst oken. Okno pa izdelamo v petinštiridesetih urah.«

»Standardizacija, hm. Lepa stvar, samo počasna. Dokler bo slonelo vse to na obrtniških ramenih, bo slabo. Razumite tudi nas, upoštevati moramo želje investitorjev, obrt pa dela po naročilu,« so dejali projektanti.

Razgovor z gradbinci, mizarji in projektanti. Začaran krog! Se vedno? Nič več! Kolektivni petih lesno-industrijskih podjetij ga bodo razbili.

Ze nekaj časa teko razgovori o izdelavi tipiziranih oken in vrat in še o čem drugem. Delo si bodo delili med seboj kolektivni lesno-industrijskih podjetij: Logatčani, Ljubljanci, Ribničani, Litijčani in Skofljčani. Krog se bo sčasoma še razširil. S kolektivni lesno-industrijskih podjetij bodo sodelovali kovinarji, tisti, ki izdelujejo okovje, ključavnice, nasadila in kljuke.

In ko bodo z vsemi temi sodelovali še prav vsi projektanti, ko bo investitor naročil v komercialni poslovni zvezi teh podjetij vsa okna in vrata hkrati in vse okovje, kar ga potrebuje, ne bodo več zaskrbljeni obrazi gradbincev in tistih, ki sedaj zaradi takega začaranega kroga nestrpno čakajo na stanovanje. Standardizacija in tipizacija gradbenega pohištva ni več obljuba. Kolektivni lesno-industrijskega kombinata iz Logatca to potrjuje z novim oddelkom za standardno izdelavo oken. Prav te dni pred praznikom je bil oddelk dograjen.

Za novo kotlovnico logaškega lesno-industrijskega kombinata se sramežljivo skriva dolgo, nizko poslopje. Odtlej, ko je iskra povzročila požar in ko je ta spremeni- l v pepel enega izmed oddelkov, kolektivni ni držal križem rok. Ob njegovem prostovoljnem delu je zrasel lani nov oddelk,

prostornejši, svetlejši. In letos? Nova kotlovnica in nov oddelk za tipizirana okna. Nanj je kolektivni še bolj ponosen kot na izpolnitev letnega plana. Po vrednosti so letošnjega izpolnili do 15. novembra. Ni šala, izdelati in prodati za sto sedemindvajset milijonov dinarjev več izdelkov kot so računali. Kolektivni s tem ni zadovoljen. Doseči hoče še več.

»V zaključnem računu mora biti zapisan dohodek: devet sto milijonov dinarjev. To je seštevek naših mesečnih operativnih planov.« Tako pravijo v Logatcu. In pridenejo še: »Drugo leto, ko bo začel obratovati tale novi oddelk, bomo več kot milijarderji.« Naš dohodek bo milijardo osemdeset milijonov in ko bomo v njem izdelovali 30.000 oken letno, bo naš dohodek milijardo dve sto milijonov.«

Dvorana je za sedaj še prazna. Toda v nemških tovarnah izdelujejo stroje za logaški lesno-industrijski kombinat. Dvanajst jih bo v njem in še nekaj doma- čih strojev povrh. Sto petdeset ljudi jim bo streglo. Tovornjaki bodo že drugo leto odpeljali iz obrata petinajst tisoč oken dveh vrst. Ko bodo delavci še bolj večji svojega dela, ko ne bodo stroji zastali niti za trenutek, bodo lahko proizvodnjo več kot podvojili. Perspektiva je: petdeset tisoč oken na leto.

Bo kupcev dovolj? Več kot preveč! Samo beograjski gradbeniki mislijo letno vgraditi deset

tisoč tipiziranih oken. Nič čudnega, da se navdušujejo zanje. Polovico cenejša bodo, po dvanajst tisoč pet sto, do štirinajst tisoč pet sto dinarjev kos. V obrtniški proizvodnji stanejo enkrat več.

Obrtniška proizvodnja se ne more kosati z moderno industrijsko. V Logatcu računajo, da bodo izdelali okno v devetih urah. Obrtnik ga izdela šele v petinštiridesetih urah. Toda pri tem ne mislijo ostati. Sčasoma, ko se bodo delavci izurili, mislijo dohiteti tudi proizvajalce v tujini. Ti izdelajo okno v štirih do petih urah.

V tej novi dvorani pa ne bodo delali samo okna. Možnosti so širše. Lahko bodo izdelovali balkonska vrata, švedske kuhinje in pet vrst okvirov za kavče. Te lahko za drag denar prodajo v tujini. Računi kažejo, da bi skupnost lahko dobila samo zanje novih sto sedemindvajset tisoč dolarjev. In novih 95.000 dolarjev bo dobila za stolčke, ki jih izdelujejo v novem obratu Ravni.

Začaran krog bo razbit, oboji postajajo resnica. Industrija prevzame nase odgovornost za hitrejšo in cenejšo gradnjo stanovanj. In dobršen del zasluga za to velja pripisati enemu izmed članov bodočega združenja za standardno izdelavo gradbenega pohištva — kolektivni logaškega lesno-industrijskega kombinata.

P. D.



Izdelkov logaškega lesno-industrijskega kombinata skoraj ne poznamo na našem trgu. Kar naredi, prodajo v tujino. Poznali pa jih bomo čez mesece in to bodo — tipizirana okna

Minili so prazniki žetve in trgatve. Bili so drugačni kot vsi dosedanj, zakaj letos so po vsej Jugoslaviji zjutraj in zvečer prihajala v centre poročila o doslej nedoseženih donosih pšenice in koruze, sladkorne pese, vsega...

Kmetovalci so praznovali.

Ko so pred letom dni zaorali prve brazde za letošnjo žetev, so vedeli, kaj hočejo: prekositi vse, kar so dosegli doslej. Pripravljeni so bili premagati tudi sušo, kakor so storili lani. Vedeli so: orati je treba globoko, seme izbrati, potresti nad 1000 kg umetnega gnojila na vsak hektar... Odločili so se, da bodo s stroji obdelali 345.000 ha polja, na katerem naj bi uspevali visokorodna pšenica in hibridna koroza, kakor temu pravi sodobna znanost.

Tri sto petinštirideset tisoč hektarov! Nekoč je zraslo na teh površinah le 10 do 15 stotov pšenice in 20 do 30 stotov koruze na hektar.

Ko so si letos kmetovalci otrli znoj in spravili letino v kašče, so se tretjič prepričali, da je s pomočjo znanosti mogoče dosegati vedno večje donose. Namesto kakih 10 nekdanih so našli 50, 80, 90 in celo 100 stotov pšenice, pa prav toliko koruze. To so mogli doseči le najbolj napredni: kmetijska poselstva in kmečke delovne zadruge s kooperanti.

Zato so praznovali žetev in trgatve...

Ceprav je bil to doslej največji dosežek, so se spet zavezali, da bodo prekosili tudi letošnjo

na poljih nekaj dni ni bilo mi- ru. »Detejci« so orali, »fergusoni« so sejali dan in noč, zakaj tudi na Besnem Foku so zaslužki odvisni od enote proizvodnje: od delovnega učinka in od letine. Zato stroji niso mi- rovali tudi ponoči. Mar samo zato? Znano je, da stroji ne delujejo samo zaradi tega. Toda, ali je ta spodbuda hkrati tudi krepi- la človekove težnje za donosi brez meja? Na to vprašanje kmetijstvo še ni jasno odgovorilo. Povsod pravijo: moderni stroji, sortno seme, umetna gnojila, moderna agro- tehnika... Pri tem pa nihče ne pozabi omeniti na prvem mestu enote proizvoda.

Traktorist Obrad Zečević je skrit v kabini na ozarh naglo obračal »detejca« in z vso silo pritiskal na plin. Stroj je hitel po parceli 13. Zečević ve: če preorje hektar 40 cm globoko, dobi 456 din. Če bo dobro obr- dilo, bo spet dobil... Za trak- torjem so se vsipale široke brazde in padale na preorano zemljo. Košava je vlekla čez ravnino in daleč nosila liste. Nekdo je v veter zaklical foto- reporterju, ki je dolgo narav- naval aparat:

»Pohitite, Obrad dela po enoti proizvoda!«

»Da, res je,« se je Obrad zasmel.

»Pohitite!«

SREČANJE
TEORIJE S PRAKSO

Na levi strani Donave, on- stran zemunske ceste je majhno gospodarstvo kmetijskega kom-

ŽETEV, ORANJE IN SETEV HKRATI OPRAVLJENE, NAJOBSEŽNEJŠE NALOGE V KMETIJSTVU

TO JE KRUH

letino. Pogumno so to dejali še pred zaključkom letošnje žetve in trgatve ter zaorali nove brazde. Odločili so se za novo, mnogo bolj smelo dejanje...

DONOSI NE POZNAJO
VEČ MEJA

Preden so na posestvu »Pionir« na Besnem Foku vrgli v zemljo prvo zrno, je zajel direktor posestva prgišče visoko- rodne pšenice in jo dolgo gle- dal. Opazoval je debela zrna, spominjal se je prejšnjih let ter razmišljal o setvenem planu, ki ga je poslal direkciji kmetijskega kombinata Beograd... Nekoč, pravzaprav je bilo v letu 1957-58, so na Be- snem Foku pridelali za posku- snjo na 100 ha okoli 566.900 kg pšenice. Treba je doseči več, je razmišljal direktor. To je tudi mogoče, saj je obrodila pšenica na dveh hektarih poskusne par- cele več. Lahko bi...

Z dlaní so mu počasi drsela v zaboj zrna pšenice »San-pa- store«.

Lani je vsem delavcem po- gledal naravnost v oči, ko so se vprašali:

»Ali bomo dobili nagrado?«

Letos je tekmovalna parcela 100 ha dala 56,69 stotov na hek- tar. To pa še ni najvišji jugo- slovanski donos.

»Ali bomo?«

Prav to je storil letos. Preden so sejali, si je direktor ogledal seme. Visokorodna pšeni- ca... Mnogo pšenice... Med- tem ko so merili vlago in teh- tali zrnje, je direktor zamišljen čakal. Povedali naj bi mu, ko- liko je dala »italijanka« na poskusni parceli dveh hektarov.

No, in ko so nazadnje rekli: 100,83 stotov na hektar... Mar ni bil čas za praznovanje? Se nikoli ni pšenica v Jugoslaviji na kaki parceli tako obrodila. Bila je sorte »San-pastore«, pšenica, iz katere smo šele za- čeli peči kruh.

»Pionir« je tudi drugo leto premagal muhavost zemlje, premaknil meje visokih dono- sov navzgor k še višjim, tako da zdaj ni več najvišjih me- ja...

»Ali bomo dobili tri milijo- ne nagrade?«

Tri milijone — če nihče ne prekosí »Pionirja«. Ta denar bi dobilo vse posestvo: strokov- njaki, vsak delavec, direktor Franc Laznik in kombinat »Beograd«. Vsi, ker lahko vsak trenutek pokažejo, kaj mora- storiti, če hočeš na hektaru na- žeti 100 stotov pšenice. »Pionir« to zares zmore, čeprav so pred nekaj leti še vsi menili, da se ne da doseči niti 50 metrskih stotov na hektar.

NAJPREJ
ENOTA PROIZVODA

Pred dnevi so dvobrazdni goseničarji DT-54 prevračali zemljo do globine 40 cm. Temo nad ravnino na levi strani ce- ste, ki pelje v Zrenjanin, so predirali traktorski žarometi,

binata »Beograd« letos prvič tekmovalo za visok donos pšeni- ce. To je eno izmed treh naj- manjših posestev v sestavi te- ga kombinata. Letos pa je za- slovelo zaradi tega, ker je na 100 ha tekmovalne parcele na- želo povprečno 7205 kg pšenice.

»Da, ta mali kolektiv 25 stalnih delavcev in nameščen- cev se je vrgel v boj,« je pripo- vedoval upravnik posestva Mi- lojko Rakonjac. »Dobro se je začelo. Nagrada nam ne uide.«

Ali res?

To niso več osamljeni pro- izvajalci, niso edini, ki presega- jo rekorde, v kmetijstvu ni več redkih presenečenj. Postalo je področje presenetljivih novih reči. Kaj pa nagrada? Vendar — vsaj toliko vedo na tem po- sestvu, da je treba glede na po- goje Zveze kmetijsko-gozdar- skih zbornic Jugoslavije pride- lati vsaj 70 metrskih stotov na ha. »Dunav« je pridelal več in poslal zvezni zbornici komisij- sko poročilo. Nagrada ne bi smela izostati, zakaj to, kar je dosegel mali kolektiv, jasno ka- že, da je tudi na velikih po- vršinah mogoče dosegati velike donose. Tisto, kar je storil ta mali kolektiv, naj bi postalo stalna praksa modernih proiz- vajalcev. Na 100 ha donos 7205 kilogramov — to je bila še ne- davno le teoretična postavka. Zdaj se je ta postavka srečala s prakso. Ali sta se teorija in praksa srečali za stalno?

»Kako pa se je začelo na- slednje gospodarsko leto?«

Upravnik je razmišljal, pre- den je odgovoril. Razmišljal je, ker ne bo vse tako, kot je bilo lani. »San-pastore« se je dobro obnesel, vendar so stebila po- pustila pod klajem, če je po- tegnil veter. Zato bodo letos dali tej pšenični sorti več su- perfosfatov, da bodo stebila močnejša, dovolj močna, da bo- do vzdržala težo zrnja. Nato bo kemična analiza zemljišča na- tančno pokazala, koliko umet- nih gnojil in kakšna je treba uporabiti. Razen tega bodo vrgli v zemljo 280 kg semena na hektar, torej 30 kg več kot lani. Lani je bilo na kvadrat- nem metru 538 rastlin, letos jih bo 600, 800... Nova tekmoval- na parcela, ki meri 100 ha, naj bo gosta kot ščetka, ker potem pšenica bolje rodi...

To so torej novice, to je tisto novo, kar naj bi prekosilo doslej najboljšo letino.

Vse to bomo storili, je raz- mišljal upravnik, potem pa je rekel:

»Vsaj 180 metrskih stotov na 100 hektarov.«

Orati. Sejati. Ko se bo klasje šibilo pod težo zrn, ga bo treba požeti, ugrabiti dežju- toči, nevihtam... Da, rešiti bo treba 1,4 grama zrna v kla- sju...

Milijarde teh klasov, mili- jarde gramov...

Na približno milijon hekta- rih.

To je kruh.

Nikola Cvetić

Med dvomi in obeti v samopostrežni trgovini

Otroci se radi igrajo trgovine. Merijo in računajo, zdaj so v vlogi kupca, zdaj v vlogi trgovca. Z neverjetno pristnostjo posnemajo odrasle:

»Se kilogram riža, prosim!«
»Tega ni več. Resnično mi je žal!«
Medtem, ko »gospodinja s kitkami« vrta po svoji glavici, povzdigne glasek nestrpnejši »potrošnik« in zarobanti kot kakšen velik:

»Kaj pa vi mislite, da kradem čas? Doma gruntajte, kaj vam je še treba, ne pa da mencate tukaj in nas zadržujete.«

Da, otroci se grede radi trgovine. Z neverjetnim poslušom ponavljajo sto in stokrat izgovorjene misli starejših, svojih roditeljev.

Neusahljiv vrelec za to otroško radost pa je — naša trgovina. Od časov babic pa do današnjih dni se ni kdo ve kaj predrugačila. Se vedno trmoglavci s predali in predalčki, škaticami in škaticami, sodi in steklenicami, z neizogibno tehtnico in — s škričljivi življenje v njej je uglaseno kot mehanizem v stari budilki, ki zamuja. Počasi trapa za potpečljivo množico ljudi, ki pač ne more brez njenih vsakodnevnih uslug.

Mesta pa se širijo. Tekmujejo med seboj, katero bo prvo vpisalo v kroniko stotisočega, ako ne celo milijonatega prebivalca. Tovarne razpenjajo svoja krila. Vse več je poslovnih prostorov. Cestni promet oživlja avtomobili. Ljudem se vedno bolj mudi! Tramvaji odhajajo, hitrejši trolejbusi in avtobusi so jih prenasli. Sodobna tehnika je kot žvižgač bič, ki neusmiljeno drami zaspance v živahnejši ritem. Kolo vsakdanjega utripa pa zastaja. Skrhano zob na tem kolesu je — trgovina.

Brusi ga kakorkoli, vse bolj rjavi in glasneje tarna za zamenjavo. Drznejši so ga že zamenjali! Nezaupljivi do vsega novega, ga gledajo nezaupljivo; drugi pa vztrajno pritegujejo vijake okoli njega.

Trgovini za samopostrežbo v Beogradu — na Cvetnem trgu in na Zvezdaru — sta si podobni kot jajce jajcu. Tako je vseeno, v kateri bomo nasitili svojo neučakanost in, roko na srce, v kateri bomo oprezovali za dokazi, kakšen nesmisel je v tej modernizaciji — postreži si sam!

Pri vходу nam poda prodajalka, ki sicer ne prodaja, veliko košaro. Za dober dan vajeno izproži roko, ki je kupcu smerokaz. Tako se začne romanje, polno prijetnih presenečenj. Deklica s kitkami bi mislila, da je zabredla v Koromandijo.

Kupci šepetajo med seboj. Le naravno stopajo mimo prvih odprtih izložbenih oken. Vse ima svoj prostor. Tu kruh in tam mleko. Mlečni izdelki so v zavrtih različnih velikosti. Na vsakem: cena, datum in teža. Kar

Stroji za pakiranje razbremenjujejo roke, ki za zaprtimi vrati strežejo potrošniku, da si le-ta lahko sam postreže!



Stroji za pakiranje razbremenjujejo roke, ki za zaprtimi vrati strežejo potrošniku, da si le-ta lahko sam postreže!

V prednjo steno so vgrajena okenca. Cela vrsta jih je. Kdor jih odpre, se sreča s samopostrežnim prostorom in nemara s kupci, ki se sklanjajo nad hladilno omario z mesom na drugi strani. Kadar zmanjka zavrtkov, prodajalec s te, nevidne strani, napolni prazen hladilnik z novim blagom.

Tu je torej vsa skrivnost za kupca, ki se ne more načuditi, od kod

V podobnih primerih streže trgovina sama sebi. »Vračar«, veliko trgovsko podjetje v Beogradu, ki organizira samopostrežno trgovino, ima svoje oddelke, v katerih pripravljajo zavrtke različnih težin s sladkorjem, zdrobom, kavo in drugim kolonialnim blagom kot tudi sortira sadje in zelenjavo. Desna roka mu je urejen promet, lahek dovoz blaga v skladiščne prostore samopostrežnih trgovin.

Stroški za embalažo so v eni trgovini za samopostrežbo okoli 800.000 din mesečno. Visoko številko zmanjšuje velik promet, ne pa višja cena blaga. Dnevno obišče trgovino 5.000 kupcev, ki stanujejo v neposredni bližini trgovine in se tako rekoč že uvrščajo v bogati spisek stalnih odjemalcev.

Zanimanje zaledja, zlasti prehranske industrije, za življenje samopostrežne trgovine je tista nevidna sila, ki trga tančico utvar okoli te potrebne novosti in jalovi grenke napovedi, češ, da bo samopostrežba v današnji zmogljivosti naše prehranske industrije slej ali prej omagala.

Trgovina na Cvetnem trgu posluje že leto in pol!

Naša košara je polna do roba. Z oklevajočim korakom najdemo izhod.

Blagajničarka udari v tipke na blagajni cenno posameznega predmeta, ki smo ga izbrali, povleče na koncu za ročico in — račun je na dani. Blagajna je obenem tudi stroj za seštevanje.

Izhodna vrata — pet blagajni! Na mesec preračunajo okoli 50 milijonov dinarjev prometa.

Katera trgovina starega kova se lahko postavi s številko, ki je od te desetkrat manjša?



V trgovini za samopostrežbo na Zvezdaru v Beogradu: kdo vse ne sega po košari — vstopnici za pot med barvne diagonale!

Besede, napovedi in dejanja

Mesarske tržnice ob Ljubljanci. V kotu mesnice zapuščeno počiva nekaj kosov mesa, zavrtih v polivinil. Prodajalec se v njih ne obregne. Z nabrušenim nožem v rokah ogovarja začetek vrste potrpežljivih odjemalcev, ki pa zavrtkov sploh ne opazi.

»Tegale vzemite, mati, za juho bo kot naroben!«

Od istega kosa odreže naslednjemu za zrezek in še tretjemu za golaž. Razlika je le v količini priloženih kosti in — v ceni.

Ljudje živo prestopajo z noge na nogo. Po stari navadi tarnajo.

»Konec novembra, pa takšen mraz! In to čakanje, da bi ga nam vsaj plačali.«

V kotu mesnice pa zapuščeno počiva meso v polivinilu. Ob njem ni nikogar, kaj šele vrste. Ničče ne ve, da je to meso odmerjeno in izbrano. Lahko ga vzameš v roke, ga očniš in uvrstiš v svoj jedilnik.

A vendar ni tako!

»Kupcu to ne diši!« — pravijo sekači in tudi sami prezirljivo gledajo na novost, ki je tako nepričakovano potrkala na vrata njihovih mesnic.

Kadar pa se katera roka zmoti in le seže po mesu v polivinilu, svetuje prodajalec z vso ljubeznivostjo.

»Nikarte, ta je iz hladilnika. Zmrznjeno. Odrežem vam boljšega, zadovoljni boste!«

Potrošnik, ki rad upošteva mesarjev nasvet in mu rad verjame, četudi ni zavoljo tega kosilo nič boljše, sramežljivo povese oči in kot v opravičilo zamrmra:

»Saj sem vedel, pravzaprav sem ga hotel le potipati, da se dodobra prepričam...«

Sekač, zmagovalac, odtehtuje zeleno količino in ocenjuje izkuženost kupca, da ve ravnati s privago kosti.

Preteklo soboto je bilo v nekaterih ljubljanskih mesnicah v prodaji 1100 kilogramov predpakiranega mesa. Ljudje so malone vsega kupili. Kupovali so ga kljub nezavzetosti mesarjev, ki se nikakor ne morejo, nemara celo nočejo sprijazniti z novostmi, ki so v korist potrošniku. Tako je bilo, ko so uvedli registrske



Zadovoljstvo kupca mesa v polivinilu kritično ocenjujejo pogledi prodajalcev v belih oblačilih

blagajne, tako je zdaj in tako bo...!

No, v ponedeljek je že začelo zmanjkovati pripravljene mesa v polivinilu.

Mestna klavnica, ki je uvedla prodajo predpakiranega mesa — čaka na sanitarno inšpekcijo. Verjetno ne bo težko upotovati razliko v smislu higieničnosti med »mesom na tnal« in »mesom v polivinilu«!

Meso, po katerem se lahko po mili volji sprehajajo muhe, sanitarno inšpekcijo že dolgo ne vznemirja več.

Pozornost sanitarne inšpekcije se bo predvsem zavrtila v prostorih, kjer podjetja pripravljajo predpakirano blago. Mestna klavnica, za primer, pripravi dnevno 600 kilogramov takšnega blaga. To je vsaj njen namen! To delo opravlja v prostoru za predhlajevanje. Sanitarna inšpekcija se vprašuje, ali imajo delavci, zaposleni pri sortiranju mesa, na razpolago toplo vodo in ali so oblečeni v bele halje?

To vprašanje bi bilo lahko danes odveč, saj se pogovarjamo o predpakiranem mesu že nekaj mesecev. Ako ne na drugo, bi podjetje, ki se resno lotiva sodobnejše prodaje mesa, že davno lahko pomislilo na te probleme okoli prostorov za predpakiranje in razvozlati pravzaprav malenkostne težave okoli tople vode in belih oblek.

Časa je bilo dovolj! Kdaj že je bil postavljen datum — 21. november — kot mejnik med stari in novim načinom v prodaji mesa. Mesarska podjetja so pač mislila na njega in manj na dneve, ki mu sledijo...

Potrošnika vsaka novost v trgovini razveseli, obenem pa vzbudi in njem boječ sum, češ ali bo tako tudi ostalo?

Negotovost odgovora podčrtuje dejstvo, da je bilo predpakiranega mesa v soboto v prodaji dovolj, v ponedeljek že manj, v torek še manj in v sredo... Pričakovali pa bi, da bo tega mesa iz dneva v dan več in da ne bo na razpolago potrošnikom samo v nekaterih izbranih mesnicah, pač pa v vseh trgovinah, ki prodajajo sveže meso. Če bi temu dodali še skrbnejšo zavzetost prodajalcev, ki bi morali opozarjati potrošnika na mnoge prednosti predpakiranega mesa glede na »meso s tnal«, bi vsekakor novost prodaje kmalu postala nepogrešljiva sprememba boljšega načina kupovanja in potrebe v vseh naših mesnicah.

Potem ne bi v kotu mesnice samevalo nekaj kosov mesa v polivinilu!

PIŠE DUŠAN KRALJ

gospodinja potrebuje, izbere in vzame. V nizkih, podolgovatih hladilnikih leži meso, zavito v polivinil. Za juho, za zrezke, meso s kostmi ali brez njih, ceneno ali drago! Roke segajo po posameznih kosih, oči strokovnjaško ocenjujejo vsebino in »računski stroj« v možganih vpleta označeno ceno v dopustni dnevni izdatek. Naposled je meso v košari.

V oddelku za zelenjavo, trznici, se gnetejo na policah razni vrtni in poljski pridelki. Sopek korenja in zelenjave, zeljnata glava, fižol, krompir... Niti glasu o kakšnem branjevskega prerokanju ali natezanju okoli dinarja. Tu ni nikogar, ki bi hvalil svojo »malho«. Blago se kar samo ponuja!

Košara je polna do polovice. Toda, kupovanje še ni končano. Kdo bi zbežal pred vrstami kolonialnega blaga, ki mamijo kot živobarvne diagonale še tako razvajen okus! Kar je v stari trgovini skrito v visoki polici, je tu na dosegu roke. Prsti se radi sprožijo, vsaj za toliko, da potehtajo in za trenutek vzradost pogled, pa četudi gospodinja ne kupi vsega, kar vzame v roke. Ob tem pa seveda lahko zamišlja jedilnik za prihodnje dni. Jutri bo spet tu! Kar se ji je izmuznilo danes, jo bo mogoče počakalo do jutri.

Mogoče?

Besedica nam kot naročena odpahe vrata v prostore, kjer ni kupcev, ampak so prodajalci, ki prodajajo. Samopostrežna trgovina le ni samopostrežna v tolikšni meri, da ne bi bilo v njej nikogar, ki kot neznanec za zaveso streže neznanim ljudem. Streže z vso skrbnostjo od jutra do večera, streže, da si kupec lahko sam postreže.

Tja zadaj kupci ne prihajajo. Koga bi zanimal tesen prostor, ki spominja na utrdbo? Okoli in okoli — hladen beton. Mraz veje iz velikih hladilnikov, ki stoje v kotih. Prostor deli podolgovata miza. Na njej pa stoji — tehnika! Ob tnalih se sukajo dekleta. Pripravljajo zavrtke z mastjo in mesom. Z večjo roko prerazujejo, dodajajo in odvzemajo, tehtajo do grama natanko...

Tri četrtnine manj preprirov in sporov!

Poravnalni sveti imajo širom po Sloveniji izredno pomembno vlogo pri pomirjanju sporov zaradi kaznivih dejanj, žalitev in klevet. Trenutno dela že 252 poravnalnih svetov. Da vam bo jasnejše njihovo delo in pomembna vloga, ki jo imajo, objavljamo razgovor s predsednikom Okrajnega sodišča v Ljubljani tovaršem Vladom Tancetom o delovnih izkušnjah teh svetov. Tovariš Tance ima namreč velike zasluge za to, da so v ljubljanskem okraju hitro zaživel.

● Člani poravnalnih svetov imajo ustrezne moralne in politične kvalitete, po večini pa nimajo pravne izobrazbe. Ali kljub temu lahko uspešno delajo?

Pravna izobrazba ni nujna, oziroma celo ni potrebna za delo v poravnalnih svetih. Sporov namreč ne razsojajo, niti ne iščejo pravnih rešitev, pač pa skušajo sprte stranke pomiriti in vzgojno vplivati nanje, da bi spore pametno in preudarno uredili. Zato je pri ustanavljanju poravnalnih svetov prodrla tendenca, da pravniki, še posebej pa sodniki, sploh ne bi bili vključeni vanje. Sodniki zato ne, da ne bi prišli v zadrego, kadar sprtih strank ne bi mogli pomiriti in bi se spor nadaljeval na sodišču. V tem primeru bi se utegnili zgoditi, da bi pri poravnalnem poskusu zavzeli drugačno stališče kakor na sodni razpravi. Pri poravninah gre namreč v bistvu za neke vrste kompromis med strankami, medtem ko sodna

● Kako vplivajo poravnalni sveti na poslovanje rednih sodišč? Ali poravnava tudi resnejše spore, kot so spori zaradi žaljk in klevet?

Poravnalni sveti lahko posredujejo v vsakem sporu. Po osnutku zakona o poravnalnih svetih bodo lahko, seveda če bodo sprte stranke pristale, obravnavali vsak spor, tudi milijonske vrednosti. Kazenske zadeve pa bo obravnaval samo, če bo oškodovanec vložil zasebno tožbo. Predvideno je, da bi nekatere spore morali reševati poravnalni sveti pred sodno obravnavo. Na primer premoženjske spore do 50.000 dinarjev vrednosti, v razveznih sporih zaradi priznanja očetovstva in plačila preživnine ter v sporih zaradi ureditve meje, motenja posesti, določitve zasilne poti, delitve premoženja, poljske in gozdne škode ter škode, ki jo dela divjad. Predvideno je, naj bi imela poravnava, sklenjena pred poravnalnim svetom, izvršno moč. Tako bi bilo mogoče neposredno predlagati izvršitev, ne da bi prej vložili tožbo na sodišču. Do sprejetja zakona o poravnalnih svetih pa ima poravnava moč izvensodne poravnave in torej za zdaj ni mogoče predlagati izvršitve. Kljub temu pa delo poravnalnih svetov ni jalovo, kajti, če se sprti stranki poravnata, zasebni tožilec umakne pri sodišču vloženo civilno oziroma kazensko tožbo. Tako je torej posredovalna vloga poravnalnih svetov že zdaj koristna, četudi zakon o poravnalnih svetih še ni sprejet.

Okrajno sodišče v Ljubljani je doslej odstopilo 55 poravnalnim svetom na svojem področju 418 zadev, predvsem sporov zaradi kaznivih dejanj, žalitev in klevet. Doslej so vrnili 153 zadev; 76 sprtih strank so pomirili, v 77 primerih pa poravnalni poskus ni uspel. Iz tega je razvidno, da so poravnali polovico sporov in je sodišče zato ustavilo kazenski postopek. Med poravnanimi spori je tudi več takih, ki bi jih, sodeč po izkušnjah, sodišča precej dolgo obravnavala in bi stranke precej stali.

● Če poravnalni svet ne uspe pomiriti sprtih strank, reši spor redno sodišče. Ali v tem primeru poravnalni svet priloži vlogi svoje mnenje in ali ga sodišče upošteva?

Poravnalni svet vodi zapisnik, v katerega zabeleži bistve-

ne rezultate poravnalnega postopka. Praviloma se sestavi zapisnik samo takrat, če se stranke pomirijo, ali je tako odločil poravnalni svet. Vsekakor pa bistvene rezultate poravnalnega postopka zmeraj zabeležijo v zapisnik (delovnik) poravnalnega sveta. Glede poročanja zdaj še ni enotne prakse. Poravnalni sveti večidel sporočijo sodišču, če jim je odstopilo zadevo, da je poravnava uspešna, da zasebni tožilec umika tožbo ali pa, da poravnava ni uspešna. Nekaj pa jih razen obvestila o končnem rezultatu pošilja tudi kopije zapisnikov o obravnavi posameznih spornih primerov. Sodišče sicer ni vezano na mnenje poravnalnega sveta, lahko pa ga upošteva pri iskanju novih dokazov. Velja pripomniti, da poravnalni sveti praviloma ne zaslišujejo prič, marveč se pomenijo s sprtimi strankami.

● Kakšne so izkušnje posameznih poravnalnih svetov? Ali se kaže v mestih svojska problematika?

Poravnalni sveti so si že nabrali kar dosti izkušenj. Za boljše izmenjavo izkušenj in za boljše delo pripravljajo po nekaterih občinah in okrajih posebna posvetovanja predsednikov poravnalnih svetov s predstavniki družbenih organizacij in ljudskih odborov. Ta občasna posvetovanja bodo nedvomno zelo koristila razvoju poravnalnih svetov, ki na svojem delovnem področju orjejo ledino. Uspeh poravnave je zelo različen. Ponekod poravnalni sveti pomirijo več kot tri četrtnine sporov — v Logacu, Vrhniki in občini Ljubljana-Vič je že tako — v občini Ljubljana-Siška pa na primer doslej več kot tri četrtnine sporov niso pomirili.

Čim bolj se bo delo poravnalnih svetov razgibalo, tem bolj pereča bo potreba po tem, da dobe poravnave, sklenjene pred poravnalnim svetom, izvršno moč. Na podlagi delovnih izkušenj poravnalnih svetov bo izšel zakon, ki bo upošteval tudi izkušnje iz drugih republik. Kolikor vem, poravnalni sveti tudi drugod uspešno delajo.



Med novimi proizvodi Litostroja je tudi prevozno dvigalo zmogljivosti 4,3 tone, ki ga bodo prihodnje leto izdelovali v maloserijski proizvodnji. — Dvigalo je bilo prvič razstavljeno na letošnjem jesenskem Zagrebškem velesejnu in je vzbujalo veliko zanimanje gospodarstvenikov v raznih industrijskih področjih

Litostroj preusmerja proizvodnjo

DELAJSKI SVET TEGA PODJETJA JE ŽE PREDIL PROIZVODNI IN FINANČNI PLAN ZA PRIHODNJE LETO, RAZPRAVLJAL PA JE TUDI O PROGRAMU DELA ZA 1961. LETO. — VZPOREDNO Z INDIVIDUALNO PROIZVODNJO SE LITOSTROJ VSE BOLJ PREUSMERJA TUDI NA MALOSERIJSKO PROIZVODNJO.

Proizvodni načrt za prihodnje leto ter program dela za 1960 leto, (oboje je delavski svet Litostroja že potrdil), bosta ustvarila osnovne pogoje za pravičen začetek in potek maloserijske proizvodnje. Medtem ko so letos v podjetju predvideli proizvodnjo 12.725 ton raznih izdelkov, se bo proizvodnja po teži že v prihodnjem letu povzpela na 18.000 ton, 1961. leta pa bodo v Litostroju izdelali že 20.000 ton raznih izdelkov. Razširitev proizvodnega programa bo v marsičem spremenila tudi strukturo proizvodnega procesa v podjetju. Posamični končni izdelki so letos namreč predstavljali 90 odstotkov proizvodnje po teži, maloserijska proizvodnja (zasuni, Ho-ruki, Lame) pa preostalih deset odstotkov. Po proizvodnem načrtu za prihodnje leto bo maloserijska proizvodnja predstavljala že 31 %, po programu za 1961 leto pa celo 41 % celotne proizvodnje.

PREDVSEM ZA NAPREDEK PODJETJA GRE

Zakaj Litostroj preusmerja proizvodnjo? Zgradili so ga zato, da bi proizvajal težko opremo, predvsem vodne turbine. Te ostanejo tudi poslej v proizvodnem programu kot pomemben del celotne li-

tostrojske proizvodnje. Vendar je praksa pokazala, da predvidene proizvodnje turbin (4000 ton letno) Litostroj nikakor ni mogel doseči, čeprav je precej proizvajal tudi za izvoz. Ta problem se je pokazal že pred štirimi leti, ko so prvič začeli razmišljati o spremembah proizvodnega programa, da bi podjetje bolje izkoriščalo delovne naprave in prostore; skratka zato, da bi kar najbolj napredovalo. Tako je Litostroj že od 1955 leta dalje, ko ni bilo več toliko naročil za vodne turbine, začel iskati naročila za druge izdelke (predvsem za razne strojne dele) in obenem pričel opravljati tudi usluge, da bi s pridom uporabil neizkoriščene zmogljivosti. Leto dni pozneje je podjetje že pripravilo osnutek za uvajanje novih izdelkov (predvsem raznih transportnih sredstev), toda preusmeritev proizvodnega programa so preložili na kasnejši datum, saj je Litostroj spet dobil večja naročila za razno hidromehansko opremo.

Omenili smo, da so manjkajočo turbinsko proizvodnjo v Litostroju sprva nadomeščali s proizvodnjo raznih strojnih delov, ki je 1957. leta dosegla kar 19,5 % vse proizvodnje! Razen tega so v tem in v naslednjih letih izpadle

proizvodnje turbin deloma nadomestili še s proizvodnjo črpalk ter raznih strojev in naprav. Vzponedno s tem pa se je v podjetju razvijala priprava novih proizvodov, ki naj bi postali temelj prihodnje litostrojske proizvodnje.

Razširitev sedanjega proizvodnega programa sloni na dosedanjih proizvodnih s področja hidravličnih naprav, ki dopuščajo razširitev proizvodnje na izdelovanje hidravličnih in drugih mehanizmov. Izbrira ni bila lahka, saj so mimo drugega morali izbirati takšne izdelke, ki dovoljujejo maloserijsko proizvodnjo, kajti ob siceršnjem nadaljevanju zgolj individualne proizvodnje bi se podjetje znašlo v nepremostljivih organizacijskih težavah. Ob vse večji dinamiki industrijske proizvodnje, kmetijstva, gradbeništva in ladjedelništva je razumljivo, da so se odločili za preusmeritev in dopolnitev proizvodnje predvsem glede na potrebe teh gospodarskih panog. Tako so litostrojci v proizvodni plan prihodnjega leta vključili izdelavo hidravličnih stiskalnic (pokončnih za plastične mase in vodoravnih za odpadke — »paketicirke«), vozila z mehaničnim pogonom (viličarje, nakladalce in prevozne žerjave), razne stroje in naprave za mehanizacijo opekarn, ladijske diesel motorje in razne vrste črpalk. Marsikaj tega smo doslej še morali uvažati.

PRAKSA TERJA EKONOMSKE ENOTE ZNOTRAJ PODJETJA

Seveda bodo ob preusmerjanju proizvodnje imeli v podjetju pre-

cej dela. Ne le to, da bo podjetje potrebovalo novih moči in bo treba poskrbeti za njihovo izobraževanje, preskrbeti stanovanja. Zelo verjetno je, da bo precej težav v preskrbi z materialom, saj je serijska proizvodnja še bolj občutljiva za pravočasen in pravičen dotok materiala. Vzponedno s preusmeritvijo proizvodnje v podjetju razmišljajo tudi o razširitvi proizvodnih zmogljivosti. To še zlasti velja za metalurške obrate in pločevinarno, pa tudi druge obrate, kjer bodo sčasoma potrebni dodatni stroji in naprave. Ker pa zahtevajo serijski izdelki proizvodnjo na skladišče, vsaj posameznih delov ali sklepov, če že ne dokončnih, bo moral prodajni oddelek podjetja temeljito raziskati potrebe tržišča, saj bo pravilno naročanje izdelkov močno vplivalo na zaloge gotovih izdelkov, s tem pa tudi na višino razpoložljivih obratnih sredstev.

Se največ dela pa bo, in to je tudi razumljivo, na področju organizacije dela. Značilne spremembe v poslovanju podjetja, predvsem decentralizacija določenih poslov, povečanje samostojnosti v poslovanju obratov in oddelkov ter drugo, terja že sama razširitev proizvodnje po obsegu in vrstah proizvodov. Letos je proizvodnja v Litostroju zavzela resen problem za uspešno delovanje podjetja. Prav zato je prehod na ekonomske enote nujen. V teku ko obsežne priprave, tako da bodo obračunavanje po ekonomskih enotah lahko uvedli že z novim letom. M. S.



Vlado Tance

odločba nima takega značaja. Zato so družbene organizacije in ljudski odbori pri ustanavljanju poravnalnih svetov gledali predvsem na to, da so prišli vanje politično razgledani in dobri ljudje z bogatimi življenjskimi izkušnjami, kajti samo to lahko jamči, da bodo sprti upoštevali njihove nasvete in priporočila. V ilustracijo naj navedem, da je od 181 članov poravnalnih svetov na področju Okrajnega sodišča v Ljubljani samo 10 pravnikov, medtem ko je med njimi kar 52 članov občinskih ljudskih odborov (28 %). Zlasti veliko je med njimi komunistov. Povečini so predsedniki poravnalnih svetov, pa tudi njihovi namestniki, občinski odborniki. Če poravnalni svet ne reši spora, prevzame zadevo ponovno sodišče.

● Ali redna sodišča, tudi ti-sta, ki niso preobremenjena z delom, podpirajo prizadevanja poravnalnih svetov in jim dajejo delovne napotke?

Nekateri skušajo prikazati ustanavljanje poravnalnih svetov kot akcijo sodišč zato, da bi se razbremenila. Pa si stvar napak tolmачijo. Dejstvo, da so se sodišča angažirala pri ustanavljanju poravnalnih svetov, je samo pripomoček, da so ti zaradi konkretnih naporov hitro zaživel in že v prvih mesecih obstoja pokazali in dokazali svojo upravičenost. Lahko celo trdim, da so bila sodišča prav zaradi pomoči pri organiziranju poravnalnih svetov in praktičnih nasvetov, kako naj delajo, pa tudi z odstopanjem posameznih zadev poravnalnim svetom, bolj obremenjena kakor prej. V prihodnje pa jim bo seveda olajšano delo. Ti-sta sodišča, ljudski odbori in družbene organizacije, ki so imeli pri oblikovanju poravnalnih svetov pred očmi njihovo vzgojno nalogo, ki so v njih videli družbeni regulator za reševanje sporov med državljani, ki so domeli, da gre za nov proces prodružabljenja, so vložili maksimalne napore in uspehi niso ostali. 252 poravnalnih svetov, kolikor jih je skupno v Sloveniji, je doslej pomirilo 74 % sporov. Dejstvo, da se državljani v vedno večji meri neposredno obračajo nanje, kaže, da so si že pridobili zaupanje.

Naš cilj: LETO DNI PRED ROKOM

Na četrtem plenumu Okrajnega sindikalnega sveta Kranj so prejšnji teden razpravljali o pripravah na sprejem družbenega plana za leto 1960 in s tem v zvezi o nalogah občinskih sindikalnih svetov pri sprejemanju družbenih planov občin za prihodnje leto.

V uvodnem referatu je tov. Verbič, predsednik Okrajnega sindikalnega sveta, najprej poudaril, da so letošnji uspehi predvsem že rezultat spodbudnejših oblik nagrajevanja in zboljšane organizacije podjetij. Tako se je v polletju obseg proizvodnje povečal za 5,7 odstotka (plan je predvideval povečanje za 4,2 odstotka), produktivnost pa se je povečala za 4,5 odstotka v primerjavi z istim lanskoletnim obdobjem.

Spodbudnejši načini nagrajevanja, vsebovani v novih tarifnih pravilnikih, so razen na porast proizvodnje pozitivno vplivali tudi na boljše notranje odnose, ker so osebni dohodki delavcev vse bolj odvisni od boljšega dela tako posameznikov kot tudi kolektiva kot celote. V podjetjih se je tudi precej zmanjšalo število neopravičenih izostankov. Iz pregleda za 15 večjih podjetij v okraju je razvidno, da je desetim podjetjem uspelo vidno zmanjšati odstotek neopravičenih izostankov. Posamezna med njimi so prejšnje neopravičene izostanke zmanjšala za polovico (»Plamen« Kropa), pa celo za 80 % (»Jelovica« Škofja Loka, »Inteks« Kranj).

Sindikalne organizacije so z intenzivnim političnim delom v precejšnji meri prispevale k preusmeritvi v investicijski politiki posameznih občin. Odločneje smo se usmerili na gradnjo objektov družbenega standarda in so v tem pogledu že vidni nekateri uspehi: dograjenih bo 913 stanovanj, v gradnji pa jih je 1007, zgrajenih je bilo 5 šol, 6 ambulant, 1 zdravstveni dom, urejujejo tržnice, trgovine, v gradnji je 9 hlevov za 900 glav goveda itd. Z nekaj teh števil dokazuje, da je bilo letošnje leto dokaj uspešno v ustvarjanju pogojev za zboljšanje življenjskega standarda delovnih ljudi.

TRIJE ZAKLJUČKI

S plenuma bi mogli povzeti tri glavne zaključke:

— prvič, vse sile zastaviti za izpolnitev petletnega plana v štirih letih, t. j. do konca prihodnjega leta;

— drugič, tudi prihodnje leto je treba v družbenih planih dati osnovni poudarek družbenemu standardu;

— tretjič, občinski sindikalni sveti se morajo temeljito pripraviti na sprejem občinskih družbenih planov.

RAZMERJE 9:23:14

Ali je mogoče računati, da bo petletni plan izpolnjen že prihodnje leto? Sodeč po rezultatih večine podjetij je to pričakovano realno. Od pregledanih 36 gospodarskih organizacij v okraju je pet podjetij že sedaj preseglo petletni plan, medtem ko ga bodo štiri presegla do konca leta. Ocena izvršitve petletnega plana do konca letošnjega leta je za teh devet podjetij naslednja: »Vintgar« Bled 159,6 %, »Alka« Duplje 149 %, »LIP« Tržič 125,2 %, »Jelka« Radovljica 111,4 %, »Oljari-ka« Kranj (Britof) 110,7 %, »Inteks« Kranj 103,6 %, »Jelovica« Škofja Loka 101,9 %, »Sešir« Škofja Loka 100,6 %, »LIP« Pred-dvor 100,2 %.

Nadaljnjih 23 podjetij bo v prihodnjem letu brez težav izpol-

nilo petletni plan, ker se že ocena izvršitve do konca letošnjega leta giblje precej visoko, in sicer od 77,5 % (»Niko« Železniki) do 99,6 % (»Peko« Tržič).

Nekoliko težje bodo to nalogo izvršili v preostalih 14 analiziranih podjetjih, katerih ocena izvršitve petletnega plana do konca letošnjega leta dosega največ okrog 70 %, zlasti pa bo težko v tistih podjetjih, ki bodo do konca letošnjega leta izpolnila komaj polovico petletnega plana: »Mar-mor« Hotavlje 31,9 %, »TIO« Lesce 48 %, »Plamen« Kropa 52,2 %, »Odeja« Škofja Loka 51,4 %, »Kemična tovarna« Podnart 56,3 %, »Sukno« Zapuže 58,9 %, »Alpina« Ziri 61 % itd.

TUDI 1960: DRUŽBENI STANDARD

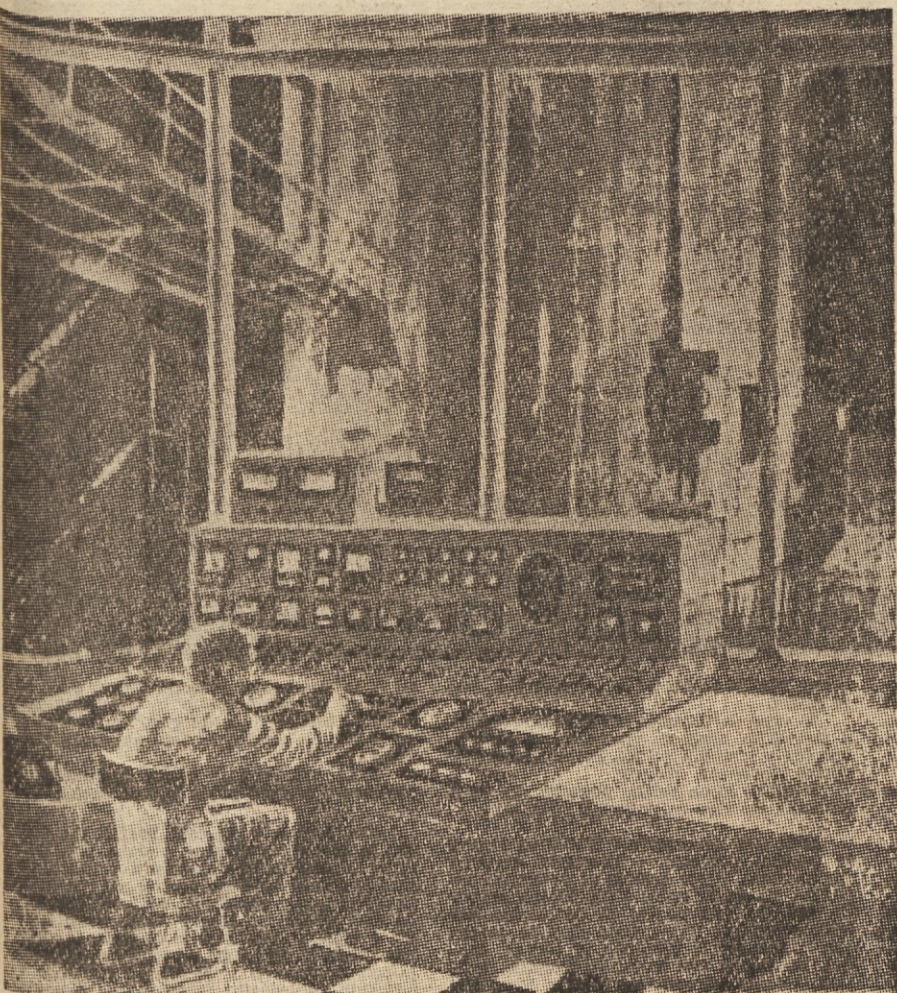
Usmeritev na družbeni standard v prihodnjem letu ne pomeni gledati samo na to, koliko stanovanj, menz, šol itd. bomo zgradili, ampak je potrebno zagotoviti predvsem tudi povečanje proizvodnosti dela in dohodka na enega zaposlenega. Pri povečanju proizvodnosti dela je odločilnih več elementov; razen nagrajevanja po učinku je važna zlasti boljša organizacija dela in takšne investicije, ki bodo hitro dvignile narodni dohodek na zaposlenega. Za investicijsko dejavnost tako v podjetju kot tudi v občini

pa je potrebno zagotoviti široko podporo večine delovnih ljudi podjetja oziroma prebivalcev občine.

KAJ BODO PREDLAGALI OBČINSKI SVETI

Pri tem, kakšne ukrepe bodo sprejeli v družbeni plan za l. 1960, kakšno smer delitve dohodkov v občini, kakšno smer politike investiranja itd., bodo morali imeti pomembno vlogo tudi občinski sindikalni sveti. Občinski sveti bodo morali k predlogom družbenih planov povedati svoja stališča in doseči, da bodo ti plani zares zagotovili nadaljnje zboljševanje družbenega standarda. Zato, da bodo občinski sindikalni sveti lahko postavili odločna in jasna stališča do družbenih planov občin, bo potrebna še precej intenzivnega dela po podružnicah, da bi člane delovnih kolektivov čimbolj seznanili s predlaganim planom in zvedeli za njihovo mnenje. Kot učinkovita oblika za stik z delavci so se pokazale razne ankete. Letos sta izvedla dokaj uspešni anketi o investicijski dejavnosti v občini že občinska sindikalna sveta Tržič in Kranj. Zlasti anketa v Kranju je razgibala delavce, saj je zajela okrog 8300 zaposlenih. Stališča sindikata, ki bodo imela tako široko oporo pri članstvu, bodo tudi na seji zbora proizvajalcev dobila svojo veljavo. Kr.

Naš atomski reaktor dograjen



Od delavca do inženirja

Pred vojno je bil delavec, ki se je dokopal do fakultetne izobrazbe, zelo redek pojav. Bolj redek kot bela vrana. Študirali so lahko le otroci iz »boljših« družin, delavec ni imel denarja, da bi poslal otroka na univerzo. V novi Jugoslaviji so se vrata vseh šol in fakultet odprla na široko. Tisoči delavskih otrok študirajo danes na visokih šolah, precej pa je tudi odraslih delavcev, ki so si po osvoboditvi pridobili fakultetno izobrazbo. Med temi je bil v Beogradu prvi inženir Milenko Djinović (na sliki desno).

Sedela sva v direktorjevi sobi v Industriji precizne mehanike. On v brezhibno krojeni obleki, miren, resen, zadržan. Najbrž zunanost, sem pomislil, za katero tiči jeklena volja. In posledica trdih udarcev, s katerimi življenje dostikrat ne skopari.

»Zelo ste še mladi za glavnega inženirja v tako velikem podjetju, sem začel pogovor.

Za drobec sekunde mu je rahel nasmeh zlezel na obraz. »Nisem tako mlad kot mislite. Rodil sem se avgusta 1920.«

»Torej ste mladi, sem odločil.

Potem je z mirnim glasom začel pripovedovati o svoji mladosti. Doma je iz zapuščene šumadijske vasi. Iz Ribarja pri Sabcu. Kot otrok je prišel v Beograd. Tam se je izučil za mehanikarodjara. Delal in popravil je stroje za izdelavo raznih orodij. Potem je prišel v stik z naprednim delavskim gibanjem. Postal je član sindikata, potem SKOJ. Nato je prišla vojna, okupacija Beograda. Odšel je v partizane, bil ranjen in slednjič je dočkal svobodo. Takoj je spet odšel v tovarno »Ikarus« v Zemun, nato pa v Industrijo traktorjev in motorjev.

»Zakaj ste se odločili za študij? Zaradi denarja? Ali želje po znanju?»

»Ne zaradi denarja. Saj veste, da je prva leta marsikateri delavec lahko več zaslužil kot inženir.«

Nekoč je naredil neki strojni del in ga pokazal inženirju. Ta je izdelek pogledal, pokimal in dejal: »Prav dobro! Ali veš, kako se te krivine na tem delu izračunajo?»

»Ne vem.«

Števec srčnih utripov

V Ameriki so izdelali majhen mehanizem, ki šteje srčni utrip med dnevnim delom. Mehanizem je sestavljen iz dveh žic, ki ju z običnim pritrditvijo na prsni koš, ter iz tranzistorja in ure, ki sta v plastični škatli in ju človek nosi v gornjem žepu na suknjiču. Instrument naj bi ugotavljal, kako deluje srce delavcev raznih poklicev, kadilcev in nekadilcev.

Baterijska žarnica z magnetom

Vsi, ki uporabljajo žepno baterijo, tma jo včasih težave, ker ne vedo, kam naj dajo luč, medtem ko delajo. V Nemčiji so izdelali tako luč z vgrajenim magnetom, ki je dovolj močan, da privlači luč na železno podlago.



Inženir mi je pokimal: »Imaš dobro oko in roko. Imaš praktično znanje. Ampak te stvari lahko tudi izračunaš. Zelo natančno!«

»Pokazal mi je tiste račune. Nisem dosti razumel. Takrat sem spoznal, kako sem neveden. Nihče si ne sme nikoli domišljati, da vse ve in zna. V meni je gorela želja, da bi se izpopolnil, da bi si pridobil čimveč znanja...«

Tako se je odločil za šolanje. V tovarni so mu pomagali. Delal je dnevno dve uri manj in od leta 1946 do 1949 obiskoval večerno srednjo tehniško šolo. Dokončal jo je z odliko.

»In potem?»

Da, potem se je odločil še za fakulteto. Dobil je stipendijo, da je lahko študiral. Z 29. leti je prvič plaho stopil v vežo beogradske strojne fakultete.

»Kako pa je bilo na univerzi?»

Seveda ni šlo lahko. Stipendija je komaj zadoščala. Z ženo in dvema otrokoma je živel v tesni kletni sobici. Toda odnehal ni. Zagrizeno se je prebijal navzgor.

»Naučil sem se sistema študija. Učil sem se po nekaj ur, nato pa počival. Prišel sem do spoznanja, da se nikoli ne sme preutruditi in izčrpati. To spoznanje prenašam danes na mlade delavce, ki v našem podjetju študirajo.«

Slednjič je bilo konec trdega dela, konec napornega študija. Leta 1955 je nekdanji delavec Milenko Djinović kot prvi delavec diplomiral na beogradski strojni fakulteti. Seveda je za univerze še »stopele« odšel v tovarno. Danes je zaposlen kot glavni inženir v Industriji precizne mehanike. V tem kolektivu ima pod seboj 14 inženirjev, 7 ekonomistov, nad 30 tehnikov in več kot 700 delavcev.

Potem sva se pogovarjala o perspektivah njegovega kolektiva. O proizvodnji, ki hitro narašča. Še nekaj let in podjetje bo imelo že blizu 2500 delavcev. In nove tovarniške prostore, nove, moderne stroje...

V največjem atomskem centru naše države, v inštitutu za jedrsko znanost »Boris Kidrič« v Vinči, je vse pripravljeno za začetek... Veliki raziskovalni jedrski reaktor bo v kratkem začel obratovati. To ne bo samo izredno pomemben uspeh v razvoju naše jedrske znanosti, ampak tudi velik prispevek za vsa področja naše znanosti in tehnike, kjer se lahko na najrazličnejše načine koristno uporabijo dognanja jedrske znanosti. S pomočjo jedrske znanosti so v medicini, biologiji, kemiji, industriji, arheologiji in drugod že uspešno rešili mnogo problemov, kjer so klasična raziskovalna sredstva skoraj povsem odpovedala. Ko bo pričel obratovati jedrski reaktor v Vinči, bodo tudi jugoslovanski tehnikom in znanstvenikom dane nove možnosti za raziskovanje in izkoriščanje jedrske energije.

Umetne zapreke so se začele podirati, države in posamezniki so pričeli medsebojno sodelovati in začelo se je novo obdobje za miroljubno izkoriščanje jedrske energije. S tem se je seveda povečalo tudi naše sodelovanje z drugimi državami. Dvostranski sporazumi, sodelovanje Jugoslavije v različnih mednarodnih atomskih organizacijah, izmenjava znanstvenega gradiva in informacij, specializacija naših strokovnjakov v inozemstvu — vse to je v zadnjih letih tako vplivalo na razvoj naše jedrske znanosti, da lahko danes v naših inštitutih že omogočimo specializacijo tujim strokovnjakom.

Kmalu po ženevski konferenci, ko ni bilo več ovir za nakup nuklearnih surovin in raziskovalnih reaktorjev, je naša država pričela iskati možnosti za nabavo reaktorja, ki pomeni pravzaprav osnovo za vse nadaljnje raziskovalno delo in izkoriščanje jedrske energije. Najboljše pogoje je nudila Sovjetska zveza in že leta 1956 je bil podpisan meddržavni sporazum in dogovor za nakup osnovnega projekta in določenih delov opreme za jedrski reaktor z močjo 7 MW. Glavni del opreme je dobavila Sovjetska zveza, nekaj smo dobili iz drugih držav, vsa teška oprema pa je delo naših podjetij. Danes so reaktor, ki spada med večje tovrstne naprave na svetu, in vsi pomožni objekti zgrajeni in pripravljeni za obratovanje.

Dragocena pomoč naši znanosti in tehniki

Cemu pravzaprav služi raziskovalni reaktor? Kot je znano, se v reaktorju osvobaja jedrska energija v obliki toplote. Vendar pa pri raziskovalnem reaktorju ta energija ni primarna in se tudi ne izkorišča za praktične namene. Intenzivneje bodo izkoriščeni sekundarni pojavi, ki spremljajo osvobajanje jedrske energije, v prvi vrsti nuklearno žarčenje. Raziskovalni reaktor se gradi prav zaradi tega močnega nuklearnega žarčenja. V reaktorju se osvobajajo različne vrste žarčenja. Najbolj pa je pomemben za raziskavo nevtronskega žarčenja. To nevtronsko žarčenje je sestavljeno iz nevtronov, majhnih, električno nevtralnih, nuklearnih delcev v gibanju. Nevtroni se zaradi svojih lastnosti, posebno zaradi lahkega prodiranja v atomsko jedro materije, lahko izkoristi tako pri raziskovanju jedrske znanosti kakor tudi za druga praktična raziskovanja. Ker mnoge snovi postanejo radioaktivne, če nanjo vplivajo nevtroni, bo reaktor v Vinči proizvajal umetne radioaktivne izotope, ki nadomeščajo dragoceni radium. Ti radioaktivni izotopi se potem uporabljajo v medicinski terapiji, v industrijski defektoskopiji in na drugih področjih. S samim žarčenjem pa je možno konzerviranje hrane brez vseh drugih postopkov, kakor tudi sterilizacija zdravil. Kapaciteta proiz-

Zgradba reaktorja v inštitutu »Boris Kidrič« v Vinči

NOVO PRI NAS IN V SVETU

Izločevalce tujkov

Kadilci pogosto godrnjajo, če najdejo v cigaretnih košček jute ali kak drug tujek. Vladimir Mitić iz Nisa jim je hotel pomagati, zato je izdelal napravo, ki ji je dal ime izločevalce tujkov iz rezanega tobaka. Ta naprava odstrani vse tuje primese, ko pride tobak iz stroja, ki ga reže.

Proti deformaciji klobukov

Znano je, da se začne klobuk po določenem času, zlasti če nas dobi dež, čudno deformirati, potem pa je težko oblikovati tako, kakor je bil prej. Borut Ingolič iz Ljubljane je izdelal poseben vložek za klobuke, ki varuje tovarniško obliko, tako da ostane klobuk enak, vse dokler ga nosimo.

Hiše v kletki

Namesto dolgih, na koncu zaostrenih jeklenih streljstrov uporablja zdaj mrežasti zvitek kovinskih žic, s katerim spravijo visoka poslopja v kletko. In jih na ta način zavarujejo pred škodljivimi posledicami strele. Fraksa kaže, da so te »kletke« mnogo boljše kot Franklinov streljstrov.

Nov akustični laboratorij

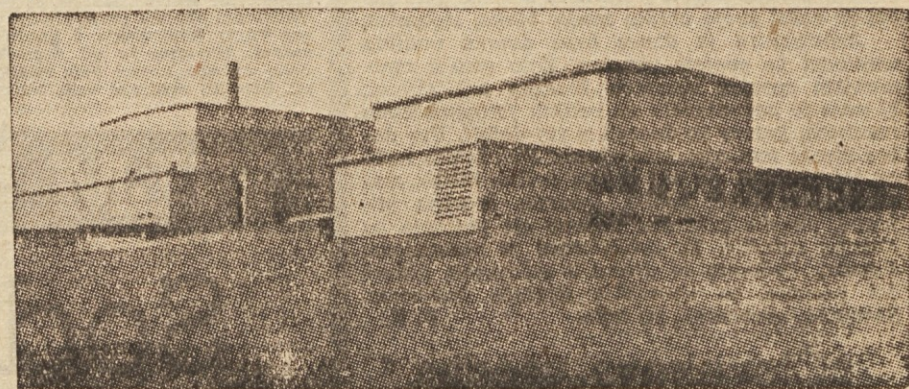
V Angliji je začel delovati velik laboratorij, ki znanstvenim proučuje probleme hrupa. V tem laboratoriju so zbrani pod skupno streho vsi potrebni aparati za akustične analize in najrazličnejše meritve. Najprej bo ta

vodnje radioaktivnega kobalta, cezija, iridija, joda, fosfora in drugih elementov, ki se že uporabljajo v gospodarstvu, tehniki in znanosti, bo z delovanjem reaktorja tako velika, da bo mo v najkrajšem času postali neodvisni od uvoza, in to tudi glede na hitro naraščanje porabe izotopov, kakor to predvideva perspektivni načrt razvoja jedrske energije v Jugoslaviji. Razen tega pa bodo s pomočjo reaktorja lahko sistematično proučevali razne pojave v atomskem jedru, v specialnih kanalih pa bodo raziskovali različne reaktorske sisteme in tako dobili dragocene podatke za konstrukcijo drugih jedrskih reaktorjev, posebno reaktorjev za atomske elektrarne.

»Reaktor v Vinči bo omogočil raziskavo pogojev in materiala za konstrukcijo in pogon naših bodočih atomskih elektrarn,« je izjavil inž. Salomon Suic, državni svetovalec in načelnik v zvezi komisiji za jedrsko energijo. »Prepričani smo, da bo sčasoma naša industrija vedno bolj sposobna za izdelavo naprav za atomske centrale in da bodo naši znanstveniki in strokovnjaki rešili probleme tehnologije materiala za jedrske centrale. Številne dosedanje študije razvoja in porabe energije v Jugoslaviji so pokazale, da bo posebno po letu 1980 treba misliti na nove vire energije. V prihodnjih 10–15 letih se morajo naši strokovnjaki in industrija v čim večji meri usposobiti za gradnjo jedrskih central. Čeprav bo za to potrebno mnogo naporov in še več materialnih sredstev, smo prepričani, da bomo uspeli. Okoliščina, da nam ni treba hiteti, ker imamo še zadostne zaloge vodne energije, bo omogočala res sistematsko delo. Vse te naloge zahtevajo seveda tudi ustrezne kadre. Za reševanje teh znanstvenih in tehničnih problemov imamo že dovolj kvalitetnih strokovnjakov, v inštitutu in drugih institucijah pa se bodo vzgajali vedno novi mladi ljudje.

Reaktor in ljudje, ki delajo pri njem

Močnejši viri energije zahtevajo tudi močnejše stroje. Nuklearni stroji in naprave, ki jih grade v znanstvenih institucijah, se od drugih ločijo po svojih dimenzijah, zapletenosti in značaju. Njihova gradnja in izkoriščanje pa zahtevata poznavanje najnovejših odkritij znanosti, tehnike in tehnolo-



visokem vakuumskem pritisku. Sadržje ali zelenjava brez vlage trdi v steklenih posodah in jo je mogoče hraniti v vseh podnebnih razmerah.

Sončna kuhinja

V Gruziji (ZSSR) so izdelali majhno sončno kuhinjo. Konstrukcija je zelo preprosta, v tej kuhinji je mogoče v kratkem času pripraviti hrano in pogreti vodo brez ognja, ker deluje na sončno energijo. V energetske inštitutu pri gruzijski znanstveni akademiji proučujejo možnosti za uporabo sončne energije za ogrevanje stanovanj.

Konference na platnu

Elektronika se fantastično razvija. Ali bodo telefonske zveze v prihodnosti drugače? Ali bodo tudi konference organizirali drugače? Tehnično je povsem mogoče uvesti telefonske aparate, pri katerih bi človek lahko tudi videl tistega, ki se s njim pogovarja. Takšne aparate že imajo, vendar se še niso množično uveljavili. Glede konferenc in sestankov omogoča ta napredek v sredstvih za zvezo, da se izognejo sklicevanju udeležencev posvetovanja, konference ali raznih sestankov, zlasti krajših, na določenem mestu. Te o-pr ve bodo omogočile sestanke udeležencev, ki bodo fizično navzoči na platnih telefonsko-televizijskih aparatih. To bo omogočilo precejšnje prihranke, ker bodo dela opravljena znatno ceneje, brez dolgih potovanj, dnevnice, stroškov za najemanje in vzdrževanje prostorov itd.

Naprava za natovarjanje gramoza

V Nemčiji so izdelali hidravlično napravo za natovarjanje gramoza. Naprava se zasuje za 270 stopinj okoli svoje osi. Gramoz grabi v jami, potem se obrne in ga odloži na tovarnjak.

Sušenje z mrazom

V rostovski tovarni konserv (ZSSR) so začeli po novi metodi sušiti sadje in zelenjavo. Sušijo pri nizkih temperaturah ob

TA TEDEN SMO IZABRALE

Prešernove knjige 1960

Leto je naokoli in Prešernova družba spet razpošilja knjige svojim naročnikom. Ustajenformat knjig, živahna, a vendar ne draga oprema, širok izbor — to so zunanje značilnosti tudi letošnjih rednih in izrednih knjig; o tem samo še, kar smo na istem mestu zapisali pred letom dni: Morebiti bodo s svojo preprosto opremo in vezavo pomagale preusmeriti okus naših bralcev k ceninim knjižnim izdajam (tudi umetniško pomembnih del), drugim našim založbam pa dale s pobudo v tej smeri več poguma.

Tudi po vsebinski porazdelitvi je vsakoletna Prešernova zbirka pridobila ustaljeno podobo. Tradicionalna povest je letos delo Franceta Bevka »Viharnik«; v njej naš med najširšim občinstvom najpriljubljenejši sodobni pisatelj opisuje življenje samotne tolminske vasi v francoskih časih v začetku prejšnjega stoletja. Sodobna tuja literatura je zastopana s knjigo »Na vrhu sveta« v Italiji rojenega, pa v Združenih državah živečega Švicarja Hansa Ruescha; knjigo, ki ji tudi po znanstveni plati ni kaj očitati, lahko imenujemo roman — roman o življenju Eskimov na skrajnem severu Kanade, prikazanem z zgodbo lovca Erneneka in njegove družine. Vsakoletno mladinsko povest je letos prispeval Veneslav Winkler; njegova »Pot na Liseec« pripoveduje o skupini otrok, ki se v zimi dvainštiridesetega leta prebijajo skozi hoste in sneg do partizanov. Bogato ilustrirana je Franceta Planine »Naša domovina Jugoslavija«, preprosto napisan priročnik o naši državi. Dr. Anton Polenec nadaljuje svojo zbirko »Živalski svet« s »Srečanja z živalmi obtečajnih in gorskih predelov«; ta knjiga in pa koristen priročnik ing. Mitje Tavčarja in Ivana Spolarja »Domača dela in popravila« sta letošnji dodatni knjigi. Zbirka ima seveda tudi letos Koledar, bogat po vsebini in pester po obliki, ki mu je pridanih 16 strani umetniških reprodukcij v bakrotisku.

Švedska arhitektura



V preteklosti je bila skoraj edina naloga arhitekta, da gradi reprezentančne stavbe, ki naj podložnikom vcepijo strah in spoštovanje pred tistim, ki je v njih prebival: pred božanstvom, kraljem in cesarjem, birokratsko kasto. Ponekod taka arhitektura še ne sodi v preteklost in velikanske palače s kolonami »grških stebrov« in mavnični okrasni na fasadah kažejo poleg slabega okusa težnjo, pokazati moč in oblast pred malim, malim, malim človekom na ulici.

Sodoben arhitekt ima druge naloge: oblikuje okolje, v katerem bodo tisoči ljudi živeli, delali in se zabavali. Njegova pozornost ni usmerjena na palače in upravna poslopja, ampak se danes kot še nikoli poprej ukvarja s stanovanji, načrti hiše za odmor, stanovanjskimi skupnostmi, tovarnami... Z arhitekturo, v kateri se bo razvijalo življenje nove družbe. Človek v njej potrebuje nov prostor z vsemi objekti, kjer se bo srečeval z drugimi, s skupnostjo. Jasno je, da tak prostor ne sme biti ne renesančen, ne baročen... sicer je vse govorjenje o novem le teoretično. Ali se naj — denimo — stanovanjska skupnost s svojimi pralnici, dežjimi jaslji in obrati družbene prehrane naseli v baročni stavbi? Ne, naš čas je našel svojo obliko zanjo: bloke, stolpnice.

Arhitektura je danes brez dvoma vodilna umetnost po svojem pomenu. Zato smo z zanimanjem sprejeli razstavo švedske arhitekture, ki nam je posredovala na velikih fotopovečavah rezultate, katere so dosegli v tej deželi. Vse dobre strani moderne arhitekture smo lahko našli na tej razstavi, pa naj gre za vrstne hišice, stanovanjske bloke, hotele, tovarne, športne naprave, zimske plavalne bazene ali poslopja za likovne galerije. Ta arhitektura je namenjena, človeku, čudovito se ujema s pokrajino, katere del postane, in uporablja domače materiale. Skromno, enostavno, pa lepo.

F. Z.

»Človekova usoda«

Pisali smo že o tem, da doživlja sovjetski film v zadnjih letih umetniški prerod, morebiti njegove prve začetke; nekateri novejši sovjetski filmi kažejo, da so sovjetski filmski umetniki le spet ujeti zvezu s pred 30 leti po vsem svetu občudovanimi dosežki sovjetske kinematografije in da hočejo nadaljevati tradicijo »zlate dobe sovjetskega filma« okoli leta 1930.

Med te, prerod sovjetskega filma napovedujoče stvaritve, sodi tudi »Človekova usoda«, ki jo gledamo v okviru »tedna sovjetskega filma«. Film je režiral Sergej Bondarčuk, ki nastopa tudi v glavni vlogi; pretresljivo je upodobil preprostega sovjetskega človeka, ki ga je druga svetovna vojna oropala vsega, kar je na tem svetu imel — vendar ga ni oropala zavesti, da življenje teče naprej, in poguma, da to življenje sprejme.

Gledalec s poslušom bo v filmu videl umetniško pošteno in resnicoljubno prikazano življenje sovjetskih ljudi. Tu ni več tistega zloganege patosa, ki nam je odtujil marsikateri povojni sovjetski film, tu je le z velikim pogumom in umetniško močjo oblikovano življenje — in te iste besede bi zapisali tudi za druge filme, ki jih gledamo v »tednu sovjetskega filma«. Zato bo lahko zelo žal vsakomur izmed nas, ki bo zamudil katero od teh umetnin.

mm

PODOBE TISTIH LET

Muzeji? Da in ne. Predvsem pa ne muzeji v pravem, klasičnem pomenu besede, kajti obe perspektivi — preteklost in sedanost — še nista tako daleč vsaka k sebi. Medtem ko te pušajo glinasti vrči, kipci in podobne minulih stoletij hladnega, ko tehtaš preteklost razumsko, kdaj pa kdaj morda še z večjim ali manjšim smislom za njeno široko epičnost, pa razstavljene podobe zadnjih desetletij človeka čustveno razgibajo, vzbudijo v njem čustvovanje in spoštovanje.

Pogosto premišlujem, od kod pravzaprav ta njihova stopnjevana dramatičnost, od kod toliko silne vplivnosti. Ne vem, ne morem si natančno odgovoriti na zastavljeni vprašanji. Morda je vzrok v tem, da teh relikvij še ni prevlekla patina historičnosti, da je sedanost še vedno tesno povezana s preteklostjo, da tisto, kar se je zgodilo včeraj, živi z nami v današnjem dnevu.

Primorski kurent. Simbol tega, kar je bilo včeraj, alegorija današnjega dne. Iz zamračenih horizontov štrlijo silhuete požganih domov, ob zidu ubiti talci, zapuščene matere in otroci na poti v pregnanstvo. Povsod mračni, surovi, režeči se obrazi ene same podivjanosti, skrajne nečlovečnosti — fastizma. Smrt z violino v roki — alegorija Italije tedanjega časa — nema senca Kurenta. Vendar ne! Kurent, čeprav preganjan in zasledovan, nosi v sebi upor. Zvoki njegove harmonike in pesmi nikoli ne zamro. Mar bo kdaj violina neglasila njegovo pesem? Mlada smokva — simbol slovenstva in upora — se sredi razvalin in krvi trga iz zemlje.

Leto 1942 je v Lokvi pri Brezovici upodobil Tone Kralj svojega Primorskega kurenta.

Primorska v borbi in ne Primorska v jarmu je naslov razstave. Tu je dokument, ki kaže, kako so Postojnčani pravilno prvi dan svobode po odhodu avstrijske vojske 28. oktobra leta 1918. Le nekaj dni zatem vikorakajo v mesto Italijani. Na meji pri Planini zatuli v noč rimska volkula. »Qui si parla solamente la lingua italiana!« — »Qui si saluta romana namente!« Samo 7. aprila leta 1927 je bilo preimenovanih več kot 200.000 slovenskih imen. Črna srca obvisi nad vsem dogajanjem. 19. novembra 1938 položi Mussolini svoj pergament v temeljni kamen fašističnega doma v Postojni.

Italijanski korobač zamenja nemška bikovka. Spominom z Raba se pridruži oblika interniranja iz Dachaua. Oznan kapnik, nema priča Pistojski jami, ko v aprilu leta 1944 partizani zažgo nemško skladišče bencina. Lopata z izdolbenim ročajem, v katerem je aktivist Miro Debevc iz Slavinj — po poklicu cestar — prenašal partizansko pošto in dokumente. Partizansko orožje, fotografski posnetki tiska: Ljudska pravica, Slovenski poročevalec, Brkinski borec, Naša žena, Gorški borec, Primorski partizan. In še tihe priče padlih borcev: prestreljena cigaretnica, sledovi krvi na pisnu.

In potem zastave — simboli zmage in svobode.

Od kod vse to gradivo? Še največ ga je zapustil okupator sam. Kod da bi si hotel postaviti mogočen spomenik vsega svojega početja. Gnus in groza vzbujajo v človeku ti predmeti. Izkopavanja so pojasnila preteklo tragedijo. Bori so se odrekli spominom, da bi le-ti lahko postali dokumenti časa. Tudi gozdovi še marsikaj skrivajo: med resjem in v gosti praprosti se lahko najdeš prestreljeno čelado, na pol razpadel čevlji, nekaj praznih nabojev. V pozabljenem bunkerju stoji berljica, na floci razreda čas pozabljen operacijski nož.

Treba je povpraševati. Marsikaj odkrije naključje, veliko več dolgotrajno pozvedovanje. Vselej ljudje ne marajo izreči predmetov, ker so jim postali svetlinje in dragoceni spomini na najtežje dni, ker so relikvije tistih, ki so jim bili najbolj blizu. In temu se je težko odreči.

Italijanski teki mitraljez FIAT, kompleten. 23. junija 1955 ga je na svojem običajnem obhodu po naključju odkril logar Franc Rant nekje v gozdu pod Blegasem. Mitraljez je bil zamaskiran pod neko smreko, katere veje segajo prav do tal. Sele ko razgrne veje, lahko zaslišiš



skrivališče. Po izjavi Maksa Krmeljca-Matije so partizani rabili ta mitraljez v bojih z Nemci na Blegasu leta 1942. Kdo je bil njegov lastnik, ni znano, prav tako tudi ni znano, čemu so ga skrili partizani v to skrivališče pod smreko.

Izpis iz registrske knjige škofjeloškega muzeja.

Ideje revolucije segajo tja v leto 1918, ko se postopoma začne dvigati loški proletarijat. Predmetje — ciklus grafik slikarja Maksima Sedeja — je ena najpopolnejših podob takratnih razmer. Leti 1935 in 1936 sta obdobji stank v škofjeloškem okolišču. Najprej se dvigne delavec v tovarni Šošir, nato delavec v tovarni Brumen in Thaler, v LP Franc Heinricher, v LP Franc Dolenc, v loški Predinici.

14. aprila leta 1941 okupirajo Škofjo Loko Italijani, dokumenti iz 24. aprila istega leta pričajo o predaji mesta Nemcem. Slika Kavčičeve hiše v fužinskem predmestju, kjer je 27. julija 1941 ustanovljen prvi odbor OF za Škofjo Loko. Izseljenci v Aleksandrovo, Milan Lorbec upodobi svoj portret v taborišču smrti — Dachau. Mestno župnišče postane sedež Gestapa, v spodnjih prostorih je zloglasna škofjeloška mučilnica. Borba Čankarjevega bataljona v Dražgošah in umik na Jelovico. Dražgoše, Peči in Jelenišča se spreminje v pogorišče. Za Nemci ostane krvava sled dvainštiridesetih ubitih starčkov in otrok. Toda upora ni moč zaježiti, pa čeprav se na kamenčku s sten Kamnitika še danes poznajo sledovi krvi petdesetih talcev. Dokumenti iz jeseni 1944 pričajo o ustanovitvi Škofjeloškega odreda. 10. maj 1945 prinese Ločano svobodo.

In kaj nam danes pomenijo vsi ti spomini?

— Resnično smo lahko partizani ponosni na to zbirko, ki nam ohranja spomine na pretekle težke dni. Ob pogledu na vse to nam zastane dihanje in nas obenem požene v nove napore za zgraditev socializma.

— Z dragim prijateljem Gregorcem sem zašel v ta kraj. Jój, koliko spominov bridkih zbranih je v tej sobi. Koliko ljudi, ki ne bo jih več nazaj, Topličani, lepo ste se oddaljili vojni dobi.

— Naj bo ta lepo urejena razstava opomin in svarilo pred zločini, ki so jih počenjali fašisti v najhujših letih slovenske zgodovine!

Iz spominske knjige oddelka narodne osvoboditve v Dolenjski toplicah.

Pride. Pride v maju, s šopkom razcvetlega španskega bezga, pride v juliju, z rdečimi vrtnicami in postarnih rokah, pride v novembru, z belimi krizantemami. Prihaja iz leta v leto.

Pride vsa v zmrzli. Se srebro njenih las je potemnelo pod črno naglavno rute. Pride z utrujenim korakom in cvetje v rokah ji narahlo podrtava. Njen obraz, ves zguban in razbrzdava.

Pride, prižge svečico ob vzglavju, na prvi mu položi šopek cvetja — razcvetlega španskega bezga v maju, rdečih vrtnic v juliju in belih krizantem v novembru. Potlej požeha z njim, tako, kot zna to le ona. Brez tiste strastne žalosti, z nalomljenim glasom tihe bolečine in ljubezni.

bezni. Potem odide, še bolj postarana, kot je prišla.

In vrne se. V maju, juliju in novembru. S španskim bezgom, vrtnicami in krizantemami v tresočih rokah. Prihaja, kot alegorija slovenske matere!

A nihče nima toliko poguma, da bi ji povedal, da tam ni pokopan njen sin.

Leto 1905 ustanovijo v Toplicah bralno in pevsko društvo — protitež farovžu preko ceste. Vpliv cerkve se polagoma izgublja. Kovinski sokol s topliškega prapora. Od leta 1930 naprej je čevljarska delavnica Maksa Henigmmana žarišče partijske dejavnosti v Toplicah in bližnji okolici. 12. aprila 1941 zasedejo Toplice Italijani. Vendar ne ostanejo v njih. Predmeti in slika Maksa Henigmmana — spomin na novomeško četo, ki se na pohodu v Bučju, da bi preprečila preseljevanje Slovencev na Krškem, zaplete v boj z Nemci. Čeprav skozi vso vojno na osvobodeno ozemlju, vdirajo v Toplice naprej Italijani, pozneje Nemci. Na stebreh kozolcev se še poznajo brazde krogel, ki so v Vavti vasi podile dvajset talcev. Na steni slike tri so žrtve iz Toplic in bližnje okolice, ki so se odrekle življenju, da bi lahko drugi boljše živeli.

Generacije zapuščajo svoje mesto mladim generacijam. Spomini počasi bledijo v pozabo. Del tega, kar je bilo še včeraj resničnost, se spreminja v legendo. Toda niti gre za legendo, gre za tisto stvarno, kruto, krvavo realnost minulih desetletij. Zato je bil v resnici že skorajni čas, da smo pričeli sistematično zbirati gradivo, ki je najpopolnejša dokumentacija revolucionarnega obdobja. Prizorišča neizprosnih bojev še vedno niso sistematično raziskana in pričakujemo lahko, da bo prihodnost razkrila še prenekatere dokumente preteklosti. Večji del tega bo ostalo seveda v arhivih — kot potrebna dokumentacija — ne da bi bila kaj pojasnjena njihova zgodovina. Vseh tragedij, ki so jih doživljali slovjani, ni mogoče vseh razložiti. Toda storiti je treba to, kar je največ moč, Topografija, ki jo pripravlja centralni Muzej NO skupno z ostalimi muzeji in oddelki, bo v marsikateri pojasnila revolucionarno pota slovenskega proletarca v minulih desetletjih.

»Dne 28. novembra 1945 smo se zbrali svojci prvih žrtv v Krškem. S kamioni smo se odpravili v gozd pri Dobovi, kjer so padli naši prvi talci. Takoj ko smo prišli na mesto, ki so nam ga označili kot grob, smo pričeli z odkopom žrtv... Kopal smo že precej globoko, ko še ni bilo nikakega sledu o grobu. A naenkrat smo našli na človeško lopatico. Kmalu nato smo v mehki floci našli razne predmete, kakor glavnik, pisma, ki so bila še deloma čitljiva, slike, zapesno uro in še druge reči. Nato je nekdo izkopal lobanjo s še precej dolgi lasmi. Mislija sem, da je Ivanova glava. Vendar je komisija ugotovila, da je ta glava moška. Nisem mogla več strpeti pri grobu, zato sem odšla z neko tovarišico proč. Ko sva se vračali, so pogrebi prinesli neko v rjuho zavito truplo. Popolnoma izprazna sem skočila k njim in vprašala, kdo je. S težavo so mi izdavalji, da nosijo žensko truplo. Odnrla sem rjuho in takoj spoznala vso obledelo modro svileno bluzo, ki

jo je takrat nosila Ivanka. Takoj nato so izkopal še njeno glavo in čevlje, v katerih so bile še noge do gležnjev. Na glavi so ji bili še ohranjeni lepi skodrani črni lasje.«

Tako pripoveduje sestra Ivanke Uranjekove o izkopu prvih krških žrtv.

Vse, kar je v tej sobi brežičkega gradu, je ena sama strašna podoba leta 1941. Slike in originalni dokumenti prikazujejo preseljevanje in izseljevanje slovenskega prebivalstva v spodnjem Posavju. Po prvotnem načrtu so Nemci nameravali izseliti s tega koščka zemlje 65 tisoč Slovencev. Slike iz zbirnega taborišča v Rajhenburgu, transporti v Nemčijo, življenje v nemških taboriščih: S stene se zlohotno zakrohče prvi razglas.

V zvezi s komunističnim rovarjenjem so prišli včeraj na spodnjem Stajerskem naslednje osebe: Josef Graber, čestni delavec iz Gurkfelda, Peter Jernejec, gozdarski uradnik iz Gurkfelda, Felix Kaplan, občinski namestnik iz Gurkfelda, Emil Kaplan, brivski pomočnik iz Gurkfelda, Fritz Kaplan, brivski pomočnik iz Gurkfelda, Franz Kastelic, čestni delavec iz Gurkfelda, Raimund Kastelic, čestni delavec iz Gurkfelda, Johanna Uranjek iz Greisa bei Cilli, Anton Preska, urar iz Gurkfelda, Franz Preska, brivski pomočnik iz Gurkfelda.

Te osebe, ki so jih zalotili v skupini, so posedovale orožje, municijo in razstrelivo (razstrelivne patrone in zažigalne vrvi) in so imele razen tega pri sebi veliko število upornih tiskovin. S tem so te osebe prekršile odredbo šefa civilne uprave, za katere določa uredba o orožju, municiji, razstrelivu in vojnem orožju z dne 17. maja 1941 (V. u. A. B. 1 Nr. 15, S. 110) smrtno kazen. SMRTNA KAZEN JE BILA IZVRŠENA DANES ZJUTRAJ.

Tako bo tudi vnaprej vsakršno upravljanje proti obstoječemu upravnemu redu takoj kaznovano.

Marburg a. d. Drau, dne 30. julija 1941.

Sei civilne uprave na Spodnjem Stajerskem.

Pa čeprav so padli prvi talci, čeprav je bila še istega leta uničena brežička četa, upor ni bil zart.

Le malo je vedrih spominov v teh sobah. Preveč neprosna je bila preteklost. Vsi, prav vsi spomini pa so jasni in svetli.

Pripovedovala jim je o tistih dneh, otroci pa so jo poslušali, kot da bi jim govorila legendo o dobrem in zlem.

Pa bodo vsi ti otroci v kasnejših letih še vedno gledali v vsem le legendo? Ne, mislim, da ne. Kajti muzeji narodne osvoboditve ne zbirajo samo, ohranjujejo in proučujejo teh dokumentov minulih desetletij, njihovo prizadevanje ima tudi globlji, kulturno-zgodovinski smisel. Posredovanje revolucionarne tradicije je ena izmed najvažnejših nalog naših muzejev NOB.

Bojan Samarin

POGOVOR O DOMAČEM (RISANEM) FILMU

Sodobna pravljica

Razen pohval domačega risanega filma, ki se je kot zvrst naše filmske umetnosti najbolj uveljavila na tujem trgu, je slišati tudi določene očitke, in sicer v glavnem dva: prvič, da bi filmi niso dovolj razumljivi in dostopni, in drugič, da niso dovolj »naši«, jugoslovanski.

Prvi očitek je hkrati tudi organizacijsko-tehnični: domače risanje vidimo v filmskih dvoranah le redkokdaj kljub določenim ukrepom v korist kratkometražnega filma. Spričo tega se naše filmsko občinstvo seveda ne more navaditi na specifični filmski izraz in ne zna

»brati« posebne, risane filmske pisave. Prizadevanje, da bi bila domača filmska risanka pogostejša na sporedu naših filmskih dvoran, ostaja na pol poti zaradi majhnega števila kopij — tistih nekaj ne- »dovolj razumljivih in dostopnih, in drugič, ker ni nikogar, ki bi prevzel stroške za izdelavo več kopij.

Drugi očitek se nanaša na dejstvo, da domači filmski risanki ne spremljajo besede in dialogi, zato je sorazmerno težje spremljati dejanje na platnu. Vendar je ta »pomanjkljivost« kot posebnost našega risanega filma hkrati tudi njegova odlika,

ker je moč njenega izraza le v vizualnih sredstvih kot splošnih normativih za film. Razumljivo je, da se naše risanke prav zato laže uveljavljajo na tujem trgu.

Vendar pa beseda in dialog nista »izganca« iz našega risanega filma. Mladi, nadarjeni sodelavci zagrebškega studia risanega filma hočejo najti najprej najustreznejšo rešitev za dialog. Prav kot risani filmski junaki ne morejo realistično hoditi, tudi ne morejo govoriti kot živi ljudje, oziroma filmski sodelavci iščejo takšno stilizacijo za besede in dialoge, da bi jo bilo mogoče skladno vključiti v dogajanje zaporednih risb. Res je, primeri se, da likovni elementi v risanki brez dialoga včasih preplavijo in zadušijo zgodbo, idejo in značaja, včasih pa zamegljijo izraznost miselne in kretne. Od tod izvira po drugi strani prizadevanje, da se naravni filmski risank ne bi imeli posebnih zapletov, da so situacije čim jasnejše in da film traja najdlje deset minut.

Poseben očitek lei na intelektualizem domačega risanega filma in ob tem na njegovo večjo ali manjšo nerazumljivost. Pri tem pa bi bilo treba obratovati z ostanki napačnega pojmovanja, zraslega iz sveta Walt Disneya, namreč da so filmske risanke »zajčki in medvedke« za otroke in »neumne simfonije«, kratke šale pred glavnim filmom. Res vsebuje umetniški izraz filmske risanke nekaj komičnega, od navadne šale do ostre bodice, po obliki pa nekaj fantastičnega. Gre za svojevrsno obliko moderne bajke, v kateri je na primer mogoče del reziati s

škarjami. Da je s filmsko risanko mogoče posredovati tudi poemo, dokazuje domači film »Srečen konec«, pa je delan na zelo zapleteno temo o propadu človeštva zaradi atomske smrti.

Natelo torej ne bi mogli nasprotovati »visokim« temam, res pa je tudi, da je v nekaterih takih filmih precej »crnega humora«. V zagrebškem studiu so spoznali nevarnost določene enostranskosti v proizvodnji, zato so vključili v repertoar razen arhističnih še druge filme, ki jih je kritika že opazila.

Moderna risba v teh filmih lahko prav tako otremuje povezavo z gledalcem, zlasti pri prvem srečanju, po vrsti takih filmov pa to ni več problem. Zdaj seveda ni več mogoče risati v zastarelem naturalističnem slogu, ki je preobremenjen s podrobnostmi in poln prizadevanja, da bi bil všeč. Risba, ki se je povzpela na raven moderne slikarstva, je prečiščena, reducirana na tisto bistveno, hkrati pa risarji ne zanemarijo perspektive in običajnih planov. Ob tem nastaja nevarnost, da bi risba učinkovala hladno, realizatorja pa speljala v golo abstraktnost namesto v simboliko. Vse skupaj se lahko konča tudi v golem dekorativnem izgrajkanju črt in barv. Vendar so to vprašanja, ki jih je treba urejati od filma do filma, vsekakor pa je naš risani film po likovnih kvalitetah prav kot naša likovna umetnost nekaj pred okusom povprečnega gledalca.

Naše filmske risanke so izrazito eksperimentalne, zato morajo obravnavati predvsem splošno človeške in povsod znane teme, ob vsem tem in hkrati spričo pomanjkanja dialoga pa se začne domači gledalec pravečati: Kje pa je tisto »naše« domače? — Vendar ima naš risani film v družbi s proizvodnjo drugih dežel nedvomno svoj izraz, in sicer tako formalno, v okviru naše sodobne grafike, kakor tudi tematično-idejno, ker izraža naš, jugoslovanski socialistični humanizem.

Na koncu: kljub vsemu temu je neposredno domača tema v naši filmski risanki še vedno odprto vprašanje, ki narokuje širše in tesnejše sodelovanje domačih književnikov, humoristov in pesnikov.

Božena Matetič

Prvo obdobje: uspešno

Po dolgotrajnih pripravah in razpravah, ki smo jih začeli že lanske leto, smo dosegli letos nepričakovano velik napredek pri ustanavljanju posebnih poklicnih ustanov za splošno, družbeno-ekonomsko in strokovno izobraževanje delavcev. V kratkem obdobju, komaj nekaj mesecev, je bilo v Sloveniji ustanovljenih 47 delavskih in 14 ljudskih univerz ter en samostojni Zavod za izobraževanje odraslih. Tako se je ljubljanski ljudski univerz, ki se je maja letos preimenovala v delavsko univerzo, v razmeroma zelo kratkem času pridružila še 62 občinskih in okrajnih ustanov za izobraževanje delavcev. Čeprav so te ustanove komaj začele delati in niso imlele niti najmanjših prostorov, niti kadra in dokaj majhnih finančnih sredstev, so vendar v zelo kratkem času izdelale dokaj obširne programe izobraževalnega dela, ki ga večinoma tudi že uresničujejo. Skoro vse delavske oziroma ljudske univerze so skupno z občinskimi komiteti ZKS organizirale večerne politične šole, mnoge imajo v programih tudi razne seminarje in tečaje za marksistično izobrazbo mladine in odraslih. Delavske in ljudske univerze bodo pomagale pri izbiri in usposabljanju predavateljev za vzgojno-izobraževalno delo v organizacijah Zveze komunistov, sindikatov in Socialističnega zvezi.

Največji del programov teh ustanov je namenjen družbeno-ekonomski vzgoji upravljalcev. V tem delu programa predvidevajo skoro vse delavske oziroma ljudske univerze seminarje, tečaje in šole za člane delavskih svetov ter drugih organov družbenega upravljanja. Razvijajo delavske univerze so planirale tečajne leto tudi razne seminarje in tečaje za strokovne delavce in inženjere, ki jih vključuje v ekonomskih in političnih temah v delovnih kolektivih. Delavske univerze bodo nadalje prirejale vrsto seminarjev in tečajev za vodstva posameznih političnih organizacij (Zveze komu-

Prve dni decembra bo v Ljubljani ustanovna skupščina Zveze delavskih in ljudskih univerz Slovenije. Na njej bodo predstavniki 63 delavskih in ljudskih univerz izvolili vodstvo Zveze ter razpravljali o območju, nalogah in pravih tega svojega republiškega organa. Predlog, ki sta ga na skupni seji dali predsedstvi Republiškega sveta sindikatov in Zveze Svobod in prosvetnih društev Slovenije, bo torej uresničen. S tem pa bo zaključeno tudi prvo obdobje izgrajevanja organizacijske mreže posebnih ustanov za izobraževanje odraslih v Sloveniji.

nistov, sindikatov, Ljudske mladine itd.). Več delavskih in ljudskih univerz je tudi že začelo z odprtimi cikli predavanj o aktualnih političnih, gospodarskih in družbenih problemih, kjer vidnejši politični in družbeni delavci predavajo in odgovarjajo na številna sodobna vprašanja našega političnega in družbenega življenja. Močno se je že doslej uveljavila dejavnost delavskih univerz na področju splošnega in poljudno-znanstvenega izobraževanja delavcev. Mnoge delavske in ljudske univerze so dale pobudo za ustanovitev posebnih oddelkov za odrasle pri osemletkah, organizirale so posebno pomoč delavcem, ki študirajo na dopisni šoli, razpisale so pripravljajne tečaje za tiste, ki bi se naslednje leto želeli vpisati na univerzo, organizirale so razne tečaje za izpopolnjevanje znanja iz slovenščine, prirodoslovja in matematike. Z delom so že začele tudi številne šole za stare, ciklusi predavanj iz zdravstva, ter raznih poljudnih znanosti.

Delavske univerze so v svoje programe vnesle tudi nekatere oblike strokovnega izobraževanja. V tem delu sicer še vedno prevladu-

jejo tečaji za pridobivanje kvalifikacij in visokih kvalifikacij, vendar so se ponekod že začele uveljavljati tudi druge oblike. Nekateri delavski univerzi n. pr. predvidevajo posamezne tečaje iz splošnih strokovnih predmetov, ki so pogoj za boljše delo in uspešno uveljavljanje na delovnih mestih. Za manjša podjetja, ki nimajo lastnih izobraževalnih sredstev, so delavske univerze predvidele posebne seminarje za tiste kadre, ki bodo priučevali delavce na delovnih mestih. V programih delavskih in ljudskih univerz so nadalje razni književski in administrativni tečaji za uslužbence gospodarskih organizacij in javnih služb.

Vse to obsežno in pestro dejavnost delavskih in ljudskih univerz spremlja vrsta začetnih težav. Med temi so zlasti občutne vrzeli v pomanjkanju ustreznih programov za posamezna področja izobraževanja odraslih, pomanjkanje primerne literature za predavatelje in poslušalce. Delavskim univerzam nadalje manjka primernih sodobnih ponašanj in drugih učnih pripomočkov, ki bi napravili izobraževalno delo bolj nazorno, živo in zanimivo. Težave so tudi v izbiri in vzgoji pre-

davateljev, ker v to dejavnost masovno vključujejo povsem nove ljudi iz proizvodnje in javnih služb, ki nimajo izkušenj in potrebnega pedagoško-metodološkega znanja za delo z odraslimi. Z ustanovitvijo republiške Zveze delavskih in ljudskih univerz bomo skušali pomagati delavskim in ljudskim univerzam pri premaganju teh težav in pri urejanju številnih vprašanj, ki jih bo vsakodnevno porajala priprava. Zveza bo kot posvetovalni organ neposrednih delavcev in aktivistov, ki delajo v delavskih in ljudskih univerzah, predvsem spremljala, vsiljevala in pospeševala delo teh ustanov. S svojo dejavnostjo bo skušala programsko usmerjati njihovo delo, dajala bo pobude in razvijala nove oblike in metode izobraževanja odraslih. Posredovala bo svojim članom novosti v uporabi sodobnih tehničnih in učnih pripomočkov ter pomagala pri nabavi le-teh. Z raznimi seminarji in tečaji, ki jih bo prirejala sama ali pa v sodelovanju z drugimi zavodi in ustanovami, bo pomagala pri vzgoji kadra za delo v delavskih in ljudskih univerzah. Zveza bo proučevala in posredovala svojim članom izkušnje raznih zavodov, ustanov in društev, ki se bavijo z izobraževanjem odraslih doma in v tujini. Skrbela bo za to, da bo pomoč, ki jo različni zavodi, ustanove, organizacije in društva dajejo delavskim in ljudskim univerzam, načrtno usmerjena in organizirana. Zveza se bo zavzemala za to, da se bodo z raznimi predpisi in uredbami reševali splošni organizacijski, kadrovski in materialni problemi delavskih in ljudskih univerz.

Ze teh nekaj okvirnih nalog, ki jih bo v svoj program sprejela Zveza, kaže, da bo njeno področje delo široko in raznovrstno in da bo nedvomno mnogo prispevalo k temu, da bo delo delavskih in ljudskih univerz lažje in uspešnejše. B. T.

Zanapredno in sodobno

INTERVJU S TAJNIKOM ZVEZE SVOBOD IN PROSVETNIH DRUŠTEV SLOVENIJE VINKOM TRINKAUSOM O VPRAŠANJIH, OBRAVNAVANIH NA ZADNJI SEJI PREDSEDSTVA ZVEZE



Z letošnjega zleta Svobod v Celju: Na čelu spreveda

Zvedeli smo, da je bila zadnja seja predsedstva Zveze Svobod zelo bogata po vsebini. Katere glavne probleme ste obravnavali na tej seji?

Značilnost zadnje seje je v tem, da smo na njej pregledali delo Zveze in prosvetnih društev od mariborskega kongresa in določili okvirne smernice za v bodoče. Na seji smo se pogovorili o predloženem poročilu in proračunu za naslednje leto. Vendar so to le zunanje značilnosti razprav. Veliko bolj važno je dejstvo, da so Svobode in prosvetna društva v tem času že uspela uresničiti nekatere pobude mariborskega kongresa; močno so se že učvrstili in uveljavili občinski sveti Svobod, povečana je izdajateljska dejavnost, skrb za kadre, predvsem pa skrb za izobraževanje.

Zanima nas, katere pobude mariborskega kongresa so se že najmočnejše uveljavile?

V prvi vrsti lahko zapišemo, da smo po mariborskem kongresu že razjasnili vrsto organizacijskih in vsebinskih pogojev na izobraževanje odraslih, da prehajamo iz občasnega ljubiteljskega delovanja pri ljudskih univerzah in izobraževalnih sekcijah do prepotrebne Zveze delavskih in ljudskih univerz Slovenije. Omeniti kaže, da smo na zadnjih dveh kongresih postavili kot glavno nalogo Svobod in prosvetnih društev, skrb za izobraževanje, da smo samo o tem problemu zelo določno razpravljali na zadnji seji Sveta, ki je bila sklicana z namenom, da podvzamemo tudi določene organizacijske ukrepe in tako zagotovimo večjo smotnost pri izobraževanju. Z veliko pomočjo Zveze sindikatov, Socialistične zveze in razumevanjem ljudskih odborov je ustanovljenih že blizu petdeset delavskih univerz, ki so trdna postavka za dobro delo v prihodnosti.

Krepitev komun je dala tudi trdnjše osnove za delo občinskih svetov Svobod, ki so v nekaterih občinah že postali tako trdna telesa, da lahko vsebinsko usmerjajo in medsebojno povezujejo vse zavestne sile, ki delujejo v komun in kulturnem področju. Med najboljimi so občinski sveti na Jesenicah, v Zagorju, v Trbovljah, ki so po vsebinski usmeritvi in agilnosti že prerasli nekatere bivše okrajne odbore ljudske prosvete.

Zelo razgibana je postala izdajateljska dejavnost Prosvetnega servisa in deloma tudi Izobraževalnega centra. Pri skrbi za kadre pa naj omenimo, da je Zveza priredila v enem letu 33 različnih tečajev s 660 udeleženci. S tečaji smo posegli skoraj

v vsa področja naše dejavnosti: okrajne svete, občinske svete, izobraževalne sekcije v društvih, v klubsko življenje, delavske univerze, v skrb za strokovno pomoč režiserjem, pevovodjem, dirigentom, plesnim učiteljem itd.

V zadnjem razdobju smo začeli tudi načrtneje skrbeti za humanistično estetsko vzgojo.

V čem se izraža ta načrtnost? Začetni poudarek je bil na vzbujaanju interesa za kulturno razvedrilno, na ustanavljanju klubov, za pripravo različnih razgovorov in predavanj z vseh področij umetnosti, v zavestnem vključevanju vseh kulturnih dobrin, ki delujejo na zavest naših ljudi izven prosvetnih društev in bi jih morala prosvetna društva boljše izkoristiti. Velika skrb je posvečena tudi izdajateljstvu.

Zavedamo se namreč, da brez različnih publikacij in tehničnih pripomočkov ne bo mogoče zelo razviti te dejavnosti, ki pa naj postane osrednja naloga Svobod in prosvetnih društev. Povsem realno računamo, da bo do konca sezone delovalo na Slovenskem blizu osemdeset klubov in da bo marsikatero prosvetno društvo poleg amaterizma začelo skrbeti za čimbolj razgibano kulturno dejavnost v svojem kraju.

Kakšna skrb bo v bodoče posvečena zabavnemu življenju?

Omenili ste šibkost našega prosvetnega delovanja. Pod vplivom tradicije je pri nas mogoče razviti amaterizem, zapostavljene pa so vse ostale, nič manj važne oblike prosvetne dejavnosti. Na tem področju so uspehi najmanjši. V bodoče nameravamo pri vseh večjih godbah, kot je to primer že v Trbovljah, ustanoviti še zabavne orkestre in druge manjše ansamble, vplivati bomo tudi na izdajo gradiva za vesele programe; skupno s Plesno zvezo Slovenije nameravamo tudi v bodoče prirediti plesne tečaje. Društva bomo skušali pripraviti do tega, da bodo pogosto ne dovolj izkoriščene dvorane porabila za različne oblike zabavnega življenja in razvedrila. Čakajo pa nas še obsežne naloge pri skrbi za prijetno počutje in počitniških domovih, pri izletih delovnih kolektivov, v različnih turističnih središčih itd. Pri tem se bomo morali bolj odločno opreti na mladino, ki si najbolj želi zabave in ki je pripravljena to zabavo tudi organizirati.

Predvsem bi želel poudariti, da je čutili v našem delu razvoj in napredno, v sodobno prosvetno delovanje, kar nam daje upanje, da bomo postavljene naloge v bodoče izvršili.

Ali so naše mojstrske šole V SLEPI ULICI?

Vprašanje vključitve mojstrskih šol v naš celotni sistem strokovnega šolanja, zlasti pa še vprašanje njihovega nadaljnjega razvoja in obstoja ali neobstoja, je postalo neodložljivo in terja čimprejšnjo rešitev. Da bi bila ta rešitev tudi čimboljša, je potrebno najprej točno določiti mesto in pomen mojstrskih šol v našem novem sistemu strokovnega izobraževanja, pri čemer se bo morala zlasti oglašiti v razpravi industrija, glavni »odjemalec«
mojstrskih šol. Kot uvod v razpravo o teh vprašanjih objavljamo sestavek direktorja Zavoda za proučevanje izobraževanja odraslih v Ljubljani Karla Kosa o sedanjem položaju in perspektivah naših mojstrskih šol.

Dosedanji način izobraževanja industrijskih mojstrov pri nas teče v glavnem v dveh smereh. Imamo tako imenovane mojstrske šole (v Ljubljani, Mariboru, na Jesenicah) in imamo razne tečaje ter priučevalne sisteme, ki usposablajo mojstre za industrijo in obrt. Tisti, ki obiskujejo redne mojstrske šole, dobijo kvalifikacijo mojstra ob zaključku šolanja s šolskim spričevalom. Pri tem je zanimivo, da daje spričevalo kar dvojce: kvalifikacijo visokokvalificiranega delavca in hkrati še položaj mojstra. (Takšno tiskovino za spričevalo imajo mojstrske šole v Ljubljani.) To je edinstven primer v šolstvu in se je zadržal verjetno v težnji, da hkrati zadostimo staremu in novemu času, staremu in novemu gledanju na tak tip šole, obenem pa se izognemo odgovornosti za primer, če odpove mojstvo v šoli pridobljeno znanje. Zanimivo je tudi, da vse izpite za mojstre kandidati, ki so si pridobili znanje preko tečajev ali s samoz izobraževanjem opravljajo pri komisijah Okrajnih obrtnih zbornic ne glede na to, ali so zaposleni v obrti ali v industriji.

Torej industrija ni udeležena niti v izpitnih komisijah niti pri določanju programov izobraževanja v šolah ali tečajih, pa čeprav gre v našem primeru predvsem za mojstra v industriji.

Neopredeljena mojstrska šola

Z novimi sistemi izobraževanja strokovnih kadrov postavljamo tudi nove kriterije za posamezna delovna mesta; ker prav zdaj pristopamo tudi k reformi celotnega strokovnega šolstva, se zdi potrebno, da se malo pobliže seznanimo s problematiko prav teh vrst šol, ki se jih pri vseh razpravah o novem šolstvu skrbno in previdno izogibamo; če je potrebno, se o njih celo pohvalno izrazimo, vendar o njihovih nadaljnjih perspektivah in njihovem mestu v celotnem šolskem in izobraževalnem sistemu zelo malo povemo.

Pomislek k prvemu vprašanju

Ce morata biti oba mojstra, za industrijo in za obrt, enako strokovno izobražena in če ju je možno šolati z enotnim programom, zakaj obstajata dva izpitna programa in zakaj nimamo mojstrskih šol tudi za vse panoge industrije, kot jih imamo za obrt (n. pr. čevljarstva, oblačilna)? V Mariboru je mojstrska šola kovinarske smeri za industrijsko smer, ni pa šole za obrtno smer. V Ljubljani n. pr. spremenjajo v mojstrske šole kandidate iz industrije in iz obrti ter jih skupno šolajo?

Pomislek k drugemu vprašanju

Ce je mesto mojstra vezano na položaj oziroma funkcijo, ki jo opravlja zaradi osebnih sposobnosti, si je težko predstavljati, da bi lahko samo šola vzgojila takšne ljudi. V šolskem sistemu namreč ne poznamo takšnih šol, iz katerih bi prihajali vodstveni kadri (n. pr. upravitelji, razredniki, vodje grup, šefi odskov itd.). Takšna vodilna mesta si s pomočjo okvalificiranih priobitri z znanjem in delom, s posebno prizadevnostjo, sposobnostjo, s smislom za organizacijo. Lahko pa si naknadno pridobijo še teoretske osnove za uspešno opravljanje takšnega dela!

Pomislek k tretjemu vprašanju

Ce šolamo v mojstrskih šolah kandidate za visokokvalificirane delavce, potem verjetno ne morejo biti vsi absolventi teh šol tudi mojstri. V tovarniških centrih za izobraževanje izobražujejo iz kvalificiranih delavcev v mnogo krajšem času visokokvalificirane delavce. Po dosedanjih izkušnjah vemo, da nastajajo visokokvalificirani delavci s pomočjo tečajev ali pa tudi brez njih in si pridobivajo stopnjo visoke kvalifikacije izven šolskih klopi. Torej je upravičen pomislek med kandidati, ki obiskujejo mojstrsko šolo: zakaj 3-letno oziroma 2-letno šolanje za naziv - visokokvalificirani delavec.

Imamo dveletne in triletno šole za šolanje mojstrov v industriji. Po ukazu 3-letni šoli dosega približno 1750 šolskih ur teoretičnega pouka. Pri tem še vzamemo v račun, da večina obiskovalcev mojstrskih šol že absolvirajo redne industrijske ali vajenske šole (3 letne) s približno 1800 urami teoretičnega pouka. Torej imajo absolventi mojstrskih šol za seboj: osnovno šolo, industrijsko (vajensko) šolo, 4 letno prakso in mojstrsko šolo. Pri vsem tem se lahko resno vprašamo: kaj še pravzaprav zahtevamo od njih in česa jih še učimo? Težko jih in česa jih še učimo? Težko jih in česa jih še učimo? Težko jih in česa jih še učimo?

Samo šolski kriteriji?

V sedanjih predmetnikih mojstrskih šol je 14 do 17 predmetov. Ki jih v različnem obsegu proučujemo v posameznih letnikih. Od vseh teh številnih predmetov jih je 12 izključno strokovnoteoretičnih, ki ne dajejo prav nobene garancije, da bo kandidat tudi sposoben voditi obrat. Sicer nekateri pravijo, da se v mojstrskih šolah ljudje mnogočesa naučijo - vendar, ali je to znanje kasneje pravilno izkoriščeno, ali ni premalo preveč? Danes, ko organiziramo v tovarnah ali izven njih izobraževalne centre, ki imajo poglavito nalogo, da izobražujejo (v ožjem smislu besede) svoje kadre za različna delovna mesta od polkvalificirane do visoko kvalificiranih mest, nastane res vprašanje, ka-

teri del izobraževanja naj prevzame šola, kateri del pa tovarna s svojim izobraževalnim centrom.

Kadar pa gre za izbor vodilnih kadrov (v našem primeru mojstrov) je vsekakor treba izbirati po drugih kriterijih, kot pa samo po šolskih. Sedanje mojstrske šole dopuščajo vpis vsakomur, čeprav nimajo nobene garancije, da lahko postanejo vsi, ki jih obiskujejo, mojstri. Prav zaradi tega so se mojstrske šole znašle v današnjem sistemu izobraževanja v slepi ulici.

Šolanje mojstrov drugod

Industrijsko razvite države so že zdavnaj našle pravo mero za šolanje industrijskih mojstrov. Švicarska industrija na primer se dobro zaveda, da more iz vrst svojih delavcev (kvalificiranih in visokokvalificiranih) izbrati le one, ki imajo za položaj mojstra v obratu poleg strokovnih še osebne sposobnosti vodenja in organiziranja. Tam pošlje svoje kandidate (ki so planirani za določeno delovna mesta) v posebne mojstrske šole, kjer si pridobijo še teoretično dokumentacijo in znanje za vodenje v obratu. Takšen tip šole sodi izključno v smer šolanja odraslih in nima z rednim sistemom šolanja prav nobene primerjave. Šolanje traja največ 300 do 400 ur, približno 10 do 13 tednov (ali v večernih urah od 16 do 20 tednov). Predmetov je 17, vendar je 10 predmetov izključno namenjeno za bodočo funkcijo mojstra: delo z ljudmi in vodenje ljudi, organizacija dela, priprava dela, zaščita dela, o plačilnem sistemu, o normah itd. Polovico ur odpade na omenjene predmete; ostale ure porabijo za ekskurzije, demonstracije, diskusije, vaje in teorijo strokovnih predmetov. Vsak absolvent take šole se zaveda, da je končal mojstrsko šolo in ne izsiljuje več nobenih »rangov«
in primerjav z drugimi šolami.

Takšen način šolanja je cenejši in hitrejši ter uspešnejši. Kandidati so odtrgani od svojega dela le malo časa, največ 3 mesece (v ljubljanskih mojstrskih šolah kar celo 2 leti). Razen tega je možno takšen sistem šolanja prenesti v popoldanski ali večerni čas, kar bi našim razmeram prav gotovo ustreglo.

Ne moremo več odlašati

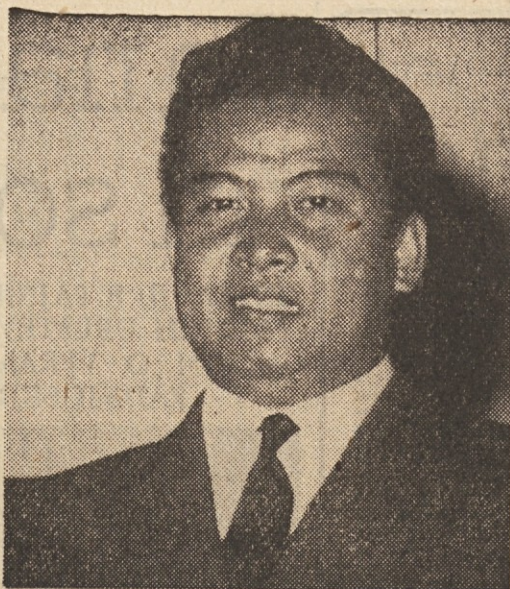
Na kratko smo se seznanili z zmešnjavo, ki je nastala pri našem šolanju mojstrov. Sedaj samo še iščemo ustanovo, ki bo nam ta »šolski voz«
razvozila in proučila poti, kako naj bi v bodoče organizirali mojstrske šole. Stvar je namreč že tako zamotana, da po starem sistemu ne bo več mogoče dalje. Napačno bi bilo misliti, da bi se naj pri urejanju tako pomembnih vprašanj oprali samo na zgodovinsko tradicijo delovskih in mojstrskih šol in pri tem prezrili naš industrijski razvoj in napredek ter nove potrebe po kadrih v industriji.

O vsem tem bo treba hitro razmišljati. Za vse sugestije in predloge je Zavod za proučevanje izobraževanja odraslih LRS zelo zainteresiran in prosi za sodelovanje. Karel Kos

BEOGRAD — MINULO SREDO OPOL-
DNE SE JE NA ZEMUNSKO LETALIŠČE
SPUSTILO LETALO S PREDSEDNIKOM
KAMBOĐE, NORODOMOM SIHANUKOM,
LETA JE PRISPEL V NASO DEŽELO NA
VEČNEVNI URAĐNI OBISK. POGOVAR-
JAL SE BO RAZEN S STEVILNIMI VISO-
KIMI FUNKCIONARJI TUDI S PREDSEDNI-
KOM REPUBLIKE TITOM. OBISKAL BO
VEČ USTANOV V SRBIJI, PRISPEL PA
BO TUDI V NASO OŽJO DOMOVINO,
SLOVENIJO.

RABAT — MODERNI MAROKO. KRALJ
MOHAMED V. IN PRINC MOULAY HASAN
PREGLEDUJETA PLANINSKE ODDELKE
MAROŠKE ARMADE. OB TEJ PRILOŽ-
NOSTI SO STEVILNI DOMACI IN TUJI
OPAZOVALCI UGOTOVILI VELIK NAPRE-
DEK MAROŠKE ARMADE.

LONDON — MINULE DNI JE OBISKAL
VELIKO BRITANJO PREDSEDNIK KON-
RAD ADENAUER. NA FOTOGRAFIJI GA
VIDIMO NA ŽELEZNISKI POSTAJI VIC-
TORIA, KJER GA JE DOČAKAL IN PO-
ZDRAVIL MACMILLAN. OBISK MED PRE-
BIVALCI NI VZBUDIL KDO VE KAKŠNE
POZORNOSTI, RAZGOVOROM V OZKEM
KROGU PA JE POMAGALA SE LONDON-
SKA MEGLA, DA SO OHRANILI SVOJ
TIHI ZNAČAJ.



Nerazvite dežele in napredek človeštva

Človek je dokončno prodrl v prostor,
premagal zemeljsko težnost in začel re-
ševati probleme potovanja po vesolju.
To je velik dosežek, uspel pa je po za-
slugi neverjetno naglega razvoja zna-
nosti in tehnike vzporedno s čedalje
hitrejšim naraščanjem proizvodnih sil.
To visoko razvijeno stopnjo, ki je omo-
gočila napredek, pa je dosegla le manj-
šina človeštva. Večina ljudi našega ča-
sa se še vedno muči z reševanjem pra-
godovinskega problema hranitve in
izboljšanja lastne eksistence.

Pospešeni razvoj vrhunskih dosež-
kov na področju znanosti in proizvod-
nje, še bolj pa na področju življenjske
ravnji, je le še stopnjeval razliko med
najbolj razvitimi deli sveta in tistimi,
ki daleč zaostajajo v ekonomskem raz-
voju. Dosežki minulih petnajstih let ni-
so le odprli svetlih perspektiv doslej
neslutnih možnosti za izboljšanje živ-
ljenjskih razmer, marveč so hkrati tudi
ostro zastavili problem premagovanja
naraščajoče razlike med razvijeno stop-
njo razvitih in zaostalih delov sveta.

Po eni strani opažamo čedalje večjo
zasičenost z materialnimi dobrinami, na
drugi pa nenehno naraščanje števila
prebivalstva ob istovrstnem zastoj ali
pa celo nazadovanju življenjske ravnji.
Če bi se to nesorazmerje nadaljevalo
tudi v prihodnosti brez odločne inter-
vencije v smeri pospešenega razvoja
nerazvitih dežel, bi nastale hude mo-
tnje tudi v razvitih industrijskih deže-
lah, zlasti pa na nerazvitih področjih
sveta.

Po lanskim podatkih Ekonomske ko-
misije za Azijo in Daljni vzhod pri
Združenih narodih lahko pričakujemo,
da bo prebivalstvo tega področja dose-
glo že leta 1980 število sedanjega svetov-
nega prebivalstva, v nadaljnjih dvajset-
ih letih pa bosta imeli toliko prebival-
cev dve deželi, Indija in Kitajska. Takš-
no naraščanje prebivalstva bi samo po
sebi ne bilo posebno težaven problem,
če bi zagotovili, da bi se vzporedno raz-
vijalo tudi kmetijstvo in da bi s pamet-
nimi investicijami zagotovili produktiv-
no in koristno zaposlitev teh številčno
močnejših novih generacij.

Problem je prav v tem, ker so tako
za intenzifikacijo kmetijstva kakor tudi
za zaposlitev teh deset in deset milijon-
ov mladih ljudi v industriji potrebna
vsako leto sredstva, ki jih te slabo raz-
vite dežele zberejo le s skrajnim na-
porom. Sredstva dejansko pogosto jem-
ljejo iz sklada življenjske ravnji, ki je
že tako nizka.

Ekonomskega interesa razvitih dežel je
prizadelo to stanje, še bolj pa perspek-
tiva razvoja, in sicer predvsem zato,
ker ostaja bujno narasla industrijska
proizvodnja, omejena na določeno trži-
šče razvitih dežel. Problem kmetijskih
presežkov v nekaterih razvitih deželah,
kakršne so ZDA in Kanada, kaže, da
se to ne nanaša le na industrijske pro-
izvode.

Za sedanje stanje v mednarodnih
odnosih je značilno, da kljub razpra-
vam o tem problemu v okviru ZN, kjer
niti ne odreja bistva in daljnosežnosti
teh vprašanj, še vedno ni prišlo do
organizirane akcije na široki osnovi za
pomoč in pospešen gospodarski razvoj
nerazvitih dežel. Vse, kar so storili do-
slej, je premalo glede sredstev in pre-
ozko po vsebini, da bi moglo opazno
zadržati spontano slabšanje sedanjega
stanja. To je dejansko neprimerno manj
kot sredstva, ki prihajajo v nerazvite
dežele na osnovi dvostranskih sporazu-
mov s posameznimi razvitimi deželami.

Po analizah strokovnjakov ZN, ob-
javljenih leta 1952, bi bilo potrebnih 10
do 15 milijard dolarjev dodatnih sred-
stev na leto, da bi pospešili razvojni
proces nerazvitih dežel. Nedvomno bi
bilo zdaj treba več teh sredstev, in si-
cer ne le zaradi naraščanja prebival-
stva v teh deželah. Povprečna investici-
ja za koristno zaposlitev delavca na-
rašča iz leta v leto, in sicer po absolut-
nem znesku in po tempu naraščanja
različno za razne proizvodne panoge.
Vzporedno s tem narašča tudi potreb-
na pogonska energija za proizvodni
proces.

Razen čedalje hujšega bremena in-
vesticij je problem, kako dobiti v tu-
jni opremo, ki je ni mogoče proizva-
jati v deželi. Ta problem je mogoče
rešiti le z mednarodnim sodelovanjem.
Vendar se problemi teh dežel ne rešu-

jejo niti z zagotovitvijo opreme ob
ugodnih pogojih. Akcija širokega obse-
ga bo znatno stopnjevala zaposlenost in
povečala potrošni sklad na osnovi za-
služkov teh nanovo zaposlenih. To je
samo po sebi zaželeno, s tem pa nastaja
večji pritisk na domači trg in nevar-
nost razvrednotenja denarja — infla-
cija. Za premagovanje tega pritiska je
potrben vzporeden dotok potrošnih do-
brin oziroma kritje teh potreb iz eko-
nomske pomoči.

Ce vzamemo, da bi se uresničilo za-
želeno, da bi v sedanjih pogojih z med-
narodno akcijo zagotovili celo 15—20
milijard na leto, bi bilo to še vedno
manj kot petina tistih sredstev, ki jih
zdaj po svetu izdajajo za oborožitev in
ki so ocenjena na približno sto milijard
dolarjev. Sklicevanje na domnevno nu-
jnost tako visokih dodatkov za oboroži-
tev je bilo poglavitni argument v mi-
nulih letih v Združenih narodih. S tem
argumentom so nasprotovali predlaga-
teljem ustanovitve sklada za podpiranje
ekonomskega razvoja nerazvitih dežel
(SUNFED). V minulih treh ali štirih
letih pa so se v določenem obsegu po-
večala sredstva, ki sta jih dali nerazvi-



Se vedno so lačni...

tim deželah na razpolago predvsem
ZDA in ZSSR. Gre za vsote nekaj sto
milijonov dolarjev, torej za sorazmerno
zelo majhne vsote, vendar pa za zneske,
ki znatno presegajo tisto, kar ti deželi
dajeta za mednarodno akcijo, to je po
Združenih narodih.

Razlogi za to so seveda politični, da-
jalci pomoči pa tega tudi ne prikrivajo.

Kot je postajalo jasno, da reševanje
mednarodnih sporov s silo zlasti med ve-
likimi silami ne more nikomur koristiti,
marveč lahko sproži le splošno katastro-
fo, se je prenašalo tekmovanje med blo-
koma čedalje bolj na ekonomsko pod-
ročje. Posojila, krediti in pomoč neraz-
vitim deželah so dobili v očeh »global-
nih strategov« pomen, podoben oboro-
ževanju v prejšnjih letih.

To bi samo po sebi ne bilo slabo,
zakaj sredstva, ki so jih na ta način do-
bile nerazvite dežele, so bila nedvomno
dobrodošla in so vsaj delno ublažila te-
žavne probleme. Vendar na ta način ni
mogoče rešiti osnovnih problemov ne-
razvitih dežel.

Logika dajanja pomoči na tej osnovi
omejuje njen obseg ne le s tem, ker ni
in ne more biti mednarodna po značaju
in obsegu, marveč postaja tudi kot na-
cionalna akcija omejena in podrejena
trenutnim nihanjem zunanje-političnih
interesov. Resne mobilizacije sredstev
ni mogoče izvesti v nobeni deželi ne
glede na družbeno ureditev s postavlja-
njem omejenih zunanje-političnih ciljev,
se pravi ciljev, ki ne upravičujejo obse-
žnosti naporov in denarja, potrebnega
za pospešen razvoj dveh tretjin člove-
štva. Z drugimi besedami, blokvska zu-
nanja politika je draga reč, za njeno
uresničenje so potrebne visoke vsote
denarja, razvoj nerazvitih dežel pa za-
hteva mnogo več sredstev in zastavlja
mnogo širše cilje.

Zares široka in solidna mednarodna
akcija pomoči nerazvitim deželah je
mogla le na temelju pojmovanja in
sprejemanja logike svetovnega ekonom-
skega razvoja. Sleherno vnašanje blo-
kovskih zunanje-političnih koncepcij v
ta problem le kaže, kako težko in po-
časno zamirajo pojmovanja in pričako-
vanja, da je velike spore treba reševati
s silo. Ne glede na to, da blokvske ri-
valstvo čedalje bolj prenašajo na eko-
nomske teren in da to koristi deželah,
ki na ta način dobivajo pomoč, ta spre-
memba terena bistveno ne spreminja
vsebine blokvske politike. Ta ni mirno
tekmovanje dveh blokov — čeprav ga
zagovorniki pogosto tako popularizirajo
— temveč uporabljanje ekonomskega
orožja za iste cilje, ki jim kot rezerva
služi rušilno orožje oboroženih sil.

Do prehoda na gospodarsko področ-
je je prišlo v položaju, ko merjenje sil
v vojni ni več obetalo zaželenih rezul-
tatov. To stanje v oboroževalni tekmi
pa ne more pojasniti orientacije na go-
spodarsko pomoč kot sredstvo zunanje
politike. To, kar so na ta način dobile
nerazvite dežele, je povsem rezultat
boja za neodvisnost narodov in dežel.
Njihova afirmacija ter boj za državnost
in neodvisnost sta vnesla pomemben,
nov element na mednarodno področje,
element, ki ni bil vseh blokvske poli-
tiki, ker teži za likvidacijo blokvske

razdelitve sveta, vendar pa je hkrati
tarča te politike, usmerjene na blokvs-
ko razdelitev vsega sveta.

Smisel problemov ekonomskega raz-
voja po svetu bi ne bil popoln niti ga
ne bi mogli doumeti brez zgodovinskega
preloma, ali bolje rečeno, brez zloma
kolonializma v povojnem obdobju, ki
je pripeljal v areno kot aktivnega par-
tnerja na stotine milijonov stoletja tla-
čenih narodov Azije in Afrike. S tem
so nastali temelji za reševanje proble-
mov gospodarskega razvoja te velike
večine človeštva, ki je bila potisnjena
vstran od glavnega toka zgodovine ter
je zaostala v svojem ekonomskem in
družbenem razvoju, medtem ko so za-
hodne dežele izkoriščale naravna bo-
gastva teh dežel za svoj razvoj. Te de-
žele zbuja čedalje več pozornosti pri
velikih silah, kar ustvarja razen eko-
nomske pomoči še vrsto političnih pro-
blemov, hkrati pa z bojem proti revščini
in lakoti prispevajo k napredku politič-
nih odnosov po svetu.

S priboritvijo svobode so se narodi
teh dežel srečali s problemom nerazvi-
tosti, revščine in pogosto tudi prenasel-
jenosti (glede na razpoložljive zmog-
ljivosti v proizvodnji hrane). Njihova
osvoboditev v obdobju velike blokvske
zaostanosti je znatno okrepila priza-
devanje velikih sil, da bi te narode in
dežele na svoji strani vključile v boj
med blokoma. Nerazvitost velikih po-
dročij, pravzaprav celih kontinentov, je
postala torej ne le ekonomska, temveč
tudi mednarodni politični problem.

Sleherni napredek v ekonomskem
razvoju teh nerazvitih področij je hkrati
tudi korak k ustvarjanju realnih teme-
ljev resnične mirne koeksistence, oziro-
ma likvidacije blokvske politike. Eko-
nomskega razvoja teh dežel bi nedvomno
okrepil njihov obrambni potencial, kar
je v sedanjih pogojih še vedno važno
za vsako deželo, ki želi ohraniti neodvis-
nost. Še važnejše pa je to, da bi uredi-
tev notranjega gospodarskega položaja
omogočila tem deželah močnejši vpliv
na mednarodne dogodke, tako da bi
ostal vojaški potencial le skrajna re-
zerva, ki bi je najbolj verjetno ne bilo
treba uporabiti.

Najbolj razvite dežele torej po blo-
kovski logiki ne želijo in glede na se-
danje pogoje po svetu morda niti ne
morejo razviti mednarodne akcije go-
spodarske pomoči do tistega obsega, ki
bi zaostale celine naglo iztrgal iz ne-
razvitosti. Po drugi strani pa slabost in
revščina teh dežel krepi blokvske aspi-
racije in pretenzije, s tem pa nenehno
razpihuje ogenj medblokvskega spora,
oziroma zavlačuje takšno ureditev me-
dnarodnih odnosov, ki bi bila potrebna
za uspešno mednarodno akcijo ekono-
mske pomoči.

Ce tako ocenjujemo položaj, dobimo
vtis, da smo v začaranem krogu. Te

krožne težnje pa niso edine sile, ki do-
lujejo na področju te problematike. Tu-
di problem sam se ne vrti v krogu. V
minulih desetih letih smo dosegli pre-
cejšen napredek, čeprav so rezultati še
vedno nezadovoljivi in preskromni.

Logika blokvskega rivalstva in me-
sebojnega izpodirjanja sili tudi zago-
vornike blokvske politike, da določajo
vsaj nekaj sredstev za ekonomsko po-
moč. V isti smeri deluje tudi ekono-
mska nujna, se pravi, potreba po zvišva-
nju kupne moči in po večji proizvodnji
surovin za potrebe industrije. Ta čini-
telja postajata čedalje pomembnejša
prav zdaj, ko v odnosih med blokoma
čedalje bolj prevladuje mnenje, da z
vojaško silo ni mogoče rešiti prav no-
benega problema.

Zato ni le upravičeno, temveč je tudi
realno postavljati zahtevo, da bi pri-
hranke, dosežene z razorožitvijo, upora-
bili za ekonomsko pomoč.

Pri tem procesu lahko zainteresirane
strani odigrajo važno vlogo, to pa v
znatni meri tudi že delajo. Njihov pri-
spevek, pa naj je zaradi njihovih eko-
nomskega možnosti še tako omejen, je
urejanju mednarodnih odnosov je bil
vsekakor vsaj zadnjih nekaj let čedalje
večji. Ugodni razvoj mednarodnih, zla-
sti pa medblokvskih odnosov odpira v
tem pogledu nedvomno še večje mo-
nosti. Vendar lahko rečemo, da je reše-
vanje notranjih, družbenih in političnih
problemov, torej notranja, družbena in
politična stabilnost teh dežel najvaž-
nejši element njihovega vpliva tako na
mednarodni položaj nasploh, na vpra-
šanje ekonomske pomoči pa posebej.
Progressivni družbeni razvoj in politič-
na mobilizacija najširših ljudskih slo-
jev tudi v revni, nerazviti deželi omo-
gočata znatno naraščanje delovnih na-
porov, večjo produktivnost v pogojih
primitivnega gospodarstva in torej do-
kaj večjo akumulacijo, oziroma pospe-
ševanje ekonomskega razvoja. Delje
odpor proti vmešavanju in poseganju
od zunaj lahko doseže tisto stopnjo, ki
bo zagotovila neodvisnost in onemogo-
čila poskuse od zunaj. Indija, ZAR in
Indonezija so dovolj prepričljivi dokazi
za to.

Ne glede na to, da razdelitev sveta
na razvite in nerazvite dežele, na bogate
in revne otežuje urejanje mednarodnih
in gospodarskih odnosov, pa
političnih in gospodarskih odnosov, pa
problemi, ki jih ta delitev ustvarja pri
tistih, ki jih najbolj prizadene, razvija-
ju progresivne sile, ki bodo v procesu
likvidacije teh problemov morale od-
straniti tudi mnogo važnejše probleme
in spremeniti družbeno ureditev celih
kontinentov. Težave, ki jih povzroča ta
razdelitev, so ne le nadloga, temveč
tudi poziv na boj proti preteklosti, so
tudi gibal naprednih sil.

Leo Mates

Na pobudo francoskih diplomatov, po-
sebnost pa po izjavi De Gaulle na tiskovni
konferenci v Parizu 12. novembra, da se
je Francija pripravljena pogajati o prek-
initvi vojne in rešitvi alžirskega spora, je
začasna alžirska vlada sklenila poslati v
Pariz svoje predstavnike, med katerimi
naj bi bili tudi pravi alžirski prvaki s pod-
predsednikom vlade Benbellom na čelu.

Uradna Francija še ni odgovorila na to
ponudbo, toda dobro inspirirani tisk je v
svojih komentarjih skoraj brez razlike so-
glasno izrazil nezadovoljstvo, ker hočejo
Alžirski poslali na pogajanja ljudi, ki so za
rešitvami. Po takem odgovoru dobro ob-
veščenega tiska lahko več ali manj z go-
tovostjo pričakujemo tudi negativen odgo-
vor vlade, ki bo s tem zamudila še eno pri-
ložnost, da bi med razgovorom s edinimi
pravi predstavniki Alžira zvedela pogoje
in možnosti o prekinitvi vojne in izvedbi
referenduma kot najusodnejše listine za
rešitev alžirskega vprašanja.

NERAZUMLJIVO ODKLANJANJE

Alžirski predlog se jim zdi torej ne-
umesten in nesprejemljiv, ker predvaja
razgovore z jetniki. Toda: Benbella in nje-
govi štirje tovariši sploh niso jetniki. Fran-
coske vojne oblasti so jih zaprle takrat, ko
so kot gosti Maroka in njegovega vladarja
potovali na konferenco dežel Magreba. Po-
stoppek, po katerem so prišli za rešitve, je
svetovna javnost ocenila kot nekaj neza-
slišnatega in ga še sedaj tako ocenjuje. Vse-
kakor ni povečal ugleda Francozom, še
manj ugodno pa je vplival na alžirski spor.
Ce so že doslej pozabili popraviti svoje na-
pake s tem, da bi izpustili Benbella in nje-
gove tovariše, potem naj bi jih vsaj sedaj
steli za ljudi, ki so politično kvalificirani
za pogajanja, kakor jih šteje alžirska Fron-
ta narodne osvoboditve, ki jih je med nje-
hovo odsotnostjo izvolila za člane nove
vlade.

Razgovori z ujetimi političnimi nasprot-
niki niso novost niti redkost. Nasprotno,
videti je, da je to postalo že pravilo in neke
vrste privilegij kolonialnih sil. Tudi Nehru
je bil v zaporu, ko je Velika Britanija za-
htevala, naj pride na razgovore. Sedanjega
kralja Maroka so pripeljali z večletnega
pregnanstva, da bi vodil pogajanja in skle-
ni sporazum s Francozi. Podobno se je
zgodilo tudi z Burgibom, pred nedavnim
z Makariosom. Pa to niso edini prime-
ri. Po vsem tem se danes ne bi bilo treba
čuditi, če nastopijo jetniki kot alžirski de-
legati. Upoštevati pa je treba tudi, da se

bodo podobne stvari še dogajale. Kolonij
je še precej in vse so večidel v enakem po-
ločaju. V prihodnosti utegnejo vse te ko-
lonije iti to pot.

Ce je tako, potem res niso jasni res-
nični razlogi nezadovoljstva zaradi najno-
vejšega predloga alžirske vlade in ni jasno,
zakaj Pariz pravzaprav odklanja ponudeno
pogajanje.

KRATKOVIDNO VEZANJE ROK

Ce bodo Francozi ostali pri svojem, mo-
rajo računati s tem, da bo OZN med sko-
rajšnjo razpravo o Alžiru ravnala po svo-
jih obveznostih in bo, če nič drugega,
sprima strankama ponovno priporočila,
naj se začnejo pogajati po načelih, ki jih
je glede Alžira ta svetovna organizacija že
priznala in usvojila, to je po načelih ne-
odvisnosti in demokracije.

Zaradi svoje kratkovidnosti Francija
drugo za drugo opušča priložnosti, da bi
uredila težavni spor, ki jo izčrpuje in brez-
upno veže ravno sedaj, ko ji je vsak atom
moči potreben drugod. Zaradi Alžira je v
težavnem in neprijetnem sporu z Arabi
in Afriko, zaradi svoje splošne kolonial-
istične politike pa je postala kamen spoteke
in napadov vseh afriških, azijskih in vseh
drugih svobodoljubnih dežel na svetu.

EVROPSKI VIDIKI

Vse to dogajanje ima tudi globoke ko-
renine. Zaradi vztrajnosti, s katero posku-

toliko spremenjene, da zahtevajo svobode
in neodvisnost v imenu splošnih prak-
nih interesov, upošteva tudi interese
svojskih kolonialističnih sil, če ne celo
svojo kratkovidnostjo zabresti v se tejo
položaj in si zrahljati svoje nacionalne po-
zicije v Evropi.

POMEN PRIBLIŽANJA AFRIKI IN AZIJI

Obdobje popuščanja v odnosih Vzhod-
Zahod vzbuja nove tendence in po svoji
usmerja razvoj, katerega niti majhne ni
velike evropske sile ne smejo omalovaže-
vati in ki se bo vidno zrcalil na njihovih
interesih, pozicijah in možnostih. V novih
pogojih in dogajanjih, zaradi katerih se
se znaša v nepričakovanem položaju, ni
lahko bilo večjega pomena njihovo pribli-
ževanje afriškim in azijskim deželah in
sodelovanje s temi deželah, kakor tudi s
drugimi deželah sveta, ki si ne želijo, da
bi hladna vojna oživila na področju Vzhod-
Zahod, niti na drugih področjih ali v obli-
kah. To približevanje in sodelovanje v
lahko potekalo drugače kakor v pretek-
losti. Dandanes bi se malokdo lahko uspe-
no zoperstavil morebitnim negativnim ten-
dencam, da bi se ohranili sami, slaboten in
izoliran, kakor bi se lahko zgodilo evro-
pskim deželah, kljub njihovi veličini v pre-
teklosti in njihovi doverljajni moči.

Ce gledamo stvari v tej luči, predstavi-
lja ponudba alžirske vlade še eno časi-
no sprejemljivo priložnost, ki bi Francozi
omogočila, da bi se kar najhitreje pri-
godili novim pogojem in tendencam v svet-
Srečna rešitev alžirskega spora in uspeš-
na pogajanja bi pomenili skromen, vendar
prezreden most med Francijo in Evropo v ce-
loti in med Afriko in Azijo na drugi strani.
Sedanji razvoj jih usmerja drug k drug-
emu in jim nakazuje, da bo njihova vpra-
hodnost veliko bolj povezana, kakor je bila
preteklost, kajti samo z medsebojnimi zbir-
zanjem in povezavo bosta preprečili slabo
izkušnje iz preteklosti in si zagotovili silo
in varnost.

Josip Djerdja

JAKOB KVAS:

NITI »DIVJI ŠPORT« NITI »TRETJA SILA«

Nuditi delovnemu človeku in mladini osvežitev, zdravo in koristno razvedrilo z namenom krepitve zdravja, ohranitev telesne in delovne sposobnosti ter dopolniti telesno vzgojo — vse to je želja in namen organizatorjev športnega življenja v naših delovnih kolektivih.

Pa ne samo to; taka so tudi hotenja in zahteve neposrednih proizvajalcev in upravljavcev v podjetjih in ustanovah. Z uskladitvijo teh dveh činiteljev in ob pomoči sindikatov se je v letu 1959 udeleževanje v športu v delovnih kolektivih izredno razvilo. Kakor rečeno, razvila se je posebna, tako imenovana svobodna športna dejavnost, ki pa pri nas ni samo »delavska«, je pa seveda precej razširjena med delavci.

Da se razvija ta dejavnost v delovnih kolektivih, so neke objektivni razlogi; le-teh je po mojem mnenju več.

Sodobni tempo življenja, kvalitativne spremembe v procesu proizvodnje, uvajanje avtomatizacije in elektronike — vse to in še vrsta drugih činiteljev vpliva na spremeni način življenja delovnega človeka. In zato ne smemo prezreti teh odločilnih činiteljev v novih pogojih družbenega življenja pri nas, kadar govorimo o športu v delovnih kolektivih. To ni »divji šport«, kot so ga nekateri proglasili iz čisto konkurenčnih razlogov, gledano skozi očala XIX. stoletja. Se manj pa je športno življenje kot nujnost rekreacije v delovnih kolektivih, tako imenovana »tretja sila«, ki ji posamezniki, zaradi svoje organizacijske okorelosti in neelastičnosti hočejo naprti ta naslov.

Približati se delovnemu človeku!

Resnici na ljubo bi želel v tem članku povedati tole: Športne in telesnovzgojne organizacije se morajo približati delovnemu človeku. Njih sistemi in metode dela morajo postati dostopni, ne togi in odbijajoči, organizacijsko tako, da bo omogočeno svobodno izbiranje in vključevanje v razne vrste športne dejavnosti. Tako, kakor je pestro in dinamično vsakdanje življenje — le-to pa se stalno razvija in bogati — tako je več kot nujno tudi na področju športa in telesne vzgoje delovnemu človeku posredovati kar največ pestrosti in raznolikosti. To pa na žalost največkrat opažamo le pri športnih igrah delovnih kolektivov, zelo malo pa pri ostalih organizacijah. Tu je tudi vzrok, da je od zelo visokega števila zaposlenih v naši republiki, odstotek aktivnih članov v teh društvih in organizacijah zelo nizek.

Lahko trdim, da so dosežene nekatere vsebinske spremembe pri razvoju športa v delovnih kolektivih, ki delavce zadovoljujejo, jim omogočajo razvedrilo, spremembo in ki slehernemu dajejo možnost da prebije prosti čas v naravi, ki združuje ljudi in družijo prijetno s koristnim. Da je to res, govori predvsem rezultati, doseženi v letošnjem letu.

Več kot 35.000 zaposlenih sodeluje v športu

Izleti v naravo, kolesarjenje itd., široka mreža sicer zasilnih naprav vseh vrst pri počitniških skupnostih, domovih oddiha in campingih, športni rekviziti in naprave v kolektivih — vse to je omogočilo dejansko masovnost v delovnih kolektivih, ki se zlasti izredno razvija v merilu občine (komune). Kakor je osnovna celica vsega družbeno političnega življenja ko-

muna, je tudi razvoj športa v delovnih kolektivih v praksi dobil pečat komunalnega interesa. Letos so bile zelo redke občine, kjer občinski sindikalni sveti niso preko leta organizirali vrsto srečanj med kolektivni.

Tako je samo na Jesenicah bilo vključeno v razna tekmovanja nad 7000 zaposlenih, v občinah Ljubljana-Siška, Ljubljana-Moste, Ljubljana-Bežigrad nad 3000, v Celju, Gorici, Kanalu in Idriji nad 5000, samo v Mariboru nad 6000, na Ravnah, v Črnučah, Murski Soboti, Kranju in drugod nad 3000; zaposlenih v elektrogospodarstvu je aktivno sodelovalo skoraj 50%, če upoštevamo močan razmah športnega življenja še v grafični industriji, industriji papirja, tekstilni industriji in kovinski industriji, nam še sicer ne popolni podatki povedo, da smo med zaposlenimi, ki se udeležujejo v raznih panogah športa dosegli število nad 35.000 zaposlenih, ki so v poletni sezoni temu koristnemu razvedrilu posvetili svoj prosti čas.

Pri tej ugotovitvi pa ni prezreti udeleževanja v zimski sezoni, ki bo povečala gornjo številko za najmanj 50 %.

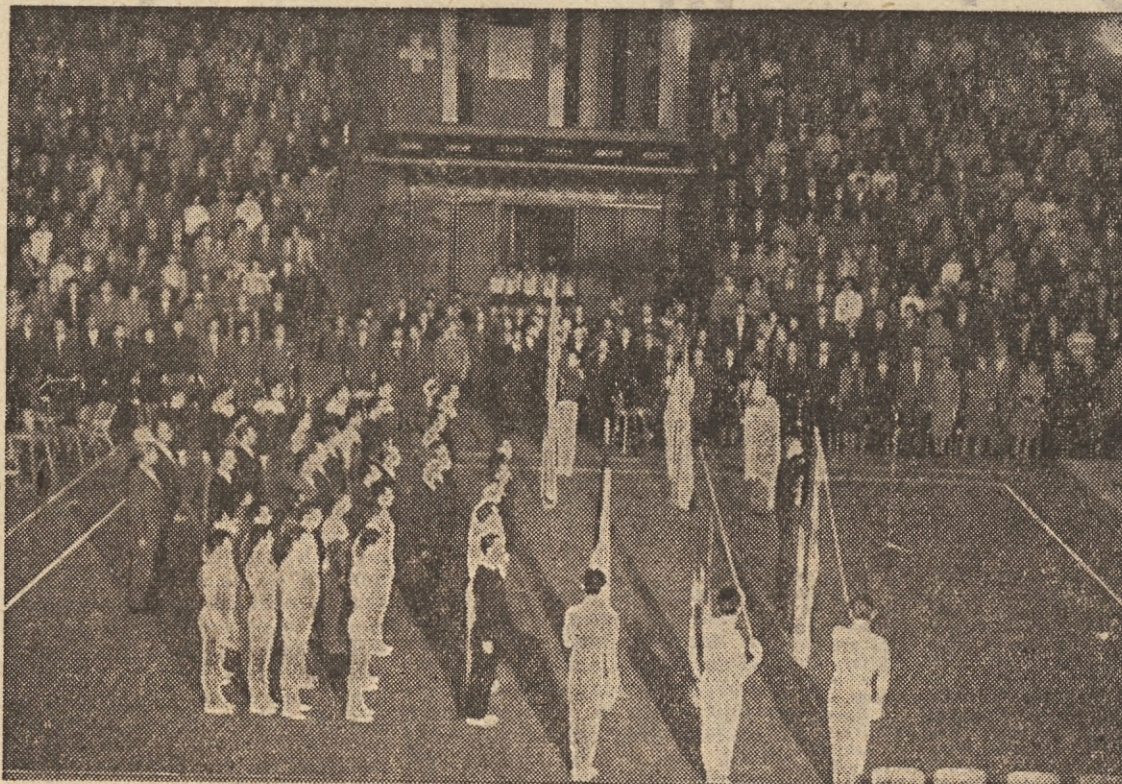
Metode, prilagojene nagnjenjem zaposlenih, upoštevaje razpoložena delavcev do določenih vrst športa, izredna prizadevnost občinskih in okrajnih sindikalnih svetov in vedno večje spoznanje pristojnih činiteljev v gospodarstvu, da je zdravo razvedrilo in šport pomemben faktor v gospodarskem uspehu — vse to je omogočilo, da je dosežen izreden vzpon v letošnjem letu na področju razvoja športa v delovnih kolektivih.

Ne dvomim, da bi bil uspeh še pomembnejši, če bi pri tem sodelovali vsi tisti činitelji, ki so za razvoj športa in telesno kulturo še posebej odgovorni.

Sveti za telesno kulturo

Zdi se mi, da bi morali sveti za telesno kulturo pri občinskih in okrajnih ljudskih odborih globlje poseči v problematiko na tem področju, ne samo v to, kje in kakšni objekti naj obstojijo, kakšna sredstva so potrebna itd., temveč bi se morali ti družbeni organi skupaj z ostalimi družbeno političnimi faktorji več ukvarjati s politiko športnih problemov usmerjanja, koordinacija med društvih raznih panog športa in telesne kulture še nima trdnosti temeljev (razen nekaj primerov), pereče je kadrovsko vprašanje v odnosu na organizatorje in strokovne kadre. Menim, da bi se morala društva in telesnovzgojne organizacije močnejše kot doslej osredotočiti na tiste terene, v katerih je izvor za masovnost, to pa so delovni kolektivi. Njihovi stiki z delovnimi kolektivi ne bi smeli obstojati le takrat, kadar so jim potrebna finančna sredstva. Ta problem je nujno potrebno drugače rešiti. Stiki in povezanost z delovnimi kolektivi naj bi bili v tem, da jim kot strokovnjaki in organizatorji pomagajo in s tem dosežejo združitev interesov v komunih v enotni akciji za poenotenje nadaljnega razvoja in napredka tudi v tej dejavnosti družbenega življenja.

Torej je bistvo povsem drugje, ne v »divjem športu« niti v »tretji sili«, še manj pa v konkurenci med društvih in telesnovzgojnimi organizacijami. Bistvo je v tem, da se delovnemu človeku po naporu delu omogoči tako potrebno razvedrilo, ki mu bo prijetno in koristno.



REPREZENTANT IZ RUDNIŠKIH JAŠKOV

Nekega dne — bilo je leta 1948 — je v partizansko društvo v Hrastniku prišel droban, suh in bled fant. Pravzaprav ga je s seboj pripeljal njegov prijatelj, ki je že nekaj časa telovadil v društvu.

»Ali bi lahko tudi jaz telovadil?«

Načelnik se je zagledal v fantove temnorjave oči, ki so bile uprte vanj. V teh očeh je bila ena sama velika prošnja, pomešana s pričakovanjem, radovednostjo in bojaznijo.

»Koliko pa si star?«

»Štirinajst.«

Verjetno si je mislil vodnik: kaj posebnega ne bo nikoli iz tega drobnega dečka!

Tako je mali Marjan prišel v partizansko društvo. Kmalu so vodniki opazili, da je v telovadnici neverjetno vztrajen. Če mu kakšna vaja ni šla, jo je ponavljal po dvajsetkrat, tridesetkrat in še večkrat. Počasni se je Marjanova vztrajnost začela obrestovati. Na rokav, nogah, prsih in drugih delih telesa, kjer so bile še pred nekaj meseci videti le same »kostil«, so se kot po čudežu pojavile mišice. In mali Marjan je začel vse hitreje napredovati. Kar na lepem je načelnik spoznal, da se je v svojih prvotnih ocenah zmotil, da bo vendarle »nekaj nastalo« iz nekdanjega slabčica...

...Pet let pozneje... Nekdanji bledolčni in drobnji začelnik je stal v telovadni vrsti. Na prsih se mu je blestel jugoslovanski državni grb. Bilo je to leta 1953, ko se je naša državna reprezentanca v Hofu pomerila z Nemci. Zdaj Marjan ni bil več nekdanji slabčič. Zdaj je bil že močan, mišičast mladenič.

Potem je šlo hitro naprej: 1954 svetovno prvenstvo v Rimu. Nato številni nastopi v državni reprezentanci. Lani nastop v Moskvi na svetovnem prvenstvu. In še mnoge druge tekme, ko je nosil državni ali slovenski grb. Te dni smo ga spet videli na Gospodarskem razstavišču, kjer je na mednarodnem turnirju mestnih reprezentanc tekmoval za Ljubljano.

Popoldne pred turnirjem sem ga obiskal v hotelu. Marjan Skaza — je sedel na postelji in si šival startno številko na svojo majico.

Kako kaj se počuti v Hrastniku in kaj je novega v njegovem društvu, sem ga najprej pobaral. Nasmehnil se je in pokazal močne, zdrave bele zobe. Da je kar zadovoljen. Zaslужek je dober, delo je sicer težko, a že gre. Časa za trening pa nima ravno dovolj.

»Prej si bil v kurilnici kurjač. Zakaj si to delo pustil?«

»Premalo sem bil plačan. Zdaj dobim precej več.« Povedal je še, da dela v rovi kot »laufer«. To so delavci, ki zidavajo rudniške jaške. Delo ni ravno lahko, dvigati morajo po 45 kg težke betonske klade, ki jih rabijo za obzidavanje.

»Torej imaš kar dovolj kondicije in moči?«

Spet se je nasmejal. »O, to pa že. Toliko kondicije, da se mi včasih, ko se vrnem iz jaške, sploh ne zljubi v telovadnico. No, pa se malo oddahnem in spočijem, potem pa le grem.«

Pripovedoval je, kako ima organiziran trening. Včasih popoldne, včasih popoldne. Kakor mu pride št. Če mora na delo zvečer, gre v telovadnico ob petih popoldne, ob pol de-

vetih je spet doma, potem pa večerja in v rove. Tako gre dan za dnem.

Povprašal sem ga, če mu je zdaj v društvu dolgčas. Včasih je bilo v hrastniškem »Partizanu« več vrhunskih tekmovalcev — Urbanc, Senica, Erman in še nekateri. Zdaj so vsi v Ljubljani. Le »Mana« — tako ga kličejo prijatelji — je še ostal v Hrastniku. Pritrldil mi je, da je zdaj res nekoliko osamljen. Ima vsega dva, tri boljše telovadce, ki mu lahko tu in tam kaj pomagajo, ga pri raznih tveganjih prvinah lovijo in podobno.

»Nekaj sem slišal, da si želiš tudi več strokovne pomoči? Da bi rad večkrat prišel v Ljubljano, v stik z najboljšimi telovadci? S Cerarjem, Trojarem in drugimi?«

»Seveda bi si to želel,« je odvrnil. »Toda še raje kot v telovadbi bi se izpopolnil v svojem poklicu. Saj nič ne rečem, zaslužim zdaj kar lepo. A vendar bi rad še kaj več dosegel in znal. Izkušen sem za klesarja, opravil sem pomočniški izpit. Rad bi pa še naprej, do mojstrskega izpita. Prosil sem, da bi me poslali v mojstrsko šolo, v večerno srednjo tehnično šolo, ki je trikrat tedensko v Trbovljah. Pa je bila moja prošnja odklonjena.«

Nisem ga hotel več nadlegovati pred tekmo. Stisnil sem mu roko in zaželel uspeha.

»Tisto glede nadaljnje izobrazbe imaš pa čisto prav. Le ne popusti! Če boš tako vztrajen kot na orodju, boš prav gotovo dosegel to, kar si želiš,« sem mu zaklical že med vrati.

I. P.

-nik

S TELOVADCI EVROPSKEGA RAZREDA

Minulo soboto so se v dvorani Gospodarskega razstavišča v Ljubljani pomerile telovadne reprezentance šestih mest; treh domačih in treh tujih. Za to lepo prireditve, ki jo je organizirala Zveza Partizan Slovenije, je vladalo med občinstvom iz vse Slovenije izredno zanimanje, saj so bile vstopnice v trenutku razprodane. Poleg vzorne organizacije in mednarodne kvalitete je k slavnostnemu razpoloženju veliko pripomogla tudi sama dvorana, v kateri bi želeli še večkrat prisostvovati takim in podobnim prireditvam.

Pred tednom dni so imeli Ljubljanci po dolgem premoru spet priložnost prisostvovati lepi mednarodni telovadni prireditvi. Dasi ravno tokrat ni šlo za srečanje državnih reprezentanc, je bila prireditve v pretežni meri na visoki ravni znanja, spretnosti in poguma posameznih telovadcev.

Končni izidi tega srečanja so znani. Trije poglaviti rivali, reprezentance mest Ljubljane (Zah. Nem.), Zagreba in Ljubljane so posegle v odločilno borbo za prvo mesto. Gosti so imeli v svoji vrsti razen državnih reprezentantov, izvrstne telovadce, ki so s svojim zanesljivim nastopom zasluženo zmagali. Med vrstama Ljubljane in Zagreba pa se je razvila tiha, toda srdita borba za drugo mesto.

Ker v zadnjih letih ni bilo slišati o velikih uspehih naših orodnih telovadcev na mednarodnih tekmah, če seveda izvzamemo Cerarjevo bronasto kolajno za dobro opravljeno nalogo na konju v Moskvi, nas zanima kako stojimo sedaj z našo orodno telovadbo. Pri nedeljskem srečanju, kjer smo videli vse najboljše jugoslovanske telovadce, ni bilo težko ugotoviti, da sicer še nimamo vrste telovadcev, ki bi se morala meriti z vrhom evropske elite, da pa naši telovadci le napredujejo in da takih telovadcev pri nas še nikoli nismo imeli. Zato ni dvoma, da je napredna naša telovadba lep korak naprej. Če pri tem ni dosegla svetovne ravni, je pač razlog v tem, da tudi drugod niso čakali in da so drugod napredovali še bolj naglo.

Z bolj načrtnim delom, z vzgajanjem dobrih trenerjev, z množičnostjo in primernimi gnotnimi sredstvi bomo morali vzgojiti nove dobre telovadce, saj bi večje število takih kot sta Cerar in Čaklec znova pripomoglo k nekdanji slavi jugoslovanske telovadbe.

NOVOMEŠKO PISMO



Okrajni zvezi TVD Partizan Novo mesto je v letu 1960 zupana organizacija tradicionalnega zleta Bratstva in enotnosti, ki ga vsako leto organizira eden izmed sodelujočih okrajev iz vseh republik. Res je, da so pravice za ta zlet v teku, vendar je opaziti, da ne gredo od rok, kot bi morale iti. Med zelo važnimi nalogami, ki stojijo pred organizatorji, je seveda ureditev športnega objekta, kjer bodo vsi glavni telovadni nastopi, saj se pričakuje več kot 10 tisoč nastopajočih. Sedanja obstoječa objekta je sposobna samo za nogometna srečanja, za druge discipline ne pride v poštev. K urejevanju športnega prostora se je pristopilo že v začetku letošnjega leta, lahko pa rečemo, da premalo

resno, tako, da je glavni termin zamujen in bo delo v zimskih mesecih precej težavnejše.

Veliko pomoč pri izgradnji je prispevala mladina novomeškega okraja, ki je opravila okoli 7000 delovnih ur in pa sindikalne podružnice novomeških podjetij. Mladina je delala v času šolskih počitnic, člani sindikata pa v mesecu avgustu in septembru; zdaj so te akcije prenehale, dela pa je prevzelo gradbeno podjetje Pionir.

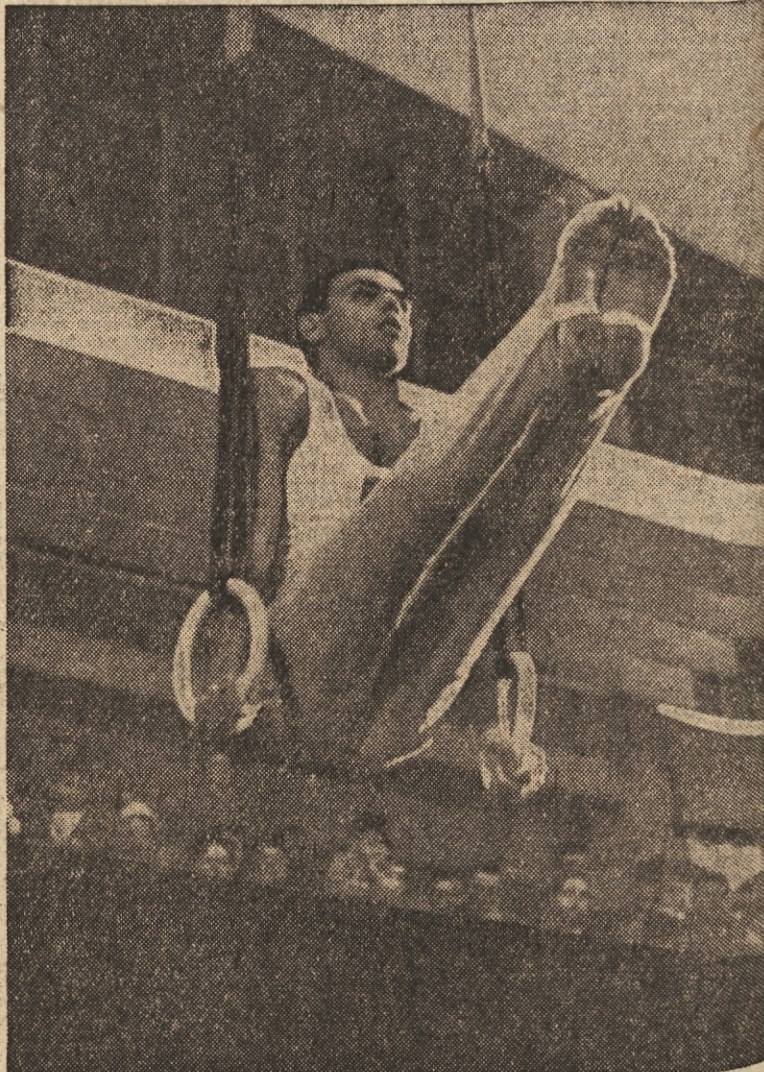
Glavni zletni dnevi so predvideni za 19., 20. in 21. junij, se pravi, za dovršitev vseh gradbenih del ostane dokaj kratek termin, zato je skrajni čas, da ponovno pristopi na pomoč mladina in sindikalne podružnice, če ne drugače, pa z nedeljskim prostovoljnim delom.

Vsi se zavedamo, kakšne važnosti je izgradnja tega važnega objekta v Novem mestu, in to ne samo za zlet, ampak za splošni razvoj športa v Novem mestu, zato upamo, da ne bo zadržkov pri pomoči.

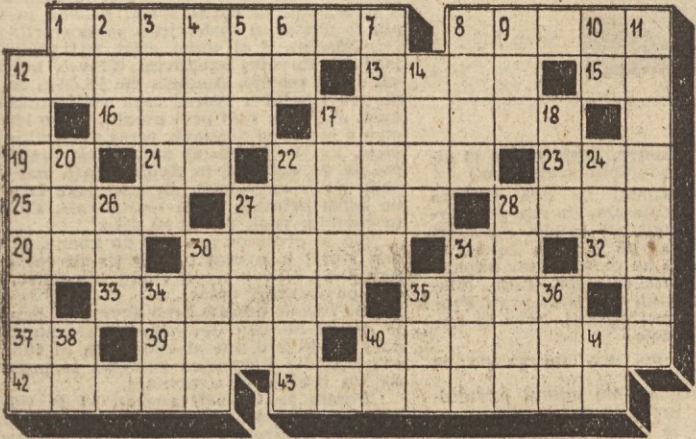
S. D.

Za Bežigradom so kegljali

Očinski sindikalni svet za Bežigradom je v čast dneva republike priredil prvenstvo kegljačev v borbenih partijah. Udeležilo se ga je 11 ekip. Premožno so zmagali kegljači Elektrosignala s 399 keglji pred Ardelom I 355, Upravo za ceste 332, Avtoobnovo 320, Cementarjem 310 itd.



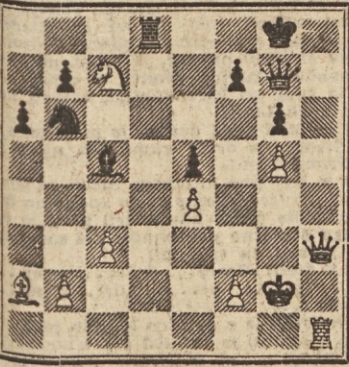
NA KROGIH JE MARJAN SKAZA V HUDI KONKURENCI DOSEGEL TRETJE MESTO



KRIŽANKA ŠTEV. 40.

Vodoravno: 1. starorimski amfiteater v Rimu, 8. pokvečena črka, ki je ni moč prebrati, 12. najnapornejša disciplina v teku, 13. velika ujeta, 15. osebni zaimsek, 16. najmanjši prispevek, 17. hodim, 19. nikalnica, 21. vez-

KOMBINIRAJMO ŠT. 42



Beli na potezi dobi.
Beli: Kg2, Dh3, Th1, La2, Sc7, Pb2, c3, e4, f2, g5 (10).
Črni: Kg8, Dg7, Td8, Lc5, Sb6, Pa6, b7, e5, f7, g6 (10).
Spet materialno enaka pozicija, v kateri pa stojte bele figure na odločno boljših mestih, vtem ko so črne bolj ali manj v vlogi pasivnih statistik. To je okoliščina, ki jo je boljša stran že nešteto krat izbrala za uspešen zaključek.

Rešitev: 1. Sebi (po 1. ... f6 in 4. De6).
Črni je nemočen proti 3. L: f7 + dar je ta pot hitrejša, kajti (Beli bi lahko vzel damo, ven in 4. Df7 mat), Lf8 2. S: d8! sledi 2. D: x6 +, Kf8 3. Th8 + 1. Sebi (po 1. ... f6 in 4. De6).

Leteči krožniki
že leta 1944 v Črnomlju

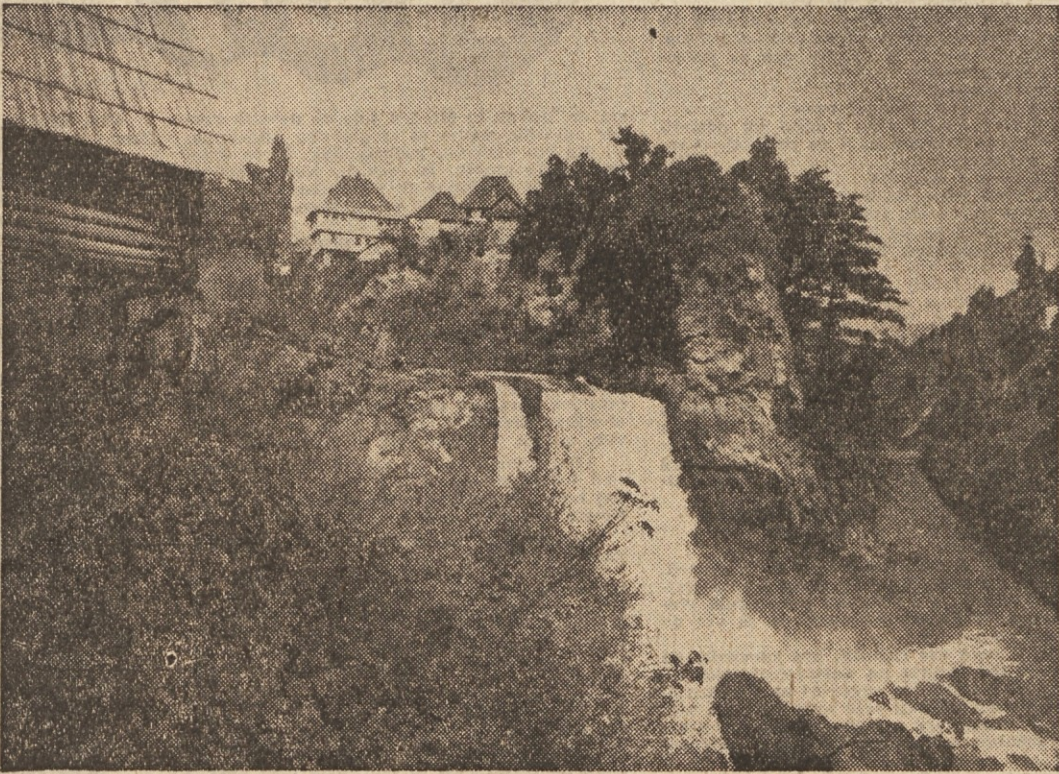
Nikar ne mislite, da je tale bosa! Imeli smo jih, zares, že takrat. Sicer nismo še vedeli za pravo ime tega artikla, danes pa ni nobenega dvoma, da so res bili pravi leteči krožniki.

Mojstri v partizanskih delavnicah so bili neznansko veseli, če je kje v dosegljivi ali pa tudi v težko dosegljivi sosesčini strmoglavilo kakšno letalo, še prav posebno v časih so bile leteče trdnjave. Naskočili so jo kot mravlje in odnesli z nje vse, tudi tisto, kar bi navaden partizan komaj slutil, da se more koristno uporabiti. In tako so se iz avionskih aluminijastih sten kmalu pojavili v kuhinjah prekrasni blesteči krožniki — pa naj še kdo reče, da niso bili leteči!

Nenavadna pomoč

Zadnje leto okupacije je stopal lepega dne proti vasi Svetje pri Medvodah preprost kmet. Kazalo je, da prihaja z njive, bil je ves od prsti in poten. Čez železniško progo, mimo nemške straže zraven vile Sora in naprej v vas! Nihče se ni zmenil zanj. Opazil pa ga je partizan Knific, ki se je ravno mudil v vasi. Saj to je tovariš Franci iz Sentvida! Brž sta se sporazumela, da je prišel po živino za prehrano naše vojske. Knific, po domače Ahčev, je dal bika in kmet ga je odgnal po isti poti, kakor je prišel. Toda šment! Prav pred vilo Sora, pred nemško stražo se je bik ustavil in ni in ni hotel naprej. Zaman je bilo vsako priganjanje.

Nemci so ga nekaj časa molče opazovali. Vedno več se jih je zbiralo. Franciju pa vroče, vedno bolj vroče! Tedaj je prišel najprej eden izmed Nemcev, potem pa še ostali, biku prigo-varjati, naj se premakne. A bik je uprl noge v tla in se ni premaknil. Bikova trmoglavost je ujezila Nemce in so — takoj v formi — priskočili s puškimi kopiti. Ker je bik še vedno kopal na mestu, so se uprli vanj in ga z združenimi močmi potisnili mimo vile Sora, po klancu in čez železniško progo, vmes pa udrihali in prigovarjali, naj bo pameten in lepo uboga. Končno



NAŠA NAGRADNA UGANKA

Zadnja slika iz serije naših nagradnih ugank »Pred dnevom republike« prikazuje mesto, ki je neposredno povezano z dnevom republike.

Odgovorite nam:

- kako se imenuje to mesto?
- po katerem dogodku je znano?

• točen datum (dan, mesec in leto tega dogodka).

Rešitev vseh štirih nagradnih ugank nam pošljite najkasneje do 2. decembra. Pošljite jih na naslov: uredništvo »Delavske enotnosti«, Ljubljana, Kopitarjeva 2/IV, p. p. 284. Prosimo, da ne pozabite priložiti kupona ter na pisem-

ski ovitek napisati »Za nagradno slikovno uganko«.

Vse pravilne rešitve, ki bodo do 2. decembra prispele na ta naslov, bomo žrebali ter izžrebancem podelili osem nagrad.

Prva nagrada 7000 dinarjev, druga 5000, tretja 3000 in pet nagrad po 1000 dinarjev.

se je bik vdal v svojo usodo in začel sam stopati naprej.
Partizan Franci se je Nemcem zahvalil za pomoč — in hajd z bikom v partizane!

Žeja osušila
električno centralo

V okolici Starih žag je bil blizu javke 99 D glavni štab oskrbljen tudi z električnim to-

kom, ki ga je proizvajala majhna turbina na bližnjem potočku. Oba, turbina in potoček sta bila komaj tolikšna, da sta zaslužila svoje ime, nekaj žarnic sta pa le razsvetljevala.

Lepega dne pa je toka nenadoma zmanjkalo. Zlomka, le kaj bi to bilo! V temi sta jo mahnila dva električarja ob vodu. Nič! Napeljava je bila v redu. Vse sta pretaknila in pri-

šla nazadnje do same »centrale«. In kaj sta ugotovila? — Konjarjem se je zdel potoček najprimernejše mesto za napajanje, pa so njihovi konji popili vso zajezeno vodo...

KUPON 40

PARTIZANSKI
HUMOR



— Signora, kje so partizani?



— Tam.



— Grazia!



— Tovariš, ne zameri, kdo od vas je kulturnik?



— Jaka, vstani! Zbor brigade!
— Kaj pa je spet?
— Pri kurirju smo našli čik, pa ga bomo zdaj kolektivno pokadili.



— Pa me res ne vlečeta za nos, da je tu zgoraj trafik?!



— Prva je padla na stolp, druga na šolo, tretja, ki se ni razpočila, pa nekam sem, a je izginila kakor kafra...

»Ali meni, da so mi čutila odpovedala?«
 »Po moje ne,« je rekla.
 »Če ni ne to ne ono, preostaneta le še dve možnosti.«
 »Kateri dve?« ga je pogledala.
 »Prva možnost: v avto, ki me je preganjal in me skušal suniti v prepad, je bil vgrajen mehanični voznik.«
 »In kakšen naj bi bil?«
 »V avto vgrajeni elektronske možgane, v katerih mehanični spomin, vnaprej zapisane določene ukaze za gibanje vozila, potem pa elektronski možgani prenašajo te ukaze na ročice v avtomobilskem motorju.«
 »Kako je mogoče vnaprej določiti smer in hitrost gibanja?« ga je vprašujoče pogledala.
 »Mogoče je,« ji je zatrdil, »pa še sorazmerno preprosto.«
 »Ne razumem.«
 »Primer ti bo povedal vse.«
 Nagnil se je in vzel z mize ob postelji zemljevid, ga razgrnil in ji ga pokazal. »Vzemiva tle čisto!«
 »Vidim jo,« je rekla.
 »Ta cesta pelje sto metrov naravnost, potem zavije na desno, spet kakih trideset metrov naravnost, pa na levo in spet na desno. Glej, tu je speljana dober kilometer naravnost. Če vse to veš — podatke ti posreduje zemljevid — lahko zastaviš mehaničnemu spominu naslednje naloge: vožnja naravnost, desno, naravnost, levo, desno in nazadnje naravnost.«
 »Ali meni, da je bil tako opremljen tisti avto, ki te je preganjal?« ga je vprašala.
 »Dvomim,« ji je odgovoril, »ni sicer zato, ker je neznan avto vozil odvisno od mojega razsodila, kar pomeni, da gibanje mojega zasledovalca ni bilo zahtevano vnaprej. Neznane ni mogel vedeti, kako bom vozil. Tega pa ni vedel nihče, niti jaz sam ne, dokler nisem sedel za krmilo.«
 »Hm, kako pa na to je potem uspelo?«
 »Avto so krmarili na daljavo.«
 »Toda kako?«
 »Tudi to ni tako težko,« ji je odgovoril. »Znanstveniki sploh ne poznate in ne privzate težav,« je z vdihom pospremlja svoje besede. »Pri nas umetnikih pa je vse na moč zapleteno!«
 »Ko ti bom vse razložil, boš spoznala, da avtomobilska vožnja na daljavo ni tako težava,« je nadaljeval. »Najprej mi odgovori na vprašanje: Če hoče voznik voziti svoj avto tako, da sedi doma v naslanjaču... Hm, kaj potrebuje?«
 »Vsekakor naslanjač,« je naglo odgovorila.
 »Izvrstno,« se je zasmejal. »Kaj še?«
 »Voz,« je nadaljevala.
 »No, kaj še?«
 »Eh, zdaj pa ne vem več,« je priznala.
 »Če ne veš, boš pa izvedela,« je ji rekel. »Najprej povej, kaj vse potrebuje navaden voznik.«
 »Videti mora, kod pelje, krmariti mora v začetni smeri, dati plin in zavirati,« je brez premisleka naštel.
 »Izvrstno poznas dolžnosti voznikov motornih vozil,« ji je odgovoril. »Zdaj pa tole kako bo voznik istega avtomobila lepo od doma gledal, kod vozi njegov avto, pa čeprav je nekaj kilometrov daleč?«
 »Nimam pojma,« je rekla.
 »Kako pa je mogoče gledati na daljavo?«
 »Z daljnogledom,« je rekla.
 »Seveda tudi z daljnogledom, vendar ne na velike razdalje.«
 »Povej že, kako je s temi?« je postala nestrpna. »Zakaj me mučiš z vsemi temi reči?«
 »Tako,« vidiš, če hoče voznik, ki ostane doma, videti smer vožnje svojega avtomobila, mora biti v avtomobilu televizijna kamera, ki snema cesto pred avtomobilom in jo posreduje na televizijsko platno, ki ga ima voznik v naslanjaču pred seboj. S tem je rešen prvi problem: voznik vidi, kod pelje njegov avto.«
 »Izvrstno,« je rekla, potem pa se je zamislila. »Kako pa vrtil krmilo?«

9. poglavje
 CLOVEK JE ODDAN

Teden dni po Mladenovi vrnitvi v laboratorij ali deset dni po tisti vrtolomni nočni vožnji in poskusu umora ter tri dni pred obletnico tistega dne, ko je dr. Novak zapel mlademu znanstveniku svoj načrt izuma, imenovanega »Tretji val«, je bil sestavljen telemat, aparat za prenašanje snovi po elektromagnetnih valovih.

Ob tleh popoldne sta dr. Novak in Mladen začela montirati zadnji del aparata, tako imenovani komandni mehanizem.

Kontrolna plošča z vzvodi, ročicami, številci, signalnimi lučkami in celo vrsto žic je bila povsem pripravljena in preizkušena. Morala sta le še pritrditi tablo na komandno mizo in že bi bil telemat pripravljen na prvi poskus, ker sta oddajnik in komandno mizo že prej priključila nanj.

Montaža kontrolne plošče se je zaradi zapletenosti zvez vlekla celih šest ur, tako da

SLOBODAN PETKOVIC

Tretji VAL

sta dr. Novak in Mladen šele ob devetih zvečer odložila orodje in si globoko oddahnila. Ko sta pritrdila zadnji vijak, ki je držal komandno ploščo, je stal dr. Novak zraven aparata ves zgrbljen in s povešeno glavo.

»Profesor, zdaj je vse gotovo,« je začel Mladen.

Njegovo navdušenje za uspešno opravljeno delo, ki ga je mučilo leto dni, je bilo tolikšno, da je povsem pozabil na utrujenost, na nedavno bolezen in celo na poskus uboja, ki ga je malone stal glavo.

Profesor je molčal. Na širokem čelu in na skoraj povsem plešasti glavi so se mu svetile znojne kapljice. Šele potem, ko je dvignil glavo, je Mladen opazil, da je profesorjev obraz na smrt bled in da se mu oči mrlično lesketajo. Ustnice so se mu skrivile, ko jih je razpil, da bi spregovoril.

»Da, gotovo je,« je zamolklo spregovoril. »Ali bolje: začelo se je.« Ne da bi pojasnil, kaj hoče povedati s tistim »začelo«, si je dr. Novak z robcem otrl znoj in rekel:

»Predlagam, da najin telemat preizkusiva jutri jutraj.«

»Profesor,« je pohitel Mladen, »mar res lahko počakate do jutri jutraj? Zdaj, ko je tako naporno, dolgotrajno delo nazadnje le opravljeno?« Glas mu je zvenel kot otroku, ki so mu vzeli najljubšo igračo in jo spravili v omaro, ki jo bodo šele jutri spet odklenili.

»Prav gotovo ga ni človeka, ki bi mu bilo za »tretji val« več, kot je meni,« je resno nadaljeval profesor. »Prav gotovo ni nihče, bolj nemiren, kot sem jaz. Prav zaradi tega nemira pa menim, da bi napravila prvi poskus jutri, da ne bova z živčnimi, premalo pazljivimi prijemi uničila sadov tolikšnega truda.«

Zaman je Mladen prepričeval profesorja, da bo pazil kar se le da. Z nobenim pokazom ni mogel omajati profesorjeve odločnosti.

Tako sta šla spat, v velikem, svetlem laboratoriju pa je stal dokončno izdelani, vendar še ne preizkušeni telemat.

Mladen je bil ves nemiren. Ob razburjenosti ni mogel spokojno spati. Ob prvem svitu se je zbudil, potem pa je nestrpno čakal, da ga bo profesor poklical, da bosta prvič poslušala snov na daljavo.

Ni mu bilo treba dolgo čakati, ker je profesorja nemara prav tako mučila nestrpnost. Že ob šestih jutraj je potkal na Mladenova vrata.

»Fant, čas je,« je zaklical.

»Ze zdavnaj sem se zbudil,« je odgovoril Mladen in odprl vrata.

»Kaj menite, kam bi postavila sprejemnik?« je vprašal Mladen.

»Za prve poskuse ga ne bova postavljala predaleč, da bova laže nadzorovala rezultate.«

Novak je odšel na balkon, da bi se ogledal hišo se je pobeželo položilo nagibalo v dolino, ki se je spet dvignila v hribčice z vinogradi.

»Ali vidiš najvišji grič? Tistega tam, ki na njem stoji čuvajeva hišica?« je vprašal profesor.

»Seveda ga vidim,« je rekel Mladen.

»Tja bova postavila sprejemnik. To je dobre tri kilometre daleč. Lidija so stala ob sprejemniku in nama poročala o uspehu našinega poskusa.«

»Ali bo to prav?« ga je vprašal Mladen.

»Najin aparat bo zbudil med prebivalstvom preveč pozornosti.«

»Kje neki? O tem sem že razmišljal. Kupil sem prav tisti vinograd, ki o njem govoriva. Čas trgatve in del v vinogradih je že zdavnaj mimo, zato se nama ni treba nikogar bati.«

Dobro uro dela: sprejemnik sta z močnim žerjavom naložila na tovornjak, ga peljala po cesti sedem kilometrov daleč — tri kilometre je bilo v zrčni črti — in ga tam spet spravila z voza.

Potem sta se vrnila v laboratorij, Lidija pa je ostala zraven sprejemnika. S profesorjem je imela telefonsko zvezo, sicer pa sta lahko tudi skozi laboratorijsko okno videla Lidijo in razpoznavala njene znake.

Okrog osmih si je dr. Novak zadovoljno pomel roke in rekel:

»No, Mladen, zdi se mi, da je vse pripravljeno.«

»Tudi jaz mislim, da je,« je rekel Mladen.

»Napočili je trenutek, ko bodo valovi nosili snov po vesolju prvič, odkar stoji svet.«

»Profesor, če se bo to uresničilo, in prav nič ne dvomim, da se bo,« je rekel Mladen, »bo to ena največjih zmag človeškega duha.«

»Največja, Mladen, če ne boš hud zaradi te neskrupulosti,« je odvrnil profesor.

»Dobro, profesor, kateri predmet ste doleteli, da bo prvi poletel skozi eter?«

»Predmet?« je vzkliknil dr. Novak. »Ne bo predmet!«

»Kaj pa?« se je Mladen sunkovito obrnil k njemu.

»Če bo z menoj konec, boste ostali vi živeti in boste lahko izpopolnili svoj izum.«

»Nikakor ne, Mladen! Le dva človeka imata vame toliko zaupanja, da sta pripravljena osebno sodelovati pri prvem poskusu. To sta ti in jaz. Hkrati pa je le en človek, ki mu smem dovoliti, da bo morda žrtve napake v mojih računih. In to sem jaz. Tako, Mladen! Druge možnosti ni, jaz bom prvi. Preden bova napravila prvi poskus, bova še enkrat pregledale vse dele.«

Pregled je trajal pol ure, potem pa je doktor Novak rekel:

»Mladen, preveri, ali sta anteni oddajnika in sprejemnika pravilno usmerjeni!«

»Kar poglejte,« je rekel Mladen, »anteni



»Skozi eter bo prvi poletel star človek,« je glasno odgovoril profesor.

»Profesor, to bi bilo nesposabno,« je hitel Mladen. »Če je v aparatu najmanjša napaka, lahko gre vse po zlu. Pa ne le to! Vzemimo, da telemat v redu opravi svojo nalogo... Kje imate jamstvo, da bo živo bitje preživel to pošiljanje na daljavo?«

»Jamstva ni,« je odgovoril profesor, »prav kot ga ni bilo še pri nobenem velikem dejanju. Kdo je jamčil Kolumbu, da se bo vrnil, ko se je odpravil čez morje iskat nove celice? Kdo je jamčil polarnim raziskovalcem, planincem, raziskovalcem morskih globin, da se bodo vrnili živci? Pa so le šli, čeprav so se zavedali, da tvegajo življenje.«

»Če je tako, mi dovolite, da jaz prvi tvegam življenje v telematu,« je rekel Mladen.

»Zakaj?« ga je vprašal dr. Novak.

»Se natanko ujemata,« je enkrat ugotovil valovno dolžino oddajnika in sprejemnika!«

»Ujemata se!«

»Ali ima tok dovolj visoko frekvenco?«

»Nedvomno,« je rekel Mladen.

»Nedvomno,« je rekel Mladen.

»Če je tako, mi preostane le še eno gram: oddajni celico.«

Štirinajst minut in trideset sekund je se manjkalo do devetih. Profesor Novak je dvignil slušalko in poklical Lidijo, ki je bila v zrčni črti tri kilometre daleč.

»Lidija,« je rekel, »ali si pripravljena?«

»Da, profesor, se je tiho odzvala.

»Ali veš, kaj moraš storiti?«

»Da,« mu je odgovorila.

»Ponovi svoje dolžnosti!« ji je naročil.

»Nadzorovati moram delovanje sprejemnika, slediti zaporedje lučk na svetlobnih si-

gnalih, v primeru motnje obvestim komandni center, ko bo proces snovi zaključen, pa moram odpri celico.«

»Izvrstno, Lidija,« je rekel profesor. »Matetijo bomo poslali točno ob devetih. Pogled na uro!«

»Sem že pogledala.«

»Dobro. Točno pet sekund čez deveto bo odprla vrata v sprejemno celico.«

»Razumem, profesor, in dobro opravite!«

Novak je odločil slušalko, odločno stopil k oddajniku in odprl vrata. Preden je vstopil, je obstal in razburjeno spregovoril:

»Mladen, ti si edina priča največjega dejanja v človeški zgodovini. Človek bo potolgal skozi vesolje. Doletela me je čast, da sem ob tvoji pomoči tvorec tega veličastnega izuma. Jaz bom tudi prvi potnik, ki bo letel po etru s hitrostjo svetlobe, torej dvajsetkrat hitreje, kot letijo doslej najhitrejšje rakete. Če me je že doletela ta dvojna čast, naj se ji pridruži še nevarnost, da bom prva žrtev, ko bo začel delovati naš »tretji val«. Če bi se to zgodilo, vedi, da mi ni žal.«

Ko je profesor povedal do konca, je Mladen stopil k njemu in mu stisnil roko. Potem je dr. Novak stopil v oddajno celico, Mladen pa je zaprl vrata.

Bilo je tri minute pred deveto. V tem času je moral Mladen opraviti še marsikaj. Najprej je vključil anteni oddajnika in sprejemnika. Modra kontrolna svetiloba je pokazala, da sta brezhibno naravnani.

Potem je vključil aparat, ki je vskladi valovni dolžini oddajnika in sprejemnika. Rumena kontrolna lučka je pokazala, da sta valovni dolžini na las enaki.

Tretji, predzadnji opravil: priključitev električne energije in spreminjanje v potrebno frekvenco. Ko je vključil tok, je najprej zamolklo zabrnelo, potem pa je postal zvok od trenutka do trenutka bolj prodoren. Čez čas je pošastno zapiskalo, potem pa je bilo nenadoma vse tiho. Piskanje ni prenehalo, vendar je doseglo višino, ki je človeško uho ne zazna več.

Ko je bila dosežena potrebna frekvenca, se je pokazala zelena lučka. Zdaj je bilo treba le še priključiti oddajnik. Do devetih je manjkalo še trideset sekund.

Profesor Novak je bil v temni celici. Mladen je vedel, da šteje sekunde, morda zadnje pred veliko zmagao ali strašno smrtjo.

Dvajset sekund pred deveto je Mladen pritisnil z levico na gumb z napisom »Pozor!« Čeprav ni slišal ničesar, je vedel, da istočasno zvonita dva zvonca v celici oddajnika in tudi pri sprejemniku, zraven kamere je stala Lidija.

Deset sekund pred deveto je prav tako s levico pritisnil na drugi gumb. Na njem je pisalo »Pripravljeni!«

Jutro je bilo tiho in mirno. Sonce je sicer slabostno, vendar prijetno grelo spokojno dolino in valovite griče. Skozi čisti zrak je videl Mladen sleherni podrobnost pri sprejemniku, ki je stal na vrtnici.

Začel je šteti: »Deset... devet... osem... sedem... šest... pet... štiri... tri... dve... ena...«

Isti trenutek je z desnice krepko potegnil za ročico, s katero je vključil tok v oddajnik. Tok napetosti nekaj milijonov voltov in s nekaj milijardami megahertzov je v desetstotinki sekunde napadel dr. Novaka in...

Mladen si ni ugetil odgovoriti na to hipotezo, zakaj pet sekund je že minilo.

Pograbil je daljnogled in pogledal.

Lidija je stopila k sprejemniku in ga odprla. Komaj je to storila, je stopil iz kabine dr. Novak, ki je ves nasmejan mahal z rokami.

Vse skupaj se je zdelo tako preprosto, da je bilo še najbolj podobno ukani cirkuskega mojstra. Človek je stopil v skatlo, deset sekund kasneje pa je prišel iz druge, ki je bila nekaj kilometrov daleč.

V tih sekundah je bil razstavljen na atomske dele, razdalja pa je premerila s hitrostjo tri sto tisoč kilometrov v sekundi.

Telemat je deloval brezhibno.

Zamisel »Tretjega vala« se je uresničila na vsej črti.

Aparati so prvič v zgodovini oddali človeka.

10. poglavje
 NEODPOSILNO PISMO

Zvečer sta dr. Novak in Mladen zadnjič napravila poskus, polet snovi pod oznako »Oddala sta človeka«. Tihi mir septembra, če večera, toploga in spokojnega, se je spuščal na valovite travnike in polja, koder so se malo poprej hiteli najbolj čudni elektromagnetni valovi.

Uspeli poskus je napravil na oba znanstvenika izreden vtis, vendar je bilo njuno veselje zelo različno.

Mladen se je veselil iskreno in čisto. Ves njegov široki obraz od močnih čeljusti do dobrodusnih modric očel je sijal od sreče. Nikjer ni imel obstaran v poskokuval je za laboratoriju, thoh pel, si mel roke in si že stotič ponovil: »Uspelo je... Uspelo je...«

Spored Radia Ljubljana od 30. novembra do 6. decembra

PONEDELJEK	TOREK	SREDA	ČETRTER	PETER	SOBOTA	NEDELJA
dne 30. novembra	dne 1. decembra	dne 2. decembra	dne 3. decembra	dne 4. decembra	dne 5. decembra	dne 6. decembra
6.00-6.30 Budnica	5.25 Naše pesmi	5.00-5.30 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)	5.00-5.30 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)	5.00-5.30 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)	5.00-5.30 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored)	6.10 Nekaj domačih
6.30 Napevi za dobro voljo	5.45 V koracanem ritmu	5.30-6.00 Blazni Arnič: Simfonija dela	5.30-6.00 Blazni Arnič: Simfonija dela	5.30-6.00 Blazni Arnič: Simfonija dela	5.30-6.00 Blazni Arnič: Simfonija dela	6.30 Pihalna orkestra JLA in Ljudske milice
7.15 Reklame	7.30-7.45 Radijski koledar in prireditve dneva	6.00 Jezikovni pogovori	6.00 Jezikovni pogovori	6.00 Jezikovni pogovori	6.00 Jezikovni pogovori	7.35 Povečke za nedeljsko jutro
7.30 Radijski koledar in prireditve dneva	8.00 Stojti tam v gori partizan... 8.20 Glasba za vsakogar 9.00 Gospodinjstvo na novih potih	9.15 Izbrali smo za vas 10.10 Arje iz italijanskih oper 10.40 Iz filmov in glasbenih revij	9.00 Počasne in poskočne 9.25 Povečke in melodije na tekočem traku 10.10 Johannes Brahms: Koncert za klavir in orkester št. 2 v B-duru 11.00 Vokalni ansambel Les Chakachas 11.10 Tri evropski plesni	9.20 Sprehod po Rimu 9.45 Kotiček za mlade ljubitelje glasbe 10.10 W. A. Mozart: Zaključni prizor iz opere Don Juan 10.35 Od popevke do popevke 11.00 Naši solisti igrajo skladbe za razne instrumente 11.30 Družina in dom 11.45 Zbor Primorskih študentov 12.00 Prizor iz 3. del. Verdijeve opere »Othello«	9.30 Radijska šola za nižjo stopnjo (ponovitev): Dedkovo presenečenje 9.30 Tri priredbe melodij Johanna Straussa za klavir 10.10 Franz Schubert: Prva simfonija 11.30 Pionirski tednik 11.50 Tri narodne pesmi 12.00 Pet pevcev — pet popevk 12.15 Kmetijski nasveti — Ing. Milica Kač: Izkušnje pri zatiranju sadnih škodljivcev	8.00 Mladinska radijska igra 8.30 10 minut z otroškimi zborčki 8.45 Zabavna matineja 9.30 Iz stare duhovniške muzike 10.00 Se pomnite, tovariši... Karel Leskovec: Čudna znamenja 10.30 Zgodovinske pesmi 10.55 Laska glasba 11.30 Zdravko Stefančič: Pedarska goška poema v dolini Drine 13.30 Za našo vas 13.50 Laska spored za podelitev
7.35 Pihala v vedrem ritmu	9.30 Od melodije do melodije 10.00 V svetu opernih melodij 11.30 Za naše male — Venčeslav Winkler: Srečanje s pionirji na osvobojenem ozemlju	11.00 Samospeve srbskih skladateljev poleta sopranistki Milica Meze in baritonist Milivoj Bačanović 11.25 Radijska šola za višjo stopnjo — Herbert Rudland: Vest, ki tečejo po dnu morja 11.55 Zabavni orkester Rafaela 12.00 15 minut z Vaškim kvintetom in pevčema Božom in Mirkom 12.15 Radijska orkestra univerze — V. Franc Skušek: Zdravstvena zaščita telet v farnski vzreji 12.25 Pisanji zvoki z Dravskega polja 12.45 Zabavni orkester Will Glane 13.15 Obvestila in zabavna glasba 13.30 Poje akademski zbor »Tone Tomšič« p. v. Janca Boleta 13.45 Baletni intermezzo 14.25 Radijska šola za srednjo stopnjo — Milica Bartelj: Zvesti Cuj 14.55 Glasbena medija 15.40 Novost na knjižni polici — Beecher Stowe: Koča strica Toma 16.00 Koncert po željah 17.10 Sestane ob petih 17.30 Zabavni potpourri 18.00 Kulturna kronika 18.20 Slavnostni preteklosti Vam igrajo 18.45 Domače aktualnosti 19.00 Obvestila reklame in zabavna glasba 19.30 Radijski dnevnik 20.00 Izberite melodijo tedna! Muzio Clementi: Sonata št. 2 v b-molu 21.00 Gioacchino Rossini: Gospod Bruchino, opera v 1 dejanju 22.15 Plesni orkester Radia Köln 23.10 Dmitrij Sostakovič: Prva simfonija 23.45 Ameriška pevka Frankie Laine in Johnny Ray 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje	11.00 Vokalni ansambel Les Chakachas 11.10 Tri evropski plesni 11.30 Oddaja za cimbane a) Danilo Gorinsk: Pesmi za najmlajše b) Cimbani poje in igrajo 12.00 Stiri znane slovenske samospeve zapoje Miro Branjak, pri klavirju Marjana Vodopivec 12.15 Kmetijski nasveti — V. Franc Skušek: Umetno osemenjevanje svinj 12.25 Manuel de Falla: Drugo dejanje opere »Kratko življenje« 13.30 Pesmi in ples bratskih jugoslovanskih narodov 13.55 Glasbene razglednice 14.25 Sport in športniki 14.40 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo 15.40 S knjižnega trga 16.00 Med suitami 16.35 Povečke se vrstijo 17.10 »Kaj bi jaz tebi dal« 17.30 Zabavni orkester Victor Young 17.45 Ljubljanski jazz ansambel 18.00 Turistična oddaja 18.15 Spoznavajmo naše umetnike — VIII. Basist Miroslav Cangačević 18.45 Radijska univerza — Prof. dr. Jan Dembowski: Glavne poti in stranpoti živalske psihologije 19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba 19.30 Radijski dnevnik 20.00 Naš zabavni orkester 20.15 Tedenki znanjopolitični pregled 20.30 Skladateljske silhuete iz večernega sveta 21.15 Oddaja o morju in pomorskih 22.15 Kvintet Jožeta Kampača 22.30 Nočni operni koncert 23.10 Moderna plesna glasba 23.40 C. Ph. Emanuel Bach: Trio v B-duru za flauto, violino in cembalo 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje	12.25 Narodne melodije z orkestrom Toki Horwath 12.45 Narodne in priredbe Cirila Preglja 13.30 Violinist Uroš Prevorsek igra violinske skladbe 13.55 Trio Avenik 14.30 Ansambel Mojmirja Seta 14.35 Radijska šola za nižjo stopnjo: Dedkovo presenečenje 14.55 Zabavni orkester Alfred Scholz 15.40 Iz svetovne književnosti 16.00 Petkov koncert ob štirih 17.10 Razgovor z volivci 17.20 Veliki zabavni orkestri 17.40 Moški komorni zbor iz Celja p. v. Egona Kunaja 18.00 Človek in zdravje 18.10 Plesni orkester RTV Ljubljana 18.30 Iz naših kolektivov 19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba 19.30 Radijski dnevnik 20.00 Naš zabavni orkester 20.15 Tedenki znanjopolitični pregled 20.30 Skladateljske silhuete iz večernega sveta 21.15 Oddaja o morju in pomorskih 22.15 Kvintet Jožeta Kampača 22.30 Nočni operni koncert 23.10 Moderna plesna glasba 23.40 C. Ph. Emanuel Bach: Trio v B-duru za flauto, violino in cembalo 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje	12.25 Domáci napevi izpod zelenega Pohorja 12.45 Klavir in hammond orgle 13.15 Obvestila in zabavna glasba 13.30 Arje iz znanih oper 14.10 Pesmi iz Istre in Dalmacije 14.25 Zanimivosti iz znanosti in tehnike 14.40 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo 15.15 Reklame in zabavna glasba 15.40 Na platnu smo videli 16.00 Slovenska pesem od romantike do danes 16.30 Melodije za razvedrilo 17.30 Glasbena križanka št. 15 18.00 Jezikovni pogovori 18.15 Poje Slovenski oltar 18.30 Dane Škerl: Drugi koncert za klavir in godala 18.45 Okno v svet 19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba 19.30 Radijski dnevnik 20.00 Spoznavajmo svet in domovino 21.00 Melodije za prijeten konec tedna 22.15 Povečke velikih mest 23.35 Moderna plesna glasba 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje	12.00 Melodije za vas 12.15 Ivo Tildardović: »Mala Plovanja« (odlomki iz operete) 12.30 Radijska igra — Emil Zola: Thérèse Raquin 12.35 Max Bruch: Koncert za violino in orkester št. 1 v g-molu 12.45 Obvestila, reklame in zabavna glasba 12.50 Radijski dnevnik in športna poročila 13.00 Ali jih poznate? 13.05 Obisk pri naših skladateljih — V. — Uroš Krek 13.15 Plesna glasba 13.20 Poročila na tekočem traku 13.45 Gerald Finzi: 5 bagatelov za klavir 13.50-16.00 Naši solisti pred mikrofonom

Še bodo peli klopotci v ljutomerskih goricah



Terasni žični nasadi trte

Ni še dolgo tega, ko je odmevalo po Slovenskih goricah klopotanje klopotcev, ki so ponos lepih vinogradov v okolici Ljutomeru. Te gorice pripadajo Vinogradniškemu gospodarstvu. Klopotanje je zamenjalo kranje vran, ki oznanja prihod zime. Utihišla je tudi vesela pesem trgačev, lepo urejene vinogradniške površine pa je zavila megla v svoj neprozorni pajčolan.

Vinogradniško gospodarstvo Ljutomer gospodari s 1287 ha zemlje, od katerih odpade 337 hektarov na vinogradniške, 363 hektarov na njivske, 180 ha na travniške, 75 ha na pašniške, na sadonosniške 123 ha ter 191 ha na gozdne površine, ostalo pa na stavbišča. Posestvo je razdeljeno na 7 delovišč, in sicer na 5 vinogradniško-sadjarških in 2 poljedelsko-živinorejski delovišči. Vsako izmed njih ima svoj gospodarski in finančni plan. Delo je skrbno organizirano, obračunava pa se po enoti proizvoda.

VINOGRADNIŠTVO

Posestvo se ukvarja predvsem z vinogradništvom, ki mu daje tudi najpomembnejši pridelek. Gospodarstvo razpolaga z 201 ha rodnih vinogradov, ne-rodnih novih pa ima 52 ha; ti mladi vinogradi so sodobno urejeni, v glavnem na žični opori. Od teh odpade 25 ha na terasni sistem, kjer se vršijo vsa dela mehanizirano. Letni pridelek se suče okrog 100 vagonov prvovrstnih vin. V zadnjih 4 letih je prejel kolektiv za svoj vinski pridelek 25 zlatih in 18 srebrnih medalj. Ljutomerska vina slovijo po vsem svetu. Zanje se zanimajo predvsem Angličani, katerim je sklenilo posestvo pogodbo za dobo 3 let vnaprej, da bo dobavljalo letno 60 vagonov vina. V gospodarstvu so se pojavile težkoče posebnosti v zvezi s šolanjem visokokvalitetnih izvoznih vin, ker so vskladiščena kar v 23 kletih v njihovem vinogradniškem območju. Delo se zaradi tega podražuje, pa tudi šolanje ni tako kvalitetno, kakor bi bilo, če bi bilo vse vino spravljeno v eni kleti. DS podjetja je že v lanskem letu sprejel sklep, da zgradijo centralno vinsko klet s kapaciteto 300 do 400 vagonov vina, kar je življenjsko nujno za delovni kolektiv in celotno ljutomersko področje. V kleti bi bile tudi vse potrebne predelovalne naprave, stiskalnice in drugo. Tu nameravajo proizvajati tudi naravne brezalkoholne grozdne in sadne sokove. Pridelek grozdja bi prevažali iz vinogradov naravno, v ta centralni predelovalni obrat, služil pa bi tudi za

odkup grozdja in vkletnje vin od ostalega zadržnega in privatnega sektorja na tem območju. Načrti za klet so v izdelavi.

Z gradnjo bodo pričeli prihodnje leto, v kolikor bodo odobreni krediti pri Zvezni kmetijski banki.

Zelo važno vprašanje, pred katerim stoji kolektiv, je odobritev investicijskih kreditov. Izdelan je namreč investicijski elaborat za obnovo 65 ha vinogradov v kompleksni površini po terasnem sistemu. Z delom ne morejo pričeti zaradi neodobrenih kreditov, zato se pojavlja vprašanje zaposlitve delavstva v zimskem času, kajti zemeljska dela — rigolanje in naprava teras — se vršijo le v zimskih mesecih. Če krediti ne bodo odobreni, bo ostalo okoli 300 ljudi 2 meseca brez zaposlitve. Da je podjetje v preteklem letu lahko zaposlilo v zimskem času vse svoje delavce,

so se odločili za obnovo 15 ha vinogradov, kar je bilo zasajeno v letošnji pomladi. Zaprošenih kreditov pa še do danes niso prejeli, čeprav se sučejo hektarski donosi v sodobno urejenih vinogradih pri teh visokokvalitetnih sortah od 80 hl na prej, kar je v skladu z zveznimi predpisi o hektarskih donosih.

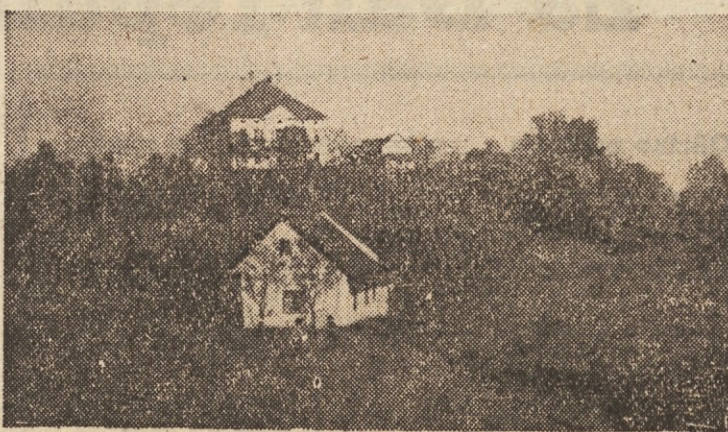
POLJEDELSTVO IN ŽIVINOREJA

Drugo mesto v proizvodnji zasedata poljedelstvo in živinoreja, katera urejuje kolektiv z najhitrejšim tempom. S privatnimi kmeti vrši prostovoljno arondacijo zato, da si ustvari na posameznih večjih mestih obdelovalne površine, istočasno pa sprti zgradi na teh kompleksih živinorejske centre in ostale potrebne zgradbe.

Uvozili so 100 kom. plemenskih švedskih prašičev, za katere se gradijo v Ljutomeru moderni svinjaki. Istočasno zi-



Rigolanje



Ljutomerske gorice

dajo v Ljutomeru tudi hlev oziroma pitališče za 1000 kom. bekonov. Z dograditvijo tega objekta bo znašala letna proizvodnja 2000 kom. bekonov. Obe stavbi sta že do polovice zgrajeni. Na kompleksu v Veržetu nasproti železniške postaje bodo spomladi začeli z gradnjo govejega hleva za 200 molznih krav. Podoben hlev bodo zgradili na Moti pri bivši žrebčarni. Z gradnjo hlevov je vzporedna nabava 200 repov plemenskih telic. Na ta način bo imelo gospodarstvo v prihodnjem letu čredo 750 glav goveje živine.

SADJARSTVO

Tretjo proizvodno panogo predstavlja sadjarstvo, katere mu so v prejšnjih letih posvečali premalo pozornosti. Ker so v teh krajih naravni pogoji za uspevanje sadnega drevja odlični — predvsem v nižinskih legah — je kolektiv uvidel potrebo po obnovi sadovnjakov. Letno obnovijo okoli 15 ha sadovnjakov, vse z lastnimi sredstvi. V domači drevesnici vzgajajo prvovrstne sadike različnih vrst sadnega drevja. Do sedaj obnovljene sadonosniške površine merijo preko 50 ha. Zasadili so predvsem breskove, hruškove in jabolčne sadike. Gospodarstvo pridelava ob dobri letini tudi do 150 vagonov sadja.

Pri tako velikih obdelovalnih površinah in pri različnih

panogah gospodarstva je vse- kakor potrebno tudi dobro strokovno vodstvo, katerega pri- manjkuje. Zato je gospodarstvo na pobudo direktorja podjetja tov. Vrasa in nekaterih drugih, ki so razumeli potrebo po strokovnjakih, ustanovilo dvoletno vinarско-sadjarško in poljedel-sko-živinorejsko šolo na Ljuto- meru. V prvi letnik se je lani vpisalo 25 slušateljev, ki izdelu- jejo z dobrimi uspehi. V letoš- njem letu se je vpisalo novih 17 učencev. Pouk se vrši od 1. septembra do 1. marca, po- tem pa morajo slušatelji na prakso v panogo, kateri so se posvetili. Po dovršeni šoli bodo kvalificirani vinogradniki, sad- jarji, poljedelci ali živinorejci, obenem pa tudi polkvalificirani traktoristi.

Člani kolektiva so povezani v dveh sindikalnih podružnicah: ena je v Železnih dverih, druga pa v Presiki. Na razpolago imajo potrebne prostore za kul- turno izživljanje. Posebno agil- ni so v zimskih mesecih, ko v okviru Svobode in mladinske organizacije pripravljajo razne igrice, s katerimi gostujejo tudi v drugih krajih.

Želeti je, da bi s pomočjo odobrenih kreditov zabrnili v zamegljenih goricah čimprej buldožerji in traktorji ter zrahljali prst, v kateri bo tudi po- zimi našlo delo 300 delavcev, ki bi sicer ostali brez posla.

Domžale v luči družbenega samoupravljanja

Domžalski industrijski ba- zen, ki leži na pragu idilične pokrajine pod Kamniškimi pla- ninami, spreminja iz dneva v dan svoje lice. Živahnost raz- vijajoče se industrije ter z njo

nehni dotok ljudi s podeželja v domžalsko industrijo, ima za posledico živahno komunalno izgradnjo, ki se kaže v izgrad- nji stanovanj in ostalih objek- tov, ki bodo uravnavali in do-

omrežje, tako da mesto ni več v nevarnosti pred epidemijami. Prav tako polagajo cevi za vo- dovod in ne bo dolgo, ko bodo vodne črpalke šle v pozabo kot predmet človekove primitivne ustvaritve. Čas pa prinaša vedno in vedno še nove naloge.

Domžale pa, kot center upravnega in gospodarskega središča mora radi svoje po- membnosti dobiti tisti izgled v svoji urbanistični ureditvi, ki mu po svoji vlogi pripada. Za dobro opravljanje zdravstvene službe je treba nujno postaviti nov zdravstveni dom. Kulturni dom s kino dvorano postaja pretesen ter po svoji ureditvi ne odgovarja več sedanjosti. Šole z dozidavanjem učilnic re- šujejo le stežka pomanjkanje šolskih prostorov. Uresničile so se želje vajencev obrtnih strok, tako, da so po trudopolnem de- lu dobili svojo šolo, ki s svo- jim zunanjim izgledom dopol- njuje do neke mere urbanistič- no ureditev. V nenehni skrbi za naše otroke so pokazali de- lovni kolektivi veliko razume- vanje s tem, da bodo adaptirali stare zgradbe v otroške vrtce. Delavke-matere bodo lah- ko pri svojem delu, saj bodo skrb za njihove otroke prevze- le otroške vzgojiteljice; odraz tega pa bo vsekakor porast pro- izvodnje.

IZPOLNITEV PLANA

Podjetja že ugotavljajo iz- polnitev letošnjega plana pro- izvodnje. Na obrazih ljudi od- seva veselje nad dobro oprav- ljenim delom, ki so si ga na- ložili ob začetku leta. Skrb za izpolnitev plana je na kraju, pričena se borba za preseganje plana proizvodnje. V tem krat- kem času do novega leta se bo pokazala tudi vsa veličina do- bro pripravljene organizacije v podjetjih, v katero so vložili velik del svojih naporov naši strokovni kadri, katerim je bi- la zaupana proizvodnja. Oba zbora Občinskega ljudskega od- bora Domžale skrbita in ugo- tavljata potrebe, ki jih bo tre- ba še opraviti v tem letu in

pripravljata plan za prihodnje leto. Neizmerne so potrebe, ki bi jih bilo treba izvišiti, a vse naenkrat ni mogoče. Zato bo treba prvenstveno reševati naj- nujnejše naloge v zvezi s ko- munalno izgradnjo, ki jih ni mogoče odlagati v nedogled.

SKRB ZA DELOVNEGA ČLOVEKA IN NJEGOV RAZVOJ

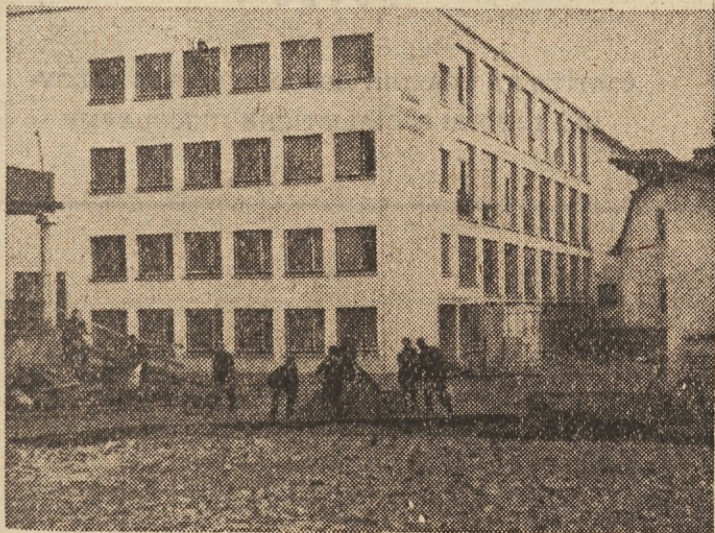
Stalna skrb za človeka se kaže tudi v oblikovanju njego- gove duševnosti, socialistične miselnosti in v rasti njegove strokovnosti. Niz oblik pošol- skega izobraževanja organizi- rano deluje na območju občine, ki posredujejo našemu delovne- mu človeku tisto, kar mu še manjka na njegovem delovnem

mestu. Organizirajo se tudi iz- obraževalni centri v naših podjetjih kot rezultat hotenj in stremljenj našega delovnega človeka po višji strokovni izo- brazbi.

Tudi za oddih in razvedrilo delovnih ljudi v času dopustov je zaenkrat zadovoljivo rešeno. Občinski sindikalni svet je ob- gmotni podpiri delovnih kolek- tivov, gospodarskih organizacij uspel postaviti v Izoli počitni- ško naselje, kjer delavci pre- življajo svoj redni dopust v po- letnih mesecih. Tako je počit- niško naselje zabeležilo v tej sezoni preko 1000 nočnin. Go- spodarske organizacije so isto- tako prispevale svojim članom kolektiva polovični popust s tem, da so ObSS nakazale po- trebna finančna sredstva.

V prihodnjem letu računajo, da se bodo nočnine podvojile z ozirom na večje število počit- niških hišic, ki bodo zasedene v vsej sezoni. Pripravlja se tu- di okvirni načrt koriščenja počitniških domov ostalih delov- nih kolektivov z ozirom na pravi- lno in sistematično izkorišča- nje počitniških prostorov v sklopu počitniške skupnosti. Sindikalne podružnice so v le- tošnji sezoni organizirale pre- cejšnje število izletov v razne kraje, kjer so se zbrani se- znanjali z lepotami in rastjo naše domovine.

Ob dnevu republike čestita- jo delovni kolektivi Domžal vsem delovnim ljudem širom naše domovine ter jim želijo še mnogo uspehov v nadaljnji izgradnji.



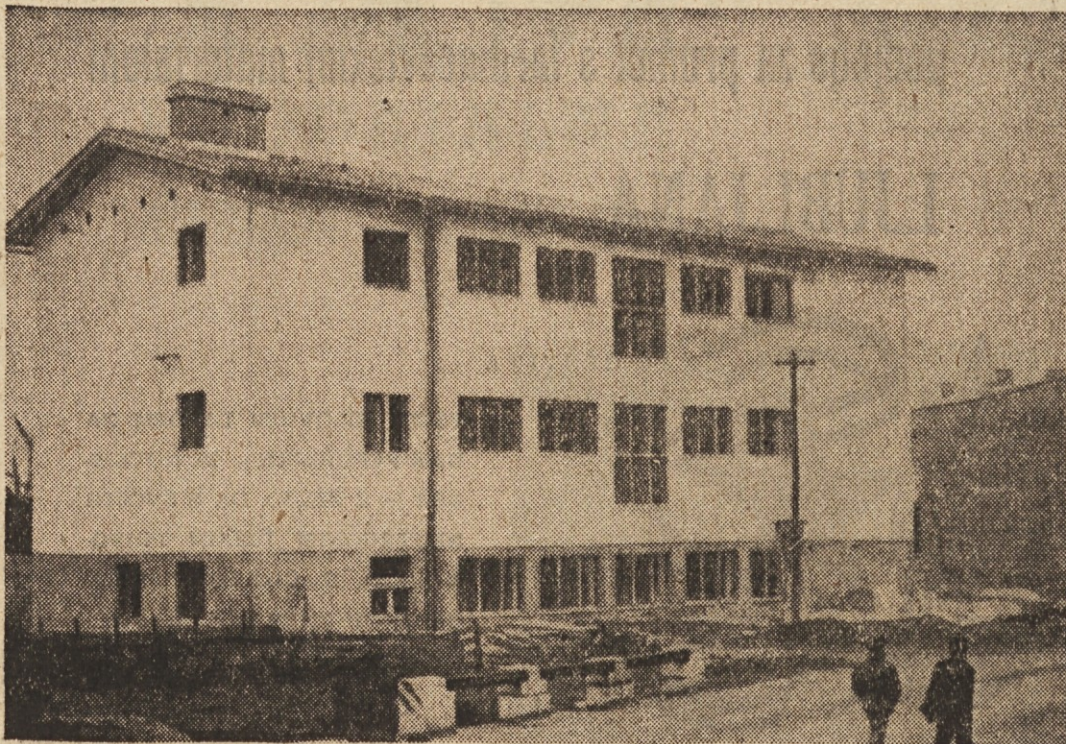
Dokončana novogradnja tovarne sanitetnega materiala »VATA« na Viru

vred oblika naselij, ki spre- minjajo svojo obliko, je odraz borbe človeka-revolucionarja v borbi za čimboljše blagostanje njih samih in poznejših rodov. Iz zastarelih obratov dom- žalske industrije, ki so bili de- diščina preteklih časov, ko se je šele porajala industrija, na- stajajo nove zgradbe, polne svetlobe, združene s harmonijo strojev, ki dajejo takt času, v katerih se poraja nov človek, človek proizvajalec in ustvar- jalec.

V 49 sindikalnih podružni- cah se krešejo misli 6561 čla- nov sindikata po dobro oprav- ljenem delu, ob podpori 35 de- lavskih svetov in upravnih od- borov, kako bi zadostili potre- bam tržišča, potrebam potroš- nikov in njih samih. Njihova moč se kaže ob nenehnem dvig-anju proizvodnje, kar pa ima istočasno za posledico dvig bla- gostanja delovnega človeka. Ne-

polnjevali življenjsko raven de- lovnega človeka.

V veliki meri pomagajo pri tem delu podjetja s svojimi or- gani družbenega samoupravlja- nja, saj oni odločajo o višini prispevkov za komunalno iz- gradnjo. S tem se rušijo ogra- je med posameznimi podjetji v odnosu do komune, katere so do neke mere obstojale v pre- teklem času, a se odstranjujejo s spreminjanjem človekove mi- selnosti, ko se odreka delu do- hodka v svojih podjetjih, v ko- rist skupnim interesom. Zato je toliko bolj živahna komunalna izgradnja. Tako Domžale niso več dolga vas. Iz dolge vasi na- staja dolgo mesto z vedno več- jimi potrebami. Komunalna iz- gradnja le stežka dohaja raz- vijajoče se gospodarstvo, ven- dar je bilo rešenih niz najnuj- nejših opravil, katera so bila opravljena v doglednem času. Dograjeno je bilo kanalsko



Vajenski dom v končni fazi — v ozadju gradnja stanovanjskih blokov

Za Dan republike, 29. november, čestitajo:

Obrtno podjetje

COKLA

Blejska Dobrava

Kolektiv čestita za dan republike in priporoča svoje izdelke cenjenim odjemalcem

Občinski
sindikalni svet

Maribor-Center



**ELEKTRARNA
MOSTE**

MOSTE-ŽIROVNICA

S SVOJIMI OBRATI

čestita za praznik republike
29. novembra

»ZVEZDA«

ročno izdelovanje
modnih čevljev

LJUBLJANA

VODNIKOVA
CESTA 42

TOVARNA
ŠIVALNIH STROJEV

»MIRNA«

MIRNA NA DOL.

Trgovsko podjetje

»MODA«

BLED

se priporoča za na-
daljnji nakup v svo-
jih poslovalnicah

Uprava za
gozdarstvo
OLO Ljubljana



»STIL«
tovarna pohištva
Koper

SE PRIPOROČA ZA CENJENA
NAROČILA

GOSTINSKA ZBORNICA

ZA OKRAJ

KOPER

Trgovsko podjetje

»BOR«

KOPER

čestita in se priporoča
za cenjena naročila



TOVARNA IGEL

KOBARID - SLOVENIJA

ČESTITA VSEM POSLOVNIM
PRIJATELJEM IN VSEM
DELOVNIM LJUDEM

ŠE NADALJE SE PRIPOROČA
ZA CENJENA NAROČILA



»JELOVICA«

Medzadružni lesni kombinat



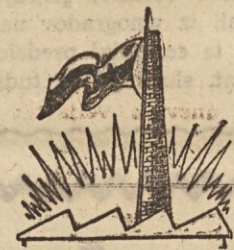
Skofja Loka

čestita vsem delovnim ljudem za praznik republike
— 29. NOVEMBER — in jim želi še mnogo delovnih
zmag

TOVARNA TEKSTILNIH POTREBŠČIN

»UTENSICIA«

LJUBLJANA-RUDNIK



čestita
vsem delovnim ljudem Jugo-
slavije in vsem svojim poslov-
nim prijateljem za praznik re-
publike in jim želi še mnogo
uspehov pri graditvi naše do-
movine



Gozdno gospodarstvo
Kranj
s svojimi obrati

goji, varuje in izkorišča
gozdove ter prodaja
različne gozdne
asortimente

»MEHANIKA«

PROIZVODNJA IZDELKOV PRECIZNE MEHANIKE

Trbovlje

ČESTITA VSEM DELOVNIM LJUDEM
ZA PRAZNIK REPUBLIKE

KOVINSKO OBRATNO PODJETJE

»TRENTA«

BOVEC

ČESTITA ZA PRAZNIK REPUBLIKE VSEM DELOV-
NIM LJUDEM SOCIALISTIČNE JUGOSLAVIJE

»KEMOFARMACIJA«

podjetje za promet s farmacevtskim materialom

LJUBLJANA



ČESTITA

VSEM DELOVNIM LJUDEM ZA
DAN REPUBLIKE — 29. NOVE-
MBER — Z ŽELJO, DA S SVOJIM
NEUTRUDNIM DELOM PRIPO-
MOREJO K ČIMPREJŠNJI IZ-
GRADNJI NAŠE SOCIALISTIČ-
NE DOMOVINE



Ob 16. obletnici rojstva republike Jugoslavije čestitajo
vsem delovnim kolektivom in jim želijo še mnogo
uspehov v prizadevanjih za izgradnjo naše socialistične
skupnosti:

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR

OBČINSKI SINDIKALNI SVET

OBČINSKI KOMITE ZKS

OBČINSKI ODBOR SZDL

OBČINSKI ODBOR ZB NOV

OBČINSKI ODBOR LMS

ter vse ostale množične organizacije

CELJE

Za 29. november pošiljajo borbene pozdrave:

»ŽITO«
LJUBLJANA

z mlini, skladišči in tovarno testenin

„PEKATETE“

čestita delovnim kolektivom za praznik republike



OBRATNO PODJETJE
SPLOŠNO MIZARSTVO
ZAGA IN MIZARSTVO
»MATAJURA«
Kobarid

Potovalna agencija
»TRIGLAV« — BLED

čestita za 29. november
vsem svojim poslovnim
prijateljem



»ANGORA«
tovarna pletenin

LJUBLJANA — Emonska c. 7

Obrtno podjetje

»OKOVJE«

KAMNA GORICA

nudi svoje izdelke in se
vsem odjemalcem toplo
priporoča. Celotni kolektiv
čestita za praznik republike
— 29. NOVEMBER —



»SLOVENIJA ŽIVINOPROMET«

IZVOZ:

- goveje živine
- konj in vseh vrst mesa

LJUBLJANA



čestita
vsem svojim poslov-
nim prijateljem in
vsem ljudem za praz-
nik republike

GOZDNO
GOSPODARSTVO
BLED

Dobavlja

najkvalitetnejši smrekov les za žage in celu-
lozno tovarne. Posebno izbrano kvaliteto smre-
kevega in macesnovega lesa pa dobavlja za naj-
finejšo lesno predelovalno industrijo: za proiz-
vodnjo glasbil, čolnov, opreme ladij, športnega
orodja, avionov, furnirjev, luščenega furnirja za
embalažo in drugo.

Po naročilu kroji dolžinski les za jambore, pilote, drogove
in drugo.

Prevoze vrši z lastnimi prevoznimi sredstvi do kupca ali do
železnice. Vse sortimente prodaja po dnevnih veljavnih
cenah.

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR
LOGATEC

Z VSEMI

MNOŽIČNIMI

ORGANIZACIJAMI

POZDRAVLJA VSE

DELOVNE LJUDI

NAŠE SOCIALISTIČNE

JUGOSLAVIJE



TOVARNA

FINEGA POHIŠTVA
TRŽIČ

nudi in opremlja dnevne sobe in se priporoča
svojim odjemalcem za nadaljnja naročila

»KOMUNALNI SERVIS«



Podjetje za opravljanje
komunalnih uslug

KRANJ

TRGOVSKO PODJETJE Z ŽIVILI

»GRMADA«
LJULJANA

ČESTITA VSEM SVOJIM POTROŠNIKOM
IN SE PRIPOROČA ZA OBISK



PROJEKT
BIRO



KOPER

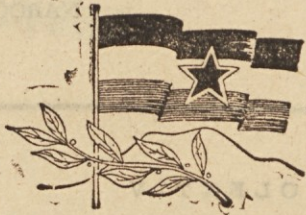
POŠILJA BORBENE POZDRAVE
VSEM DELOVNIM
LJUDEM IN JIM ČESTITA
ZA PRAZNIK USTANOVITVE
SOCIALISTIČNE JUGOSLAVIJE

»TOVARNA DUŠIKA RUŠE«
RUSE



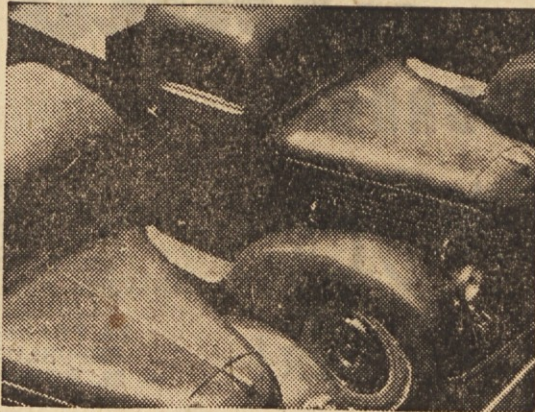
ČESTITA
vsem poslovnim pri-
jateljem in vsem de-
lovnim kolektivom za
praznik republike —
29. november — in
jim želi še mnogo de-
lovnih zmag pri gra-
ditvi naše domovine!

»TAM«
PRODAJALNA
MARIBOR — GLAVNI TRG



ČESTITA

vsem delovnim ljudem
naše socialistične Jugo-
slavije za praznik repu-
blike — 29. november —
in jim želi še mnogo de-
lovnih zmag pri graditvi
naše lepe domovine



Za Dan republike čestitajo kolektivi:

PEKARNA KOBARID KOBARID

Kolektiv čestita za dan republike in želi vsem delovnim ljudem še nadaljnjih uspehov

UMETNO KOVINSKA OBRT

UKO KROPA Slovenija

se pridružuje čestitkam

SPLOŠNO MIZARSTVO

Dobrave Zoran
drž. obrtni mojster
LJUBLJANA
VIDE PREGARČEVE 8a

TRGOVINSKA ZBORNICA za okraj NOVO MESTO

SE PRIDRUŽUJE ČESTITKAM

DELOVNI KOLEKTIV

TOVARNE STEKLENIH IZDELKOV

Slovenska Bistrica



- čestita ob dnevu republike
- vsem delovnim ljudem
- Jugoslavije
- Svojim odjemalcem pa se
- priporoča za naklonjenost
- tudi v bodoče



SOSKO GOZDNO GOSPODARSTVO TOLMIN

Z GOZDNI MI OBRATI:

Idrija • Predmeja • Tolmin
Črni vrh • Trnovo • Bovec
Soča

Hotel »KRN« Tolmin

Kolektiv čestita za dan republike ter se priporoča cenjenim gostom za nadaljnji obisk

OBČINSKI SINDIKALNI SVET TOLMIN

čestita vsem svojim sindikalnim podružnicam in delovnim kolektivom za dan republike



Tovarna optičnih in steklopihaških izdelkov

LJUBLJANA
Metelkova 15

pošilja za dan republike vsem delovnim ljudem borbene pozdrave

REMONTNO GRADBENO PODJETJE – TOLMIN

OB 10. OBLETNICI OBSTOJA NAŠEGA PODJETJA SE PRIDRUŽUJEMO ČESTITKAM ZA DAN REPUBLIKE IN ŽELIMO VSEM KOLEKTIVOM, DA SE NAPREJ Z USPEHOM GRADIJO NAŠO SOCIALISTIČNO DOMOVINO.

TOVARNA ČIPK IN VEZENIN BLED

ČESTITA ZA PRAZNIK REPUBLIKE
IN PRIPOROČA SVOJE PRVOVRSTNE IZDELKE

GRADBENO PODJETJE »GRADITELJ« — KAMNIK

čestita vsem delovnim ljudem za dan republike in se priporoča

KOMUNALNO PODJETJE »VODOVOD« KРАНJ

čestita vsem delovnim ljudem, kolektivom, prav posebno pa mladinskim delovnim brigadam pri izgradnji »Bašelj« ob 40-letnici KPJ in za dan republike — 29. november!

SVILA

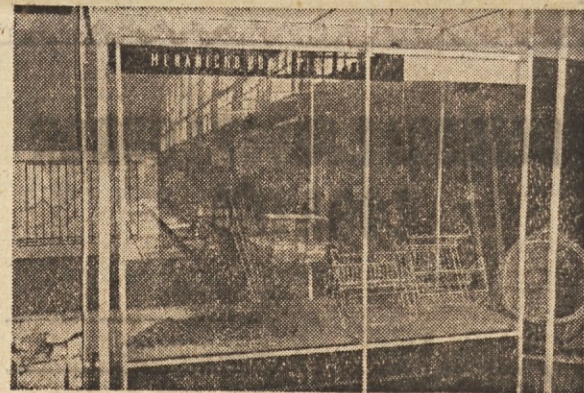
Maribor



ČESTITA
VSEM SVOJIM
ODJEMALCEM,
DOBAVITELJEM
IN VSEM DELOVNIM
LJUDEM
ZA PRAZNIK
REPUBLIKE —
29. NOVEMBER!

MEHANIČNO PODJETJE BOVEC BOVEC

Kolektiv čestita za dan republike in želi vsem delovnim ljudem še nadaljnjih uspehov, obenem pa priporoča svoje izdelke, žično pletivo in vse kovaške izdelke



»GAP« AVTOPROMET Maribor

ČESTITA VSEM ZA PRAZNIK REPUBLIKE — 29. NOVEMBER — IN SE SE NADALJE PRIPOROČA ZA CENJENA NAROČILA



TRGOVSKO PODJETJE NA DEBELO

„GALIS“

Ljubljana — Vodnikova 17

ČESTITA VSEM ODJEMALCEM IN VSEM DELOVNIM KOLEKTIVOM ZA PRAZNIK REPUBLIKE



KOLEKTIV

TOVARNE VOLNENIH IZDELKOV

„Bača“

PODBRDO



ČESTITA VSEM
POSLOVNIM
PRIJATELJEM
IN VSEM DELOVNIM
LJUDEM
ZA PRAZNIK
REPUBLIKE
— 29. NOVEMBER



ZVEZA SINDIKATOV JUGOSLAVIJE

OKRAJNI SINDIKALNI SVET NOVO MESTO

ČESTITA VSEM DELOVNIM KOLEKTIVOM ZA PRAZNIK REPUBLIKE

Tovarna tesnil in plastičnih mas

„TESNILKA“



MEDVODE

- ČESTITA VSEM
- DELOVNIM LJUDEM,
- DELOVNIM KOLEKTIVOM,
- IN POSLOVNIM
- PRIJATELJEM
- ZA PRAZNIK REPUBLIKE

Za 29. november pošiljajo borbene pozdrave:

DELOVNI KOLEKTIV TOVARNE

TOTRA

LJUBLJANA, Zg. Hrušica 14

ČESTITA ZA PRAZNIK REPUBLIKE, 29. NOVEMBER



Podjetje za eksploatacijo gorške krede

Bled

čestita za praznik republike
vsem delovnim kolektivom

Potrošniki nam sporočajo, da so v mnogih primerih preko-
račili tudi za

150%

predpisano normo obrabe avtomobilskih plaščev z rdečo piko,
kar je pripisati veliki prizadevnosti kolektiva

TOVARNE GUMIJEVIH IZDELKOV

SAVA - KRANJ

Zato vedno in povsod zahtevajte le izdelke »SAVA«, ker so
zanesljivo jamstvo dobre kvalitete

Vsem poslovnim prijateljem, kakor tudi vsem državljanom FLRJ
čestitamo za dan republike — 29. november

KOLEKTIV TOVARNE GUMIJEVIH IZDELKOV
SAVA — KRANJ

ČESTITKAM SE PRIDRUŽUJE

KRESNIŠKA INDUSTRIJA APNA KRESNICE

KOLEKTIV

Kovine

LJUBLJANA, Stritarjeva ul. 7

čestita za praznik, 29. november, vsem potrošnikom
in se še nadalje priporoča za obisk



Rudnik rjavega premoga Trbovlje - Hrastnik Trbovlje

čestita
za državni praznik
29. november
vsem članom kolektiva,
vsem kolektivom
slovenskih rudnikov
in vsem svojim
poslovnim prijateljem

SREČNO!



Za dan republike, 29. november, čestitamo vsem delovnim ljudem z željo, da še
vnaprej dosegajo delovne zmage pri graditvi naše socialistične domovine

KMETIJSKO GOSPODARSTVO

PTUJSKO POLJE



SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE

Primorje Ajdovščina

čestita za praznik republike, 29. november
in se še nadalje priporoča za cenjena naročila

KOLODVORSKA
RESTAVRACIJA
POSTOJNA

SE ŠE NADALJE PRIPOROČA
ZA CENJENI OBISK

Gradbeno podjetje

Gradbenik

Litija

čestita za praznik
29. november

OKRAJNI LJUDSKI ODBOR
OKRAJNI SINDIKALNI SVET
OKRAJNI KOMITE ZKS
OKRAJNI ODBOR SZDL
OKRAJNI ODBOR ZB NOV
OKRAJNI KOMITE LMS

CELJE



Ob proslavi obletnice ustanovitve
naše socialistične domovine
pozdravljamo in čestitamo
vsem delovnim ljudem z željo,
da s čvrstim hotenjem nadaljujejo pot,
ki je bila začrtana pred 16 leti

Industrija volnenih izdelkov »Volna«

Rudnik rjavega premoga

Občinski ljudski odbor

Trgovsko podjetje »Izbira«

Trgovsko podjetje »Rudar«

Gostišče »Hum«

Pekarna

Obrtno gradbeno podjetje »Gradbenik«

Kmetijska zadruga

Strugarstvo

Laško

Za Dan republike, 29. november, čestitajo:

GROSISTIČNO TRGOVSKO PODJETJE
Z BARVAMI IN LAKI

Maurica

LJUBLJANA — Resljeva cesta 1
TELEFON ST. 21-256 • 21-488

priporoča v nakup vse vrste premaznega materiala, kot laneni firnež, oljate barve in take, vse vrste čopičev in ves v to stroko spadajoči material — po najnižjih grosističnih cenah v svojih skladiščih. In sicer:

- Skladišče na veliko — Ljubljana, Titova 33 (javna skladišča) telefon 32-561
- Skladišče na veliko — Reka, Aldo Colonello 6 — telefon 33-07

čestita vsem svojim odjemalcem za praznik republike

Keramika
in
pečarstvo



Čestitamo za dan republike, 29. november,
in se še nadalje priporočamo vsem svojim
poslovnim prijateljem za cenjena naročila

TOVARNA VOLNENIH IN BOMBAŽNIH
IZDELKOV TER SVILENIH TKANIN

Volnenka

LJUBLJANA — POLJANSKI NASIP 40

Brzjav: VOLNENKA, LJUBLJANA • tel. 30-251

priporoča svoje kvalitetne priznane proizvode:
damske in moške volnene šale • damske volne-
ne rute in modne plete • zavese v širini 200,
250 in 300 cm ter impregnirano svilo za dežnike



Novomeška
opekarna
»Zalog«
NOVO MESTO

čestita za praznik republike —
29. november — vsem delovnim ljudem
in jim želi še mnogo uspehov
pri graditvi naše domovine

TEKSTILNA TOVARNA



SUKNO ZAPUŽE

čestita za dan repu-
blike — 29. november —
vsem poslovnim prija-
teljem in vsem delovnim
kolektivom ter še nada-
lje priporoča svoje kva-
litetne izdelke

Splošno kleparsko
vodovodno
inštalacijsko
podjetje

Ljubljana
Ambrožev trg 10

čestita za dan republike
in se še nadalje priporoča
za cenjena naročila



Za praznik republike, 29. november, čestite

Tovarna usnja

»RUNO« TRZIC

Tovarna vam nudi vse vrste gornjega krom
usnja po konkurenčnih cenah

Okrajni zavod
za socialno zavarovanje
Kranj

želi vsem zavarovancem ob prazniku republike
še mnogo delovnih zmag

Kolektiv
tovarne rastlinskih olj in oljnih izdelkov

oljarnica

Britof-Kranj

čestita za dan republike, 29. november, in priporoča svoje
kvalitetne izdelke: jedilna olja in visoko beljakovinska
krmila za krmljenje živine

OBRTNO PODJETJE

»URA«

LJUBLJANA
Prešernov trg 1

»TEGRAD«

LJUBLJANA
Šmartinska cesta 16

Cestkam se pridružuje



SERVIS — OLIVETTI — NATIONAL

Ljubljana,
Dalmatinova 11
Telefon 31-557

Izvršujemo popravila vseh
vrst pisarniških strojev. Posebni
oddelek za knjigovodske stroje

Park hotel Bled
BLED

čestita in se priporoča

HOTEL
»JELOVICA«
BLED

* priporoča za cenjeni obisk



IMPORT **»CHEMO«** EXPORT
LJUBLJANA

POZDRAVLJA VSE DELOVNE KOLEKTIVE
OB PRAZNIKU REPUBLIKE, 29. NOVEMBRU

GOZDNO IN LESNO GOSPODARSTVO
AGRONOMSKE IN GOZDARSKE
FAKULTETE

SILVA

LJUBLJANA

pošilja borbene pozdrave ob prazniku republike



KEMIČNA TOVARNA MOSTE

LJUBLJANA



ČESTITA VSEM POSLOVNIM PRIJATELJEM
IN VSEM DELOVNIM KOLEKTIVOM ZA PRAZNIK
REPUBLIKE, 29. NOVEMBER

SATURNUS

TOVARNA KOVINSKE EMBALAŽE — LJUBLJANA
Moste, Ob železnici 16

ČESTITA ZA PRAZNIK REPUBLIKE
VSEMU DELOVNEMU LJUDSTVU

PROIZVAJA:

- raznovrstno pločevinasto embalažo za prehrabeno, kemično in farmacevtsko industrijo, iz črne, bele in alu-pločevine
- artikle široke potrošnje: kuhinjske škatle, pladnje, igrače, razpršilce itd.
- dele za avtomobile in bicikle: žaromete vseh vrst in svetilke, zgoščevalke, avtoogledala, žaromete, zvonice in zgoščevalke za bicikle
- elektrotplotne aparate: kuhalnike, peči in kalori-ferje
- litografirane plošče in eloksirane napisne ploščice.



Za Dan republike čestitajo kolektivi:



Za Dan republike
29. november
čestita vsem
svojim poslovnim
prijateljem
in vsem delovnim
ljudem

Tovarna **ZLATOROG**
MARIBOR

Kolektiv
tovarne karoserij

Karoserija
Ljubljana

pošilja za praznik republike vsem
delovnim kolektivom borbene
pozdrave



Vsem delovnim ljudem naše
socialistične skupnosti čestitamo
za praznik dneva republike
29. november

Občinski ljudski odbor Tezno
Občinski komite ZK
Občinski odbor ZVVI
Občinski komite LMS
Občinski odbor ZB
Občinski odbor SZDL
Občinski odbor UROJ
Maribor-Tezno

Industrija plutovinastih izdelkov

Plutal
Ljubljana

pozdravlja vse kolektive in vse delovne ljudi
za praznik republike 29. november



AVTOTURISTIČNO PODJETJE

SLAVNIK
KOPER

čestita za praznik republike vsem svojim potnikom
in vsem delovnim kolektivom ter se še nadalje priporoča za cenjena naročila



»**CIN**«

Lesna industrija — NAZARJE

proizvaja: rezan les, priznane kvalitetne zaboje,
lesno galanterijo in gradbeno pohištvo
Cene zmerne! Kvaliteta dobra

Kolektiv čestita za praznik republike 29. november
vsem delovnim ljudem naše socialistične domovine

Tržiška tovarna kos in srpov
Tržič

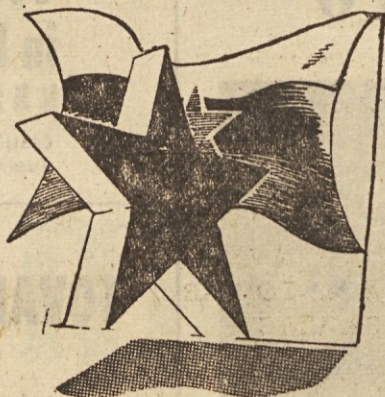
nudi kvalitetne izdelke in se priporoča za cenjena naročila
Obenem pa kolektiv čestita
za praznik ustanovitve nove Jugoslavije
vsem delovnim ljudem naše domovine



Kolektiv

Pivovarne
Laško
Laško

čestita vsem delovnim kolektivom, vsem poslovnim
tovarišem in vsem svojim odjemalcem za Dan ustanovitve
nove Jugoslavije 29. november



Žimopreja

Kranj, Ješetova 3

se pridružuje čestitkam

Za praznik ustanovitve socialistične Jugoslavije 29. november
čestita

Slikoplesk — zadruga
Ljubljana

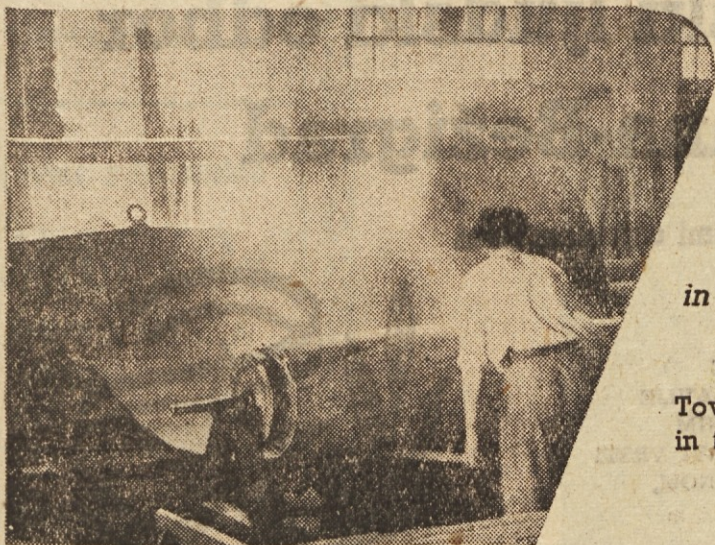
DELOVNI KOLEKTIV

RUDNIKA
SVINCA
IN TOPILNICA
MEŽICA

MEZICA



ČESTITA VSEM DELOVNIM LJUDEM
ZA PRAZNIK REPUBLIKE, 29. NOVEMBER



Vsem delovnim
kolektivom čestita
za praznik
republike
29. november
in jim želi še mnogo
delovnih uspehov

Tovarna vezanih plošč
in furnirja

JAVOR Pivka — Slovenija

Za Dan republike čestitajo kolektivi:



ČESTITA ZA PRAZNIK REPUBLIKE, 29. NOVEMBER, VSEM SVOJIM POSLOVNIM PRIJATELJEM IN VSEM DELOVNIM LJUDEM IN JIM ŽELI SE MNOGO DELOVNIH ZMAG PRI IZGRADNJI NAŠE SOCIALISTIČNE DOMOVINE



PROIZVAJA:

najsodobnejše preparate za galvanizacijo, fosfatiranje in drugo antikorozijsko zaščito kovin

Geodetski zavod LRS

LJUBLJANA

čestita

vsemu ljudstvu naše lepe domovine za praznik ustanovitve nove Jugoslavije, z željo do čimvečjih delovnih zmag



Tovarna klobukov »ŠEŠIR«

ŠKOFJA LOKA

POŠILJA OB PRAZNIKU REPUBLIKE VSEM DELOVNIM LJUDEM BORBENE POZDRAVE

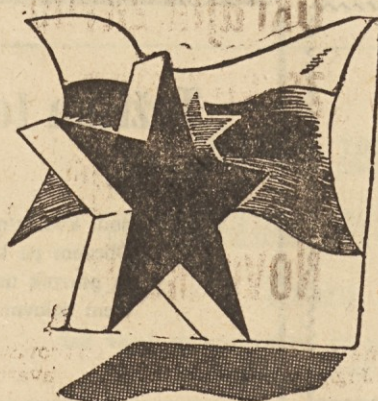
KOLONIALE

TRGOVSKO PODJETJE — BLED



čestita in se priporoča vsem potrošnikom za cenjeni obisk

SINDIKALNA PODRUŽNICA



Železarne Ravne RAVNE NA KOROŠKEM

ČESTITA ZA PRAZNIK REPUBLIKE VSEM DELOVNIM LJUDEM IN JIM ŽELI SE MNOGO DELOVNIH USPEHOV

Hotel »TRIGLAV«
Bled-Rečica

čestita in se še nadalje priporoča za cenjeni obisk

»T A P O«

Izdelovanje oblažjenega pohištva

LJUBLJANA
CELOVŠKA CESTA 97

KMETIJSKA
ZADRUGA z o. j.
GROSUPLJE

»Avtoservis«

Jesenice na Gor.
vrši prevoze s tovornjaki in avtobusi

Obrtno podjetje

»MIZAR«

ILIRSKA BISTRICA

GOZDNO GOSPODARSTVO POSTOJNA

pošilja borbene pozdrave ob prazniku republike — 29. novembru — vsem delovnim ljudem, posebno gozdnim delavcem, z željo, da še v naprej nadaljujejo pot, ki je bila začrtana na ta veliki dan.



KOLEKTIV

Tovarne dokumentnega in kartnega papirja

RADEČE pri Zidanem mostu

čestita za praznik republike vsem delovnim ljudem Jugoslavije

TOVARNA VOLNENIH IN VIGOGNE IZDELKOV MARIBOR



POŠILJA OB PRAZNIKU REPUBLIKE VSEM DELOVNIM LJUDEM BORBENE POZDRAVE

OBČINSKI ODBOR SZDL OBČINSKI SINDIKALNI SVET

in ostale množične organizacije

SLOVENSKE KONJICE

POŠILJAJO BORBENE POZDRAVE IN ČESTITKE VSEM DELOVNIM KOLEKTIVOM OB PRAZNIKU REPUBLIKE — 29. NOVEMBRU!



Občinski ljudski odbor Ljubljana-Bežigrad

s svojimi množičnimi organizacijami

ČESTITA

- ZA PRAZNIK
- USTANOVITVE
- NOVE JUGOSLAVIJE
- VSEM DELOVNIM LJUDEM, V PRVI VRSTI
- SVOJIM OBČANOM,
- TER JIM ŽELI
- SE MNOGO
- DELOVNIH USPEHOV
- PRI GRADITVI
- SOCIALISTIČNE
- JUGOSLAVIJE



Za praznik republike čestitajo:

KOLEKTIV Pekarne in slaščičarne Bled čestita za dan republike — 29. november — in želi vsem delovnim ljudem še mnogo uspehov	Podjetje za izdelovanje umetnega kamna in betonskih izdelkov CEMENTAR LJUBLJANA »Žimnica« tapetništvo in dekoracija LJUBLJANA TRŽAŠKA CESTA 53 »ULIV« izdelovanje kovinske opreme, emblemov in okraskov LJUBLJANA Milana Majcna 7	LESNO INDUSTRIJSKI KOMBINAT SAVINJA CELJE ČESTITA za praznik republike vsem delovnim ljudem Jugoslavije in se pripo- roča s svojimi izdelki 	ČREVARNA LJUBLJANA Poljanska 95 Usnjeni izdelki LJUBLJANA CELOVŠKA CESTA 14 Čestitkam se pridružuje Gradbeno podjetje Tržič	»TEHTNICA« LJUBLJANA Karlovška 2 popravlja in izdeluje vse vrste tehnic. STROJNO KLJUČAVNICARSTVO Tovarna vijakov LJUBLJANA TOMAŽIČEVA UL. 2
MODNO ČEVLJARSTVO »Rožnik« Rožna dolina c. V/2 — Ljubljana	TOVARNA MOČNIH KRMIL LJUBLJANA-MOSTE čestita vsem delovnim ljudem za praznik republike 	EMBALIRKA OBRATNO PODJETJE LJUBLJANA — CELOVŠKA C. 99 se pridružuje čestitkam in se priporoča za cenjena naročila		
 MIZARSKA ZADRUGA LJUBLJANA-VIČ POSTOJNSKA 56 TELEFON 20-410	GRAND HOTEL TOPLICE BLED ČESTITA ZA 29. NOVEMBER — DAN REPUBLIKE	 Okrajni zavod za socialno zavarovanje Novo Mesto pošilja borbene pozdrave ob dnevu ustanovitve socialistične Jugoslavije vsem svojim zavaro- vancem	INDUSTRIJSKO PODJETJE »TRIBUNA« TOVARNA OTROŠKIH VOZIČKOV IN KOVINSKE OPREME LJUBLJANA KARLOVŠKA C. 4 	 Obrtna zadruga parketarjev LJUBLJANA Moše Pijada 35
Trgovsko podjetje Manufaktura LJUBLJANA Trubarjeva 27/1 z vsemi svojimi po- slovalnicami v Ljub- ljani	DELOVNI KOLEKTIV STEKLARNE HRASTNIK POSILJA BORBENE POZDRAVE OB PRAZNIKU USTANOVITVE NAŠE SOCIALISTIČNE JUGOSLA- VIJE VSEM DELOVNIM LJUDEM Z ŽELJO, DA BI SE V NAPREJ DOSEGALI DELOVNE ZMAGE PRI GRADITVI NAŠE LEPE DOMO- VINE 			TOVARNA KONZERV LJUBLJANA-VIČ ČESTITA VSEM DELOVNIM KOLEKTIVOM IN SE PRIPOROČA S SVOJIMI PRVOVRSTNIMI IZDELKI
ČESTITKAM SE PRIDRUŽUJE »ELEKTRA« LJUBLJANA				SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE TEHNIK ŠKOFJA LOKA
TRGOVSKO PODJETJE »TOBAK« Novo mesto				 AVTOOBNOVA Ljubljana generalni remont avtomobilov
Trgovina z železnino »ŽELEZO« LJUBLJANA Stritarjeva 7				Zadružna hranilnica in posojilnica Celje čestita vsem delovnim kolektivom zadrug in kmetij- skih gospodarstev za praznik republike, 29. november
INDUSTRIJA ČEVLJEV BOR DOLENJSKE TOPLICE				VSEM DELOVNIM LJUDEM ČESTITAMO ZA DAN REPUBLIKE! KOLEKTIV Komunalnega podjetja Zagorje ob Savi

Za praznik republike, 29. november, čestitajo:

KOLEKTIV

LESNE INDUSTRIJE - LITIJA

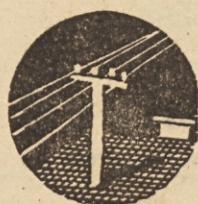
želi vsem za praznik republike še mnogo delovnih zmag!

DELOVNI KOLEKTIV

Tovarne kemičnih izdelkov v Hrastniku

čestita vsemu delovnemu ljudstvu za praznik 29. november!

»ELEKTRARNA MARIBORSKI OTOK« MARIBOR • KAMNICA



čestita vsem delovnim kolektivom in jim želi še mnogo uspehov pri graditvi naše socialistične domovine

Bombažna predilnica in tkalnica Tržič

PREDILNICA
SUKANČARNA
TKALNICA

BELILNICA
BARVARNA
APRETURA

proizvaja:

kvalitetne bombažne tkanine:

surove in beljene v širini od 70 do 200 cm • industrijsko prejo do št. Mm 50 • prejo za domačo obrt, in sicer mulle, double, knitting in hard-water

Obenem čestita poslovnim prijateljem in vsem delovnim ljudem za praznik republike



KMETIJSKA ZADRUGA
z o. j.
ŠMARTNO PRI LITJI

TRGOVSKO PODJETJE
DELIKATESA
PIRAN

se priporoča vsem potrošnikom za cenjeni obisk

Trgovsko podjetje

„Usnje“

LJUBLJANA — GRADIŠČE 10

čestita

za dan republike vsem svojim odjemalcem in poslovnim prijateljem

Avtoprevozniško
podjetje

POSTOJNA

čestita za praznik republike — 29. november

• Izvršujemo prevoze z lahkimi in avtoblaki v tuzemstvu in inozemstvu po solidnih cenah



Za Dan republike, 29. november, čestitamo in pozdravljamo vse delovne kolektive, vse sindikalne podružnice na področju občine Jesenice z željo, da še vnaprej prispevajo s svojim neumornim delom pri graditvi naše lepe domovine.

Občinski
sindikalni
svet



JESENICE

Tovarna furnirja in lesnih izdelkov

»TOPOL«

ILIRSKA BISTRICA

ČESTITA VSEM DELOVNIM KOLEKTIVOM IN JIM ŽELI ŠE MNOGO USPEHOV PRI GRADITVI SOCIALISTIČNE DOMOVINE!



KOLEKTIV

Kovinske industrije Ig pri Ljubljani

čestita vsem svojim poslovnim tovarišem za praznik republike

Kolektiv čestita za dan republike in nudi svojim cenjenim odjemalcem svoje prvostne in kvalitetne čokoladne proizvode

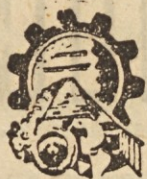


»AGROSERVIS«

Podjetje za pospeševanje kmetijske in gozdarske mehanizacije — KRANJ

čestita vsem cenjenim odjemalcem in vsem delovnim ljudem • Za nadaljnji obisk se kolektiv toplo priporoča

Kolektiv Tovarne železniških vozil BORIS KIDRIČ MARIBOR



pozdravlja in čestita vsem delovnim kolektivom za praznik republike

GOZDNO GOSPODARSTVO LJUBLJANA

čestita vsem gozdarjem in vsem delovnim ljudem za praznik republike, 29. november



Za dan republike, 29. november,
čestita vsem svojim poslovnim prijateljem
in vsem državljanom Jugoslavije



Tovarna lesovine in lepenke Ceršak-Šentilj



Kolektiv trgovskega podjetja

»VOLAN«

Ljubljana, Vošnjakova 9

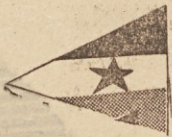
čestita vsem svojim cenjenim odjemalcem in ostalim delovnim kolektivom za praznik republike, 29. november

Za praznik republike, 29. november, čestitajo:

AVTOPROMET KRANJ SAVSKA CESTA 28

čestita za praznik republike in se še nadalje priporoča
za cenjena naročila

ELEKTRO TOLMIN - TOLMIN



čestita za praznik republike vsem svojim potrošnikom

Okrajna zadrúžna zveza Okrajna zadrúžna hranilnica NOVO MESTO

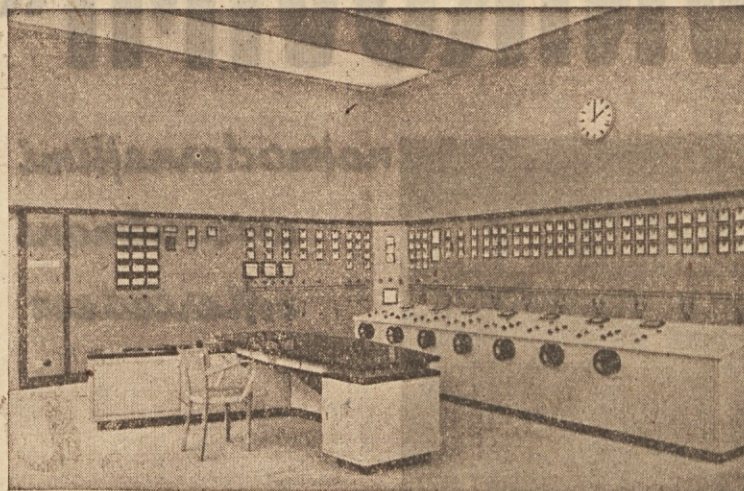
DELOVNI KOLEKTIV TOVARNE FARMACEVTSKIH IN KEMIČNIH PROIZVODOV



„Lek“

Ljubljana

čestita vsem delovnim ljudem za dan republike
in želi nadaljnjih uspehov



ELEKTRARNA FALA FALA

čestita vsem delovnim ljudem naše socialistične Jugoslavije ob prazniku ustanovitve republike — 29. novembru



SINDIKALNA PODRUŽNICA

»NAFTA« - LENDAVA

ČESTITA ZA PRAZNIK REPUBLIKE VSEM
DELOVNIM LJUDEM PO VSEJ NAŠI LEPI
DOMOVINI

KOLEKTIV

TEKSTILNE INDUSTRIJE

»OTIŠKI VRH« DRAVOGRAD

ČESTITA

vsem svojim poslovnim prijateljem in vsem
delovnim ljudem za praznik republike



OBČINSKI LJUDSKI ODBOR LENDAVA

Z VSEMI MNOŽIČNIMI ORGANIZACIJAMI

Tovarna prešitih odev in tapetništvo

»ODEJA« - Škofja Loka

Izdelujemo vse vrste prešitih odev in tapetniške
izdelke kvalitetno in solidno

MESTNA PLINARNA

V LJUBLJANI, Resljeva 34 • telef. 30-555 • p. p. 158

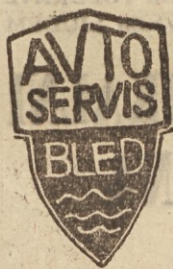
- PROIZVAJA: plin, koks, katran
- IZVRŠUJE: plinske inštalacije
- POPRAVLJA: plinske naprave in plinske aparate (kuhalnike, štedilnike, kopalne in sobne peči)

Iz polizdelkov sestavlja plinske sobne peči za plinarniški plin

TRGOVSKO PODJETJE

»TEKSTIL«

PARK-HOTEL BLEĐ



OBČINSKI SINDIKALNI SVET

Ljubljana-Vič

PARNA PEKARNA IN SLAŠČIČARNA JESENICE na Gorenjskem

se cenjenim potrošnikom še
nadalje toplo priporoča

»DEKOR«

FINA KERAMIKA
LJUBLJANA
POD HRIBOM 76



INDUSTRIJA METALNIH POLIZDELKOV

IMPOL SLOVENSKA BISTRICA

KOLEKTIV POŠILJA
VSEM DELOVNIM
LJUDEM NAŠE
SOCIALISTIČNE
JUGOSLAVIJE
BOBENE POZDRAVE
ZA PRAZNIK
REPUBLIKE —
USTANOVITVE NAŠE
LEPE DOMOVINE



ZA PRAZNIK REPUBLIKE ČESTITA

KOLEKTIV

»STEKLARNE«, Rogaška Slatina

- OBČINSKI SINDIKALNI SVET
- TRGOVSKO PODJETJE »ZARJA«
- VINOGRADNIŠKO GOSPODARSTVO JERUZALEM
- TRGOVSKO PODJETJE »PRESKRBA«
- KMETIJSKA ZADRUGA ORMOZ
- OPEKARNA in REMONTNO PODJETJE

ORMOZ



OBČINSKI SINDIKALNI SVET

RADLJE OB DRAVI

POŠILJA ZA PRAZNIK REPUBLIKE
VSEM DELOVNIM LJUDEM
BOBENE POZDRAVE

OBČINSKI LJUDSKI ODBOR

z vsemi množičnimi organizacijami

Dravograd

SPLOŠNO KROJAŠTVO — KOČEVJE

POŠILJA VSEM BOBENE POZDRAVE

AVTOTURISTIČNO PODJETJE
»SLAVNIK« — KOPER

Najhitreje, najudobneje in najbolj varno potujete z ozvočenimi in s klimatskimi napravami opremljenimi

»SLAVNIKOVIMI«



*najmodernejšimi
 avtopulmani
 »Mercedes«*

Redne in izredne vožnje doma in v inozemstvu

Mednarodne proge: Portorož—Graz, Portorož—Klagenfurt—Villach, Portorož—Venezia, Piran—Koper—Trst, Kozina—Trst, Sežana—Trst
TOVORNI PROMET — DOMA IN V INOZEMSTVU

TURISTIČNA SLUŽBA — domači in inozemski turizem, menjalnice, vize, rezervacije in prodaja avtobusnih, železniških, ladijskih in avionskih vozovnic — posredujemo vse turistične usluge — recepcija privatnih sob

UPRAVA KOPER

Telefon:
 direktor 282
 tajništvo 77
 promet 165
 komerciala 276

POSLOVALNICE

Portorož, telefon 61-60
 Piran, telefon 51-57
 Koper (avtobusna postaja), telefon 64
 Ljubljana, osebni promet, telefon 32-025, 32-317
 Ljubljana, tovarni promet, skladišče, telefon 21-375
 Zagreb, telefon 39-558
 Rijeka, telefon 23-97

LASTNE REMONTNE DELAVNICE — generalna popravila vseh vrst motornih vozil

Podjetje za inžinersko tehnične gradnje

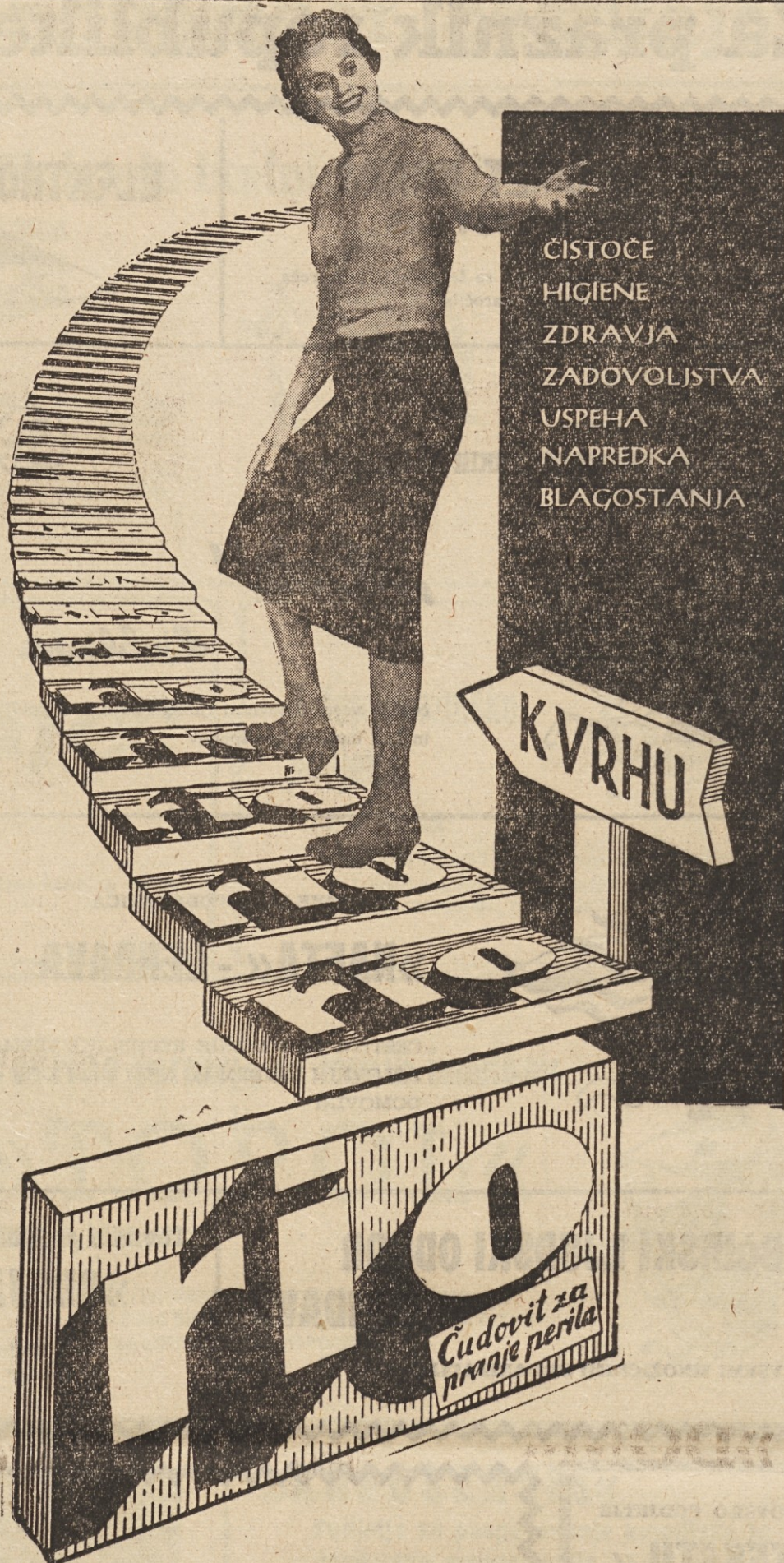
TEHNOGRADNJE

VUZENICA

**z gradbišči: HC OŽBOLT
 PODVELKA
 MARIBOR**



čestita
 vsem ljudem naše
 socialistične domovine
 ob prazniku republike
 29. novembru



ČISTOČE
 HIGIENE
 ZDRAVJA
 ZADOVOLJSTVA
 USPEHA
 NAPREDKA
 BLAGOSTANJA



ZA PRAZNIK REPUBLIKE, 29. NOVEMBER
 POŠILJAMO BORBENE POZDRAVE
 VSEM DELOVNIM LJUDEM

**OKRAJNI SINDIKALNI
 SVET - LJUBLJANA**

**Kolinska
 tovarna hranil
 Ljubljana**
 se pridružuje čestitkam

Delikatesa KRANJ
 KOLEKTIV ČESTITA ZA DAN REPUBLIKE
 IN SE PRIPOROČA ZA CENJENI OBISK

Grasistično trgovsko podjetje

»Merkur«

Ljubljana

čestita vsem svojim poslovnim prijateljem,
 vsem odjemalcem in vsem delovnim ljudem
 naše domovine ob prazniku republike,
 29. novembru, z željo, da se medsebojno
 sodelovanje še poveča



Za praznik republike – 29. november, čestitajo:

OBRTNA ZBORNICA KRANJ



čestita
vsem delovnim ljudem za praznik
republike in jim želi še mnogo
uspehov pri nadaljnjem delu

Čestitkam se pridružuje
**Občinski sindikalni
svet Tržič**

Pridružujemo se čestitkam
**KOLEKTIV
KOMUNALE
TRBOVLJE**

ČESTITKAM SE PRIDRUŽUJE

Elektro-radio servis Bled

Sindikalna podružnica



»GOSTINSTVA« - POSTOJNA

čestita za praznik republike in se še nadalje priporoča
za cenjeni obisk



AVTOPROMET IN MEHANIČNE DELAVNICE, LJUBLJANA

Kolektiv čestita in se pripo-
roča za cenjena naročila

DELOVNI KOLEKTIV

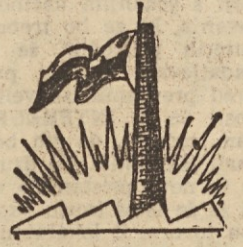
GRADBENEGA PODJETJA BLED

čestita za Dan republike – 29. no-
vember – in želi vsem delovnim
ljudem še mnogo uspehov



»TEKSTA«

TOVARNA SUKANCEV IN POZAMENTERIJE
MARIBOR-TEZNO



PROIZVAJA IN NUDI:

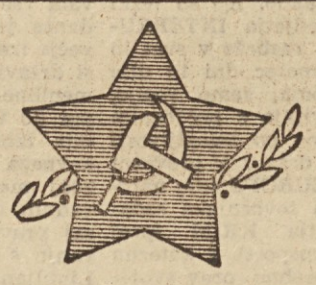
- lanene sukance
- bombažno večnitne sukance
- bombažno in svileno pozamenterijo

ČESTITAMO VSEM SVOJIM POSLOVNIM TOVARI-
ŠEM IN VSEM DELOVNIM KOLEKTIVOM ZA PRAZ-
NIK REPUBLIKE – 29. NOVEMBER



Za praznik republike – 29. NOVEMBER
čestita vsem delovnim ljudem Jugoslavije in
priporoča tekstilni, usnjarski, papirni in
ostali industriji svoje kvalitetne proizvode
izvodi

kolektiv
**TOVARNE ORGANSKIH BARVIL
CELJE**



KOLEKTIV

VELEDROGERIJE

LJUBLJANA – Mestni trg 22

čestita vsem poslovnim prijateljem
in vsem delovnim ljudem ter se še nadalje
priporoča za sodelovanje

Sindikalna podružnica

GPZ »ZASAVJE« v Sevnici

čestita za dan republike vsem delovnim ljudem
Jugoslavije

Tovarna »OVEN« – Kranj

čestita za 29. november – Dan republike

Obenem priporoča svoje izdelke:

- pralna in čistilna sredstva • lunkerte in ostala
livarska sredstva za livarne in železarne

Kmetijska poslovna zveza Kranj

se pridružuje čestitkam



»DOM«

LJUBLJANA



trgovsko izvozno podjetje
za domačo in umetno obrt

ŽIČNICA - LJUBLJANA

POŠILJA BORBENE POZDRAVE VSEM DELOVNIM
LJUDEM

INDUSTRIJSKO PODJETJE

»AGROINDUS« - Ljubljana

Z OBRATOM V ZALOGU

čestita vsem odjemalcem, poslovnim
prijateljem ter delovnim kolektivom
za praznik republike – 29. november



SILVAPRODUKT LJUBLJANA



SE PRIDRUŽUJE ČESTITKAM

Za praznik republike – 29. november –
se pridružujemo s čestitkami in se
priporočamo, da nas obiščete v naših
prodajalnah

Kolektiv

»ŽELEZNINE« TRBOVLJE

Občinski sindikalni
svet Trbovlje

čestita in želi še mnogo
uspehov v nadaljnjem
delu

KOLEKTIV

AVTO – SERVIS

Ljubljana, Prešernova 42
ČESTITA ZA PRAZNIK REPUBLIKE



Tovarna kemičnih izdelkov

ARBO

PODGRAD – LJUBLJANA

ČESTITA VSEM DELOVNIM LJUDEM
ZA PRAZNIK 29. NOVEMBER

Geološki zavod

Ljubljana



ČESTITA ZA PRAZNIK USTANO-
VITVE NOVE JUGOSLAVIJE Z
ŽELJO, DA BI SE V BODOČE DO-
SEGALI ČIMVEČJE USPEHE PRI
IZVRŠEVANJU ZADANIH NALOG

PODJETJE ZA TOPLOTNE IZOLACIJE

TERMIKA

LJUBLJANA

POŠILJA VSEM DELOVNIM
LJUDEM OB PRAZNIKU RE-
PUBLIKE – 29. NOVEMBRU
– BORBENE POZDRAVE



Za praznik republike čestitamo vsem
delovnim kolektivom Jugoslavije

KOLEKTIV

ELEKTRARNE TRBOVLJE

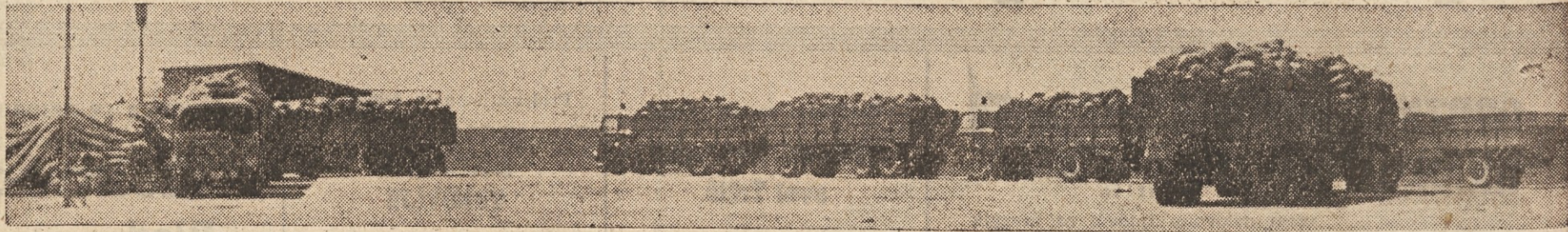
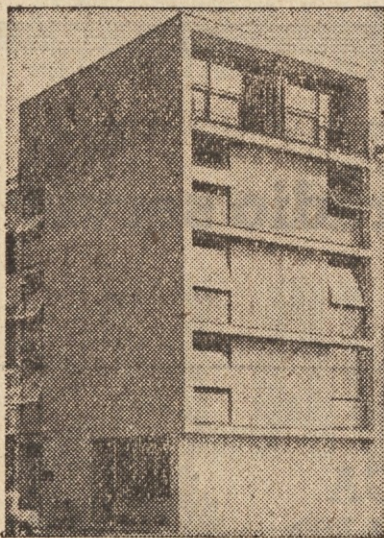
TRBOVLJE

GORENJSKA OBLAČILNICA KRANJ

ČESTITAMO

za 29. november – dan re-
publike – vsem svojim od-
jemalcem in dobaviteljem ter
priporočamo svoje konfekcij-
ske proizvode





INTEREUROPA KOPER — NAJVEČJE TRANSPORTNO IN ŠPEDITERSKO
PODJETJE PRI NAS

Vsak dan jih srečujemo na naših cestah

Vsak dan jih srečujemo na naših in tujih cestah. Ko iz matičnega Kopra zdrve skozi Dekane navzgor proti Črnuemu Kalu in naprej, v dalje prepletajočih se cestnih trakov. Ko so težki tovornjaki podjetja INTEREUROPA Koper razbeže v svet in soferji tudi mesec dni in dlje ne vidijo doma; samo vozijo, vozijo. Upravljajo s prevoznim parkom, ki mu po zmogljivosti ni enakega v državi. V prevoznem parku INTEREUROPE smo naručili tudi tovornjake sedanjega podjetja KRIM (prej Ljubljana tarnsport), s katerim so sklenili posebno, prav svojevrstno kooperacijsko pogodbo, no, o tem bolj podrobno malo kasneje.

Enajst let je že tega, kar podjetje obstaja. Začetek pa je bil, primerjaje današnje stanje, zares skromen. Obrnimo liste v kroniki in pogledimo, kako je bilo!

K ustanovitvi podjetja je pravzaprav privedla nekdanja planska razdelitev blaga, kajti zavoljo svojstvenih političnih in gospodarskih razmer ter prostega prometa med obema conama Tržaškega ozemlja in pa carinske kontrole prometa z zaledjem je bilo treba organizirati špeditersko transportno podjetje.

Po sili razmer je obalno področje moralo predstavljati zaključeno gospodarsko enoto. Posredovanje tako imenovanega distribucijskega blaga je tako bila prva naloga INTEREUROPE. Hkrati se je podjetje ukvarjalo še z darilnimi paketi iz Italije in od drugod ter je pri tem opravljalo carinske in vse ostale posredniške posle. Na koncu prvega leta delovanja je INTEREUROPA zaposlovala le 20 ljudi, kajti delovno silo je bilo po potrebi vselej mogoče najeti pri Zadrugi pristaniških delavcev. Za vse prevoze je podjetje uporabljalo tuja prevozna sredstva.

Skoraj enako organizacijsko obliko, kakršno smo omenili, je podjetje obdržalo vse do 1951. leta. INTEREUROPA se je posluževala morskih poti prek Rovinja, Pulja, Novigrada, Umaga in slovenskih obalnih pristanišč. Prek železniških postaj v Podgorju in na Kozini pa je podjetje prevzemalo le sorazmerno majhne količine hitro pokvarljivega blaga.

INTEREUROPA se v začetku ni prilagajala gospodarskim potrebam okraja, niti ni imela urejenega poslovanja. To danes v podjetju odkrito priznavajo. Nič čudnega, če so s takšnim načinom dela kmalu prišli do nasprotij s carinskimi in deviznimi predpisi.

Omenili smo, da je za vse prevoze INTEREUROPA sprva uporabljala tuja prevozna sredstva. Oktobra 1952 pa so kupili prvi kamion in decembra istega leta še prvi 20-tonski avtovlak. Čudno se sliši, toda prav zaradi te preusmeritve je podjetje tedaj opustilo pomorski promet (posredovanja in podobno) ter začelo povečevati kamionski promet z zaledjem. Res pa je INTEREUROPA tudi poslednje vedno »živela« predvsem na račun posredništva z darilnimi paketi. Ti dohodki pa so postajali vse manjši in manjši. Kmalu pa podjetje ni bilo več sposobno konkurirati ostalim transportnim podjetjem, ki so preudarno večala svoj prevoznik park. Ni dosti manjkalo, pa bi 1956. leta INTEREUROPO sploh zbrisali iz registra gospodarskih organizacij!

No, in tako se je tudi v tem podjetju »prelomilo«. Podjetje je začelo s solidno špeditersko dejavnostjo, za kar je bilo tudi ustanovljeno. Ker so tedaj nakupili precej vozil, je bil na voljo zadosten prevoznik park. V INTEREUROPI so kmalu začutili, kakšne možnosti jim nudi novi način poslovanja. Porodile so se prve misli o razširitvi poslovanja na območje celotne Slovenije in tudi države. V tem in naslednjih letih je podjetje organiziralo svoje poslovalnice v večini važnejših proizvodnih in tranzitnih središč, tako v Se-

žani, Kozini, Podgorju, Reki, v Beogradu, Mariboru, Ljubljani, Novi Gorici, Prestranku, na Prevaljah, v Sarajevu, Zagrebu... Prvotna zamisel je dobivala vse jasnejšo podobo. Danes je INTEREUROPA največje transportno podjetje v naši državi, sodi pa tudi med pomembne špeditere. Seveda pa pot do vsega tega niti malo ni bila lahka. Manjkalo je strokovnega osebja. Podjetju še zdaj manjka tovornjakov, navadnih in za specialne tovore, saj pravijo, da navzlic sodelovanju s podjetjem KRIM (prej Ljubljana transport) še vedno ne morejo izpolniti vseh naročil. »Promet bi lahko povečali najmanj za 100 odstotkov, če bi imeli dovolj kamionov...« In zgodba se spet ponovi.

V začetku smo omenili, da so v prevoznem parku INTEREUROPE vključeni tudi tovornjaki podjetja KRIM. Kako to, da je prišlo do kooperacije med tema podjetjema?

Finančne neugodnosti nekdanje ljubljanske ECC (sedanji KRIM) so dovolj znane, da bi jih podrobneje ponavljali. Tudi to podjetje je začelo resneje iskati možnosti za razširitev obsega poslovanja. Da bi kar najbolj omililo izgubo z lokalnim prometom, se je vzporedno s tem ECC odločila še za tovrstni promet. Podjetje ni imelo lastne mreže poslovalnic na terenu. Očitno je bilo, da bo sodelovanje z kakim dobro vpeljanim transportnim podjetjem še najboljša oblika izkoriščanja novega tovornega parka v Ljubljani. In res. Avgusta lani sta INTEREUROPA Koper in tedanja ECC sklenili pogodbo o sodelovanju. Osnovni namen: skupno izkoriščanje tovornjakov obeh podjetij na najširši osnovi; v zvezi s tem pa boljše izraba obstoječe organizacijske mreže INTEREUROPE in s tem znižanje splošnih upravnih režijskih stroškov. In kar je najvažnejše: ob sklepanju pogodbe sta obe podjetji dobro vedeli, da bo sodelovanje zares v obojestranski prid in bo popolnoma ustrezalo interesom obeh podjetij. Zato je ena osnovnih značilnosti pogodbe skupen obračun doseženih finančnih rezultatov dela. To je ena svojstvenih oblik kooperacije, ki že zaradi posebnosti poslovanja zasluži, da o njej spregovorimo podrobneje.

BOGAT SAD POSLOVNEGA SODELOVANJA

Obračun so postavili na osnovo tekočega kilometra, ki predstavlja strokovno enoto in ne več tonskega kilometra, ki predstavlja enoto vrednosti usluge. Finančni učinek nekaterih obračunskih razdobij se ugotavlja skupno za vse posamezne kategorije vozil. Na tej podlagi se potem med podjetji sorazmerno razdeli realizacija po udeležbi v prevozu. Tako je bilo zadovoljeno zahtevi, naj se dohodek deli v sorazmerju z rednimi stroški, kar je tudi najbolj prav. Hkrati je bilo preprečeno vsako favoriziranje prevoznih sredstev enega podjetja v škodo drugega, ker bi se pri drugačnih načinih obračunavanja kaj lahko dogodilo, da bi na primer člani kolektivov v zunanjih organizacijah (poslovalnicah) prevozna sredstva enega podjetja usmerjali na ugodnejše relacije, kjer je možnost izkoriščanja kamionov v obeh smereh večja in podobno.

»Kolikor vemo, smo prvi kooperanti v državi, ki so prešli na skupen obračun na tako široki podlagi in sodimo, da je uspeh naše kooperacije v glavnem rezultat takega načina porazdelitve dohodka!« s ponosom povedo na upravi katerega koli obeh podjetij. In — kar prav imajo.

Do takšnega obračuna pa so lahko prišli samo zato, ker so kot drugi pogoj v pogodbi določili brezpogojno koncentriranje prevoznih sredstev obeh podjetij pod enotnim vodstvom in enotnim razporejanjem. Res pa lahko ugotovimo, da je združeni prevoznik po zmogljivosti

največji v državi. Obenem s tem pa je postalo mogoče, da s postopno organizacijo poslovanja INTEREUROPA preide od dotedanjega načina prevoza od slučaja do slučaja, v organizirane vožnje blaga s prevzemom določenih obveznosti glede količin blaga, ki ga bodo prepeljali, pa glede rokov izvršitve pogodb, kar omogoča in zagotavlja neprekinjeno delo za daljša razdobja. Tako je podjetje pred časom prevzelo več obveznosti za prevoz blaga od pristanišč do skladišč v Sloveniji in je z delom prevoznega parka v eni takšnih vožnjah v osmih dneh prepeljalo 7900 ton blaga! Z drugimi besedami povedano to pomeni, da so s tovornjaki v tem času prevozili toliko blaga, kolikor bi ga lahko naložili v 790 železniških vagonov...

Lahko rečemo, da INTEREUROPA ni podjetje, ki gleda vselej ozko na lastne koristi. S svojim prevoznim parkom je večkrat posredovala v korist podjetij, v kritičnih situacijah pa tudi našemu gospodarstvu na sploh. Tako so lani poleti v najbolj kritični situaciji prevzeli prevoz sladkorne repe (prek štirih tisoč vagonov), od predelov, ki niso povezani z železnico, do sladkornih tovarnov v Beogradu in Vrbasu. Prav tako INTEREUROPA z združenim prevoznim parkom opravlja 9 desetlin prevozov blaga v novo koprsko luko in iz nje v zaledje, kar obema podjetjema tudi ne prinaša kdo ve kolikšnega dohodka.

Poglavje zase so prevozi na dolgih mednarodnih relacijah, od Beograda do Amsterdamu. Tudi s temi prevozi je INTEREUROPA začela nekako vzporedno kot s kooperacijo s podjetjem KRIM. Gre za prevoze lahko pokvarljivega blaga, ki ga izvažamo v Anglijo, v obratni

jemi v mreži svojih poslovalnic na terenu za časa sodelovanja realizacijo iz tega malone podvojilo.

Podjetje INTEREUROPA je pri nas uvedlo pojem avtovlakov. Avgusta lani je imelo to podjetje 37 tovornjakov in 21 prikolic s skupno zmogljivostjo 654 ton, takratni Ljubljana-transport pa 28 tovornjakov z 238 tonami nosilnosti. Ob začetku sodelovanja je bilo torej na voljo skupaj 892 ton nosilnosti. Ob letu pa sta obe podjetji že razpolagali z 138 tovornjaki in 79 prikolicami, s skupno nosilnostjo 1950 ton. Izpopolnitev zmogljivosti še ni zaključena (zdaj 2500 ton). Vendarle lahko rečemo, da se obe podjetji sedaj približujeta zaključku faze investicijske izgradnje.

Kakšen obseg poslovanja je zavzela dejavnost INTEREUROPE, nam pokaže že podatek, da so vozila združenega prevoznega parka od avgusta lani do konca septembra letos prevozila skoraj 4 milijone 900.000 km. Od tega je bilo približno 20 % tako imenovanih praznih voženj. Vendar je treba povedati, da je podjetje mimo drugega tedaj še opravljalo razne čisto kampanjske vožnje, kjer zavoljo nujnosti premostitve ali prevoza blaga vselej ni bilo mogoče iskati in prevzemati povratnih tovornjakov. Vseh teh primerih so bile plačane tudi prazne vožnje, tako da s finančne strani podjetji nista bili prizadeti. Zato bo glede na omenjeno bolj zgovoren in točen podatek o dejanski izkoriščenosti tovornjakov, če pregledamo zmogljivosti po tonskih kilometrih.

Največja zmogljivost vseh vozil na vse prevožene kilometre bi znesla 61.025.840 t/km. Izkoriščeno je bilo 81,32 % maksimalne zmogljivosti. Če to preračunamo na »polne vožnje« in

podjetju to povedo bolj natanko z enim samim stavkom: »V nepopolnih dveh letih smo našo realizacijo povečali za celih 438,7 %!«

In zaključek? Popolnoma razumljivo je, da bosta obe podjetji s sedanjim načinom sodelovanja, ki ga bo treba na nekaterih področjih še razširiti, nadaljevali tudi v prihodnje. Pred prevozniki so velike možnosti in v INTEREUROPI so nam zadržali, da jih bodo tudi znali izkoristiti. Če drugače ne, je tu novo pristanišče v Kopru, ki je že letos imelo okoli 80.000 ton tovora. Z lokalnimi prevozi za potrebe Koprškega pa je ta promet znesel skoraj 100.000 ton blaga. V podjetju so prepričani, da se bo z rednim delom preko luke v Kopru — saj bo na razpolago blago v obeh smereh — dokončno uredilo tudi vprašanje praznih voženj. To pa se bo občutno poznalo pri gospodarskem uspehu obeh podjetij.

»EKONOMSKE ENOTE TUDI V NAŠEM PODJETJU«

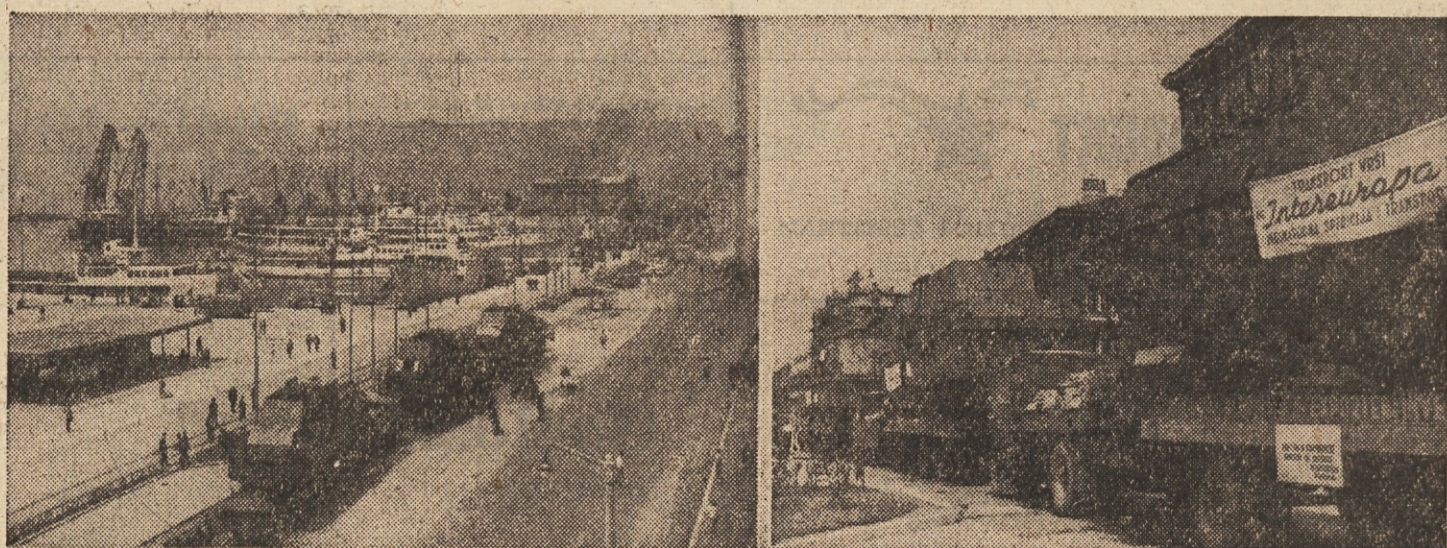
Kot smo že omenili, je podjetje začelo s solidno špediterskim poslovanjem takoj po »prelomu« s staro prakso, leta 1957. Delo v tej stroki ni lahko, saj je glede na spremembe v gospodarstvu (na primer poslovanje združevanja, »selekcija« med uvozniki in drugo) zelo malo odjemalcev in so še ti vezani na stalne špeditere. Lahko pa rečemo, da dejstvo, da INTEREUROPA nudi kompletne usluge, podjetju omogoča dobro poslovanje tudi v tej stroki, čeprav je sicer konkurenca zelo ostra.

Toliko glede domače špediterske stroke. Kar pa tiče mednarodnih špediterskih poslov, velja poudariti, da se je INTEREUROPA uveljavila tudi na tem tržišču in je navezala poslovne

nimi avtovlaki doma in na tujem. Po tem ne smemo pozabiti krajevnega in medkrajevnega potniškega prometa z lastnimi in najetimi vozili, v zvezi s tem pa turističnih prevozov potnikov po naročilu z udobnimi, modernimi avtopulmani. INTEREUROPA poskrbi za prevoz blaga z lastnimi ter najetimi kontinentalnimi vozili ter z najetimi pomorskimi, rečnimi in zračnimi transportnimi sredstvi. In če omenimo še avto remont in servis cestno prometnih vozil, pa transportna zavarovanja blaga in kontrolo transportnih dokumentov, carinjenje blaga, redni zbirni transport iz evropskih centrov, dodajanje ledu in vskladiščenje blaga, strokovno pakiranje, odpremo in prevzem ter natovarjanje in raztovarjanje blaga, potem šele se nam razgrne pred očmi vsa pisana podoba dela INTEREUROPE Koper.

In kako je z življenjem znotraj kolektiva? Zdaj INTEREUROPA zaposluje 488 ljudi, od tega 120 soferjev. V podjetju se vsako zimo vrste strokovni tečaj, pa tudi pouk tujih jezikov pride na vrsto. Sicer pa je osnovna značilnost življenja znotraj kolektiva ta, da skušajo kar najbolj urediti stimulativno nagradjevanje po učinku dela. O tem zadnje čase precej razpravljajo, saj plan za prihodnje leto sloni prav na dohodku na zaposleno osebo, ločeno po dejavnosti in po enotah. Gre torej za uvedbo ekonomskih enot in izpolnitev nagradjevanja. Za vse to pa bo potrebna še bolj čvrsta in še bolj sodobna organizacija podjetja, kakršna je zdaj, čeprav tudi glede sedanje spričo doseženih uspehov ne bi mogli imeti kaj prida, predvsem pa utemeljenih pripomb.

Podjetje pripravlja investicijski program za nakup spe-



Ni bilo lahko delo prepeljati do Reke vse tiste oklopljene patruljne čolne, ki so jih naše rečne ladjedelnice izdelale za burmansko armado. INTEREUROPA je to zmogla, čeprav je bil vsak čoln težak kar 24 ton in dolg šestnajst metrov

smerti pa tovornjaki obeh podjetij vozijo razne tehnične proizvode za našo državo. Vzporedno s tem pa so se precej povečali tudi prevozi v omenjene države, predvsem v Italijo. Tolikšnih naročil pa INTEREUROPA ne bi mogla prevzeti in opraviti v določenem času, če prevoznik park ne bi bil koncentriran in kar je še važnejše, če ga tudi razporejali ne bi z enega samega mesta.

Rezultati kooperacije s podjetjem KRIM? Splošni upravni režijski stroški so se v obdobju sodelovanja znatno znižali. Če so stroški upravne režije INTEREUROPE v 1957. letu znesli 14 % na realizacijo transporta in v prvem polletju lani 11 odstotkov, potem velja, da so se v 14-mesečnem razdobju sodelovanja ti stroški znižali že na 9,7 % in v septembru letos, ko je bil prevoznik park obeh podjetij kolikor toliko izpopolnjen, še samo 8 %. Kakor so nam povedali na upravi podjetja, se prepričani, da bodo s časom uspeli znižati upravno režijske stroške na maksimalno 6 % realizacije. Zgolj ta podatek pove, da je podjetje samo z nekaterimi novimi organizacijskimi pri-

glede na prevoženo kilometražo, ki smo jo že omenili, znesel izkoristek 105,7 %, kar pomeni, da so bila vozila preobremenjena. In zdaj podatek, ki sodelovanje med obema podjetjema pokaže v najbolj zgovorni luči:

Če primerjamo opravljene tonske kilometre na vsako tono nosilnosti, vzemo to-le: Skupno povprečje obeh podjetij zneslo 38.952 t/km na eno tono za 14 mesecev sodelovanja, oziroma 33.388 t/km na eno tono nosilnosti za leto dni. Podatki zveznega zavoda za statistiko pa povedo, da je bilo jugoslovansko povprečje za minulo leto 21.600 t/km, slovensko pa 28.600 t/km na eno tono nosilnosti. Za 54,0 odstotkov boljše izkoristek, v primerjavi z jugoslovanskim povprečjem, pa je že toliko zgovoren, da res ne potrebuje nobenega komentarja.

Toliko o tej strani sodelovanja. Kaj pa finančna plat? Transportna realizacija INTEREUROPE za leto 1957 je znesla okroglo 230 milijonov dinarjev. Finančni učinek, ki ga je podjetje doseglo v času kooperacije (podatek velja za obdobje do konca septembra letos) pa znaša okroglo milijardo dinarjev. V

stike z največjimi inozemskimi špediterskimi in transportnimi podjetji. In še to: INTEREUROPA Koper, v kooperaciji s podjetjem KRIM, je specializirana za organizacijo, transport in za vse ostale usluge v mednarodnem velesejemskem poslovanju doma in na tujem. Mar ni dovolj veliko priznanje že to, če želi uprava zagrebškega velesejma INTEREUROPO za svojega »hišnega« špediterja? In podobno tudi velesejemska uprava v Novem Sadu?

INTEREUROPA Koper je do nedavna imela lastna velika skladišča v Kopru, Portorožu, Sežani, Prestranku, Mariboru, Reki, Ljubljani, Sarajevu in Zemunu. Vsa skladišča, razen »ledenice« v Portorožu (opuščen tunel) je podjetje brezplačno odstopilo mladi koprski luki, čeprav je v adaptacije vložilo znatna sredstva.

Povedali smo, da je INTEREUROPA transportno in špeditersko podjetje. Ne bo odveč, če na kratko naštejemo prav vse posle, ki jih takšno podjetje opravlja.

Predvsem gre za prevoze normalnega in specialnih tovornjakov ter izrednih profilov z last-

cialnih vozil, ki jih sedaj nimá, bi jih pa močno potrebovalo. Delavski svet je vsem članom, ki se menijo odločiti za združeno gradnjo, obljubil znatno pomoč, saj bo poskrbel za lokacijo, načrte in organizacijo dela. Tudi v tem kolektivu je namreč stanovanjski problem zelo pereč, podjetje pa zavoljo investicijskega razvoja ni moglo skrbeti za življenjsko raven svojih ljudi, kot naj bi. Resda je adaptiralo vrsto stanovanj v starih hišah, zgradilo nekaj novih stanovanj in zdaj zdi 10-stanovanjski blok. Tako kot povsod, je to za vse potrebe še vedno premalo.

Poslovno sodelovanje s podjetjem KRIM so z vsem razumevanjem podprli organi oblasti v obeh okrajih. Uspeh dosedanjega dela je zanesljiv porok, da si enakih in boljših uspehov lahko obetamo tudi v prihodnje, ko bodo prav tako kot zdaj po prepletajočih se mreži cest pri nas doma in na tujem švigali tovornjaki združenega prevoznega parka, ko bo INTEREUROPA tako kot zdaj uživala zasluženi sloves solidnega in natančnega transportno špediterskega podjetja.